

**Вищий навчальний заклад
«Університет економіки та права «КРОК»**

Д.І. Ткач, Д.К. Ткач

**ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УГОРЩИНИ
ВІД Й. АНТАЛЛА ДО В. ОРБАНА**

м. Київ – 2024 р.

УДК: 327(439)

Т-48

Схвалено Вченою радою
Університету економіки та права «КРОК»
(протокол № 3 від 28.11.2024)

Присвячується Ткач Л.П., дружині та бабусі,
без допомоги якої ця монографія не побачила б світ

Рецензенти:

Бebик Валерій Михайлович – кандидат психологічних наук, доктор політичних наук, професор, професор Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

Держалюк Микола Степанович – доктор історичних наук, головний науковий співробітник відділу історії нових незалежних держав Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України».

Т-48 Ткач Д.І., Ткач Д.К., **Зовнішня політика Угорщини від Й. Анталла до В. Орбана** : Монографія/Ткач Д.І., Ткач Д.К. – К.: «КРОК», 2024 - 375с.

ISBN 978-966-170-094-8

У монографії проаналізовано еволюцію зовнішньополітичного курсу Угорщини від падіння комуністичного режиму до сучасності. Дослідження охоплює період з 1990 по 2024 роки, розглядаючи ключові етапи трансформації угорської зовнішньої політики під керівництвом різних урядів - від Йозефа Анталла до Віктора Орбана. Автори аналізують основні напрямки зовнішньої політики Угорщини, включаючи: євроатлантичну інтеграцію (вступ до НАТО та ЄС), відносини з сусідніми країнами, захист прав угорських меншин за кордоном, участь у регіональних ініціативах, відносини з глобальними гравцями, особлива увага приділяється зовнішній політиці урядів Віктора Орбана, яка характеризується більшою асертивністю та прагматизмом. Монографія розкриває як досягнення, так і проблемні аспекти угорської дипломатії, зокрема напруженість у відносинах з ЄС та сусідніми країнами. Дослідження базується на широкому колі джерел та пропонує глибокий аналіз факторів, що впливають на формування зовнішньополітичного курсу Угорщини.

Для студентів, аспірантів, викладачів факультетів політології, міжнародних відносин, соціології, психології та журналістики ВНЗ та всіх тих, хто цікавиться сучасними політичними процесами в Центральній Європі й Угорщині.

За достовірність інформації, що міститься в опублікованих матеріалах, відповідальність несуть автори. Передрук можливий у разі посилання на автора і видання.

ISBN 978-966-170-094-8

© Університет «КРОК», 2024

© Ткач Д.І., Ткач Д.К., 2024

ЗМІСТ

Перелік умовних скорочень	5
Вступне слово	7
Вступ	11
Розділ 1. Історичний контекст зовнішньої політики Угорщини	14
1.1. Угорщина на перехресті історії та геополітики	14
1.2. Угорщина в системі міжнародних відносин після Другої світової війни	16
1.3. Трансформаційні процеси кінця 1980-х - початку 1990-х років в Угорщині, пов'язані з міжнародною політикою	20
1.4. Зовнішня політика урядів Угорщини 1990 – 2010 роки	26
Розділ 2. Угорщина у міжнародних організаціях	33
2.1. Членство Угорщини в ООН	33
2.2. Співробітництво Угорщини в рамках ОБСЄ	42
2.3. Співпраця Угорщини з Радою Європи	47
2.4. Вступ та членство Угорщини в НАТО	56
2.5. Шлях Угорщини до Європейського Союзу та членство в Євроспільноті	71
2.6. Угорщина у Центральноевропейській ініціативі	110
2.7. Угорщина як член Дунайської Комісії	114
2.8. Участь Угорщини в роботі Світової організації торгівлі (СОТ)	117
2.9. Співпраця Угорщини в рамках Міжнародного валютного фонду (МВФ)	119
2.10. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та Угорщина	122
2.11. Угорщина у Вишеградській групі: від дня створення до сьогодні	124
Розділ 3. Угорщина та глобальні держави: особливості двосторонніх відносин	128
3.1. Угорсько-американські відносини: між співпрацею та незалежністю	128
3.2. Угорщина та Німеччина: економічне партнерство та політичні виклики	137

3.3. Відносини Угорщини з Великою Британією – сучасний вимір	148
3.4. Відносини Угорщини з Італією з 1990 по сьогодні	157
3.5. Стратегічне партнерство Угорщини з Францією	165
3.6. Відносини Угорщини з Японією в рамках угорської стратегії "Відкриття на Схід"	178
3.7. Угорщина та Китай: пошук взаємовигідного співробітництва	190
Розділ 4. Міждержавні відносини Угорщини із сусідніми країнами в контексті угорської етнонаціональної ідентичності	202
4.1. Захист прав угорської національної меншини в сусідніх країнах – одна із головних завдань зовнішньої політики Угорщини	202
4.2. Угорсько-австрійський діалог: від минулого до сучасності	209
4.3. Угорсько-румунське партнерство: виклики та досягнення	221
4.4. Угорсько-сербське партнерство: горизонти співпраці	232
4.5. Угорщина і Словенія: грані співробітництва	248
4.6. Угорсько-словацький вектор: розбудова конструктивних відносин	262
4.7. Угорсько-хорватське партнерство: розбудова мостів добросусідства	279
Розділ 5. Українсько – угорські відносини від дружби до конфронтації	299
5.1. Два десятиліття добросусідства: динаміка українсько-угорської співпраці (1990-2010)	299
5.2. Українсько-угорські відносини за час правління В. Орбана	323
Розділ 6. Угорщина на роздоріжжі: перспективи країни в контексті трансформації Європи	338
Висновки	355
Список використаних джерел та літератури	361

Перелік умовних скорочень

АЕС «Пакш» – Атомна електростанція у м. Пакш
АПК – Агропромисловий комплекс
АС – Аграрний союз
БДП – Буржуазно-демократична партія
ВБ – Всесвітній банк
ВГ – Вишеградська група (V4)
ДЗ УР – Державні Збори Угорської Республіки
ДК – Дунайської Комісії
ЄБРР – Європейський банк реконструкції і розвитку
ЄНП – Європейська народна партія
ЄС – Європейський союз
ІСК – Індекс сприйняття корупції
Йоббік – Рух за кращу Угорщину. Угорська націоналістична праворадикальна партія
КС – Конституційний Суд
ЛА – ПП – Ліберальний альянс-партія підприємців
МВФ – Міжнародний валютний фонд
Моментум – Центриська ліберальна політична партія
ММ – Партія: «Рух – Рішення»
НСП – Національна селянська партія
НПДГ – Незалежна партія дрібних господарів
ОБСЕ – Організація з безпеки та співробітництва в Європі
ОЗ – Основний закон 2011 року
ОЕРС – Організація економічного розвитку та співробітництва
ОКС – Опозиційний «круглий стіл»
ООН – Організація Об'єднаних Націй
ПАРЄ – Парламентська асамблея Ради Європи
ПУЖС – Партія угорського життя і справедливості
РП – Республіканська партія
РЄ – Рада Європи
СВД – Союз вільних демократів
СДПУ – Соціал-демократична партія Угорщини
СКК – Союзна контрольна комісія
СМД – Союз молодих демократів

СОТ – Світова організація торгівлі
ЦЄІ – Центральноевропейська ініціатива
ЦСЕ – Центральна та Східна Європа
ПДСГ – Партія дрібних сільських господарів
ПНЖ – Партія нормального життя», угорською
ПСЖ – Партія справедливості та життя
УДФ – Угорський демократичний форум
УКП – Угорська комуністична партія
УПТ – Угорська партія трудящих
УР – Угорська Республіка
УНБ – Угорський національний банк
УНР – Угорська народна республіка
УНП – Угорська народна партія
УСП – Угорська соціалістична партія
УСРП – Угорська соціалістична робітничка партія
ХДП – Християнська демократична партія
ХДНП – Християнська демократична народна партія
ФІДЕС – УГС - Фідес – Угорський громадянський союз
ІSІC – Міжнародна стандартна класифікація усіх видів економічної діяльності
МККР – Угорська партія собаки із двома хвостами
РМ – Партія: «Діалог за Угорщину»
TISZA – Партія «Тиса»

Вступне слово

Монографія Д.І. Ткача та Д.К. Ткача «Зовнішня політика Угорщини від Й.Анталла до В. Орбана» є детальним дослідженням зовнішньополітичної діяльності Угорщини впродовж більш, ніж трьох десятиліть. В ній всебічно аналізуються як концептуальні, історичні, ментальні аспекти угорського бачення світу, так і конкретні кроки, які вживалися керівниками Угорщини для їхньої реалізації.

Чи завжди угорські підходи були і залишаються суголосними тій філософії та принципам, які є притаманними західним цінностям, - питання, на яке складно дати однозначну відповідь. Причиною є політика Угорщини, яку вона проводить з 2010 року, коли до влади прийшов В. Орбан.

Сьогодні Угорщина є «проблемною дитиною» не лише для Євросоюзу, але й НАТО. Відверта прокремлівська позиція Будапешта вже багато років поспіль викликала роздратування в обох альянсах. Але якщо раніше Угорщина хоч намагалася не демонструвати свою позицію публічно, то в останні роки, особливо після повномасштабного вторгнення росії в Україну, робить це неприховано і зухвало.

Контакти з диктатором путіним, ордер на арешт якого видав Міжнародний кримінальний суд, поїздки угорських високопосадовців на заходи, що організовуються Кремлем, блокування допомоги Україні у відбитті російської агресії, несанкціоновані Євросоюзом зовнішньополітичні «ініціативи», які фактично підтримують росію, саботаж підходів ЄС до міграційної політики та багато інших фактів ставлять під сумнів відповідність Угорщини демократичним цінностям європейської ліберальної цивілізації.

А акцент у внутрішній політиці на націоналістичні та шовіністичні гасла, політичні марення про «велику Угорщину» створюють очевидну напругу у відносинах з сусідніми країнами.

Особливо це простежується у ставленні до України. Використовуючи прагнення нашої держави приєднатися до ЄС та НАТО, Угорщина фактично висуває Україні ультиматуми, намагаючись виокремити українських громадян угорського походження з політичного, правового та культурно-освітнього поля України. Цим самим порушуючи засадничі принципи добросусідських відносин.

З окресленого вище впливає особлива актуальність монографії «Зовнішня політика Угорщини від Й. Анталла до В. Орбана», яка розглядає динаміку зовнішньополітичних стратегій Угорщини, визначаючи головні напрямки, механізми та пріоритети, що впливають на місце країни в системі міжнародній координат, намагаючись зберегти баланс між національними пріоритетами та участю в колективних структурах безпеки й економічної інтеграції.

Розпад Східного блоку наприкінці 1980-х років відкрив для Угорщини нові можливості для формування незалежної зовнішньої політики. Курс на демократичні реформи та орієнтацію на Захід визначив її політичний вектор і став початком поступового зближення з європейськими та євроатлантичними структурами. Упродовж 1990-х років Угорщина активно інтегрувалася у західні інституції, в результаті чого в 1999 році стала членом НАТО, а у 2004 — Європейського Союзу. Вибір такого напрямку зовнішньої політики базувався на потребі забезпечення національної безпеки та економічної стабільності, зменшення залежності від пострадянського впливу, а також зміцнення зв'язків із західноєвропейськими державами.

Дослідження розподілено на кілька розділів, кожен з яких детально розглядає певний аспект угорської зовнішньої політики.

Перший розділ аналізує історичний контекст розвитку зовнішньої політики Угорщини, визначаючи особливості її геополітичного становища та роль у регіоні Центральної Європи. Під впливом політичних змін кінця 1980-х – початку 1990-х років Угорщина почала проводити нову зовнішню політику, яка була спрямована на зміцнення державного суверенітету та поступове приєднання до західних структур безпеки та інтеграції.

Другий розділ фокусується на участі Угорщини в міжнародних організаціях, таких як ООН, ОБСЄ, Рада Європи, НАТО, Європейський Союз та Вишеградська група. Членство в цих організаціях не лише посилювало безпеку Угорщини, але й відкривало їй нові можливості для розвитку, сприяло розширенню економічних зв'язків та зміцненню політичного впливу на регіональному й міжнародному рівнях. Разом з тим, теперішні зовнішньополітичні кроки офіційного Будапешта нівелюють ці досягнення.

У рамках другого розділу розглядається роль Угорщини у

Центральноевропейській ініціативі та Дунайській комісії, її ініціативи демонструють бажання Угорщини відігравати активнішу роль у вирішенні економічних та екологічних проблем регіону, сприяти покращенню транспортної інфраструктури, охороні навколишнього середовища та культурному обміну між країнами Центральної Європи.

Третій розділ монографії детально аналізує двосторонні відносини Угорщини з провідними глобальними державами, такими як Сполучені Штати Америки, Німеччина, Велика Британія, Франція, Італія, Японія та Китай. Кожен з цих напрямків зовнішньої політики демонструє, як Угорщина намагається балансувати між економічною співпрацею та політичними інтересами, що іноді мають своїми наслідками серйозні зовнішньополітичні втрати.

Так, відносини зі США базуються на оборонному партнерстві та військовій співпраці у рамках НАТО, однак розходження в поглядах на демократичні стандарти нерідко викликають суттєві двосторонні політичні проблеми.

Чи відносини з Німеччиною, яка є основним економічним партнером Угорщини та в яких остання особливо зацікавлена. Вони знаходяться під постійною загрозою через антидемократичний курс та наступ на права людини, що стало нормою в сучасній Угорщині.

Особливий інтерес викликають відносини з Японією та Китаєм, де Угорщина намагається розширити співпрацю у сфері інвестицій та технологій у межах стратегії «Відкриття на Схід».

Четвертий розділ розкриває специфіку угорських відносин із сусідніми країнами – Австрією, Румунією, Сербією, Словенією, Словаччиною та Хорватією. Важливо відзначити «особливе» розуміння Угорщиною поняття захисту прав угорської національної меншини, що вже неодноразово призводило до міжнародних скандалів. Бо угорська зовнішня політика спрямована не на використання закордонних угорців для налагодження добросусідських відносин з іншими країнами, а на створення у них угорського «троянського коня», що, зрозуміло, викликає різку реакцію з боку відповідних урядів.

П'ятий розділ присвячено українсько-угорським відносинам, які мають свої особливості. Протягом двох десятиліть (1990–2010 рр.) між країнами встановилися відносини добросусідства та активного

економічного співробітництва. Проте після приходу до влади В. Орбана ці відносини набули конфронтаційного характеру, зокрема, через спекуляції на темі «утисків угорців» на Закарпатті та відверто проросійську позицію Будапешта.

У монографії проаналізовано як позитивні, так і конфліктні аспекти українсько-угорських відносин, з акцентом на ключових питаннях, що мають значний вплив на політичний діалог між двома країнами.

У заключному розділі автори розглядають перспективи розвитку Угорщини в контексті глобальної трансформації Європи. У сучасних умовах Угорщина зіштовхується із зростаючими викликами - як внутрішніми, так і зовнішніми. Популістські рухи, загострення міграційної кризи, суперечності у відносинах із ЄС щодо демократичних стандартів, а також конкуренція за вплив із боку таких держав, як Китай та Росія, створюють нові виклики для угорської зовнішньої політики. На цьому тлі Угорщина продовжує шукати можливості для зміцнення своїх позицій, маневруючи між різними центрами сили та адаптуючи свою зовнішню політику до змін на міжнародній арені.

Таким чином, монографія «Зовнішня політика Угорщини від Й. Анталла до В. Орбана» не лише відображає основні етапи розвитку угорської зовнішньої політики, але й дає цінний аналіз внутрішніх і зовнішніх чинників, що формують її сучасну міжнародну стратегію. Дослідження також розкриває складність і багатогранність угорської дипломатії, що прагне знайти оптимальний баланс між національними інтересами (які, однак, часто трактуються неадекватно) та своїми зобов'язаннями у міжнародних структурах, членом яких вона є.

В.С. Огризко – Міністр закордонних
справ України у 2007—2009 роках

Вступ

Зовнішня політика Угорщини за останні більш ніж три десятиліття пройшла складний шлях трансформації від посткомуністичної держави до повноправного члена євроатлантичних структур, а згодом - до країни з неоднозначною репутацією в Європейському Союзі. Ця монографія присвячена комплексному аналізу еволюції зовнішньополітичного курсу Угорщини від часів прем'єрства Йозефа Анталла (1990-1993) до сучасного періоду правління Віктора Орбана.

Це означає: всебічне дослідження трансформації зовнішньої політики Угорщини протягом останніх більш ніж трьох десятиліть, охоплюючи ключові етапи: період євроатлантичної інтеграції, перші роки членства в ЄС та НАТО, та еру правління Віктора Орбана. Аналіз основних напрямків зовнішньої політики Угорщини, включаючи відносини з ЄС та НАТО, політику щодо угорських меншин за кордоном, регіональну співпрацю в Центральній Європі, та відносини з Росією, Китаєм та іншими східними партнерами. Вивчення впливу внутрішньополітичних трансформацій на зовнішню політику країни, зокрема зміни пріоритетів від прозахідного курсу Анталла до більш націоналістичного та євроскептичного підходу Орбана. Дослідження "Стратегії національної політики" Угорщини, затвердженої у 2010 році, та її впливу на формування зовнішньополітичного курсу. Оцінка наслідків сучасного курсу Угорщини для регіональної та європейської безпеки, включаючи аналіз еволюції відносин з сусідніми країнами та ключовими міжнародними партнерами. Такий комплексний підхід дозволяє зрозуміти глибинні причини та наслідки змін у зовнішньополітичному курсі Угорщини, а також оцінити його вплив на міжнародну політику в регіоні та Європі в цілому. Це дає можливість створити цілісну картину трансформації зовнішньої політики Угорщини та її ролі на міжнародній арені протягом досліджуваного періоду.

Падіння комуністичного режиму в 1989 році відкрило для Угорщини нові можливості на міжнародній арені. Уряд Йозефа Анталла взяв курс на інтеграцію до євроатлантичних структур, що стало визначальним вектором зовнішньої політики країни на наступні роки. Цей період характеризувався прагненням Угорщини повернутися до "європейської сім'ї" та подолати наслідки десятиліть

комуністичного правління.

У монографії детально розглядаються основні етапи формування зовнішньополітичного курсу Угорщини: період євроатлантичної та європейської інтеграції (1990-2004), перші роки членства в ЄС та НАТО (2004-2010), та ера правління Віктора Орбана (2010-теперішній час). Особлива увага приділяється аналізу "Стратегії національної політики" Угорщини, затвердженої у 2010 році, яка встановила нові пріоритети зовнішньої політики країни. Цей документ розроблений міністерством юстиції та державного управління Угорщини. Стратегія встановлює цілі та завдання для угорської політики, органів державного управління та угорських громад за кордоном. Її основна ідея базується на конституційному положенні про відповідальність Угорщини за долю угорців, що проживають за її межами. Документ передбачає залучення до реалізації стратегії іноземних громадян, які є етнічними угорцями і проживають на території інших країн. Угорщина проголошується "материнською державою" для етнічних угорців в сусідніх країнах, що підкреслює її прагнення відігравати ключову роль у житті цих громад. Метою стратегії визначено сприяння існуванню та розвитку угорських громад за кордоном. Документ наголошує на важливості формування сильних угорських громад у сусідніх країнах та розвитку угорської політичної, культурної та економічної еліти за межами Угорщини. Стратегія розглядається як інструмент активної зовнішньої політики Угорщини, що може мати вплив на державний суверенітет та територіальну цілісність сусідніх країн. Її реалізація здійснюється через політичні методи тиску, використання заяв про порушення прав людини як приводу для втручання у внутрішні справи інших держав. Загалом, аналіз цього документу відображає прагнення Угорщини посилити свій вплив на етнічних угорців за кордоном та використовувати це як важливий інструмент зовнішньої політики, що має значні наслідки для регіональних відносин та європейської політики в цілому.

Монографія зосереджується на еволюції відносин Угорщини з ЄС та НАТО, політиці щодо угорських меншин за кордоном, регіональній співпраці в Центральній Європі, відносинах з Росією, Китаєм та іншими східними партнерами, а також впливі внутрішньополітичних трансформацій на зовнішню політику.

Зовнішня політика Угорщини під керівництвом Віктора Орбана

викликає значний інтерес та критику з боку європейських партнерів. Зокрема, його заява про відмову від принципів ліберальної демократії та побудову "неліберальної держави" стала поворотним моментом у сприйнятті Угорщини на міжнародній арені. Орбана почав орієнтуватися на такі країни як Росія, Туреччина та Китай, а не на західноєвропейські демократії. Обмеження громадянських прав і свобод проявилось у змінах до Конституції, які обмежили повноваження Конституційного Суду та незалежність судової системи. Також спостерігається посилений тиск на ЗМІ та громадянське суспільство. Міграційна політика Угорщини стала особливо жорсткою. Країна побудувала огорожу на кордоні та відмовилася від квот ЄС з розподілу біженців, що викликало гостру критику з боку інших членів ЄС. Політика щодо національних меншин, зокрема активна підтримка угорських меншин у сусідніх країнах, призвела до напруженості у відносинах з цими державами, особливо з Україною. Відносини з Росією стали більш тісними, що суперечить загальній політиці ЄС, особливо після російської агресії проти України. Це викликало занепокоєння серед західних партнерів Угорщини. Євроскептицизм Орбана проявляється у частій критиці політики ЄС та блокуванні деяких рішень, зокрема тих, що стосуються України. Використання "Вишеградської групи" як інструменту для протидії центральним органам ЄС також стало характерною рисою зовнішньої політики Орбана. Ці аспекти політики призвели до погіршення відносин Угорщини з багатьма європейськими партнерами, критики з боку інституцій ЄС та навіть загрози застосування санкцій за порушення принципів верховенства права. Водночас, така політика залишається популярною серед значної частини угорського електорату, що дозволяє Орбану зберігати владу.

У монографії використано комплексний підхід, що поєднує історичний аналіз, порівняльний метод та case study. Дослідження базується на широкому колі джерел, включаючи офіційні документи, виступи політичних лідерів, аналітичні матеріали та наукові публікації. Ця монографія має на меті надати всебічний аналіз трансформації зовнішньої політики Угорщини, виявити ключові фактори, що вплинули на її формування, та оцінити наслідки сучасного курсу країни для регіональної та європейської безпеки.

Розділ 1. Історичний контекст зовнішньої політики Угорщини

1.1. Угорщина на перехресті історії та геополітики

Близько 895-896 років угорські племена під проводом князя Арпада подолали Карпати і розташувалися в Середньому Подунав'ї. У наступні роки вони зайняли Затисся, долини Мароша й Тиси, межиріччя Тиси та Дунаю, Задунав'я. Протягом 902-906 років угорці підкорили Великоморавську державу. Вони здійснювали численні набіги на західноєвропейські землі, зокрема на території Франкської імперії. Угорські війська грабували та спустошували землі Швабії, Франконії, Саксонії, Ельзасу, Лотарингії, Франції, Бургундії, Ломбардії та інших регіонів.

З часом угорці почали переходити від кочового способу життя до осілого. Наприкінці X століття під проводом князя Гези (972-997) розпочався процес прийняття християнства угорцями, але завершився і був закріплений за правління його сина, Святого Іштвана. У 1000 році було створено християнське Угорське королівство на чолі з першим королем Іштваном I Святим.

Таким чином, поведінка угорських племен в Європі еволюціонувала від агресивних завойовників та грабіжників до осілих землеробів і скотарів, які згодом створили власну державу та інтегрувалися в європейську християнську спільноту. Це визначило європейську орієнтацію Угорщини на століття вперед. У середньовіччі Угорщина стала потужним королівством, яке активно втручалось у справи сусідніх держав. Особливо важливими були династичні зв'язки з Київською Руссю, зокрема шлюб короля Андраша I з Анастасією, дочкою Ярослава Мудрого. Ключовим моментом середньовічної історії Угорщини стала битва при Могачі 1526 року, коли країна зазнала поразки від Османської імперії. Це призвело до поділу Угорщини на три частини: центральна частина опинилася під владою османів, західна - під контролем Габсбургів, а Трансильванія стала автономним князівством.

Протягом наступних століть зовнішня політика Угорщини була спрямована на звільнення від османського панування та збереження

автономії в складі Габсбурзької монархії. Важливим етапом стало утворення Австро-Угорської імперії в 1867 році. Це дозволило Угорщині відновити частково самостійну зовнішню політику. Однак черговою помилкою у цій царині була участь країни у Першій світовій війні на боці Центральних держав (Німецьку імперію, Австро-Угорську імперію, Османську імперію, Болгарію) призвела до катастрофічних наслідків. Тріанонський мирний договір 1920 року позбавив Угорщину двох третин її довоєнної території та населення. Міжвоєнний період характеризувався ревізійністською політикою, спрямованою на перегляд умов Тріанонського договору.

Наступною зовнішньополітичною помилкою стало зближення хортіської Угорщини з нацистською Німеччиною та участі у Другій світовій війні на її боці. Угорщина брала участь у нападі на Югославію в 1941 році та у війні проти СРСР.

1.2. Угорщина в системі міжнародних відносин після Другої світової війни

Після завершення Другої світової війни Угорщина, як і інші країни Центральної та Східної Європи, опинилася в зоні впливу Радянського Союзу, що визначило її зовнішньополітичний курс на наступні десятиліття.

Перший період встановлення комуністичного режиму приходить на 1945-1956 роки. У 1945 році Угорщина підписала мирний договір, який визначив її повоєнні кордони та зобов'язання. Поступово в країні встановлюється комуністичний режим під керівництвом Матяша Ракоші, який у багато в чому копіював Й. Сталіна. В країні розпочалися репресії, багато політичних діячів, представників інтелігенції потрапили у тюрми [1].

У 1949 році Угорщина стає членом Ради економічної взаємодопомоги (РЕВ) році та Організації Варшавського договору (ОВД) у 1955 році.

У той же час, період 1945-1956 років був надзвичайно складним та трансформаційним для економіки Угорщини. Цей час характеризувався переходом від повоєнної відбудови до встановлення планової економіки радянського зразка. Після завершення Другої світової війни економіка Угорщини була в руїнах. Близько 40% промислового потенціалу країни було знищено. Розпочалася програма відбудови, яка включала земельну реформу та часткову націоналізацію промисловості. У 1946 році була проведена грошова реформа для боротьби з гіперінфляцією. Введено нову валюту – форинт [2].

З 1948 року розпочалася повна націоналізація промисловості та колективізація сільського господарства. Впроваджено перший трирічний план (1947-1949), спрямований на відбудову економіки. У 1950 році розпочато перший п'ятирічний план, який зосереджувався на розвитку важкої промисловості за рахунок легкої промисловості та сільського господарства [3].

У 1953 році розпочався період "Нового курсу" Імре Надя, який продовжувався до 1955 року. Цей період характеризувався послабленням тиску на селян, збільшенням виробництва споживчих товарів та зменшенням інвестицій у важку промисловість. Проте ці

реформи були короткочасними і вже в 1955 році Надя було усунуто від влади. Країна повернулася до жорсткої економічної політики та посилення колективізації. Зростало невдоволення населення економічною ситуацією, що стало одним з факторів, які призвели до повстання 1956 року [4].

Ключовими аспектами економіки цього періоду стали індустріалізація. Форсований розвиток важкої промисловості, особливо металургії та машинобудування. Колективізація. Примусове об'єднання селян у колгоспи, що призвело до падіння сільськогосподарського виробництва. Планова економіка. Впровадження централізованого планування та управління економікою за радянським зразком. Зовнішня торгівля. Орієнтація на торгівлю з СРСР та іншими соціалістичними країнами в рамках Ради економічної взаємодопомоги (РЕВ). Життєвий рівень: Незважаючи на швидку індустріалізацію, життєвий рівень населення залишався низьким через пріоритет важкої промисловості над виробництвом споживчих товарів [5].

Цей період заклав основи соціалістичної економіки в Угорщині, але також створив передумови для майбутніх економічних криз та соціальних конфліктів, які призвели до повстання 1956 року.

Угорське повстання 1956 року було одним із найважливіших подій в історії Угорщини ХХ століття, яке мало значний вплив не лише на країну, але й на весь соціалістичний блок [6].

23 жовтня 1956 року розпочалися студентські демонстрації у Будапешті, що спричинило швидке поширення протестів по всій країні. Всюди формувалися робітничі ради та революційні комітети. Імре Надь стає прем'єр-міністром та оголошує про вихід з Варшавського договору. 4 листопада Радянський Союз увів свої війська та придушив повстання. У результаті був встановлений режиму Яноша Кадара, запроваджені репресії проти учасників повстання, страчено Імре Надя та його соратників у 1958 році [7].

Економіка країни через руйнування та страйки зазнала спаду. Однак поступове впровадження економічних реформ через впровадження нового економічного механізму у 1968 році значно покращили ситуацію у народному господарстві. В результаті покращився рівень життя населення та розпочався період, відомий як "гуляш-комунізм". Цей термін характеризує специфічну модель

соціалізму, яка склалася в Угорщині під керівництвом Яноша Кадара після придушення повстання 1956 року [8].

Ця політика мала на меті забезпечити соціальну стабільність та запобігти повторенню масових протестів. Угорщина стала відомою як "найвеселіший барак у соціалістичному таборі", що відображало відносно вищий рівень життя та більшу свободу порівняно з іншими країнами Східного блоку. Однак, незважаючи на ці покращення, система залишалася авторитарною, а економіка продовжувала страждати від неефективності централізованого планування. Крім того, ці реформи призвели до зростання зовнішнього боргу Угорщини, що стало однією з причин економічної кризи 1980-х років.

Револуція 1956 року мала суттєві міжнародні наслідки. Погіршився імідж СРСР на міжнародній арені. СРСР посилив свій контроль над країнами Східного блоку. Зменшився вплив КПРС на комуністичні партії Західної Європи, багато з яких засудили дії СРСР [9].

Ці події мали також серйозні соціальні наслідки для Угорщини. Близько 200 000 угорців опинилися в еміграції. Угорське суспільство було вкрай травмоване, в результаті сформувалася "подвійна свідомість" - офіційної лояльності та прихованого невдоволення. В перші роки після повстання посилилася цензура в ЗМІ та культурній сфері. Однак в 1960-х роках тут відбулася поступова лібералізація [10].

Угорська революція мала також і довгострокові наслідки. Була сформована специфічна модель "угорського соціалізму" з елементами ринкової економіки. У пам'яті угорського народу це повстання зберіглося як символу боротьби за свободу. Ці події вплинули на процес демократизації Угорщини в кінці 1980-х років.

Період "відлиги" та економічних реформ в Угорщині з 1960-х по 1980-ті роки мав значний вплив на міжнародні відносини країни. Цей час характеризувався поступовою лібералізацією внутрішньої політики та економіки, що відобразилося і на зовнішній політиці Угорщини.

Відносини з СРСР та країнами соціалістичного блоку залишилися стабільними. Угорщина залишалася членом Організації Варшавського договору та Ради економічної взаємодопомоги. Проте, країна отримала більшу автономію у внутрішній політиці та економіці порівняно з іншими країнами блоку. Будапешт часто виступав

"посередником" між СРСР та Заходом у питаннях економічної співпраці [11].

Відносини з Заходом характеризувалися поступовим покращенням стосунків з капіталістичними країнами, особливо в економічній сфері. Угорщина стала першою країною соціалістичного блоку, яка приєдналася до Міжнародного валютного фонду та Світового банку в 1982 році. Розширювалися культурні та наукові обміни із західними країнами. Впровадження "Нового економічного механізму" в 1968 році сприяло розширенню зовнішньоекономічних зв'язків. Угорщина активно залучала західні технології та інвестиції для модернізації своєї економіки [12].

Розвиток туризму, що сприяло покращенню іміджу країни за кордоном.

Покращилися відносини з сусідніми країнами, зокрема з Австрією та Югославією. Активізувалася участь країни у регіональних ініціативах, спрямованих на зменшення напруженості між Сходом і Заходом. Активізація участі Угорщини в роботі ООН та її спеціалізованих установ. Угорщина стала членом Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ) у 1973 році, підписала Гельсінський заключний акт 1975 року, що сприяло покращенню ситуації з правами людини в країні. Послабилися обмеження на виїзд громадян за кордон. "Угорська модель" економічних реформ стала прикладом для інших країн соціалістичного блоку [13].

Цей період характеризувався поступовим розширенням міжнародних зв'язків Угорщини, особливо в економічній сфері, при збереженні лояльності до соціалістичного блоку. Ця "подвійна гра" дозволила Угорщині покращити свій економічний стан та міжнародний імідж, але також створила певні напруження у відносинах з СРСР та іншими соціалістичними країнами [14].

1.3. Трансформаційні процеси кінця 1980-х - початку 1990-х років в Угорщині, пов'язані з міжнародною політикою

Трансформаційні процеси в Угорщині наприкінці 1980-х - на початку 1990-х років були тісно пов'язані з міжнародною політикою та глобальними змінами, що відбувалися в цей період. На ці процеси великий вплив здійснила політика "перебудови" в СРСР Михайла Горбачова, яка створила умови для більш самостійної зовнішньої політики Угорщини. СРСР послабив контроль над країнами Східного блоку, що дозволило Угорщині активніше проводити політичні та економічні реформи [15].

У березні — жовтні 1989 р. в Угорщині активно відбувалася так звана мирна переговорна революція. З ініціативи Незалежного форуму юристів (формально "нейтральної" організації, що побачила слабкість розрізнених опозиційних сил і небезпеку можливого маніпулювання ними з боку УСРП) 22 березня 1989 р. було створено Опозиційний круглий стіл (ОКС). Його членами стали Товариство друзів Байчи- Жилінські, СМД, УДФ, СВД, НПДГ, Угорська народна партія (УНР), Соціал-демократична партія (СДП) і Демократична ліга незалежних профспілок, а згодом і Християнсько-демократична партія (ХДП). ОКС став першим важливим, інституційно оформленим об'єднанням опозиційних сил, що дало змогу їм виступити єдиним фронтом. Їхня формальна єдність змусила УСРП відмовитися від колишньої тактики вести з ними переговори поодиночі і використовувати ситуацію на свою користь.

Під тиском реформаторських сил всередині УСРП і за її межами уряд пристав на ці умови, після чого представники 9 партій і рухів ОКС, а також УСРП із традиційними громадськими організаціями і рухами утворили єдиний Національний круглий стіл (НКС). 10 червня 1989 р. було підписано першу принципову угоду про початок майбутніх політичних переговорів стосовно проблем переходу до демократичного суспільства.

18 вересня 1989 р. переговорний процес завершився і за його підсумками було підписано відповідну угоду. СВД і СМД не поставили своїх підписів під документом, мотивуючи це небажанням укладати угоди з УСРП. Насправді вони прагнули не допустити всенародного обрання Президента Угорщини, побоюючись, що цю

посаду може зайняти І. Пожгаї, авторитетний представник УСРП. Національний круглий стіл у підсумку виконав свою відповідальну місію, домігшись юридичного закріплення умов мирного переходу до постсоціалістичної демократії, а разом з тим і ролі Конституційних зборів, тому що вироблені ним "наріжні закони", а точніше відшліфовані у процесі переговорів тексти законопроектів уже на початку жовтня 1989 р. були затверджені Державними Зборами Угорщини. Актом підписання угоди в інтересах досягнення загальної національної згоди і вироблення умов мирного переходу "оксамитова переговорна революція" в Угорщині наблизилася до свого завершення і країна прийшла до парламентських виборів уже на нових політичних засадах.

У вересні 1989 року Угорщина відкрила свій кордон з Австрією, що дозволило тисячам громадян НДР виїхати на Захід. Це створило значний тиск на керівництво Східної Німеччини. Ця подія надихнула опозиційні рухи в інших країнах соціалістичного блоку до активних дій та сприяла падінню Берлінської стіни 9 листопада 1989 року. Відкриття кордону стало символом падіння "залізної завіси", продемонструвало незворотність змін у Східній Європі. Зміцнило позиції реформаторів в угорському уряді. Прискорило процес демократизації в країні. СРСР не зміг ефективно протидіяти цьому процесу. Західні країни не тільки підтримували процес демократизації в Угорщині, а й робили все для того щоб країна швидше покинула соціалістичний табір і приєдналася до цивілізованої Європи [16].

У 1991 році Угорщина разом з іншими країнами Східної Європи офіційно вийшла з Організації Варшавського договору, що означало кінець військово-політичної залежності від СРСР. Паралельно з цим Будапешт почав активно розвивати відносини з США, країнами Західної Європи та міжнародними організаціями. Країна заявила про свої євроатлантичні прагнення, зокрема бажання вступити до НАТО та ЄС.

Перехід до ринкової економіки супроводжувався значною фінансовою та технічною допомогою від міжнародних організацій та західних країн.

Угорщина активно залучала іноземні інвестиції для модернізації своєї економіки. Реформи почалися ще в 1980-х роках, але прискорилися після падіння комуністичного режиму в 1989 році.

Угорщина була однією з перших країн Східної Європи, яка розпочала ринкові реформи.

Світовий банк надавав Будапешту кредити та технічну допомогу. Міжнародний валютний фонд (МВФ) підтримував макроекономічну стабілізацію. Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) фінансував проекти розвитку. США підтримала країну через програми USAID, країни Європейського Союзу через різні програми допомоги.

Ця допомога здійснювалася у наступних формах. Фінансові кредити та гранти. Технічна допомога та консультації експертів. Навчання та обмін досвідом. Уряд Угорщини з метою залучення іноземних інвестицій створив у країні сприятливий інвестиційний клімат. Була проведена лібералізація законодавства, запроваджені податкові пільги для іноземних інвесторів, створені спеціальні економічні зони.

Паралельно з цим відбувалася приватизація державних підприємств із активним залученням іноземних компаній. Продаж стратегічних активів іноземним інвесторам (наприклад, у енергетичному секторі).

Були визначені ключові сектори для іноземних інвестицій. Автомобілебудування (наприклад, Audi, Suzuki), електроніка (наприклад, Samsung, Flextronics), фармацевтика, Банківський сектор

В результаті відбулася модернізація виробництва та інфраструктури. Підвищилася конкурентоспроможність угорської економіки. Інтеграція в глобальні виробничі ланцюжки [17].

Угорщина стала одним з ініціаторів створення Вишеградської групи в 1991 році, що сприяло регіональній співпраці та інтеграції. Активно розвивалися відносини з сусідніми країнами, зокрема вирішення питань, пов'язаних з угорськими меншинами [18].

У 1990 році були проведені перші вільні вибори до Державних Зборів країни у результаті яких до влади в країні прийшли національно – консервативні політичні партії, які отримали широке міжнародне визнання. Угорщина стала розглядатися у світі як лідер демократичних перетворень у регіоні. Перший тур відбувся 25 березня 1990, другий тур - 8 квітня 1990 року. Явка виборців була близько 65% у першому турі, у другому 70% [19].

У результати виборів Угорський демократичний форум (MDF)

отримав 24,73% (164 місця), Спілка вільних демократів (SZDSZ) - 21,39% (92 місця), Незалежна партія дрібних господарів (FKGP) - 11,73% (44 місця), Угорська соціалістична партія (MSZP) - 10,89% (33 місця), Союз молодих демократів (Fidesz) - 8,95% (21 місце), Християнсько-демократична народна партія (KDNP) - 6,46% (21 місце). Це дозволило УДФ створити національно-консервативну урядову коаліцію із MDF, FKGP, KDNP на чолі із прем'єр-міністром Йозеф Анталлом (MDF) [20].

Результати цих виборів отримали міжнародне визнання. Угорщина отримала вітання з боку США, Великобританії, Франції та інших демократичних держав. Новий уряд був визнаний легітимним у світі. Рада Європи привітала демократичні зміни. Європейське Економічне Співтовариство (попередник ЄС) розпочало процес зближення з Будапештом.

Угорщина стала розглядатися як приклад мирного переходу до демократії та послужила прикладом для інших країн Центральної та Східної Європи [21].

У цілому у цей період реформи проходили ефективно і результативно. Характеризувалися швидким впровадженням демократичних інститутів та трансформацією економіки в напрямку ринкових відносин. Політичний процесу здійснювався стабільно, відбулася мирна передача влади з дотриманням демократичних процедур [22].

Зовнішньополітична орієнтація країни була направлена на інтеграцію з ЄС та НАТО. Активну участь у регіональних ініціативах (наприклад, Вишеградська група).

Суспільні зміни були направлені на розвиток громадянського суспільства та ствердження свободи преси та вираження думок.

Однак Угорщина у цей період стикнулася з низкою викликів та проблем пов'язаних із економічними труднощами перехідного періоду. Зростанням соціальної нерівності. Політичними розбіжностями в угорському суспільстві щодо темпів та напрямків політичних та економічних реформ [23].

Ці вибори та їх наслідки стали поворотним моментом в історії Угорщини, символізуючи перехід від комуністичного режиму до демократії та ринкової економіки. Міжнародне визнання успіху Угорщини в цьому процесі сприяло зміцненню її позицій як

регіонального лідера в демократичних перетвореннях, що мало значний вплив на подальший розвиток країни та її роль у Європі.

Окрім цього у 1990 році була сформульована нова зовнішньополітична Стратегія Угорщини, вона була комплексною та багатовекторною. Наріжним камнем якої була євроатлантична інтеграція. Угорщина прагнула вступити до Європейського Союзу, розглядаючи це як шлях до економічного процвітання та політичної стабільності. Приєднатися до НАТО для забезпечення національної безпеки та геополітичної переорієнтації. Активно брати участь у європейських інституціях, таких як Рада Європи та ОБСЄ.

Угорщина прагнула зміцнити свої позиції в Центральній Європі через створення Вишеградської групи разом з Польщею та Чехословаччиною (пізніше Чехією та Словаччиною). Розвиток двосторонніх відносин з сусідніми країнами. Участь у регіональних ініціативах, таких як Центральноевропейська ініціатива.

Особливу увагу Угорщина приділяла захист прав угорських меншин, які проживають за кордоном. У першу чергу це стосувалося підтримки угорських громад у Румунії, Словаччині, Сербії та Україні. Просування ідеї "культурної автономії" для угорських меншин. Використання дипломатичних каналів для захисту прав угорців за кордоном.

Угорщина прагнула також розвивати взаємовигідні відносини із країнами Заходу. Встановити тісні політичні та економічні зв'язки з США, Німеччиною та іншими західними країнами. Залучити західні інвестиції для модернізації економіки. Розвивати культурні та освітні обміни із західними партнерами.

Переорієнтація економіки передбачав перехід від планової до ринкової економіки. Приватизацію державних підприємств. Залучення іноземних інвестицій та технологій. Переорієнтацію торгівлі на західні ринки.

Угорщина намагалася дотримуватися нейтралітету щодо конфліктів на Балканах. Пропонувати свої послуги як посередника у регіональних суперечках. Підтримувати миротворчі зусилля міжнародної спільноти.

Незважаючи на чіткий західний вектор, Угорщина прагнула зберегти прагматичні відносини з Росією, особливо в енергетичній сфері. Розвивати економічні зв'язки з країнами Азії, зокрема з

Китаєм. Підтримувати баланс між різними зовнішньополітичними векторами. В культурній дипломатії Угорщина приділяла увагу просуванню угорської культури та мови за кордоном. Створенню мережі культурних центрів у ключових країнах. Розвитку освітніх програм для іноземних студентів.

Ця стратегія була спрямована на повернення Угорщини до європейської спільноти, забезпечення її безпеки та економічного розвитку, а також на зміцнення її позицій у регіоні. Вона заклала основи зовнішньої політики країни на наступні десятиліття, хоча з часом деякі аспекти зазнали змін відповідно до нових геополітичних реалій [24].

Ці процеси не тільки змінили внутрішню політичну та економічну систему країни, але й суттєво вплинули на її міжнародне становище та зовнішньополітичну орієнтацію.

1.4. Зовнішня політика урядів Угорщини 1990 – 2010 роки

Зовнішня політика уряду Йозефа Анталла, який очолював Угорщину з 1990 по 1993 рік, характеризувалася кардинальною зміною курсу країни після десятиліть комуністичного правління. Анталл, як перший демократично обраний прем'єр-міністр після падіння комуністичного режиму, зіткнувся з необхідністю повністю переосмислити зовнішньополітичну стратегію Угорщини в нових геополітичних реаліях. Головним пріоритетом зовнішньої політики Анталла стала євроатлантична інтеграція. Він розглядав вступ до Європейського Союзу та НАТО як ключові цілі, які мали забезпечити безпеку, економічний розвиток та повернення Угорщини до "європейської сім'ї народів". Уряд Анталла активно працював над налагодженням тісних відносин із західними країнами, особливо з Німеччиною, яка стала головним економічним партнером Угорщини.

Важливим аспектом зовнішньої політики Анталла було розвиток регіонального співробітництва. Він був одним із ініціаторів створення Вишеградської групи - об'єднання Угорщини, Польщі та Чехословаччини (пізніше Чехії та Словаччини). Ця ініціатива мала на меті координацію зусиль країн Центральної Європи на шляху до євроінтеграції та вирішення спільних проблем регіону. Захист прав угорських меншин у сусідніх країнах став одним із ключових напрямків зовнішньої політики Анталла. Він вважав, що Угорщина має моральний обов'язок підтримувати етнічних угорців, які опинилися за межами країни після Тріанонського договору 1920 року. Ця політика, хоча і була спрямована на захист культурних та мовних прав меншин, іноді створювала напруженість у відносинах з сусідніми країнами, особливо з Румунією та Словаччиною.

У відносинах з Радянським Союзом, а пізніше з Росією, Анталл прагнув до більшої самостійності, намагаючись вийти з-під впливу Москви. Він ініціював виведення радянських військ з території Угорщини, яке було завершено в 1991 році. Водночас, розуміючи важливість економічних зв'язків з Росією, особливо в енергетичній сфері, Анталл намагався зберегти конструктивні відносини з Москвою.

Уряд Анталла також приділяв увагу розвитку відносин з новими незалежними державами, що виникли після розпаду СРСР.

Особливо важливими були відносини з Україною, з якою Угорщина мала спільний кордон та значну угорську меншину на Закарпатті. Анталл активно працював над зміцненням міжнародного авторитету Угорщини. Він прагнув до того, щоб країна відіграла активну роль у міжнародних організаціях, таких як ООН та ОБСЄ. Угорщина під керівництвом Анталла підтримувала демократичні процеси в регіоні та виступала за мирне вирішення конфліктів. Економічна дипломатія також була важливим аспектом зовнішньої політики Анталла.

Він прагнув залучити іноземні інвестиції, розвивати торговельні відносини з західними країнами та створити сприятливі умови для інтеграції угорської економіки у світовий ринок. Загалом, зовнішня політика уряду Йозефа Анталла заклала основи для подальшого розвитку міжнародних відносин Угорщини. Вона характеризувалася чітким західним вектором, прагненням до регіонального лідерства та активним захистом національних інтересів. Хоча не всі ініціативи Анталла були успішними, його політика значною мірою визначила напрямок розвитку Угорщини на наступні десятиліття [25].

Зовнішня політика уряду Дюли Хорна, який очолював Угорщину з 1994 по 1998 рік, характеризувалася наступними ключовими аспектами: пріоритет європейської та євроатлантичної інтеграції. Уряд Хорна активно працював над прискоренням інтеграції Угорщини в євроатлантичні структури, зокрема ЄС та НАТО. Було досягнуто значного прогресу в переговорах про вступ до ЄС, а в 1997 році Угорщина отримала запрошення приєднатися до НАТО. Розвиток добросусідських відносин з країнами регіону. Особлива увага приділялася нормалізації відносин зі Словаччиною та Румунією, з якими були певні проблеми через питання угорських меншин. У 1995 році було підписано базовий договір зі Словаччиною, а в 1996 році - з Румунією.

Уряд прагнув забезпечити визнання та реалізацію прав угорців, що проживають в сусідніх країнах, але при цьому намагався уникати конфронтації з сусідами. Активна участь в регіональних ініціативах, зокрема у Вишеградській групі. Хорн прагнув зміцнити співпрацю з Польщею, Чехією та Словаччиною в рамках цього об'єднання. Розвиток економічного співробітництва з розвиненими західними країнами. Уряд Хорна проводив політику економічної лібералізації та приватизації, що сприяло залученню іноземних інвестицій.

Активна участь Угорщини в миротворчих операціях НАТО на Балканах. Угорські військові брали участь в операціях IFOR та SFOR у Боснії і Герцеговині. Прагматичний підхід до відносин з Росією. Хорн намагався зберегти конструктивні економічні зв'язки з Росією, особливо в енергетичній сфері, при цьому чітко орієнтуючись на Захід.

Підтримка процесу розширення ЄС та НАТО на Схід. Угорщина виступала за подальше розширення цих організацій, розглядаючи це як шлях до стабілізації регіону. Розвиток відносин з США як ключовим стратегічним партнером. Було досягнуто значного прогресу у військовому співробітництві та підтримці з боку США щодо вступу Угорщини до НАТО. Балансування між різними зовнішньополітичними векторами з метою забезпечення національних інтересів Угорщини. Хорн намагався проводити багатовекторну політику, зберігаючи при цьому чіткий західний курс. Загалом, зовнішня політика уряду Хорна характеризувалася прагматизмом, орієнтацією на євроатлантичну інтеграцію при одночасному збереженні добрих відносин з сусідніми країнами та захисті інтересів угорських меншин за кордоном. Цей курс заклав основи для подальшого вступу Угорщини до НАТО в 1999 році та ЄС у 2004 році [26].

Зовнішня політика уряду Віктора Орбана, який прийшов до влади в Угорщині в 1998 році, характеризувалася наступними ключовими аспектами: Євроатлантична інтеграція залишалася головним пріоритетом. У 1999 році, майже відразу після приходу Орбана до влади, Угорщина стала членом НАТО. Це було значним досягненням, яке підкреслило успішність зовнішньополітичного курсу країни. Орбан активно підтримував участь Угорщини в структурах НАТО та сприяв адаптації угорських збройних сил до стандартів альянсу. Паралельно з цим уряд Орбана активізував переговорний процес щодо вступу до Європейського Союзу. У 1998 році ЄС розпочав офіційні переговори з Угорщиною про повноправне членство. Орбан та його команда докладали значних зусиль для прискорення цього процесу, проводячи необхідні реформи та адаптуючи угорське законодавство до норм ЄС.

Важливим аспектом зовнішньої політики Орбана було розвиток регіонального співробітництва, особливо в рамках Вишеградської

групи. Угорщина прагнула зміцнити свої позиції в Центральній Європі та координувати свої дії з іншими країнами регіону в процесі євроінтеграції. Захист прав угорських меншин у сусідніх країнах залишався важливим пріоритетом. Орбан активно виступав за забезпечення культурних та мовних прав етнічних угорців, які проживають за межами Угорщини, особливо в Румунії, Словаччині та Сербії. Ця політика іноді створювала напруженість у відносинах з сусідніми країнами. У відносинах з Росією Орбан дотримувався прагматичного підходу.

Незважаючи на чітку орієнтацію на Захід, він прагнув зберегти економічні зв'язки з Росією, особливо в енергетичній сфері. Це було важливо для забезпечення енергетичної безпеки Угорщини. Уряд Орбана продовжив участь Угорщини в миротворчих операціях НАТО на Балканах, зокрема в операції SFOR у Боснії і Герцеговині. Це демонструвало готовність Угорщини брати на себе відповідальність за регіональну безпеку та підтверджувало її статус надійного партнера НАТО. Розвиток відносин зі США як ключовим стратегічним партнером залишався важливим аспектом зовнішньої політики Орбана. Він прагнув зміцнити політичні та економічні зв'язки зі США, розглядаючи їх як гаранта безпеки та важливого економічного партнера. Орбан підтримував процес розширення ЄС та НАТО на Схід, вважаючи, що це сприятиме стабільності та процвітання всього регіону Центральної та Східної Європи. У економічній сфері уряд Орбана продовжив політику лібералізації та залучення іноземних інвестицій. Це сприяло економічному зростанню Угорщини та її інтеграції у світову економіку. Загалом, зовнішня політика уряду Орбана в 1998 році характеризувалася балансуванням між різними зовнішньополітичними векторами з метою забезпечення національних інтересів Угорщини. Він прагнув зміцнити позиції країни на міжнародній арені, забезпечити її безпеку через членство в НАТО, просувати економічні інтереси та захищати права угорських меншин за кордоном, одночасно рухаючись шляхом [27].

Зовнішня політика уряду соціалістів на чолі з Ференцом Дюрчанем, який очолював Угорщину з 2004 по 2009 рік, характеризувалася продовженням курсу на євроатлантичну інтеграцію та активну участь країни в міжнародних організаціях. Ключовим досягненням цього періоду став вступ Угорщини до Європейського Союзу 1 травня

2004 року. Це стало кульмінацією тривалого процесу підготовки та переговорів, який почався ще за попередніх урядів.

Після вступу до ЄС уряд Дюрчання зосередився на активній участі Угорщини в європейських інституціях та процесах прийняття рішень. Угорщина прагнула відігравати помітну роль в ЄС, просуючи свої національні інтереси та беручи участь у формуванні спільної європейської політики. У рамках НАТО Угорщина продовжувала брати активну участь у миротворчих операціях, зокрема на Балканах та в Афганістані. Це демонструвало готовність країни робити свій внесок у забезпечення міжнародної безпеки та підтверджувало її статус надійного союзника.

Розвиток відносин з сусідніми країнами та країнами регіону залишався важливим пріоритетом. Уряд Дюрчання прагнув підтримувати добросусідські відносини та розвивати регіональне співробітництво, особливо в рамках Вишеградської групи. Водночас, питання захисту прав угорських меншин за кордоном залишалося на порядку денному, хоча підхід був менш агресивним, ніж за попереднього уряду Орбана. У відносинах з Росією уряд Дюрчання дотримувався прагматичного підходу. З одного боку, Угорщина чітко орієнтувалася на Захід та підтримувала санкції ЄС проти Росії після анексії Криму. З іншого боку, уряд прагнув зберегти економічні зв'язки з Росією, особливо в енергетичній сфері, розуміючи важливість цих відносин для угорської економіки. Економічна дипломатія відіграла важливу роль у зовнішній політиці уряду Дюрчання. Угорщина активно працювала над залученням іноземних інвестицій, розвитком торговельних відносин з країнами ЄС та іншими партнерами. Особлива увага приділялася розвитку економічних зв'язків з Німеччиною, яка залишалася ключовим економічним партнером Угорщини.

Уряд Дюрчання підтримував процес розширення ЄС та НАТО на Балкани, розглядаючи це як шлях до стабілізації регіону. Угорщина виступала адвокатом європейської інтеграції для країн Західних Балкан, а також підтримувала європейські прагнення України та інших східних сусідів ЄС. Відносини зі США залишалися важливим аспектом зовнішньої політики Угорщини. Уряд Дюрчання прагнув зміцнити стратегічне партнерство зі США, особливо в сфері безпеки та економічного співробітництва. Загалом, зовнішня

політика уряду соціалістів під керівництвом Ференца Дюрчяня характеризувалася прагненням до активної участі Угорщини в європейських та євроатлантичних структурах, розвитком регіонального співробітництва та економічної дипломатії. Водночас, уряд намагався балансувати між різними зовнішньополітичними векторами, зберігаючи прагматичний підхід до відносин з Росією та іншими важливими партнерами. Ця політика була спрямована на зміцнення позицій Угорщини на міжнародній арені та забезпечення її національних інтересів в умовах членства в ЄС та НАТО [28].

Зовнішня політика урядів Угорщини в період з 1990 по 2010 роки характеризувалася послідовним курсом на євроатлантичну інтеграцію та прагненням зміцнити позиції країни на міжнародній арені. Цей період охоплює кілька урядів, включаючи кабінети Йожефа Анталла, Дюли Хорна, Віктора Орбана (перший термін) та Ференца Дюрчяня. Головним пріоритетом зовнішньої політики Угорщини протягом усього періоду була інтеграція до євроатлантичних структур. Країна послідовно рухалася до членства в НАТО, яке було досягнуто в 1999 році, та Європейському Союзу, куди Угорщина вступила в 2004 році. Цей процес вимагав значних зусиль у сфері внутрішніх реформ, адаптації законодавства та зовнішньополітичної діяльності.

Паралельно з євроатлантичною інтеграцією, Угорщина приділяла значну увагу розвитку добросусідських відносин та регіонального співробітництва. Особливо важливим було налагодження відносин зі Словаччиною та Румунією, з якими існували певні проблеми через питання угорських меншин. У 1995-1996 роках були підписані базові договори з цими країнами, що сприяло нормалізації відносин. Захист прав угорських меншин у сусідніх країнах залишався одним з ключових пріоритетів зовнішньої політики Угорщини протягом усього періоду. Однак підходи різних урядів до цього питання відрізнялися: від більш агресивної риторики за часів першого уряду Орбана до більш поміркованого підходу за соціалістичних урядів. Угорщина активно брала участь у регіональних ініціативах, зокрема у Вишеградській групі, яка була створена в 1991 році. Це співробітництво розглядалося як важливий інструмент координації зусиль країн Центральної Європи на шляху до євроатлантичної інтеграції. Відносини з Росією будувалися на прагматичній основі.

Незважаючи на чітку орієнтацію на Захід, Угорщина прагнула

зберегти конструктивні економічні зв'язки з Росією, особливо в енергетичній сфері. Це було важливо для забезпечення енергетичної безпеки країни. Угорщина брала активну участь у миротворчих операціях НАТО на Балканах, зокрема в Боснії і Герцеговині та Косово. Це демонструвало готовність країни брати на себе відповідальність за регіональну безпеку та підтверджувало її статус надійного партнера НАТО. Розвиток відносин зі США як ключовим стратегічним партнером був важливим аспектом зовнішньої політики Угорщини. Країна прагнула зміцнити політичні та економічні зв'язки зі США, розглядаючи їх як гаранта безпеки та важливого економічного партнера. Економічна дипломатія відіграла важливу роль у зовнішній політиці Угорщини.

Країна активно працювала над залученням іноземних інвестицій, розвитком торговельних відносин з країнами ЄС та іншими партнерами. Особлива увага приділялася розвитку економічних зв'язків з Німеччиною, яка стала ключовим економічним партнером Угорщини. Після вступу до ЄС у 2004 році Угорщина намагалася активно брати участь у формуванні спільної європейської політики. Країна прагнула відігравати помітну роль в європейських інституціях та процесах прийняття рішень, просуваючи свої національні інтереси. До кінця розглянутого періоду, особливо після повернення до влади Віктора Орбана в 2010 році, почали проявлятися певні розбіжності між Угорщиною та ЄС щодо внутрішньополітичних питань. Це згодом вплинуло і на зовнішню політику країни, яка призвела до більш асертивного підходу у відносинах з європейськими партнерами. Загалом, зовнішня політика Угорщини у 1990-2010 роках характеризувалася послідовним курсом на інтеграцію в західні структури при збереженні уваги до регіонального співробітництва та захисту інтересів угорських меншин за кордоном. Країна успішно досягла своїх головних зовнішньополітичних цілей - членства в НАТО та ЄС, що значно зміцнило її міжнародні позиції. Водночас, Угорщина намагалася балансувати між різними зовнішньополітичними векторами, зберігаючи прагматичний підхід до відносин з Росією та іншими важливими партнерами.

Розділ 2. Угорщина у міжнародних організаціях

2.1. Членство Угорщини в ООН

Угорщина приєдналася до Організації Об'єднаних Націй (ООН) 14 грудня 1955 року. В результаті активної участі Угорщина двічі, у 1968 та 1992 роках, була обрана непостійним членом Ради Безпеки - найвищого політичного координаційного, прийняття рішень та виконавчого органу ООН, який складається з п'яти постійних та десяти непостійних членів, останні обираються на дворічний термін.

У 1982 році на 37-й сесії Генеральній Асамблеї ООН угорського дипломата Імре Холлаї було обрано президентом цього - найважливішого дорадчого та представницького органу міжнародної організації. 37-ма сесія Генеральної Асамблеї ООН, яка розпочалася 21 вересня 1982 року під головуванням Імре Холлаї з Угорщини, стала важливою віхою в історії міжнародних відносин та діяльності ООН. Це головування було особливо значущим для Угорщини, оскільки вперше її представник очолив цей найвищий дорадчий орган ООН. Під час сесії було розглянуто широкий спектр глобальних питань, що відображали складну міжнародну ситуацію початку 1980-х років. Особлива увага приділялася проблемам міжнародної безпеки, роззброєння та врегулювання регіональних конфліктів. Зокрема, Асамблея прийняла ряд резолюцій щодо ситуації на Близькому Сході, включаючи питання Голанських висот та Лівану, а також палестинське питання. У сфері економічного розвитку та соціальних питань сесія зосередилася на проблемах подолання глобальної нерівності, забезпечення продовольчої безпеки та сприяння сталому розвитку. Були прийняті важливі рішення щодо посилення міжнародного співробітництва у цих сферах. Екологічні проблеми також займали важливе місце в порядку денному. Асамблея обговорювала питання захисту навколишнього середовища та необхідність міжнародних зусиль для боротьби з глобальними екологічними викликами. Головування Імре Холлаї характеризувалося прагненням до діалогу та пошуку компромісів між різними групами країн. Це було особливо важливо в контексті напруженості холодної війни, яка все ще впливала на міжнародні відносини. Сесія також розглядала питання

інституційного розвитку ООН, прагнучи підвищити ефективність організації у вирішенні глобальних проблем. Обговорювалися можливості реформування структури ООН та покращення механізмів прийняття рішень. Загалом, 37-ма сесія Генеральної Асамблеї ООН під головуванням Імре Холлаї зробила значний внесок у розвиток міжнародного співробітництва та зміцнення ролі ООН як ключового форуму для вирішення глобальних проблем. Вона також стала важливим етапом у зміцненні міжнародного авторитету Угорщини та її ролі в світовій політиці.

Чаба Кьорьоші був обраний головою 77-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН 7 червня 2022 року і обійняв цю посаду 13 вересня 2022 року. Темою сесії, запропонованою Кьорьоші, було "Пошук рішень на принципах солідарності, забезпечення стійкості та наукового підходу". Під час його головування відбулося посилення уваги до питань, пов'язаних з війною в Україні. Генеральна Асамблея прийняла кілька резолюцій, що засуджували дії Росії. Відбувся перший Саміт миру, який нагадував Генасамблею ООН за рівністю учасників. Посилилася увага до питань сталого розвитку та кліматичних змін. Відбулося обговорення реформування ООН, зокрема щодо права вето в Раді Безпеки. Продовжилася робота над реалізацією Цілей сталого розвитку та Порядку денного 2030.

З 1988 року Угорщина активно бере участь у миротворчих місіях ООН, відправляючи свої контингенти в різні операції. У 1995 році Угорщина вперше направила свій військовий контингент до місії ООН на Кіпрі (UNFICYP). З того часу Угорщина відправляла поліцейський та військовий персонал до різних операцій ООН, особливо акцентуючи увагу на направленні поліцейських офіцерів та жінок-військових експертів. Наразі угорські військовослужбовці та поліцейські беруть участь у чотирьох миротворчих місіях ООН. Країна готова допомагати місіям своїми можливостями важких авіаперевезень. Угорщина також сприяє програмам військової підготовки для спеціальних сил. У місії ООН в Західній Сахарі (MINURSO) Угорщина надала одного з командувачів сил місії - генерал-майора Дьордя Сараза, який очолював військовий компонент з 2002 по 2005 рік. Станом на 2016 рік, близько 700 угорських військовослужбовців були розміщені в зарубіжних країнах як частина міжнародних миротворчих сил, включаючи контингенти в

Афганістані, Косово, Боснії та Герцеговині[29].

Угорщина надає значну підтримку діяльності спеціалізованих установ ООН, таких як ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, ВООЗ та інших, ще з часів до офіційного вступу в ООН у 1955 році. Угорщина є членом ЮНЕСКО з 1948 року. У країні є 8 об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО. Серед них:

1. Будапешт, включаючи береги Дунаю, Будаїський замковий квартал та проспект Андраші;
2. Старе село Голлокьо та його околиці;
3. Печери Аггтелекського та Словацького карсту;
4. Тисячолітнє Бенедиктинське абатство Паннонгалма та його природне середовище;
5. Національний парк Хортобадь – Пуста;
6. Ранняохристиянський некрополь Печа (Сопіане);
7. Культурний ландшафт Фертьо / Нойзідлер-Зее;
8. Історичний культурний ландшафт Токайського виноробного регіону.

Варто зазначити, що два з цих об'єктів є транснаціональними: Культурний ландшафт Фертьо / Нойзідлер-Зее спільний з Австрією, а Печери Аггтелекського та Словацького карсту спільні зі Словаччиною.

Програма «Людина і біосфера» (МАБ) - це міжурядова наукова програма, яка має на меті зміцнення співпраці в рамках природничих та соціальних наук, спрямованої на раціональне і стале використання та збереження ресурсів біосфери, а також розвиток наукових досліджень, покликаних покращити управління природними ресурсами та взаємодію людини з її природним оточенням. Угорщина має 5 біосферних заповідників у рамках програми "Людина і біосфера":

1. Aggtelek National Park (з 1979 року);
2. Hortobágy National Park (з 1979 року);
3. Kiskunság National Park (з 1979 року);
4. Pilis (з 1980 року);
5. Fertő-Hanság National Park (з 1979 року як біосферний заповідник ЮНЕСКО).

ЮНЕСКО. У 2024 році Угорщина отримала фінансову допомогу в розмірі 99 710 доларів США від ЮНЕСКО на проект зі збереження нематеріальної культурної спадщини українських переміщених

осіб в Угорщині. Угорщина брала участь у проєкті ЮНЕСКО та ЄС "Європейський рік культурної спадщини 2018: залучення молоді для інклюзивної та сталої Європи". Країна має постійне представництво при ЮНЕСКО в Парижі та Національну комісію у справах ЮНЕСКО в Будапешті.

ЮНІСЕФ підписав угоду з урядом Угорщини 11 жовтня 2022 року для підтримки реагування уряду на прибуття біженців з України. Угорське Міністерство внутрішніх справ та ЮНІСЕФ розширили партнерство 26 вересня 2023 року, підписавши Меморандум про взаєморозуміння. Це партнерство фокусується на захисті дітей, добробуті дітей, освіті, боротьбі з торгівлею людьми та медичних послугах для дітей-біженців. ЮНІСЕФ впровадив програму гуманітарної грошової допомоги в муніципалітеті Будапешта. Програма "Budapest Cash Help" надала безумовну та необмежену грошову допомогу біженцям з України, охопивши понад 1400 домогосподарств з червня по жовтень 2023 року. ЮНІСЕФ створив Офіс екстреного реагування в Угорщині, який запустив програму грошової допомоги у співпраці з муніципалітетами Будапешта та Загоня.

Угорщина активно співпрацює з Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН (ФАО), що підтверджується розташуванням у Будапешті Регіонального офісу ФАО для Європи та Центральної Азії. Цей офіс відіграє ключову роль у координації діяльності ФАО в регіоні та сприяє тісній співпраці між організацією та угорським урядом. У рамках цієї співпраці Угорщина бере участь у різноманітних проєктах та ініціативах ФАО. Зокрема, країна активно залучена до розробки національних планів управління лісами, що є важливим аспектом сталого розвитку та збереження природних ресурсів. Угорські фахівці працюють над створенням дослідницьких лабораторій з лісового господарства, які допомагають вивчати потенціал місцевих лісових ресурсів та розробляти інноваційні підходи до їх використання. Важливим напрямком співпраці є участь Угорщини у комплексній програмі ФАО зі скорочення втрат продовольства та харчових відходів у регіоні. Ця ініціатива спрямована на підвищення ефективності використання продовольчих ресурсів та зменшення негативного впливу на навколишнє середовище. ФАО також надає Угорщині цінну інформацію та аналітичні матеріали

щодо торговельних угод, включаючи аспекти, пов'язані з діяльністю Світової організації торгівлі, та питання інтеграції ринків у регіоні. Це допомагає країні формувати ефективну сільськогосподарську та торговельну політику. Крім того, Угорщина активно залучена до роботи ФАО з розвитку інноваційних систем у сільському господарстві та впровадження електронного сільського господарства. Ці напрямки є ключовими для модернізації аграрного сектору та підвищення його конкурентоспроможності на глобальному ринку. Така всебічна співпраця демонструє важливу роль Угорщини у діяльності ФАО та її внесок у розвиток сільського господарства та забезпечення продовольчої безпеки в регіоні [30].

Плідно розвивається співпраця Угорщини з Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ). В Будапешті діє Офіс ВООЗ, який тісно співпрацює з Європейським регіональним бюро ВООЗ для підтримки угорських органів охорони здоров'я та системи охорони здоров'я в цілому. У квітні 2023 року відбувся офіційний візит державного секретаря Угорщини з питань охорони здоров'я д-ра Петера Такача до Європейського регіонального бюро ВООЗ. Під час візиту обговорювалися різноманітні теми, пов'язані зі значними змінами в системі охорони здоров'я Угорщини. Угорщина активно співпрацює з ВООЗ у таких напрямках:

- Підготовка до 7-ї Міністерської конференції з навколишнього середовища та охорони здоров'я, яка відбулася в Будапешті 5-7 липня 2023 року.
- Посилення зусиль щодо боротьби з антимікробною резистентністю.
- Впровадження підходу "Єдине здоров'я", який об'єднує здоров'я людей, тварин та навколишнього середовища.
- Розширення ініціатив у сфері цифрової охорони здоров'я та використання штучного інтелекту.
- Інвестування в кадрові ресурси охорони здоров'я для вирішення довгострокових проблем, виявлених під час пандемії.

Угорщина отримала подяку від ВООЗ за прийом біженців з України та надання їм доступу до медичної допомоги. ВООЗ висловила підтримку Угорщині у підготовці до головування в Раді Європейського Союзу. У грудні 2022 року в Будапешті відбулася експертна зустріч ВООЗ щодо цінності мистецьких інтервенцій для

здоров'я, зокрема для профілактики та контролю неінфекційних захворювань. Угорщина бере участь у проекті "До семантично інтероперабельної системи охорони здоров'я", метою якого є створення єдиного цифрового національного семантичного фону для цифрової охорони здоров'я відповідно до рекомендацій ЄС.

Будапешт став регіональним центром для кількох організацій та спеціалізованих установ ООН, включаючи:

- Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН);

- Продовольчу та сільськогосподарську організацію ООН (ФАО)
- Всесвітню організацію охорони здоров'я (ВООЗ);
- Міжнародну організацію праці (МОП);
- Міжнародну федерацію товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця (МФЧХ);

- Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ);

- Управління ООН з протидії тероризму (УНЗ ООН);

Будапешт також є глобальним сервісним центром для УВКБ ООН, ЮНІСЕФ, ВООЗ, МФЧХ і незабаром для Всесвітньої продовольчої програми (ВПП). Ці міжнародні організації надають роботу близько 2000 людей у Будапешті.

У березні 2022 року ЮНІСЕФ створив Офіс екстреного реагування в Угорщині для допомоги уряду та партнерам громадянського суспільства у вирішенні питань, пов'язаних з біженцями з України. Одним з ключових досягнень Офісу стало впровадження програми гуманітарної грошової допомоги "Budapest Cash Help" у співпраці з муніципалітетом Будапешта. Ця програма надала безумовну та необмежену фінансову підтримку українським біженцям, охопивши понад 1400 домогосподарств протягом періоду з червня по жовтень 2023 року. Важливо відзначити, що подібна ініціатива була реалізована не лише в столиці, але й у місті Загонь, що свідчить про розширення географії допомоги. Офіс також відіграв ключову роль у налагодженні співпраці між ЮНІСЕФ та урядом Угорщини. Зокрема, 11 жовтня 2022 року було підписано угоду, спрямовану на підтримку урядових заходів з прийому та інтеграції українських біженців. Ця співпраця отримала подальший розвиток 26 вересня 2023 року, коли ЮНІСЕФ та Міністерство внутрішніх справ Угорщини підписали Меморандум про взаєморозуміння.

Цей документ окреслив ключові напрямки спільної роботи, зосереджуючись на захисті дітей, забезпеченні їхнього добробуту, доступі до освіти, боротьбі з торгівлею людьми та наданні медичних послуг дітям-біженцям. Діяльність Офісу екстреного реагування не обмежувалася лише наданням прямої допомоги. Важливим аспектом роботи стала координація зусиль різних партнерів, включаючи урядові структури та організації громадянського суспільства. Це дозволило створити комплексну систему підтримки, яка охоплювала різні аспекти життя біженців - від задоволення базових потреб до забезпечення доступу до освіти та медичних послуг. Особлива увага приділялася захисту найбільш вразливих категорій біженців, зокрема дітей та сімей з дітьми. ЮНІСЕФ активно працював над створенням безпечного середовища для дітей-біженців, забезпечуючи їм доступ до освіти, психосоціальної підтримки та медичної допомоги. Таким чином, Офіс екстреного реагування ЮНІСЕФ в Угорщині став ключовим елементом у системі підтримки українських біженців, демонструючи ефективність міжнародного співробітництва у вирішенні гуманітарних криз.

Угорщина активно сприяє досягненню цілей ООН, надаючи професійних експертів для роботи в різних органах та установах організації. Країна бере участь у роботі багатьох спеціалізованих установ ООН ще з часів до офіційного вступу в організацію.

Таким чином, розпочинаючи з 1955 року, Угорщина приймає активну участь у роботі ООН та її підрозділів. Протягом десятиліть ця участь постійно розширювалася та поглиблювалася. Угорщина регулярно обирає своїх представників до керівних органів ООН. Зокрема, країна двічі була непостійним членом Ради Безпеки ООН (у 1968-1969 та 1992-1993 роках). У 1982 році представник Угорщини Імре Холлаї головував на 37-й сесії Генеральної Асамблеї ООН. А в 2022 році Чаба Кьорьоші був обраний головою 77-ї сесії Генеральної Асамблеї. Країна бере активну участь у миротворчих місіях ООН, відправляючи своїх військових та поліцейських до різних гарячих точок світу. Угорщина також надає значну підтримку спеціалізованим установам ООН, таким як ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, ВООЗ та ФАО. Будапешт став важливим регіональним центром для багатьох організацій системи ООН. Зокрема, тут розташовані офіси УВКБ ООН, ФАО, ВООЗ, МОП та інших. Угорщина активно долучається

до реалізації глобальних ініціатив ООН, таких як Цілі сталого розвитку. Країна також відіграє важливу роль у наданні гуманітарної допомоги, що особливо проявилось під час прийому біженців з України з 2022 року. Таким чином, за майже 70 років членства в ООН Угорщина зарекомендувала себе як відповідальний та активний учасник міжнародного співтовариства, що робить вагомий внесок у вирішення глобальних проблем та підтримання миру і безпеки.

Угорщина активно використовує свою позицію в Організації Об'єднаних Націй (ООН), яка часто носить антиукраїнський. Ця політика проявляється у різних аспектах діяльності країни в рамках цієї міжнародної організації. Одним з найбільш помітних проявів такої політики є відмова Угорщини приєднатися до спільних заяв та ініціатив, спрямованих на засудження дій Росії. Зокрема, Угорщина стала єдиною країною Європейського Союзу, яка не підписала спільну заяву понад 50 держав із засудженням дій Росії у Раді Безпеки ООН. Це демонструє небажання Угорщини солідаризуватися з загальноєвропейською позицією щодо російської агресії проти України. Угорщина також виявляє готовність підтримувати російські ініціативи в ООН, навіть коли інші країни ЄС їх бойкотують. Наприклад, на засіданні Ради Безпеки ООН, скликаному Росією, від ЄС на рівні міністрів був присутній лише керівник МЗС Угорщини Петер Сійярто. Така поведінка може інтерпретуватися як непрямая підтримка російської позиції та підрив єдності ЄС у питаннях, пов'язаних з конфліктом в Україні. Угорщина активно використовує платформу ООН для просування своєї позиції щодо необхідності врахування інтересів Росії у врегулюванні конфлікту.

Угорські представники регулярно наголошують на важливості залучення Росії до мирних переговорів, що суперечить позиції України та більшості західних країн, які вважають Росію агресором. У своїх виступах в ООН представники Угорщини часто критикують санкції проти Росії та наголошують на необхідності діалогу з Москвою. Така позиція суперечить стратегії України та більшості країн ЄС, які розглядають санкції як важливий інструмент тиску на Росію для припинення агресії. Крім того, Угорщина використовує свою позицію в ООН для просування власних інтересів, зокрема щодо питань угорської меншини в Україні. Угорські дипломати регулярно піднімають це питання на різних майданчиках ООН,

часто критикуючи українську політику в сфері освіти та мовних прав національних меншин. Це створює додаткову напруженість у відносинах між Україною та Угорщиною та ускладнює процес вирішення конфлікту. Така політика Угорщини в ООН створює значні перешкоди для України у її прагненні отримати повну міжнародну підтримку та просувати свої інтереси на глобальній арені. Вона також ускладнює процес консолідації міжнародної позиції щодо російської агресії проти України та підтримки українських ініціатив з мирного врегулювання конфлікту [31].

2.2. Співробітництво Угорщини в рамках ОБСЄ

Угорщина є активним учасником Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) з моменту її заснування у 1973 році. Країна бере участь у всіх аспектах діяльності організації, включаючи політико-військовий, економіко-екологічний та людський виміри. У 1996 році представник Угорщини Ласло Ковач головував в ОБСЄ, що стало важливим визнанням ролі країни в організації. Під час свого головування Угорщина зосередилася на питаннях європейської безпеки, прав людини та економічного співробітництва.

Угорщина регулярно бере участь у місіях ОБСЄ в різних країнах. Угорщина проявляла активний інтерес до участі в місіях ОБСЄ в Україні, особливо після подій 2014 року. Країна виявила готовність долучитися до моніторингової місії ОБСЄ, запропонувавши значний контингент з 17 осіб та навіть висунувши кандидатуру на посаду керівника місії. Це демонструє серйозність намірів Угорщини щодо участі в процесах врегулювання ситуації в Україні. Особливу увагу Угорщина приділяла питанню створення постійної місії спостерігачів ОБСЄ на заході України, зокрема на Закарпатті. Ця ініціатива була пов'язана з прагненням Угорщини захистити інтереси угорської національної меншини в цьому регіоні. У 2018 році міністр закордонних справ Угорщини Петер Сійярто навіть заявив про відкриття такої місії у складі 12 осіб. Однак ця заява викликала суперечки, оскільки для розгортання місії ОБСЄ потрібен консенсус усіх країн-учасниць, а Україна виступала проти цієї ініціативи. Угорщина також брала участь у роботі Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні, яка діяла з 21 березня 2014 року до 31 березня 2022 року. Ця місія відіграла ключову роль у спостереженні за ситуацією в Україні та сприяла деескалації конфлікту на сході країни. Варто зазначити, що участь Угорщини в місіях ОБСЄ в Україні часто була пов'язана з її зовнішньополітичними пріоритетами, зокрема захистом прав угорської меншини в Україні. Це іноді призводило до напруженості у відносинах між двома країнами, особливо щодо питань освіти та мовної політики. Загалом, участь Угорщини в місіях ОБСЄ в Україні відображає складність відносин між двома країнами та демонструє важливість міжнародних організацій у вирішенні регіональних питань безпеки та співробітництва.

У 1992 році Угорщина взяла активну участь у місіях ОБСЄ з перевірки дотримання режиму санкцій ООН щодо Югославії. Ці місії були започатковані у вересні того ж року в рамках діяльності НБСЄ (попередника ОБСЄ) і мали на меті сприяти перевірці дотримання режиму санкцій, введених ООН щодо Федеративної Республіки Югославія (Сербія та Чорногорія). Місії здійснювалися в шести країнах регіону: Албанії, Болгарії, Хорватії, Колишній Югославській Республіці Македонія (нині Північна Македонія), Угорщині та Румунії. Примітно, що Угорщина була не лише учасником цих місій, але й однією з країн, на території якої вони проводилися. Ці місії були частиною ширших зусиль міжнародної спільноти щодо врегулювання конфліктів на території колишньої Югославії. Вони відображали зростаючу роль НБСЄ/ОБСЄ у забезпеченні регіональної безпеки та врегулюванні конфліктів у постбіполярний період. Участь Угорщини в цих місіях демонструвала її готовність до активної співпраці з міжнародними організаціями у вирішенні регіональних проблем безпеки. Це був важливий крок у розвитку механізмів ОБСЄ щодо врегулювання конфліктів та забезпечення дотримання міжнародних санкцій. Ці місії також підкреслювали важливу роль Угорщини в регіональних процесах безпеки та її прагнення до активної участі в міжнародних зусиллях з підтримання миру та стабільності в Європі. Вони стали важливим досвідом для угорської дипломатії та сприяли подальшому розвитку співпраці країни з ОБСЄ та іншими міжнародними організаціями. Країна також надає експертів для інших місій ОБСЄ, включаючи спостережні місії на виборах.

Як повноправний член ОБСЄ, Угорщина бере активну участь у роботі всіх колективних керівних органів організації. Це включає участь у самітах держав-учасниць, засіданнях Ради міністрів і Постійної ради ОБСЄ. Угорські дипломати беруть участь у виробленні й ухваленні рішень з широкого кола питань, що стосуються діяльності ОБСЄ. Угорщина також активно залучена до роботи Парламентської асамблеї ОБСЄ. Угорські парламентарі регулярно беруть участь у сесіях асамблеї, вносячи свій внесок у обговорення важливих питань європейської безпеки та співробітництва. Країна підтримує зусилля ОБСЄ щодо врегулювання конфліктів та кризових ситуацій в регіоні. Угорщина надає політичну підтримку та експертну допомогу в рамках різних ініціатив ОБСЄ, спрямованих на забезпечення стабільності та

безпеки в Європі.

Співпраця Угорщини з Бюро демократичних інститутів і прав людини (БДПІЛ) ОБСЄ у сфері людського виміру є багатогранною та інтенсивною. Ця взаємодія охоплює різні аспекти демократичного процесу, з особливим акцентом на виборчу систему та права людини. Угорщина регулярно запрошує БДПІЛ для спостереження за виборами, демонструючи відкритість до міжнародного контролю та оцінки своїх демократичних процесів. Зокрема, БДПІЛ здійснювало комплексний моніторинг парламентських виборів та референдуму в Угорщині 3 квітня 2022 року. Цей моніторинг включав як довгострокове, так і короткострокове спостереження, що дозволило отримати всебічну картину виборчого процесу.

Після кожних виборів БДПІЛ готує детальні звіти, які містять не лише оцінку проведення виборів, але й конкретні рекомендації щодо вдосконалення виборчого процесу. Ці звіти стають предметом активного обговорення в Угорщині. Наприклад, 17-18 жовтня 2023 року експерти БДПІЛ відвідали Будапешт для презентації та обговорення фінального звіту про вибори 2022 року. Під час таких візитів проводяться зустрічі з представниками уряду, парламенту, засобів масової інформації та громадянського суспільства, що сприяє широкому діалогу щодо демократичних процесів у країні. БДПІЛ пропонує Угорщині різноманітні форми підтримки для приведення виборчого процесу у відповідність до зобов'язань ОБСЄ. Це включає експертну допомогу, проведення тематичних семінарів та правовий аналіз виборчого законодавства. Така співпраця дозволяє Угорщині постійно вдосконалювати свої демократичні інститути та практики.

Важливим аспектом взаємодії є оцінка БДПІЛ виконання Угорщиною попередніх рекомендацій. Це створює механізм постійного вдосконалення та забезпечує послідовність у розвитку демократичних процесів. Співпраця Угорщини з БДПІЛ необмежується лише виборчою сферою. Вона також охоплює питання захисту прав людини, боротьби з дискримінацією та підтримки громадянського суспільства. Ця всебічна взаємодія демонструє прагнення Угорщини до відкритого діалогу з міжнародними інституціями та готовність працювати над зміцненням демократичних цінностей та інститутів. Одже, співпраця Угорщини з БДПІЛ ОБСЄ є важливим елементом у процесі постійного вдосконалення демократичних процесів у країні

та її інтеграції в європейську спільноту демократичних держав.

Таким чином, участь Угорщини в ОБСЄ є всебічною та багатогранною, охоплюючи всі ключові аспекти діяльності організації. Це відображає прихильність країни до принципів ОБСЄ та її активну роль у забезпеченні безпеки та співробітництва в європейському регіоні.

В Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) Угорщина використовує будь які можливості для того, щоб протидіяти інтересам України. Це проявляється у кількох ключових аспектах. Передусім, Угорщина неодноразово блокувала рішення ОБСЄ, спрямовані на підтримку України у протистоянні російській агресії. Зокрема, Будапешт виступав проти розширення мандату Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні та збільшення її фінансування. Угорська сторона аргументувала це тим, що місія недостатньо уваги приділяє питанням захисту прав національних меншин, зокрема угорської меншини на Закарпатті. Угорщина також використовує платформу ОБСЄ для критики українського законодавства про освіту та мову. Представники Угорщини регулярно піднімають це питання на засіданнях Постійної ради ОБСЄ, стверджуючи, що ці закони порушують права угорської меншини в Україні. Така позиція створює негативний імідж України на міжнародній арені та ускладнює її відносини з іншими країнами-членами ОБСЄ. Крім того, Угорщина наполягає на розширенні присутності ОБСЄ на Закарпатті, мотивуючи це необхідністю захисту прав угорської меншини. Це викликає занепокоєння української сторони, яка розглядає такі ініціативи як спробу втручання у внутрішні справи України.

Угорщина також блокує участь України у деяких заходах ОБСЄ, зокрема у засіданнях Парламентської асамблеї ОБСЄ. Це обмежує можливості України доносити свою позицію до міжнародної спільноти та шукати підтримки у протидії російській агресії. Варто зазначити, що Угорщина використовує своє право вето в ОБСЄ для блокування рішень, які стосуються України. Це стосується не лише питань, пов'язаних з угорською меншиною, але й ширших питань безпеки та співробітництва в регіоні.

Така політика Угорщини в ОБСЄ створює значні перешкоди для України у її прагненні отримати повну міжнародну підтримку та ефективно протидіяти російській агресії. Вона також ускладнює

процес врегулювання конфлікту на сході України, оскільки ОБСЄ відіграє важливу роль у моніторингу ситуації та сприянні діалогу між сторонами [32].

2.3. Співпраця Угорщини з Радою Європи

У декларації, прийнятій з нагоди 40-річчя у 1989 році, Комітет Міністрів Ради Європи привітав "реформаторську політику, розпочату деякими східноєвропейськими країнами, та нові перспективи співпраці, що відкриваються завдяки цьому". Як один із кроків, Угорщину та Польщу запросили приєднатися до культурної конвенції РЄ. У червні 1989 року Парламентська Асамблея створила статус спеціального гостя (Special Guest) для сприяння співпраці зі східноєвропейськими країнами, включаючи Угорщину, які представляли реформи. У жовтні 1990 року ПАРЄ - у присутності прем'єр-міністра Йозефа Анталла - одногослосно вирішила прийняти Угорщину до цієї організації, і таким чином Угорщина стала 24-ю державою-членом, першою в регіоні, прийнятою до Ради Європи 6 листопада 1990 року, визнаючи роль країни як каталізатора процесів демократизації в регіоні. Документ про приєднання підписав президент Арпад Гьонц, а ЄКПЛ та Статут РЄ підписав міністр закордонних справ Геза Єсенський. Статут був оприлюднений Законом LXXI 1991 року.

РЄ постійно допомагала новоприєднаним молодим європейським демократичним державам у проведенні необхідних політичних, законодавчих, конституційних та судових реформ. Організація, яка наразі об'єднує 47 країн-членів, відіграє визначну роль у просуванні спільної ідентичності жителів європейського континенту, захисті прав людини, підтримці культурного різноманіття, функціонуванні правових та адміністративних зв'язків між державами-членами. Це загальноєвропейська інтегративна організація, здатна об'єднати різні рівні: уряди, національні парламенти, місцеві та регіональні органи самоврядування, а також неурядові організації, що представляють громадянське суспільство.

У січні 1991 року делегація Державних Зборів на чолі з головою Дьордем Сабадом взяла участь у засіданні Парламентської Асамблеї РЄ в Страсбурзі як повноправний член.

Інформаційний та документаційний центр Ради Європи, створений в Угорщині в жовтні 1991 року, став важливим кроком у зміцненні зв'язків між Угорщиною та Радою Європи. Цей центр був першим подібним закладом у регіоні Центральної та Східної

Європи, що підкреслює піонерську роль Угорщини в процесі європейської інтеграції після падіння комуністичного режиму. Центр функціонував як незалежна, публічно доступна колекція в рамках бібліотеки Державних Зборів Угорщини з 1992 по 2010 рік. Його створення було результатом спільних зусиль Ради Європи та угорського парламенту, що свідчить про тісну співпрацю між цими інституціями. Основним завданням центру було надання широкого доступу до інформації та документації про діяльність Ради Європи для угорської громадськості, політиків, науковців та студентів. Він служив важливим джерелом знань про стандарти Ради Європи в галузі прав людини, демократії та верховенства права. Центр, ймовірно, зберігав та надавав доступ до офіційних документів, резолюцій, звітів та публікацій Ради Європи. Це могло включати тексти конвенцій, рішення Європейського суду з прав людини, рекомендації Комітету міністрів та резолюції Парламентської асамблеї. Важливою функцією центру було сприяння поширенню знань про Раду Європи та її цінності в Угорщині в період після демократичних змін. Він міг організовувати семінари, лекції та інші освітні заходи для підвищення обізнаності про роль та діяльність Ради Європи. Центр також міг надавати консультації та допомогу дослідникам, студентам та громадським організаціям, які цікавилися питаннями, пов'язаними з Радою Європи та європейськими стандартами в різних сферах. Створення та функціонування цього центру протягом майже двох десятиліть демонструє важливість, яку Угорщина надавала своєму членству в Раді Європи та інтеграції в європейські структури. Це був конкретний крок у напрямку зближення Угорщини з європейськими інституціями та цінностями в період важливих політичних та соціальних трансформацій [33].

Участь Угорщини в Парламентській асамблеї Ради Європи (ПАРЄ) є багатогранною та активною. Угорські депутати беруть участь у роботі різних профільних комітетів ПАРЄ, які охоплюють широкий спектр питань, включаючи політичні та демократичні процеси, правові питання та права людини, соціальні проблеми, культуру, науку, освіту та медіа, а також міграцію, рівність та недискримінацію. У рамках цих комітетів угорські представники активно залучаються до підготовки доповідей, які згодом стають основою для резолюцій та рекомендацій ПАРЄ. Це дозволяє

Угорщині впливати на формування політики Ради Європи вже на етапі розробки документів. При прийнятті резолюцій та рекомендацій ПАРЕ угорські депутати мають право голосу, що дає їм можливість безпосередньо впливати на прийняття рішень.

Важливо відзначити, що для прийняття резолюції потрібна проста більшість голосів, а для рекомендації - дві третини, що підкреслює важливість кожного голосу, включаючи голоси угорських представників. Угорщина також бере участь у виборах ключових посадових осіб Ради Європи. Це включає вибори Генерального секретаря РЄ, його заступника, суддів Європейського суду з прав людини та Комісара РЄ з прав людини. Така участь дозволяє Угорщині впливати на формування керівного складу організації. Важливим аспектом діяльності угорських представників є участь у місіях спостерігачів ПАРЕ, особливо під час виборів у інших країнах-членах РЄ. Це дає Угорщині можливість брати активну участь у процесах демократизації та забезпечення прозорості виборів у регіоні. Як член Ради Європи, Угорщина також підлягає моніторингу з боку ПАРЕ щодо виконання зобов'язань, взятих при вступі до організації. Це створює механізм взаємної відповідальності та сприяє постійному вдосконаленню демократичних інститутів країни. Угорські депутати регулярно беруть участь у дебатах з актуальних проблем європейської політики під час сесій ПАРЕ. Це дає їм платформу для висловлення позиції Угорщини з ключових питань європейської політики та сприяє діалогу з представниками інших країн. Така всебічна участь Угорщини в роботі ПАРЕ не лише дозволяє країні впливати на формування загальноєвропейської політики, але й сприяє інтеграції Угорщини в європейські структури та зміцненню її ролі на міжнародній арені.

Угорщина також бере участь у роботі Комітету міністрів, який є виконавчим органом Ради Європи ця участь є багатогранною та відображає активну роль країни в цій міжнародній організації. Як повноправний член Ради Європи, Угорщина бере безпосередню участь у визначенні стратегічних напрямків діяльності організації через Комітет міністрів. Це дозволяє країні впливати на формування загальноєвропейської політики в різних сферах, включаючи права людини, демократію та верховенство права.

Угорщина має право голосу при прийнятті важливих рішень

в рамках Комітету міністрів. Це стосується, зокрема, розгляду та затвердження рекомендацій Парламентської асамблеї, а також пропозицій, що надходять від різних міжурядових комітетів. Таким чином, угорські представники мають можливість впливати на кінцевий зміст документів, що приймаються Радою Європи.

Важливим аспектом діяльності Угорщини в Комітеті міністрів є участь у затвердженні програми діяльності Ради Європи та її бюджету. Це дозволяє країні впливати на пріоритети організації та розподіл ресурсів для різних проектів та ініціатив. Угорщина також бере активну участь у розробці та прийнятті європейських конвенцій та угод, які є ключовими інструментами Ради Європи для встановлення спільних стандартів у різних сферах. Це дає можливість країні впливати на формування правового поля на європейському рівні.

У рамках Комітету міністрів Угорщина бере участь у прийнятті декларацій та резолюцій з актуальних політичних питань. Це дозволяє країні висловлювати свою позицію щодо важливих міжнародних проблем та впливати на формування спільної європейської позиції. Особливо важливим є право Угорщини головувати в Комітеті міністрів за принципом ротації протягом 6 місяців. Під час свого головування країна має можливість визначати пріоритети роботи Комітету та впливати на порядок денний організації. Варто зазначити, що Угорщина іноді займає позицію, яка відрізняється від більшості країн-членів. Наприклад, країна заблокувала ухвалення загальної Декларації за підсумками 133-го засідання Комітету міністрів, висловивши незгоду щодо позиції про підтримку мирного плану України. Це демонструє, що Угорщина готова відстоювати свої національні інтереси та позиції, навіть якщо вони не збігаються з думкою більшості. Така активна та різнопланова участь Угорщини в роботі Комітету міністрів Ради Європи свідчить про важливість, яку країна надає цій організації, та її прагнення бути активним учасником процесів формування європейської політики.

У 2021 році Угорщини перебрала головування у Комітеті міністрів Ради Європи. У Постанові уряду 1616/2020. (X. 1.) про завдання з підготовки угорського головування в Комітеті міністрів Ради Європи з травня по листопад 2021 року були визначені пріоритети уряду на період головування. Вони такі:

- сприяння ефективному захисту національних меншин;

- майбутнє покоління: молодіжна політика, права дітей, психічне здоров'я дітей та молоді, захист сімейних цінностей, соціальна інтеграція та можливості для ромів;
- міжрелігійний діалог;
- виклики майбутнього: кіберзлочинність, штучний інтелект;
- екологічні питання: європейський захист ландшафтів, захист середовищ існування, основне право на здорове довкілля, сталий розвиток.

Міністр юстиції Юдіт Варга на засіданні Комітету міністрів Ради Європи 31 березня 2021 року підкреслила, що Угорщина виступає за верховенство права та цінності, які представляє Рада Європи, наша країна протягом століть є відданим учасником та формувачем європейського правового розвитку (МТІ, 31.03.2021). Протягом періоду головування Міністерство юстиції планує організувати кілька професійних конференцій у співпраці з іншими міністерствами, залученими до пріоритетних напрямків (Бенце-Таллоді 2020). За повідомленням угорської сторони, пандемія коронавірусу не дозволяє угорському головуванню повністю реалізувати свої будапештські програми з фізичною присутністю, але протягом шестимісячного періоду очікуються особисті візити деяких високопосадовців до Угорщини (МТІ, 21.04.2021). Комітет закордонних справ Національних зборів заслухав представників уряду щодо головування на засіданні 3 травня 2021 року.

Угорщина приділяє особливу увагу питанням захисту прав національних меншин у рамках Ради Європи, що відображається в її активній політичній та дипломатичній діяльності. Ця позиція Угорщини ґрунтується на історичному контексті та наявності значних угорських меншин у сусідніх країнах. У рамках Ради Європи Угорщина послідовно виступає за посилення механізмів захисту прав національних меншин. Країна активно бере участь у роботі над відповідними конвенціями та резолюціями, прагнучи розширити та зміцнити правові гарантії для меншин на європейському рівні. Під час свого головування в Раді Європи у 2021 році Угорщина зробила захист національних меншин одним з головних пріоритетів. Це виявилось у проведенні ряду заходів, конференцій та дискусій, присвячених цій темі. Угорщина наполягала на необхідності створення більш ефективних механізмів моніторингу та захисту прав меншин у всіх

країнах-членах Ради Європи.

Угорщина також активно використовує платформу Ради Європи для привернення уваги до ситуації з угорськими меншинами в сусідніх країнах, зокрема в Україні, Румунії та Словаччині. Країна регулярно піднімає питання про дотримання мовних та освітніх прав цих меншин, наполягаючи на необхідності їх повного забезпечення відповідно до європейських стандартів. У контексті співпраці з Україною Угорщина зробила значний внесок у реалізацію Плану дій Ради Європи для України, який включав питання захисту прав національних меншин. Це демонструє прагнення Угорщини впливати на ситуацію з правами меншин не лише через політичні заяви, але й через конкретні проекти та фінансову підтримку.

Угорщина також активно бере участь у роботі моніторингових механізмів Ради Європи, зокрема тих, що стосуються Рамкової конвенції про захист національних меншин та Європейської хартії регіональних мов або мов меншин. Країна регулярно надає звіти про виконання цих міжнародних зобов'язань та бере участь у діалозі з експертними комітетами Ради Європи. Важливо відзначити, що позиція Угорщини щодо захисту прав національних меншин часто впливає на її відносини з іншими країнами-членами Ради Європи. Іноді це призводить до напруженості, особливо коли Угорщина вважає, що права угорських меншин в інших країнах не повністю забезпечені. Загалом, активна позиція Угорщини щодо захисту прав національних меншин у рамках Ради Європи відображає важливість цього питання для угорської зовнішньої політики та демонструє прагнення країни використовувати міжнародні інституції для просування своїх національних інтересів.

У 2022 році Угорщина продемонструвала свою прихильність до цінностей Ради Європи, зробивши добровільний внесок у розмірі 19 991 євро для підтримки діяльності організації в галузі співробітництва з Україною. Ці кошти були спрямовані на реалізацію Плану дій для України на 2018–2021 роки, який мав на меті підтримати Україну у приведенні її законодавства та інститутів у відповідність із європейськими стандартами у сфері прав людини, верховенства права та демократії. Угода про цей внесок була підписана постійним представником Угорщини в Раді Європи послом Агнешем Кертешем та заступником генерального секретаря Габріеллою Баттейні-

Драгоні, що підкреслює важливість цієї співпраці на високому дипломатичному рівні.

Участь Угорщини у співпраці з моніторинговими механізмами Ради Європи є важливим аспектом її взаємодії з цією організацією. Ця співпраця охоплює кілька ключових інституцій та процесів. Взаємодія з Європейським судом з прав людини (ЄСПЛ) є особливо значущою. Угорщина, як член Ради Європи, визнає юрисдикцію ЄСПЛ і зобов'язана виконувати його рішення. Це означає, що громадяни Угорщини мають право звертатися до ЄСПЛ, якщо вони вважають, що їхні права, гарантовані Європейською конвенцією з прав людини, були порушені, а національні засоби правового захисту вичерпані. Рішення ЄСПЛ щодо Угорщини часто призводять до змін у національному законодавстві та практиці, сприяючи приведенню їх у відповідність до європейських стандартів прав людини. Співпраця з Венеціанською комісією, офіційно відомою як Європейська комісія за демократію через право, є іншим важливим аспектом. Ця комісія надає експертні висновки щодо конституційних та законодавчих питань.

Угорщина регулярно звертається до Венеціанської комісії за оцінкою своїх законопроектів та конституційних змін. Рекомендації комісії часто враховуються при доопрацюванні законодавства, що сприяє його відповідності європейським демократичним стандартам. Взаємодія з Комісаром Ради Європи з прав людини також відіграє важливу роль. Комісар здійснює візити до Угорщини, проводить оцінку ситуації з правами людини та надає рекомендації щодо її покращення. Ці рекомендації охоплюють широкий спектр питань, від прав меншин до свободи преси та незалежності судової системи. Угорщина також бере участь у процесі звітування перед різними комітетами Ради Європи, такими як Комітет з питань запобігання катуванням та Європейська комісія проти расизму та нетерпимості. Ці комітети регулярно оцінюють ситуацію в країні та надають рекомендації щодо вдосконалення законодавства та практики.

Важливим аспектом є участь Угорщини в механізмі моніторингу виконання рішень ЄСПЛ, який здійснюється Комітетом міністрів Ради Європи. Це забезпечує не лише виконання конкретних рішень суду, але й впровадження системних змін для запобігання подібним порушенням у майбутньому. Ця багатостороння взаємодія

з моніторинговими механізмами Ради Європи сприяє постійному вдосконаленню правової системи Угорщини та її практик у сфері прав людини. Вона забезпечує зовнішній погляд на внутрішні процеси країни, надаючи цінні рекомендації та стимулюючи реформи. Водночас, ця співпраця дозволяє Угорщині брати активну участь у формуванні європейських стандартів прав людини та демократії, висловлюючи свою позицію та ділячись власним досвідом на міжнародному рівні.

Таким чином, співпраця Угорщини з Радою Європи є багатогранною та охоплює широкий спектр питань, від законодавчих реформ до захисту прав людини та підтримки демократичних процесів у регіоні. Ця співпраця відіграє важливу роль у зміцненні демократичних інститутів Угорщини та її інтеграції в європейську спільноту цінностей.

Угорщина активно використовує своє членство в Раді Європи для просування власних інтересів, які часто суперечать інтересам України. Це проявляється у різних аспектах діяльності країни в рамках цієї організації. Одним з найбільш помітних проявів такої політики є блокування Угорщиною резолюцій та декларацій на підтримку України. Зокрема, Угорщина наклала вето на резолюцію Ради Європи, яка мала визнати та підтримати 10-пунктовий мирний план президента Зеленського. Міністр закордонних справ Угорщини Петер Сійярто аргументував це тим, що слід розглядати й інші мирні плани, а не лише український. Така позиція фактично підриває міжнародну підтримку українських ініціатив щодо врегулювання конфлікту. Угорщина також заблокувала ухвалення загальної Декларації Комітету міністрів Ради Європи, висловивши незгоду щодо позиції про підтримку мирного плану України. Це демонструє послідовність угорської політики щодо протидії ініціативам, які могли б посилити міжнародну підтримку України. Важливим аспектом угорської позиції є наполягання на врахуванні позиції Росії. Угорщина стверджує, що виключення Росії з Ради Європи призвело до втрати платформи для досягнення миру. Сійярто наголошує, що "справжні мирні переговори можуть відбутися лише тоді, коли всі воюючі сторони сидять за столом". Така риторика фактично легітимізує агресивні дії Росії та ускладнює процес міжнародної ізоляції агресора. Ці дії Угорщини демонструють, як членство в міжнародних організаціях

може використовуватися для просування національних інтересів, навіть якщо вони суперечать загальноєвропейському консенсусу та інтересам інших країн-членів [34].

Угорщина активно використовує своє право вето в Раді Європи для блокування рішень, які підтримують Україну або критикують Росію. Це право дає Угорщині значний вплив на процес прийняття рішень в організації, дозволяючи їй ефективно протидіяти ініціативам, які вона вважає невідповідними для себе. Крім того, Угорщина використовує свою позицію в Раді Європи для просування власних інтересів, зокрема щодо питань угорської меншини в Україні. Це часто призводить до напруженості у відносинах між двома країнами та ускладнює процес європейської інтеграції України. Хоча це не стосується безпосередньо Ради Європи, але варто зазначити, що Угорщина критично ставиться до перспектив членства України в Європейському Союзі. Ця позиція впливає на загальний контекст європейської інтеграції України та створює додаткові перешкоди на цьому шляху. Така політика Угорщини в Раді Європи створює значні перешкоди для України у її прагненні отримати повну міжнародну підтримку та просувати свої інтереси на європейській арені. Вона також ускладнює процес консолідації європейської позиції щодо російської агресії проти України та підтримки українських ініціатив з мирного врегулювання конфлікту [35].

2.4. Вступ та членство Угорщини в НАТО

Починаючи з 1990 р. всі уряди Угорщини в зовнішньополітичній діяльності визначали такі три пріоритети: інтеграція до європейських та євроатлантичних структур, розвиток добросусідських відносин та захист прав угорської меншини, що проживає за кордоном. Саме з цих позицій ми спробуємо проаналізувати зовнішню політику Угорщини з початку демократичних перетворень в країні у кінці 80-х на початку 90-х років ХХ сторіччя.

Наприкінці 80–90-х років перед Угорщиною загострилося питання створення нової структури колективної безпеки. Завдання розроблення нової концепції безпеки і військової доктрини, узгодженої зі стратегічними цілями зовнішньої політики, постало на порядку денному угорського керівництва у зв'язку з тим, що на сесії Політичного консультативного комітету Організації Варшавського Договору (ОВД) у Берліні 1987 р. було сформульовано новітній підхід до питань безпеки, який у принципі не міг існувати раніше. Цей підхід націлював кожен з держав — членів ОВД на створення національної стратегічної військової доктрини й концепції безпеки. Ще в 1987–1988 рр. Угорщина почала формувати нову внутрішню структуру збройних сил, яка докорінно відрізнялася від структурних елементів об'єднаних збройних сил ОВД. Однак у 1988–1989 рр. вже стало очевидно, що для створення такої концепції потрібні докорінні політичні зміни в країні. Створення системи контролю озброєнь після зустрічі верхів у Стокгольмі та серії зустрічей на найвищому рівні у Відні, а пізніше й скорочення збройних сил в ОВД і НАТО значною мірою стимулювали процес формування угорської стратегії безпеки на початку 90-х років, який збігся з початком системних перетворень у країні.

До модернізації підходів у питаннях безпеки угорців спонукала також відносна наближеність країни до таких неспокойних регіонів, як Балкани, Кавказ, Близький Схід і Північна Африка.

Вироблена концепція мала стати одним з основних елементів системи суспільної, економічної та соціальної внутрішньої стабільності, яка, своєю чергою, є важливою умовою демократичного розвитку та формування комплексної європейської системи безпеки.

До розроблення національної концепції безпеки залучалися

військові, політики, представники різних громадських організацій, науковці. Проводились серії консультацій і нарад з майбутніми зарубіжними партнерами по НАТО. Документ, підготовлений на початку 90-х років, містив основні політичні принципи та цілі Угорської Республіки і формулював національну стратегію безпеки країни й національну воєнну стратегію, а також майбутню програму реформ у галузі безпеки й оборони.

Керівництво Угорщини вважало, що реформа збройних сил і системи безпеки є однією з умов створення системи стабільності в країні й у цьому контексті національна оборона Угорщини є гарантом запобігання загрозі суверенітету, територіальній цілісності, громадському та конституційному порядку в країні. Вона включає у себе військовий потенціал країни (збройні сили, правоохоронні органи, економіку, населення, державні органи та громадські організації), який у за необхідності можна активізувати. Система національної оборони ґрунтується на суспільному усвідомленні необхідності захисту країни, економіці, яка забезпечує потреби збройних сил і населення країни, на державних оперативних службах, підготовлених до оборони, системі цивільної оборони, яка захищає населення та матеріальні цінності, а також на збройних силах, які готові виконувати свою пряму функцію.

Реформа угорської армії розпочалася наприкінці 80-х років. Економіка країни перебувала на той час у глибокій кризі. Штатна чисельність збройних сил становила 150 - 160 тис. чол., що було недоцільно з позиції оборонної доктрини, а також лягало важким тягарем на економіку країни. Тому потрібно було створити таку програму реформування війська, яка була б спрямована на значне скорочення армії, розрахована на довготривалий термін і здійснювалась поступово. Саме цим вимогам і відповідала нова програма, яка складалася з таких етапів:

I етап — 1989–1990 рр. Розроблення концепції нової воєнної доктрини Угорщини, скорочення збройних сил на 25 тис. чол.;

II етап — 1990–1994 рр. Становлення нових збройних сил Угорщини. Скорочення терміну строкової військової служби до 12 місяців. Початок діалогу з НАТО;

III етап — 1995–1999 рр. Подальший розвиток збройних сил, скорочення їх чисельності до 63 тис. чол. та вступ до НАТО.

Саме цей документ заклав підвалини розв'язання проблеми виходу Угорщини з Варшавського пакту та приєднання країни до НАТО. Завдяки далекоглядності угорським дипломатам вдалося ще наприкінці 80-х років чітко спрогнозувати, що в найближчій перспективі НАТО залишиться єдиним військовим союзом, спроможним ефективно впливати на політичні процеси у світі й регіоні. Розглядаючи НАТО як найефективнішу структуру колективної безпеки Європи і вагому складову системи загальноєвропейської безпеки, керівництво Угорщини мало на меті забезпечити свою незалежність, демократичний розвиток і територіальну цілісність, зміцнити гарантії зовнішньої безпеки, протидіяти виникненню нових загроз стабільності та безпеці в регіоні Центральної та Східної Європи, невіддільною частиною якої вона є, а також використати досвід і допомогу країн — членів Альянсу в розбудові власних збройних сил та інших військових формувань.

У 1997 р. Г. Кіссінджер писав: "Будь-яке значне розширення НАТО невідворотно призведе до нової лінії поділу — саме тому історичні нації Центральної та Східної Європи і прагнуть до членства в НАТО. Вони хочуть приєднатися до старого, а не нового Північноатлантичного союзу" [36].

Мета повернення в Європу була визначена насамперед консервативно-коаліційним урядом Й. Анталла після виборів 1990 р [37].

Саме перший демократично обраний уряд виступив з ініціативою розпуску Організації Варшавського Договору, яка 1991 р. припинила своє існування. Того ж року Радянський Союз вивів свої війська з Угорщини. З початку 90-х років стали регулярними зустрічі між угорськими державними керівниками і високопоставленими представниками НАТО. В лютому 1994 р. Угорщина підписала рамкову угоду НАТО "Партнерство заради миру", а в листопаді того ж року — програму двостороннього співробітництва. Наступні уряди Д. Хорна, В. Орбана, П. Меддеші, хоча й мали різні ідеологічні платформи, повністю поділяли цю стратегію і послідовно впроваджували її в життя. З позиції угорської політичної еліти приєднання до НАТО символізує завершення процесу системної трансформації в Угорщині й розглядається як етап на шляху досягнення основної мети — цілковитої інтеграції в європейські та євроатлантичні структури.

Втім, саме навколо проголошеної програми вступу до євроатлантичних структур у 90-ті роки розгорнулись найгостріші суперечки всередині країни. Майже третина угорського істеблішменту, а також широка громадськість країни демонстрували прагнення до нейтралітету, пацифістські настрої стосовно участі у воєнних союзах, виступаючи проти приєднання до НАТО.

Проте парламент і уряд держави відхилили ідею нейтралітету, і вже на початку 90-х років було вироблено концепцію, суть якої полягала в тому, що лише через інтеграцію із Заходом Угорщина могла вийти з дезінтегруючого регіону Центральної та Східної Європи. У процесі вироблення консенсусу з цього питання значну роль відіграли розпад Радянського Союзу, Чехословаччини, Югославії, балканська криза, що розпочалася 1991 р.

У процесі переговорів про приєднання до НАТО керівництво УР підтвердило, що цілковито погоджується з цілями, визначеними у стратегічній концепції НАТО, і готове взяти на себе відповідальність за всіма зобов'язаннями, що випливають з Вашингтонського договору про приєднання до Північноатлантичного альянсу. Угорщина задекларувала намір брати активну участь як в інтегрованій військовій структурі НАТО, так і в плануванні процесів оборони, а також підтримку політики "відкритих дверей" Альянсу. Угорці заявили про своє прагнення відігравати ініціативну роль у Євроатлантичній раді партнерства (ЄРП), а також у програмі "Партнерство заради миру".

Принципові засади розвитку взаємовідносин НАТО з постсоціалістичними країнами були закладені рішеннями Копенгагенської зустрічі міністрів закордонних справ держав — членів НАТО 6 червня 1991 р., Римського саміту НАТО 8 листопада 1991 р., зустрічі міністрів закордонних справ країн ЦСЄ і НАТО в Брюсселі 20 грудня 1991 р. щодо створення Ради Північноатлантичного співробітництва (РПАС), Лондонської зустрічі глав держав та урядів країн — членів Північноатлантичного альянсу 6 липня 1996 р. На Брюссельській зустрічі на вищому рівні 1994 р. лідери країн НАТО заявили, що вони "очікують і вітатимуть розширення НАТО, яке буде спрямовано у бік демократичних держав на схід від країн НАТО". Метою цього процесу є поширення зони безпеки і стабільності на інші європейські країни, яку Північноатлантичний союз створював на території країн, що входять до його складу, протягом усієї своєї

п'ятдесятилітньої історії. Цей процес не становить собою загрози будь-яким країнам, більш того, він сприятиме зміцненню стабільності і безпеки як членів НАТО, так і інших країн [37].

Зустріч держав — членів НАТО, що відбулася в Мадриді 8 липня 1997 р., стала одним з основних етапів процесу інтеграції Угорщини в євроатлантичні структури. Запрошення західними державами Угорщини до участі в переговорах про приєднання означало, що майбутні союзники оцінили досягнуті угорцями за порівняно незначний період успіхи в політичній та економічній галузях: у побудові правової держави, реалізації прав людини, в тому числі національних меншин, а також оцінили зусилля країни у справі зміцнення безпеки в ЦСЄ. Так, з кінця 1995 р. Угорщина активно включилася у врегулювання югославської кризи: у рамках IFOR у м. Тасарі (західна Угорщина) і в м. Печ (південно-західна Угорщина) було створено логістичні бази: у м. Тасарі американські, а в м. Печ — норвезькі, данські, фінські, шведські і польські.

У лютому 1996 р. Угорщина направила в Боснію підрозділ інженерно-технічних військ, який діяв у складі сил НАТО (IFOR, SFOR) і будував мости й дороги. Чисельність угорського контингенту з центром в м. Окучани (Хорватія) становила 205 осіб [38, с.2].

Визначивши курс на інтеграцію в НАТО, керівництво Угорщини усвідомлювало, що потрібно не просто декларувати свої наміри, а й активно готувати громадську думку до вступу в Альянс. Тому було розроблено спеціальну програму роз'яснення населенню, що таке НАТО, які переваги дає членство в цій організації країні та її громадянам, які фінансові наслідки чекають на Угорщину в разі приєднання. Втім, процес цей відбувався суперечливо. Наведемо деякі приклади цієї роботи. Якщо у жовтні 1995 р. лише 48 % опитуваних серед дорослого населення підтримали вступ Угорщини до НАТО, то в серпні 1996 р. частка громадян, які схвалювали приєднання країни до НАТО, скоротилася до 44 %, а частка населення, яке не погоджувалося зі вступом до НАТО, збільшилася до 35 %, що було пов'язано з появою американських військових підрозділів у містечку Тасар та з проблемами, які там спричинилися. Навесні 1997 р. вже 50 % населення підтримало вступ країни до НАТО [39, с. 58]. В листопаді 1997 р. в Угорщині проведено всенародний референдум з цього питання. У ньому взяла участь майже половина дорослого

населення, 85 % з них проголосували за членство країни в НАТО [40].

Для вступу до НАТО Угорщина, як і кожна з країн, що приєдналася до цього блоку, повинна була виконати певні обов'язкові вимоги, а саме: створити демократичну політичну систему, ринкову економіку, налагодити добросусідські відносини, запровадити демократичний контроль над збройними силами країни, продемонструвати здатність до співробітництва та взаємодії зі збройними силами інших країн. До того ж країна мала забезпечити необхідний рівень витрат на оборону, що буде досягатися за рахунок сталого економічного зростання.

8 липня 1997 р. на мадридському саміті НАТО ухвалено рішення про прийняття до Альянсу Угорщини, Чехії і Польщі. 16 грудня 1997 р. представники НАТО й Угорської Республіки підписали документ про умови приєднання. Після ратифікації документа парламентами 16 країн-членів Угорщина разом із Чехією і Польщею 12 березня 1999 р. офіційно стала членом НАТО.

Усього через 12 днів після приєднання Північноатлантичний альянс розпочав повітряні бомбардування території Югославії. Тодішній міністр закордонних справ Угорщини Я. Мартоні у своєму інтерв'ю 10 березня оголосив про готовність Угорщини послати медичний та інженерний корпуси в Македонію, зазначивши, однак, що у воєнних діях НАТО, у випадку їхнього початку, Угорщина не братиме участі. Дозвіл Будапешта наданий НАТО використовувати угорський повітряний простір, пояснив далі міністр, не означатиме участі у воєнних діях. При цьому Я. Мартоні посилався на "делікатність положення" Угорщини, що союзники усвідомлюють і не чекають від неї посилки збройних підрозділів для участі в бойових діях [41]. 24 березня 1998 р., з початком воєнних дій, угорський парламент надав дозвіл літакам НАТО на необмежене використання угорських аеродромів. (Дозвіл на вільне використання угорського повітряного простору було видано парламентом у жовтні 1998 р.) Під час війни проти СРЮ 35 угорських військових лікарів і 5 кадрових офіцерів працювали в Албанії.

В цей період Угорщина до кінця послідовно виступала проти операції сухопутних військ, особливо наступу з її території, пояснюючи, що в автономному краї Воєводині (Сербія) у 1998 р. проживає понад 290 тис. угорців, або 14 % від загальної кількості населення [42, с.120–121] і угорська підтримка можливої акції

сухопутних військ НАТО спричинила б серйозну небезпеку для їхнього життя. При розробленні спільних кроків проти Югославії, зокрема у прийнятій у Вашингтоні 23 квітня 1999 р. заяві про інтенсифікацію повітряних ударів проти Югославії, було враховано й угорську позицію. По завершенні акції проти Югославії Генеральний секретар НАТО Х. Солана подякував уряду Угорщини й особисто прем'єр-міністрові країни В. Орбану за надану допомогу. Новий Генеральний секретар НАТО Дж. Робертсон також робив це неодноразово.

Після закінчення війни в Югославії Угорщина брала активну участь у розробленні Пакту стабільності для Південно-Східної Європи. В першій половині 2000 р. Угорщина посіла пост співголови Робочого столу № 1 у рамках ПС/ПСС з питань демократизації і прав людини. Відтак, як співголова, вона допомагає реалізовувати програму робочої групи насамперед своїми ініціативами, що стосуються управління, ЗМІ, прав людини і національних меншин, а також освіти. З кінця липня 2000 р. в Приштині був дислокований угорський підрозділ КФОР у складі 324 осіб, який здійснював охорону ставки британського командування, ретрансляційної станції, а також дорожньо-транспортний контроль.

Однією з умов прийому Угорщини до НАТО було те, що з 1998 р. вона мала щорічно підвищувати військові витрати на 0,1 % від ВВП. У 1997 р. військовий бюджет країни становив 1,4 % ВВП, а чисельність збройних сил УР дорівнювала 43 400 осіб [43].

Угорщина пристала на умови НАТО про виплату щорічних членських внесків у розмірі 0,65 % щорічного бюджету НАТО. При цьому військові витрати Угорщини щорічно мають збільшуватися на 0,1 % ВВП. У зв'язку з цим бюджет Міноборони країни 2000 р. становив 190 млрд форинтів (близько 730 млн доларів), що в абсолютній сумі на 40 % вище, ніж у попередньому році, та й у реальній вартості це значне збільшення. Ця сума становить 1,5 % ВВП. На розвиток армії в минулі роки виділялися мінімальні кошти, не більше 2 - 3 відсотків загальних витрат на оборону. З 2000 р. ситуація якісно змінилася, на закупівлю за кордоном військово-технічних засобів було витрачено 20 - 30 млрд. форинтів.

Зокрема, Будапешт першим серед східноєвропейських столиць визначився в питанні оновлення військової авіації. Угорщина

відмовилася від модернізації парку російських винищувачів МіГ-29. Натомість на початку 2001 р. була досягнута домовленість зі шведами про надання в лізинг 14 надзвукових винищувачів JAS 39 Gripen, вироблених шведсько-британським концерном Saab-BAE Systems. Вартість контракту офіційно не розголошується, але, судячи з матеріалів угорських ЗМІ, становить близько 580 млн. доларів. У процесі запланованої реформи збройних сил буде істотно покращено харчування, обмундирування солдат строкової служби, а також матеріальний добробут контрактників і кадрових офіцерів. За оцінками фахівців, Угорщині для переоснащення та переобладнання своїх збройних сил відповідно до вимог НАТО потрібно витратити щорічно 600–800 млн доларів.

З приходом до влади 2002 р. нового уряду та нового керівництва збройними силами було створено інтегроване Міністерство оборони. Подальший розвиток збройних сил Угорської Республіки планувалося здійснити в три етапи:

I етап — до 2003 р. — формування нової організаційної структури (зменшення чисельності збройних сил відповідно до вимог забезпечення необхідних умов для рентабельності економіки держави; розроблення і впровадження нових штатів; створення нової мережі дислокації військ); збільшення грошового забезпечення військовослужбовців, впровадження нової форми одягу, покращення житлових умов особового складу. До речі 2003 р. на оборонні цілі в Угорщині було витрачено 346,7 млрд форинтів (понад один мільярд доларів США). Це становить 1,86 % ВВП, що вже наближається до вимог Альянсу щодо витрат на оборону, а саме 2 % від ВВП.

II етап — до 2006 р. — підвищення рівня бойової підготовки, придбання необхідної військової техніки відповідно до вимог НАТО. Очікується, що до 2004–2005 рр. Угорщина зможе досягти оборонних витрат на рівні 1,81 % ВВП (близько 1 млрд дол. США).

III етап — до 2010 р. і далі — модернізація та придбання нового озброєння і військової техніки, забезпечення цілковитої відповідності угорської армії вимогам НАТО, технічне переоснащення збройних сил. При цьому пропонується такий розподіл оборонного бюджету:

- 40 % — оплата праці;
- 30 % — поточна діяльність;
- 30 % — розвиток збройних сил.

У процесі реформування багато уваги приділяється питанням соціального захисту військовослужбовців. Значні кошти витрачаються на переобладнання казарм під житло для військових контрактної служби. Основними складовими реформи має стати цивільне управління збройними силами, а також запровадження механізму громадського контролю. На основі реформи в країні заплановано створення середньо- та довгострокової концепції технічного розвитку, здійснення якої дасть Угорщині змогу поглибити євроатлантичну інтеграцію. Відсутність такої концепції викликало критику Угорщини з боку західних партнерів, зокрема міністерства оборони США [44, с. 3-4].

У лютому 2000 р. парламент УР прийняв рішення, в якому наголошувалося, що Угорщина пов'язує свої надії на покращення благополуччя кожного громадянина й держави з успішним здійсненням процесу євроатлантичної інтеграції і підтверджує свою рішучість продовжувати військову реформу, зміцнювати демократичний і цивільний контроль над своїми збройними силами й підвищувати їх оперативно-технічну сумісність зі збройними силами НАТО та країн-партнерів. Угорська Республіка підтримує зусилля НАТО у співпраці з такими міжнародними організаціями, як ОБСЄ, Європейський Союз, Рада Європи, у сприянні і зміцненні євроатлантичної безпеки та поліпшенні загального клімату довіри в Європі. Реалізуючи цю мету, країна спрямовує свою діяльність на розвиток конструктивного співробітництва зі структурами безпеки, що існують на Європейському континенті, на основі яких формується нова архітектура європейської безпеки XXI ст.

На саміті, що відбувся 21–22 листопада 2002 р. у Празі, НАТО продемонструвала готовність пристосувати до нової військово-політичної обстановки не тільки свою політику, а й свої засоби оборони. У Празі Альянс виступив з новими ініціативами, що мають на меті підвищити його спроможність здійснювати воєнні операції на високому сучасному рівні.

Наприкінці 2002 р. уряд Угорщини задовольнив прохання американської сторони і дав згоду на підготовку в Тасарі іракських перекладачів та “спеціалістів по вирішенню інших допоміжних завдань” Загалом йшлося про три тисячі іракців, які проживали в еміграції [45].

До 2002 року Угорщина вже брала участь у місії KFOR, але в обмеженому масштабі. Угорський контингент складався переважно з окремих офіцерів та невеликих підрозділів. У 2002 році угорський уряд прийняв рішення суттєво збільшити свою присутність у Косово в рамках KFOR. Це рішення було зумовлено кількома факторами: Бажання посилити роль Угорщини в НАТО та міжнародних миротворчих операціях. Стратегічні інтереси Угорщини на Балканах. Покращення відносин із західними партнерами.

Угорщина направила додатковий батальйон до складу KFOR, що значно збільшило її присутність у Косово. Загальна чисельність угорського контингенту зросла до близько 300-400 військовослужбовців. Основними завданнями угорських військових у складі KFOR були: патрулювання та забезпечення безпеки в зоні відповідальності, охорона важливих об'єктів, супровід конвоїв, участь у гуманітарних операціях, взаємодія з місцевим населенням та владою. Збільшення угорської участі в KFOR у 2002 році мало важливе значення. Це продемонструвало готовність Угорщини брати на себе більшу відповідальність у рамках НАТО. Посилило вплив Угорщини на Балканах. Дало цінний досвід угорським збройним силам у проведенні миротворчих операцій [46].

У 2003 році участь угорських військ у військовій операції в Іраку під проводом США. 2 червня 2003 року парламент Угорщини проголосував за відправку 300 військовослужбовців до Іраку для допомоги в його відбудові.

Угорський контингент був частиною багатонаціональної дивізії під польським командуванням. Основним завданням угорських військових була транспортна та логістична підтримка. Угорський контингент прибув до Іраку в серпні 2003 року. Угорські війська базувалися в місті Хілла, на південь від Багдаду. Місія тривала до 31 грудня 2004 року. Це була найбільша військова участь Угорщини з часів Другої світової війни.

Рішення про відправку військ викликало суперечки в Угорщині, оскільки громадська думка була проти участі країни у війні. Угорщина надала свій повітряний простір та аеродроми для використання силами коаліції. На військовій базі Тасар проводилася підготовка цивільних співробітників американської армії для служби в Іраку. Один угорський солдат загинув в Іраку внаслідок вибуху придорожньої

бомби. Після завершення цієї місії Угорщина продовжила участь у навчальній місії НАТО в Іраку до 30 вересня 2006 року.

Станом на 2023 рік, Угорщина все ще мала військову присутність в Іраку в рамках операції "Непохитна рішучість" (Operation Inherent Resolve) проти ІДІЛ. Угорські війська беруть участь у цій місії з 25 серпня 2015 року. Угорський уряд запропонував продовжити місію в Іраку до 31 грудня 2025 року, але зі зменшеним контингентом (до 20 військових, максимум 40 під час ротації) [47].

Таким чином, хоча основна місія угорських військ в Іраку завершилася в кінці 2004 року, Угорщина продовжує мати військову присутність в країні в рамках різних міжнародних операцій до сьогодняшнього дня, з планами продовжити цю присутність до кінця 2025 року. Ця участь була суперечливою з точки зору міжнародного права та конституції Угорщини, але уряд аргументував її підтримкою союзників та міжнародних зобов'язань.

У 2006 році Угорщина значно розширила свою участь в операції НАТО в Афганістані. З початку жовтня 2006 року Угорщина взяла на себе керівництво Групою реконструкції провінції Баглан (PRT). У діяльності цієї групи брали участь також військовослужбовці з Чорногорії, Хорватії та Албанії. Угорський контингент у складі PRT налічував 240 військовослужбовців. Їхні завдання включали не лише військові обов'язки, але й допомогу у покращенні умов життя місцевого населення. Особлива увага приділялася інфраструктурному розвитку в рамках програми Цивільно-військового співробітництва (CIMIC). У період 2008-2010 років Угорщина витратила понад мільярд форинтів на реалізацію проєктів розвитку в Афганістані. До цієї роботи долучалися як урядові структури, так і неурядові організації, зокрема Угорська екуменічна організація допомоги, Баптистська благодійна служба, Фонд демократичної трансформації.

Варто зазначити, що Угорщина приєдналася до місії НАТО ISAF в Афганістані ще у 2004 році, але саме з 2006 року її участь стала більш активною та масштабною. Ця місія тривала до завершення операції ISAF у 2014 році, після чого Угорщина продовжила свою присутність в Афганістані в рамках нової місії НАТО "Рішуча підтримка". Участь Угорщини в операції НАТО в Афганістані була важливим елементом її зовнішньої та оборонної політики, демонструючи солідарність з партнерами по Альянсу та готовність брати участь у міжнародних

зусиллях з підтримання миру та стабільності [48].

Після перемоги партії Фідес на парламентських виборах 2010 року та приходу до влади Віктора Орбана, Угорщина продовжила свою участь у міжнародних місіях НАТО. Угорщина залишилася активним учасником місії KFOR у Косово. Станом на 2023 рік, Угорщина є четвертим найбільшим контрибутором цієї місії за кількістю військ на місці. Будапешт продовжує брати участь у місії НАТО в Афганістані до її завершення у 2021 році. Найбільший контингент (понад 600 військових) був розгорнутий у 2013 році.

Країна продовжила свою участь у навчальній місії в Іраку, зокрема в курдському регіоні з 2015 року. Угорщина бере участь у місії з охорони повітряного простору Балтійських країн на ротаційній основі. З 2014 та 2023 років відповідно Угорщина виконує завдання з охорони повітряного простору Словенії та Словаччини у рамках НАТО. У 2015 році Угорщина приєдналася до Глобальної коаліції по боротьбі з ІДІЛ. Угорщина в 2024 році досягла цілі НАТО щодо витрат на оборону у розмірі 2% ВВП. Уряд Орбана ініціював комплексну програму модернізації збройних сил та відродження оборонної промисловості.

Таким чином, після приходу до влади Віктора Орбана у 2010 році Угорщина не лише підтвердила, але й посилила свою участь у міжнародних місіях НАТО, демонструючи себе як надійний та відповідальний член альянсу [49].

Результати співробітництва Угорщини з НАТО на рівні Євроатлантичної ради партнерства, програми "Партнерство заради миру", а з 12 березня 1999 р. як повноправного члена Альянсу дають підстави зробити такі висновки.

Членство в НАТО Угорщини суттєво вплинуло на процес "повернення угорців до Європи", допомогло країні не тільки підвищити міжнародний авторитет, а й створити умови для зміни вектора економічного співробітництва зі Сходу на Захід. В результаті втрата традиційних для угорських товаровиробників ринків збуту, інвестиційних джерел і постачальників життєво важливих товарів і послуг не викликала в Угорщині економічного колапсу і пройшла без соціальних вибухів і серйозних заворушень.

Угорщина утвердилася як регіональний лідер серед країн ЦСЄ. Саме їй належить ініціатива створення ряду регіональних спільнот,

які прагнуть зміцнення політичного та економічного співробітництва. Ставши членом Альянсу, Будапешт активніше здійснює політику захисту прав угорської національної меншини, яка проживає в сусідніх країнах.

Однак досвід членства Угорщини в НАТО має і негативну складову.

Під час пропагандистської кампанії, яку здійснював уряд Угорщини, щодо вступу країни до НАТО активно аргументувалося про те, що приєднання до Альянсу має не так оборонну, як політичну мету, зокрема сприяє сталому розвитку, забезпеченню безпеки й миру в регіоні і на континенті. Втім, воєнна діяльність НАТО останніми роками свідчить, що перспектива перетворення Альянсу з воєнно-політичної на суто політичну організацію не значна. Мало того, Північноатлантичний союз дедалі більше перебирає на себе функцію світового жандарма.

Негативні наслідки для угорської економіки мали й конфлікт у Косово та бомбардування Югославії силами НАТО. Загострення гуманітарних проблем і тисячі біженців, вогнище довготривалої напруженості і припинення транзиту вантажів, різке скорочення зовнішньої торгівлі з придунайськими країнами через порушення судноплавства на Дунаї та інші несприятливі для Угорщини наслідки призвели до збитків, враховуючи безпосередні видатки та втрачену вигоду, загальна сума яких оцінюється близько в 700 млн. дол. США [50].

Проблематичним є й питання розміщення ядерної зброї на території Угорщини. Заява в листопаді 1999 р. тодішнього прем'єр-міністра Угорщини В. Орбана про те, що в разі кризової ситуації він готовий надати територію своєї країни для розміщення ядерної зброї, викликала навісну критику як всередині країни, так і зарубіжжям, насамперед у Росії [51].

Тема розміщення озброєнь, і передусім ядерної зброї НАТО на території країн ЦСЄ, стала ключовою в переговорах Росії та НАТО [52].

Пересічні громадяни в Угорщині дедалі більше розуміють, що натовське членство не піднесе їхнього життєвого рівня, оскільки потребує від країни витрачання коштів на закупівлю озброєння за кордоном, у тих-таки західних країн, на утримання угорських

армійських підрозділів, які беруть участь у воєнних операціях Альянсу в гарячих точках планети, на інші військові витрати. Із зменшенням воєнної загрози з боку гіпотетичних ворогів (Росія, Румунія) угорське суспільство не дуже розуміє, від кого НАТО захищатиме країну і навіщо витрачати величезні кошти на забезпечення членства.

На думку колишнього посла Угорської Республіки в НАТО А. Шімоні, участь Угорщини в НАТО потрібно оцінювати самокритично, з огляду на те, чи вдалося створити інструменти для захисту інтересів країни, для зростання впливу Угорщини в НАТО, для зменшення військового відставання. А. Шімоні вважає, що можна було б не зважати на критичні висловлення союзників по НАТО на адресу Угорщини, якби угорці могли заявити, що виконали свої зобов'язання, продовжили якісну перебудову армії, зробили прозорим державне придбання військової техніки, модернізували свої військові сили. Натомість доводиться визнати, що Угорська Республіка не використала можливостей, що випливають з членства в НАТО, і три роки членства практично канули в Лету. Союзники дедалі частіше порівнюють Угорщину з пасажиром без квитка, тому що країна у сфері безпеки не виявила жодної ініціативи. Угорщині не вдалося прискорити військові реформи, не створено достатньо військових частин швидкого реагування, які можна було б використовувати для вирішення завдань нового типу. Досвід, нагромаджений НАТО, в Угорщині використовується недосить. Щоправда, суспільство оцінює армію більш позитивно, однак військова кар'єра усе ще не приваблива. На думку посла А.Шімоні, Угорщина мало чого досягла у військовому співробітництві за роки членства в НАТО [53].

Не менш самокритичним був міністр оборони Угорщини Ф. Юхас, який напередодні пражського саміту Альянсу дав інтерв'ю газеті "Непсабадшаг". Міністр визнав, що через три роки після прийому в НАТО Угорщина як і раніше не може виконувати своїх зобов'язань перед Альянсом. На думку Юхаса, у разі агресії Угорщину не зможе захистити навіть Північноатлантичний альянс, оскільки в країні немає необхідної військової інфраструктури. Угорщина, яка була членом Варшавського Договору, "має велику громіздку армію, у якій немає мобільних, здатних швидко переміщуватися підрозділів. Ні її устрій, ні рівень боєздатності, ні озброєння не відповідають стандартам НАТО", — вважає Юхас. Він додав, що служби підтримки і тилового

забезпечення також неадекватні. "Мало хто тут має уявлення про стандарти НАТО у сфері комунікацій, при цьому необхідно, щоб угорські підрозділи щонайменше мали зв'язок з підрозділами інших країн" [54].

В останній період Угорщина активно застосовує свій статус члена НАТО як важіль впливу для створення перешкод українським інтересам та прагненням в Європі і Світі. Прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан заявив про намір змінити умови членства своєї країни в НАТО, щоб відмовитися від участі у будь-яких діях чи операціях альянсу на підтримку України. Орбан наголосив, що Угорщина не схвалює і не хоче брати участь у фінансовій чи збройовій підтримці України, навіть у рамках НАТО. Угорський лідер запропонував переглянути позицію країни у військовому альянсі, щоб Угорщина могла залишатися членом НАТО, не беручи участі в діях за межами його території. Це фактично означає відмову від принципу колективної оборони, який є основою НАТО. Угорщина послідовно відмовляється надавати військову допомогу Україні та докладає зусиль, щоб завадити санкціям ЄС проти Росії та економічній допомозі Києву з боку Євросоюзу. Така позиція суперечить загальній стратегії НАТО щодо підтримки України. Міністр закордонних справ Угорщини Петер Сійярто заявив, що країна не братиме участі в довгостроковому плані НАТО щодо допомоги Україні, назвавши цей план "божевільною місією". Це стосується ініціативи генерального секретаря НАТО Єнса Столтенберга щодо створення фонду на підтримку України обсягом 100 мільярдів євро протягом наступних п'яти років. Угорщина також була останньою серед членів альянсу, яка ратифікувала приєднання Швеції до НАТО, що затримало процес розширення альянсу. Орбан висловлює скептицизм щодо здатності України перемогти Росію і наполягає на припиненні вогню, що, на думку багатьох західних лідерів, було б рівнозначно капітуляції України. Він також не поділяє думки інших європейських лідерів про те, що Росія може становити загрозу для інших країн після України. Така позиція Угорщини створює напруженість всередині НАТО і ускладнює процес прийняття рішень щодо підтримки України. Це також підриває єдність альянсу у протистоянні російській агресії [55].

2.5. Шлях Угорщини до Європейського Союзу та членство в Євроспільноті

Членство Угорщини в НАТО значно прискорило переговорний процес щодо вступу країни до ЄС. Угорці із самого початку трансформаційних перетворень були переконані, що європейська інтеграція — це магістральний напрям розвитку континенту, який визначає як ситуацію в самій Європі в третьому тисячолітті, так і її місце у світі. Від часу свого створення у 1957 р. Європейський Союз поступово перетворився на один з найпотужніших фінансово-економічних і політичних центрів світу, становий компонент нової архітектури європейської безпеки, стрижень системи європейських цінностей і стандартів. Європейська інтеграція і членство в Європейському Союзі є стратегічною метою Угорщини, найкращим способом реалізації національних інтересів — побудови економічно розвиненої й демократичної держави, зміцнення позицій у світовій системі міжнародних відносин.

Виборюючи право на вступ до ЄС, Угорщина звертається до Заходу та його інституцій, переслідуючи принаймні три стратегічні цілі:

- зміцнення власних демократичних і ринкових інституцій;
- внесення до західноєвропейського дискурсу та західноєвропейського визначення сучасної Європи нового, як позитивного, так і негативного історичного досвіду, який Угорщина набула за останні десятиріччя;
- прискорення й зміцнення процесу демократичної реконструкції регіону та побудови нового європейського ладу.

Процес інтеграції Угорщини до Європейського Союзу складається з чотирьох етапів. На першому (1986–1990 рр.) угорці започаткували діалог з ЄС і задекларували своє бажання з часом стати повноправним членом європейської спільноти. На другому (1991–1994 рр.) вони разом з ЄС активно працюють над складанням та підписанням Європейської угоди про асоціацію. На цей етап припадає також визначення та затвердження критеріїв вступу до ЄС, з допомогою яких оцінювалась готовність країни-кандидата стати членом спільноти. На третьому етапі (1994–1997 рр.) Угорщина подала заяву з проханням прийняти її до Євросоюзу. Водночас,

з одного боку, експерти ЄС розпочали моніторинг відповідності політичних, соціально-економічних реформ, які відбувалися в країні, копенгагенським критеріям, з другого — угорський уряд, парламент прагнули в максимально короткі терміни імпліментувати вимоги спільноти щодо майбутнього членства. Четвертий етап (1997–2004 рр.) характеризується активним переговорним процесом між Угорщиною та ЄС, основним завданням якого є розроблення механізмів практичного приєднання країни до Євросоюзу. В Угорщині також тривало подальше реформування політичної, економічної, соціальної, юридичної, гуманітарної сфер суспільства з метою максимально гармонізувати їх з відповідними сферами ЄС.

Перший етап розпочався ще за соціалістичних часів, коли 1986 р. започатковано переговори на рівні експертів Угорщини та ЄС. Їхньою метою спочатку було лише укладення торговельної угоди, але під впливом політичних та економічних змін, які відбувалися на той час, Рада Міністрів ЄС на засіданні 25 липня 1988 р. значно розширила мандат для заключних переговорів. У серпні 1988 р. встановлено дипломатичні відносини між Угорщиною та ЄС [56, с. 69].

Європейський Союз, керуючись насамперед політичними міркуваннями, прагнув, аби перша угода нового типу була укладена з Угорщиною, яка лідирувала у процесі реформ соціалістичного блоку. Такий політичний крок стимулював Угорщину до посилення темпів перетворень. У результаті 26 вересня 1988 р. саме з цією державою підписано угоду про торговельне та економічне співробітництво. Євросоюз надав Угорщині на взаємних умовах режим найбільшого сприяння у торгівлі згідно з правилами ГАТТ.

На Паризькому саміті в липні 1989 р. провідні розвинені країни звернулися до Європейської комісії з проханням скоординувати програму економічної допомоги Угорщині та Польщі. Ця програма дістала назву PHARE (програма допомоги в економічній реструктуризації Польщі й Угорщини). Пізніше її було поширено на інші постсоціалістичні країни. Основною метою надання цієї допомоги є полегшення процесу економічних і політичних змін у перехідних країнах. Основними напрямками програми допомоги є розроблення індивідуальної "стратегії приєднання" з виокремленням пріоритетів, конкретних дій і термінів їх здійснення, в тому числі у сфері формування ринкової економіки, демократичного правопорядку,

соціальної та регіональної політики, політики у найважливіших галузях господарства (енергетика, транспорт, сільське господарство та ін.), вдосконалення органів управління, боротьби зі злочинністю. У рамках програми PHARE протягом 1990–1994 рр. Угорщині було виділено майже 516 млн екю. Усі вимоги ЄС щодо фінансування програми допомоги Угорщині містяться в рамковій угоді між Комісією ЄС та Угорською Республікою, підписаній 3 вересня 1990 р. [57, с.14].

Координацію діяльності PHARE в Угорщині здійснює Міжвідомча комісія з координації допомоги, Секретаріат якої міститься в Міністерстві економіки.

Підсумовуючи перший етап інтеграції Угорщини в ЄС, слід зазначити, що це був один з найскладніших періодів у наближенні країни до Союзу. Угорці перебували під пильним оком СРСР, їхні контакти з Брюсселем розцінювалися як закамупльований дрейф в напрямку капіталізму з відповідними демаршами з боку Москви. Угорські дипломати не мали досвіду переговорного процесу з Євросоюзом, через те їхні перші кроки на цьому шляху нагадували гру в одні ворота. Не сприяла євроінтеграційним прагненням Угорщини і міжнародна обстановка кінця 80-х. Хоча угорські політики й передчували розпад Радянського Союзу, але спрогнозувати, що буде замість нього, ніхто не наважувався.

У серпні 1990 р. Європейська Рада схвалила пропозицію Великобританії про укладення ЄС Європейських угод про асоціацію із країнами Центральної і Східної Європи. А вже в грудні 1991 р. Угорщина однією з перших в регіоні підписала цю угоду, яка набула чинності з 1 лютого 1994 р. після її ратифікації парламентами країн — членів ЄС і Державними Зборами Угорщини [58].

Таким чином, розпочався другий етап взаємовідносин Угорщини вже як асоційованого члена та ЄС. Ця "європейська (асоційована) угода" охоплює сфери національної та союзної компетенції і складається з преамбули, десяти розділів та додатків. Назви розділів відображають напрями співробітництва сторін, а саме: політичний діалог; вільний рух товарів; міграція робочої сили, підприємництво, свобода надання послуг; платежі, економічне співробітництво; співробітництво щодо запобігання незаконній діяльності; культурне, фінансове співробітництво; інституціональні, загальні і надзвичайні

заходи. Хоча для імплементації Європейської угоди необхідно було понад два роки, однак її торговельні й економічні розділи набрали чинності вже 1 березня 1992 р. на підставі спеціальної перехідної угоди.

Оскільки угода мала преференційний характер, вона й спрямовувалася на створення зони вільної торгівлі між ЄС та Угорщиною. Датою початку вільної торгівлі (крім сільськогосподарських продуктів) у сфері товарообігу договір визначив 31 грудня 2000 р.

Реалізація ідеї зони вільної торгівлі здійснюється асиметрично, тобто ЄС надає пільги із самого початку, а Угорщина надає пільги у відповідь пізніше.

На відміну від загальних положень, обіг деяких "індикативних" товарів регулюється спеціальними протоколами. Особливо це стосується текстильних товарів, вугільної, металургійної, сільськогосподарської, рибної продукції. Особливий протокол регулює проблеми проходження товарів та митного співробітництва. Спеціальні преференції захищають інтереси Угорщини стосовно платіжного балансу, нових галузей індустрії, а також галузей промисловості, які структурно трансформуються [59, с.14]. У сфері сільського господарства договір про асоціацію не передбачає створення зони вільної торгівлі, а тільки взаємне надання пільг на конкретну номенклатуру продукції обох сторін.

Стосовно руху робочої сили угода про асоціацію передбачає поліпшення соціальних умов іноземців, які працюють, та забезпечення їхніх прав у стосунках з місцевими роботодавцями. Зокрема, можна переказувати пенсії через кордон. Визначення кількісних параметрів робочої сили передається до компетенції двосторонніх угод між Угорщиною та окремими країнами ЄС на зразок діючої угоди між Угорщиною та ФРН. Щодо цього аспекту договір передбачає так званий національний підхід: до іноземців не дозволяється застосовувати жорсткіші правила, ніж до жителів країни [60, с. 22].

Договір про асоціацію зафіксував примат правил ЄС щодо регулювання конкуренції. Угорщина зобов'язалася скоригувати свої закони відповідно до законодавства ЄС. Поступове наближення законодавчої бази - одна з найголовніших умов інтеграції Угорщини

в ЄС.

Виконання угоди про асоціацію контролює спеціально створена Рада з питань асоціації, яка раз на рік проводить засідання на рівні міністрів. Головує на ньому по черзі один з членів Ради ЄС та один з членів угорського уряду. Згідно з практикою, обов'язки голови Ради з питань асоціації виконує міністр закордонних справ Угорщини та міністр закордонних справ тієї країни, яка є черговим головою в Раді ЄС. Рішення Ради з питань асоціації обов'язкове.

Згідно з Європейською угодою Угорщина почала співробітництво з ЄС щодо широкого кола питань, зокрема, адаптації свого законодавства до інтеграційного законодавства ЄС, розширення зв'язків у різних галузях економіки, а також у сфері зовнішньої політики і культури. На початку 1992 р. Європейська комісія подала главам держав і урядів країн — членів ЄС доповідь: "Європа і проблема розширення", підготовлену за дорученням Європейської Ради. Вона містила пропозиції щодо організації, умов і форм реалізації Маастрихтської стратегії, в ній наголошувалося на необхідності подальшого поглиблення європейської інтеграції, а прийняття нових членів рекомендувалося здійснювати з одночасним зміцненням Союзу.

5 жовтня 1992 р. відбулася перша офіційна зустріч між міністрами закордонних справ асоційованих країн і всіх держав — членів Союзу в Люксембурзі. У прийнятій заяві сторони визнали, що Європейські (асоційовані) угоди сприяють інтеграції держав ЦСЄ.

Відповідно до доручення Європейської Ради в Лісабоні Комісія в грудні 1992 р. підготувала аналітичну доповідь "У напрямі якнайшвидшого створення асоціації з державами Центральної та Східної Європи", яка стала предметом дискусії на засіданні Європейського Союзу в Единбурзі в грудні 1992 р. Обговорення під час цього саміту умов інтеграції країн ЦСЄ в ЄС сприяло успішному проведенню зустрічі на найвищому рівні в Копенгагені (21–22 червня 1993 р.).

Характерною рисою другого етапу входження Угорщини в ЄС було значне покращення міжнародного становища Угорщини. Позбавившись диктату Москви, Будапешт активно розпочав переговорний процес з ЄС. Водночас угорські дипломати під впливом "надзавдання" скорішого входження в Союз погоджувалися

практично з усіма вимогами Євросоюзу. Суттєвою проблемою була і відсутність чітких критеріїв членства країн — претендентів на вступ до ЄС [61, с.3].

Саме з рішень саміту в Копенгагені починається новий етап підготовки Угорщини до членства в ЄС. Ґрунтуючись на доповіді Комісії, прийнятій на саміті в Лісабоні та Единбурзі, вищий форум Євросоюзу чіткіше окреслив нові рамки відносин з асоційованими державами. Найважливішу заяву було зроблено в комюніке ЄС, де вперше офіційно визнано право асоційованих держав ЦСЄ на членство в ЄС у разі виконання певних умов, які дістали назву копенгагенських критеріїв членства. Відповідно до цих критеріїв для членства в ЄС країни-кандидати мають:

- створити стабільні інститути, що гарантують демократію, верховенство права, дотримання прав людини і захист прав національних меншин;
- забезпечити функціонування ринкової економіки, яка здатна протистояти тиску конкуренції й дії ринкових сил у рамках Євросоюзу;
- бути спроможними брати на себе зобов'язання, враховуючи прихильність цілям створення політичного, економічного та монетарного союзів (спроможність адаптувати *acquis communautaires*) [62].

З цього моменту інтеграція держав ЦСЄ в ЄС ставала спільною метою не тільки самих асоційованих держав, а й Євросоюзу, як це було зафіксовано в текстах Європейських угод. Таким чином, у Копенгагені наступив якісний перелом у ставленні ЄС до вступу держав ЦСЄ до європейської спільноти і зумовлений він був саме тими демократичними і ринковими перетвореннями, що відбулися в цих державах.

7 березня 1994 р. в Брюсселі відкрилося засідання Ради Асоціації ЄС, на якому 1 квітня було запропоновано країнам - претендентам (у тому числі й Угорщині) подати офіційні заяви з проханням прийняти їх у члени ЄС. Відтоді відносини Європейського Союзу з Угорщиною вступили в третій етап — безпосередньої підготовки до вступу.

Угорський уряд, уповноважений Державними Зборами, на засіданні яких з цього приводу було прийнято одностороннє рішення, 31 березня 1994 р. подав офіційну заяву з проханням про прийняття Угорської Республіки до ЄС.

З моменту підписання Європейської угоди про асоціацію Угорщина постійно приводила законодавство до європейських стандартів. Уряд прийняв у 1995 р. Програму правової гармонізації, що стосується тих сфер законодавства, які були перелічені в Європейській угоді про асоціацію. Діяльність з гармонізації дістала нового розмаху після того, як на засіданні Європейської Ради в Ессені 9 -10 грудня 1994 р. було затверджено стратегію асоційованих країн на період підготовки їх вступу до ЄС. На тому ж саміті вирішено розробити "Білу книгу щодо єдиного ринку". Цей документ затверджують у червні 1995 р. на саміті Євросоюзу в Каннах під назвою "Підготовка інтеграції асоційованих країн Центральної і Східної Європи до внутрішнього ринку Європейського Союзу". У ньому міститься перелік усіх законодавчих актів, необхідних для інтеграції в єдиний ринок ЄС, а також рекомендації щодо порядку їх прийняття. Додаток, більший за основну частину Книги, охоплює 23 сектори економіки і суспільного життя від руху капіталу і до захисту прав споживачів. У цьому документі наводиться загальний перелік найважливіших законів, до яких має бути адаптоване національне законодавство держави-кандидата, порядок їх прийняття з метою забезпечення участі країн-аплікантів у єдиному ринку Союзу. Рекомендується створити адміністративні і технічні структури, аби ці закони набрали чинності й ефективно виконувалися. Перелічуються напрями і форми технічної підтримки, що здійснюються ЄС з метою зближення законодавства країн ЦСЄ з правовою системою Євросоюзу. Реалізація основних положень "Білої книги" значно вплинула на процес адаптації національних правових систем більшості країн ЦСЄ до союзного законодавства. Цей висновок справедливий і для Угорщини.

У грудні 1995 р. на основі "Білої книги" було розроблено угорську стратегію гармонізації правового регулювання внутрішнього ринку — так звану угорську "Білу книгу". Вона містить стратегічні завдання, пов'язані з виконанням рекомендацій "Білої книги" ЄС і термінів їх виконання. Відповідно до неї на кінець 1997 р. угорське право було переважно приведено відповідно до норм та законів ЄС. Нині в Угорщині немає жодної такої галузі законотворчості, якої хоча б частково не торкнулася правова гармонізація [63, с.153].

Для підготовки проекту рішення про готовність до вступу в Союз Єврокомісія вперше у своїй діяльності розробила й затвердила

у квітні 1996 р. детальний перелік однакових за змістом питань (понад 150 сторінок і близько 1000 питань), на які країни — кандидати на членство повинні були відповісти. У липні 1996 р. Комісія одержала від Угорщини заповнені форми з відповідями на поставлені запитання. За обсягом документ складається з двадцяти трьох розділів, які практично охоплюють всі сфери життєдіяльності угорського суспільства. До речі, 1997 р. вийшла книжка "Угорщина в 90-х роках (Відповіді угорського уряду на питання Європейського Союзу)" [64], в якій подано скорочену версію відповідей, які дають таки уявлення про зміни, що відбулися в країні у постсоціалістичний період.

Саме цим і завершується третій етап інтеграції Угорщини до ЄС, під час якого угорці значно активізували свій діалог з Євросоюзом і вели його хоч не на рівних, але на відповідному професійному рівні. Питання бути чи не бути Угорщині членом ЄС трансформувалося у коли бути угорцям повноправними учасниками Європейської спільноти.

15 липня 1997 р. Єврокомісія ухвалила документ "Порядок денний -2000" (Agenda - 2000), який є одним із основоположних політичних документів щодо подальшого розвитку інтеграційного процесу і розширення Євросоюзу. В ньому окреслено підходи політичних інституцій ЄС до співробітництва з країнами-кандидатами. "Порядок денний - 2000" виявився документом програмного характеру. Він визначив завдання Євросоюзу щодо розширення на 2000 - 2006 рр. Його розроблення здійснювалася згідно з так званим пакетним підходом, при цьому складниками стали пропозиції Єврокомісії стосовно центральних проблем європейської інтеграції — основних напрямів діяльності ЄС, розширення на Схід та затвердження бюджету [65, с.114].

16 липня 1997 р. Європейська комісія оголосила свою думку про країни ЦСЄ, які бажають приєднатися до ЄС. У матеріалах Комісії було констатували, що в Угорщині консолідовано функціонування політичних інститутів, здійснено поділ і визначено компетенції гілок влади, між якими налагоджено дієве співробітництво і тим самим створено основу для ефективного функціонування політичної системи суспільства, забезпечено вільні вибори на всіх рівнях, які відбуваються без суттєвих порушень, влада змінюється

демократичним шляхом, через вибори до Державних Зборів, своєю чергою опозиція має можливість впливати на політичний процес у країні через парламент та інші форми волевиявлення, фундаментальні права людини в цілому забезпечуються, засоби масової інформації не контролюються державою. Європейська комісія звернула увагу угорців на те, що функціонування їхньої судової системи потребує вдосконалення, як і боротьба з корупцією. Що ж до політики у сфері національних меншин, то в цілому оцінюючи позитивно досягнення Угорщини щодо їх забезпечення, Комісія звернула увагу угорців на проблеми циганської меншини, які хоч і вирішуються, але повільно. Висновок цього моніторингу був передбачуваним, тобто на середню перспективу Угорщина здатна взяти на себе зобов'язання, пов'язані зі вступом до ЄС і приступити до переговорів про приєднання.

Четвертий етап угорської євроінтеграції розпочався 4 квітня 1998 р., коли з Угорщиною офіційно розпочалися переговори про вступ до ЄС. 8 вересня 1998 р. Угорщина подала Євросоюзу оцінку відповідності угорського законодавства вимогам спільноти в обсязі одинадцяти розділів: наука і дослідження; телекомунікації й інформаційні технології; освіта та навчання; культура й аудіовізуальна індустрія; малий і середній бізнес; промислова політика; зовнішня політика і політика безпеки; регулювання акціонерних товариств; захист споживачів; політика в галузі рибальства; статистика. Одночасно Угорщина першою з країн-кандидатів подала запит на надання їй статусу країни перехідного періоду в таких галузях, як телекомунікації, захист інтелектуальної власності у фармацевтичній промисловості, захист прав споживачів щодо якості продукції.

24 листопада 1998 р. Комісія ЄС схвалила доповідь щодо Угорщини, в якій було проаналізовано процеси економічного і політичного розвитку з акцентом на реалізації критеріїв членства. Комісія зауважила важливість досягнення вирішального прогресу в адаптації і створенні умов для застосування *acquis communautaire* в усіх країнах, що претендують на членство в ЄС. Угорщина домоглася істотного прогресу на шляху демократичних перетворень суспільства і впритул наблизилася до виконання політичного критерію членства. Було зазначено, що в Угорщині функціонує ринкова економіка.

13 грудня 2000 р. у Копенгагені Угорщина завершила переговори про її приєднання і відповідно до рішення саміту дістала офіційне

запрошення для повноправного членства в ЄС.

Велике значення для подальшого входження Угорщини до ЄС мав саміт в Ніцці 7–9 грудня 2000 р., на якому було прийнято договір, що визначає основні принципи реформування Європейського Союзу у зв'язку з майбутнім розширенням [66].

Крім того, на саміті в Ніцці було сформульовано ряд важливих рішень, зокрема про реформування інституціональної системи у зв'язку з майбутнім розширенням. Так, прийняття рішень кваліфікованою більшістю поширюється на такі сфери, як торгівля послугами (окрім культурних, частиною транспортних та інформаційних), вільне переміщення висококваліфікованих фахівців, реформування суду ЄС і бюджету, внутрішня політика держав-членів (крім сімейного права), деякі аспекти імміграційної політики (з 2004 р.). Вето було збережено на прийняття рішень із соціальних питань і оподатковування. Крім того, учасники саміту наголошували на необхідності активізувати співробітництво (крім оборонної сфери) з економічно та політично могутніми державами, які не є членами ЄС. Було прийнято рішення щодо зменшення кількості членів Європейської комісії та перерозподілу голосів у Раді міністрів ЄС.

Однак процес ратифікації Ніцського договору виявився складнішим, ніж очікувалося. Так, під час саміту ЄС у червні 2001 р. було заявлено про те, що негативне рішення референдуму в Ірландії 7 червня 2001 р. щодо ратифікації Ніцського договору вкрай негативно може позначитися на всьому процесі розширення [67, с.10].

На повторному референдумі в цій країні, який відбувся 19 жовтня 2002 р., населення підтримало подальший розвиток інтеграційного процесу. Іспанія виступала проти надання перехідного періоду для реалізації права на працевлаштування, а Франція не була згодна з наданням перехідного періоду для вирішення питань про купівлю сільськогосподарських угідь іноземцями в країнах-кандидатах. Найбільшу тривогу у країн — членів ЄС викликали наслідки розширення стосовно їх впливу на фінансову систему спільноти. Зокрема, Іспанія, Греція, Португалія та Італія висловили побоювання, що розширення призведе до зниження допомоги ЄС найменш розвиненим регіонам країн — членів ЄС. Крім того, у Ніцці було заявлено про розширення Союзу в 2004 р., однак не сказано, які саме країни ввійдуть до ЄС. Було прийняте рішення про дозвіл країнам-

кандидатам брати участь у виборах до Європарламенту у 2004 р., але не уточнювалося, яким конкретно.

Необхідні зміни закладені в Декларації про майбутнє ЄС, прийнятій на саміті ЄС у м. Лаекені (Бельгія) в грудні 2001 р. після завершення головування Бельгії в ЄС [68].

Після вивчення доповідей щодо кожної з країн-кандидатів ухвалено список країн, які можуть бути прийняті до ЄС у 2004 р., а саме: Кіпр, Естонія, Угорщина, Латвія, Литва, Мальта, Польща, Словачька Республіка, Чеська Республіка, Словенія.

Одночасно ЄС здійснював досить жорсткий моніторинг виконання Угорщиною своїх зобов'язань згідно з Європейською (асоційованою) угодою. Наприклад, у 2002 р. до угорців було висунуто претензії такого характеру:

- у період з кінця 2001 до 2002 р. Комісія Євросоюзу розглянула понад 352 скарги, які здебільшого стосувалися порушення прав людини насамперед циганської меншини;
- дуже скромними є досягнення Угорщини у сфері лібералізації ринку послуг;
- в Угорщині не вдається привести у повну відповідність до вимог ЄС законодавчі акти, що стосуються податку на додану вартість;
- існують серйозні проблеми з темпами трансформації металургійної галузі промисловості;
- важко йде процес синхронізації цін на сільськогосподарську продукцію та встановлення їх відповідно до норм і стандартів ЄС;
- в угорському законодавстві не враховано повністю вимог ЄС щодо прав власності на землю;
- темпи модернізації енергетичного сектора, доступ до енергетичних мереж та ціни на енергію не відповідають положенням, погодженим у спільних документах;
- скромними є досягнення у боротьбі зі злочинністю.

Цей перелік не вичерпний, хоча слід наголосити, що і ЄС, і Угорщина з розумінням ставилися та й ставляться до існування цих проблем.

12–13 грудня 2002 р. в Копенгагені на саміті Європейської Ради було прийнято рішення про вступ до ЄС в травні 2004 р. всіх десяти згаданих держав. Цим формально і завершується переговорний процес між Угорщиною та Євросоюзом щодо повноправного

членства в Союзі. 17 грудня 2002 р. угорський парламент прийняв рішення про зміну Конституції країни у зв'язку з вступом до ЄС. В лютому 2003 р. Єврокомісія затвердила остаточний позитивний висновок щодо готовності країн-аплікантів до вступу.

12 квітня 2003 р. в Угорщині відбувся загальнонаціональний референдум. Більшість його учасників (83 %) висловилися за вступ країни до Євросоюзу. Щоправда, у голосуванні взяли участь тільки 45 % виборців. Найактивнішими прихильниками вступу до ЄС виявилися жителі угорської столиці, більше половини з них взяли участь у голосуванні. 16 квітня 2003 р. в Афінах на саміті ЄС прем'єр-міністр Угорщини П. Меддеші підписав документи про вступ країни до ЄС.

Упродовж 2003–2004 рр. всі 15 країн — членів ЄС ратифікували у своїх парламентах угоду про розширення ЄС. Першого травня 2004 р. в Дубліні відбулася урочиста церемонія прийняття нових країн-членів до ЄС, участь у якій взяла також делегація Угорщини. У червні — липні 2004 р. Угорщина братиме участь у виборах до Європейського парламенту як повноправний член Євросоюзу.

Таким чином, четвертий етап входження Угорщини до ЄС був також не простим для угорських дипломатів та урядовців. Саме на цей період припадає складна і напружена робота щодо виправлення помилок, допущених під час переговорів у попередні роки. Але в будь-якому разі угорці ведуть діалог з Євросоюзом у XXI столітті вже як повноправні члени європейської спільноти.

Стосовно координації підготовки до інтеграції, то для Угорщини загалом характерні корпоративна відповідальність уряду та міжвідомчий принцип. Розроблення питань, вирішити які на рівні одного міністерства неможливо, а також міжвідомчих проблем покладається на Міжвідомчу комісію у справах європейської інтеграції, до якої входять представники міністерств та інших вищих органів державної влади. Комісія покликана координувати опрацювання урядових рішень і визначати завдання, пов'язані з виконанням Європейської угоди. Підготування директив з ведення угорською стороною переговорів про приєднання було основним завданням 27 міжвідомчих робочих груп, створених у рамках Міжвідомчої комісії [69, с.4].

Розгалужена система інститутів, які займаються проблемою

інтеграції Угорщини до ЄС, дає можливість ефективно коригувати політику Угорської Республіки відповідно до вимог Єврокомісії. Діяльність всіх цих інституцій не втратила своєї актуальності і після 1 травня 2003 р., коли Угорщина стала повноправним членом ЄС, однак практика здійснення євроінтеграції безумовно змусить Угорщину внести суттєві корективи в їх структуру, функції та роботу.

Напередодні розширення ЄС Єврокомісія розіслала в найбільші та найвпливовіші видання Європи статтю Х. Солана “Різноманіття в єдності”, в якій йдеться про те, що нові держави-члени добре підготовлені і багато аспектів членства вже стали реальною дійсністю для них. У Брюсселі Союз двадцяти п'яти на повну силу готовий зустріти прийдешні виклики. Союз змінюється, і змінюється на краще. Ми розраховуємо на наших нових членів Союзу, коли потрібно приймати великі рішення. Їхній прихід служить постійним нагадуванням про те, чим, власне, є Європейський Союз, — різноманіттям у єдності [70].

1 травня 2004 року Угорщина офіційно стала членом Європейського Союзу. Перші роки членства були періодом адаптації Угорщини до нових умов та правил ЄС. Країна мала привести своє законодавство у відповідність до норм ЄС. Законодавчі зміни: Країна мала привести своє законодавство у відповідність до норм ЄС. У 2004 році було внесено зміни до Трудового кодексу та інших законів, пов'язаних із зайнятістю, зокрема щодо регулювання дистанційної роботи. Було прийнято нове законодавство про робочий час працівників охорони здоров'я.

Угорщина отримала доступ до єдиного ринку ЄС, що сприяло розвитку торгівлі та інвестицій. У 2004 ВВП Угорщини зріс приблизно на 1% завдяки інтеграції в єдиний ринок ЄС. За деякими оцінками, вступ до ЄС призвів до зростання ВВП на душу населення на 12%. Інтеграція в єдиний ринок сприяла створенню додаткових робочих місць. Угорщина отримала безмитний доступ до ринку з 450 мільйонами споживачів. Значно зросли обсяги експорту та імпорту з країнами ЄС. Зросли прямі іноземні інвестиції в Угорщину завдяки підвищенню довіри бізнесу. Угорські громадяни отримали можливість вільно працювати та навчатися в інших країнах ЄС. Угорщина отримала значні кошти з європейських структурних фондів для розвитку інфраструктури та економіки.

Посилення конкуренції стимулювало інновації та підвищення продуктивності. Громадяни отримали доступ до ширшого асортименту товарів та послуг. Впровадження єдиних європейських стандартів якості та безпеки продукції. Скасування митних та кількісних обмежень у торгівлі з іншими країнами ЄС.

Отже, вступ до єдиного ринку ЄС у 2004 – 2010 роках мав комплексний позитивний вплив на економіку Угорщини та добробут її громадян, сприяючи економічному зростанню, створенню робочих місць, збільшенню інвестицій та розширенню можливостей для бізнесу і громадян.

Фінансова допомога: Країна почала отримувати значну фінансову допомогу з європейських структурних фондів для розвитку інфраструктури та економіки. Угорщина приєдналася до Європейського Союзу 1 травня 2004 року. У 2008-2009 роках Угорщина отримала 5,5 млрд євро фінансової допомоги від ЄС в рамках програми підтримки платіжного балансу. Загальний пакет допомоги, включаючи кошти від МВФ та Світового банку, склав 20 млрд євро. Допомога була спрямована на подолання серйозних ринкових турбулентностей та труднощів з рефінансуванням державного та зовнішнього боргу. Виділення коштів було пов'язане з досягненням цілей у сферах фіскальної консолідації, фіскального управління, регулювання фінансового сектору та інших структурних реформ. Угорщина повністю повернула отриману допомогу згідно з узгодженим графіком. Після економічної адаптації, підтриманої допомогою ЄС, стійкість платіжного балансу Угорщини швидко покращилася.

Отже, у 2004-2010 роках Угорщина отримала значну фінансову підтримку від ЄС, особливо під час фінансової кризи 2008-2009 років, що допомогло країні подолати економічні труднощі та продовжити інтеграцію в європейську структуру.

Угорщина мала адаптуватися до вимог ЄС щодо бюджетного дефіциту та інфляції. Згідно з Пактом стабільності та зростання ЄС, країни-члени повинні утримувати бюджетний дефіцит на рівні не більше 3% ВВП. У випадку перевищення цього показника, країна може потрапити під процедуру надмірного дефіциту (EDP). У 2004 році, відразу після вступу до ЄС, проти Угорщини було розпочато процедуру надмірного дефіциту (5 липня 2004). У 2008 році, під час

фінансової кризи, Угорщина отримала пакет фінансової допомоги у розмірі 20 млрд євро від ЄС, МВФ та Світового банку для уникнення дефолту. Для отримання цієї допомоги Угорщина мала впровадити сувору програму жорсткої економії у соціальних витратах. У 2009 році Угорщина продовжувала працювати над зменшенням бюджетного дефіциту.

В Угорщині після 2004 року було створено нові інституції та адаптовано існуючі для відповідності вимогам ЄС. У 2004 році Державні Збори Угорщини прийняли закон про оприлюднення Договору приєднання до ЄС, який містив положення щодо адаптації внутрішніх законів відповідно до законодавства ЄС. Конституційний і Верховний суди Угорщини мали визначити місце системи норм ЄС в угорській правовій системі та встановити їх взаємозв'язок з іншими чинними нормами. Угорщина мала адаптуватися до вимог ЄС щодо бюджетного дефіциту та інфляції. У 2004 році проти Угорщини було розпочато процедуру надмірного дефіциту. У червні-липні 2004 року Угорщина вперше взяла участь у виборах до Європейського Парламенту як повноправний член Євросоюзу. У 2007 році Угорщина приєдналася до Шенгенської зони. У 2008 році Угорщина отримала пакет фінансової допомоги від ЄС, МВФ та Світового банку для стабілізації економіки. У 2011 році (хоча це виходить за межі вказаного періоду) Угорщина прийняла новий закон про центральний банк, який викликав занепокоєння ЄС щодо незалежності банку.

Хоча Угорщина не ввела євро одразу після вступу до ЄС, країна почала готуватися до цього процесу. Що були зроблено? З січня 2000 року угорська валюта (форинт) була прив'язана до євро. Це був важливий крок для стабілізації курсу національної валюти відносно євро. Угорщина почала процес приведення законодавства Національного банку у відповідність із вимогами ЄС (*acquis communautaire*). Підготовка до участі в Економічному та валютному союзі (ЄВС). Комісія ЄС регулярно оцінювала прогрес Угорщини у підготовці до участі в ЄВС. У звітах Комісії відзначалося, що прогрес був обмеженим, особливо в перші роки після вступу до ЄС. Угорщина працювала над досягненням економічних критеріїв, необхідних для вступу до євросони, включаючи контроль інфляції та бюджетного дефіциту. Незважаючи на підготовку, Угорщина зберегла свою національну валюту - форинт. Станом на 2024 рік час приєднання

Угорщини до євросони все ще не визначений.

Варто зазначити, що процес підготовки до введення євро в Угорщині виявився тривалим і складним. Країна продовжує працювати над виконанням необхідних критеріїв, але конкретна дата вступу до євросони залишається невизначеною.

Політична інтеграція: Угорщина отримала представництво в європейських інституціях, включаючи Європейський парламент та Європейську комісію. Представництво в Європейському парламенті

У червні-липні 2004 року Угорщина вперше взяла участь у виборах до Європейського парламенту як повноправний член Євросоюзу. Згідно з Лісабонським договором, Угорщина має 21 депутата в Європейському парламенті. Угорщина, як і кожна країна-член ЄС, має свого представника (комісара) в Європейській комісії. Розпочинаючи з 2004 року по сьогоднішній день було чотири єврокомісара: Ласло Ковач (László Kovács) - був єврокомісаром з питань оподаткування та митного союзу з 2004 по 2010 рік, Ласло Андор (László Andor) – був єврокомісаром з питань зайнятості, соціальної справи та інклюзії з 2010 по 2014 рік, Тібор Наврачич (Tibor Navracsics) - був єврокомісаром з питань освіти, культури, молоді та спорту з 2014 по 2019 рік. Олівер Варгеї (Olivér Várhelyi) - є чинним єврокомісаром з питань сусідства та розширення з 2019 року.

Угорщина отримала право голосу в Раді Європейського Союзу, де приймаються ключові рішення ЄС. Угорщину в РЄ сьогодні представляє Прем'єр – міністр В.Орбан. Країна має 12 місць у Європейському економічному та соціальному комітеті та бере участь у формуванні спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС. Представники Угорщини працюють в інших інституціях та агенціях ЄС.

Угорщина активно відстоює свої національні інтереси в рамках ЄС, це проявляється у наступному. Міграційна політика Угорщини характеризується жорсткою позицією щодо мігрантів. Країна побудувала огорожу на кордоні та відмовляється від квот ЄС з розподілу біженців, наполягаючи на самостійному вирішенні питань міграції. Захист національного суверенітету став пріоритетом для угорського уряду. Державні Збори ухвалили закон "про захист національного суверенітету", який передбачає суворі покарання для партій, що отримують закордонне фінансування на виборчі кампанії,

що викликало критику з боку ЄС.

Відмова Угорщини від принципів ліберальної демократії на користь "неліберальної держави" проявляється у кількох ключових аспектах. Насамперед, спостерігається значна концентрація влади в руках прем'єр-міністра Віктора Орбана та його партії Fidesz, що призвело до порушення принципу розподілу влади та ослаблення системи стримувань і противаг. Це відбувається через зміни до Конституції та обмеження повноважень Конституційного суду.

Крім того, уряд Орбана активно обмежує незалежність важливих державних інституцій. Зокрема, судова система опинилася під контролем влади через призначення лояльних суддів. Також відбувся наступ на незалежні засоби масової інформації, в результаті чого більшість медіа опинилися під впливом уряду. Посилився тиск на громадянське суспільство та опозиційні організації, що суттєво обмежило політичний плюралізм у країні.

Ідеологічно Орбан проголосив курс на побудову "неліберальної держави", яка ставить національні інтереси вище індивідуальних прав. Це супроводжується посиленням націоналістичної та антиіммігрантської риторики, а також культивуванням ідеї "захисту Угорщини" від зовнішніх впливів, особливо з боку Європейського Союзу. У сфері економіки спостерігається посилення державного втручання та надання преференцій лояльному до влади бізнесу. Виборча система була змінена таким чином, щоб надати перевагу правлячій партії, а опозиція стикається з численними перешкодами у своїй діяльності.

Таким чином, Угорщина під керівництвом Орбана поступово відходить від ключових принципів ліберальної демократії, рухаючись у напрямку більш авторитарної системи, хоча формально демократичні інститути зберігаються [71]. Ця трансформація викликає занепокоєння як у самій Угорщині, так і в міжнародній спільноті, особливо в контексті членства країни в Європейському Союзі.

Політика Угорщини щодо національних меншин, особливо угорських громад у сусідніх країнах, характеризується активною підтримкою, що часто призводить до напруженості у відносинах з цими державами. Угорщина ухвалила закони, які дозволяють етнічним угорцям за кордоном отримувати угорське громадянство за

спрощеною процедурою. Це викликало занепокоєння сусідніх країн, особливо України, яка не визнає подвійне громадянство. Будапешт активно виступає за збереження та розширення прав на освіту угорською мовою в сусідніх країнах. Зокрема, Угорщина вимагає від України повернення прав угорській меншині на навчання рідною мовою на всіх рівнях освіти. Угорщина наполягає на забезпеченні політичного представництва угорських меншин на регіональному та національному рівнях у сусідніх країнах. Наприклад, Будапешт висловлює незадоволення відсутністю представника угорської громади у Верховній Раді України. Угорський уряд надає значну фінансову допомогу угорським громадам за кордоном, що іноді сприймається сусідніми державами як втручання у внутрішні справи. Угорщина використовує свій вплив у міжнародних організаціях, зокрема в ЄС та НАТО, для захисту прав угорських меншин. Наприклад, Будапешт погрожував блокувати євроатлантичну інтеграцію України через питання прав меншин. Деякі політичні заяви та символічні жести угорських політиків інтерпретуються сусідніми країнами як прояв іредентизму. Крім того, Угорщина підтримує ідею надання автономії угорським громадам у сусідніх країнах, що викликає занепокоєння щодо територіальної цілісності цих держав. Така політика Угорщини призводить до регулярних дипломатичних конфліктів, особливо з Україною, Румунією та Словаччиною. Це ускладнює двосторонні відносини та створює напруженість у регіоні Центральної Європи.

В економічній політиці Угорщини під час її головування в ЄС проявляється прагнення посилити конкурентоздатність економіки Євросоюзу та реорганізувати фонди ЄС відповідно до своїх інтересів. Країна визначила одним із своїх пріоритетів ухвалення "Нової європейської угоди про конкурентоспроможність". Це свідчить про намір Будапешта зосередитися на зміцненні економічного потенціалу ЄС в умовах глобальної конкуренції. Будапешт прагне реорганізувати фонд ЄС, який має на меті зменшити розрив між біднішими та багатшими регіонами спільноти. Це може бути спробою переорієнтувати кошти на користь менш розвинених країн-членів, включаючи саму Угорщину. Угорський уряд наголошує на необхідності переорієнтації аграрної політики ЄС на підтримку фермерів. Це може бути відповіддю на нещодавні протести проти заходів ЄС для протидії зміні клімату та спробою захистити інтереси

угорського аграрного сектору. Угорщина також прагне полегшити адміністративний тягар для бізнесу в ЄС, що може сприяти покращенню умов ведення підприємницької діяльності. Крім того, Будапешт наголошує на важливості розвитку економічних відносин з третіми країнами, що може відображати бажання Угорщини диверсифікувати економічні зв'язки ЄС. Таким чином, економічна політика Угорщини під час головування в ЄС спрямована на посилення конкурентоспроможності Євросоюзу, але з урахуванням власних національних інтересів та пріоритетів.

Використання права вето стало інструментом впливу Угорщини на політику ЄС. Країна неодноразово блокувала ухвалення рішень, щодо яких інші держави-члени досягли компромісу. Це проявляється у кількох ключових аспектах. За підрахунками міністерства закордонних справ Литви, Угорщина заблокувала або продовжує блокувати близько 41 відсотка рішень Європейського Союзу щодо України. Це стосується різних сфер, включаючи військову та фінансову допомогу. Зокрема, Угорщина заблокувала восьмий транш військової допомоги Україні з Європейського фонду миру (ЄФМ). Крім того, Будапешт блокував нові багатомільярдні надходження для Києва з цього ж фонду. У питаннях європейської інтеграції України Угорщина також займає жорстку позицію, блокуючи переговори про вступ України до ЄС. Це створює значні перешкоди на шляху євроінтеграції України. Угорщина блокувала й інші зовнішньополітичні рішення ЄС, зокрема спільну заяву щодо Грузії та допомогу з ЄФМ Вірменії. Також Будапешт блокував рішення про використання надприбутку від заморожених активів центрального банку РФ для надання допомоги ЗСУ. Варто зазначити, що з 2017 року Угорщина блокує інтеграцію України до НАТО через питання прав національних меншин. Хоча це не стосується безпосередньо ЄС, але демонструє загальну тенденцію угорської політики щодо України. Ці приклади свідчать про те, що Угорщина систематично використовує право вето для блокування рішень ЄС, особливо тих, що стосуються України та зовнішньої політики Євросоюзу. Така позиція Угорщини створює значні перешкоди для ефективної діяльності ЄС та викликає занепокоєння серед інших держав-членів.

Критика політики ЄС з боку Угорщини часто стосується питань, пов'язаних з Україною та відносинами з Росією. Така політика

Угорщини призвела до напруженості у відносинах з ЄС, критики з боку інших держав-членів та навіть загрози застосування санкцій. Проте Угорщина продовжує наполягати на своєму праві захищати національні інтереси в рамках ЄС, що відображає складну динаміку між національними пріоритетами та загальноєвропейськими цілями.

Угорщина послідовно виступає за збереження та посилення повноважень національних держав у рамках Європейського Союзу. Це проявляється у кількох конкретних прикладах. У сфері міграційної політики Угорщина категорично виступає проти прийому і розподілу мігрантів між країнами-членами ЄС, наполягаючи на праві самостійно вирішувати це питання. Будапешт активно протидіє спробам ЄС запровадити обов'язкові квоти на розподіл біженців. В економічній політиці Угорщина прагне реорганізувати фонди ЄС відповідно до своїх національних інтересів. Країна наполягає на більшій гнучкості у використанні коштів ЄС та зменшенні бюрократичних процедур. Щодо мовної політики, Угорщина активно відстоює права угорськомовних меншин у сусідніх країнах, часто використовуючи це питання як важіль впливу на політику ЄС. Наприклад, країна блокувала переговори про вступ України до ЄС, вимагаючи гарантій прав угорської меншини в Закарпатті. У сфері енергетичної політики Угорщина часто виступає проти спільних енергетичних ініціатив ЄС, наполягаючи на праві самостійно визначати свою енергетичну стратегію. Це проявляється, зокрема, у відносинах з Росією в енергетичній сфері. Хоча Угорщина підтримує посилення європейської оборонної політики, вона наголошує на важливості національного контролю над оборонними питаннями.

У сільськогосподарській політиці Угорщина виступає за "орієнтовану на фермерів сільськогосподарську політику ЄС", що передбачає більшу автономію країн-членів у визначенні аграрної політики. Нарешті, обране Угорщиною гасло "Зробимо Європу великою знову" (Make Europe Great Again) під час її головування в Раді ЄС у другій половині 2024 року відображає прагнення країни повернути більше повноважень національним державам. Ці приклади демонструють послідовну позицію Угорщини щодо збереження та посилення ролі національних держав у рамках ЄС, часто всупереч тенденціям до більшої інтеграції та централізації в Євросоюзі.

Угорщина активно підтримує інтеграцію країн Західних Балкан

до Європейського Союзу, що проявляється у кількох ключових аспектах. Міністр закордонних справ і торгівлі Угорщини Петер Сійярто неодноразово підкреслював, що інтеграція Західних Балкан є пріоритетом для угорського головування в ЄС. На його думку, це посилить як регіональну стабільність, так і континентальну безпеку. Угорщина критично ставиться до тривалого процесу вступу балканських країн до ЄС. Сійярто зазначає, що Сербія чекає 15 років, Чорногорія - 16, а Північна Македонія - 20 років, що підриває довіру до політики розширення ЄС. Під час свого головування в ЄС Угорщина планує конкретні кроки для прискорення інтеграції. Зокрема, вона має на меті допомогти Чорногорії закрити щонайменше сім переговорних розділів щодо вступу. Особливу увагу Угорщина приділяє інтеграції Сербії, вважаючи її ключовою для регіональної стабільності та розвитку. Сійярто критикує спроби деяких країн ЄС створювати штучні перешкоди для вступу балканських країн, особливо Сербії. З 2015 року Угорщина призначає радників з питань інтеграції до ЄС в усіх урядах Західних Балкан, що допомагає просувати її бачення розширення. Угорщина розглядає розширення ЄС на Західні Балкани як стратегічний пріоритет, який відповідає її національним інтересам та інтересам ЄС в цілому. Однак варто зазначити, що підхід Угорщини, особливо щодо Сербії, іноді критикується за намагання прискорити процес за рахунок менш суворого дотримання критеріїв вступу.

Криза 2008-2009 років. Світова фінансова криза суттєво вплинула на економіку Угорщини, що призвело до необхідності отримання фінансової допомоги від ЄС та МВФ. Угорщина була однією з перших країн Європи, яка звернулася за фінансовою допомогою до міжнародних організацій. У жовтні 2008 року уряд країни звернувся до Європейського Союзу, Міжнародного валютного фонду та Світового банку за підтримкою. Було погоджено пакет фінансової допомоги на загальну суму близько 20 мільярдів євро. Ці кошти були необхідні для стабілізації економіки та підтримки фінансового сектору країни. Економіка Угорщини зазнала значного спаду. ВВП країни скоротився, рівень безробіття зріс, а національна валюта - форинт - значно знецінилася відносно євро та долара США. Банківський сектор Угорщини зіткнувся з серйозними проблемами ліквідності. Багато угорців мали кредити в іноземній валюті, і через знецінення форинта їм стало важко обслуговувати ці борги. Уряд був змушений

вжити жорстких заходів економії, включаючи скорочення державних витрат та підвищення податків. Це викликало соціальне напруження в країні. Криза також виявила структурні проблеми угорської економіки, зокрема високий рівень зовнішнього боргу та залежність від іноземного фінансування. Незважаючи на труднощі, Угорщина змогла поступово стабілізувати свою економіку завдяки міжнародній допомозі та реформам. Вже у 2009 році країна змогла повернутися на міжнародні фінансові ринки, розмістивши єврооблігації. Ця криза стала важливим уроком для Угорщини та призвела до значних змін в економічній політиці країни в наступні роки. І сьогодні коли деякі угорські політики призивають уряд вийти з ЄС, їм потрібно порадити вернутися в нещодавню історію і проаналізувати як Євроспільнота спасла Угорщину в період кризи 2008-2009 років.

Загалом, період 2004-2010 років характеризувався активною інтеграцією Угорщини в структури ЄС та адаптацією країни до нових умов членства.

Прихід до влади Віктора Орбана у 2010 році призвів до суттєвих змін у відносинах Угорщини з Європейським Союзом. Ці зміни проявилися у кількох ключових аспектах. Партія Орбана Fidesz отримала конституційну більшість, що дозволило внести значні зміни до Конституції Угорщини. Це викликало занепокоєння в ЄС щодо дотримання принципів верховенства права.

У першій половині 2011 року Угорщина вперше головувала в Раді ЄС. За цей період вдалося досягти кількох важливих результатів. Успішне завершення переговорів про вступ Хорватії до ЄС. Це вважається одним з найбільших досягнень угорського головування. Прогрес у прийнятті "шістки" законодавчих пропозицій щодо реформування економічного управління ЄС. Угорщині вдалося досягти компромісу між країнами-членами та врегулювати майже всі питання, підняті Європарламентом. Запуск першого так званого Європейського семестру для координації економічної політики. Прийняття нової європейської стратегії інтеграції ромських меншин. Запуск Стратегії ЄС для Дунайського регіону. Досягнення угоди щодо єдиного європейського патенту. Прогрес у переговорах про вступ з Ісландією. Прийняття директиви про права споживачів. Прогрес щодо Акту про єдиний ринок. Успішна співпраця з Високим представником ЄС з питань зовнішньої політики щодо ситуації на

Західних Балканах, у Північній Африці та реагування на катастрофу у Фукусімі. Загалом, незважаючи на складний контекст кризи євросони та інших викликів, угорське головування вважається досить успішним, оскільки вдалося досягти більшості поставлених пріоритетів [72].

Після приходу до влади у 2010 році, уряд Віктора Орбана припинив угоду про фінансову допомогу з ЄС та МВФ, яка була укладена попереднім урядом Угорщини під час фінансової кризи 2008-2009 років. У 2008 році, коли Угорщина зіткнулася із загрозою дефолту за часів соціалістичного уряду Ференца Дюрчани, ЄС прийшов на допомогу. Щоб запобігти банкрутству, було сформовано пакет фінансової допомоги на суму понад 25 мільярдів євро від ЄС, Міжнародного валютного фонду та Світового банку. Для отримання цієї допомоги Угорщина мусила впровадити сувору програму жорсткої економії у соціальних витратах, що серйозно вплинуло на і без того складне становище населення. Орбан, коли прийшов до влади, не пішов шляхом деяких інших європейських правих партій, які прийняли або навіть просували проглобалізаційний порядок денний ЄС. Замість цього, Орбан кинув виклик проекту "все тіснішого союзу" у своїй виборчій кампанії, наголошуючи на консервативних поглядах на сім'ю, національний суверенітет та національну угорську культуру. З того часу він діяв за принципом "Угорщина понад усе". Незабаром після приходу до влади Орбан припинив угоду про порятунок з ЄС та МВФ і почав повертати отриману допомогу. Це рішення було частиною ширшої стратегії Орбана щодо зменшення залежності Угорщини від міжнародних фінансових інституцій та посилення національного контролю над економікою. Цей крок був сприйнятий неоднозначно. З одного боку, він продемонстрував прагнення Угорщини до більшої економічної незалежності. З іншого боку, це призвело до напруження у відносинах з ЄС та міжнародними фінансовими інституціями, що в подальшому вплинуло на доступ Угорщини до фінансування ЄС [73].

У 2012 році ЄС розпочав перше серйозне провадження про порушення проти Угорщини через примусові зміни керівництва державних установ. Європейська Комісія надіслала Угорщині офіційні листи-попередження, що є першим етапом процедури порушення ЄС. Ці листи стосувалися трьох основних питань:

незалежності центрального банку Угорщини, примусового виходу на пенсію суддів та незалежності органу захисту даних. Щодо судової системи, Комісія висловила занепокоєння примусовим виходом на пенсію 274 суддів, включаючи суддів Верховного суду. Також було звернено увагу на передчасне припинення мандату колишнього президента Верховного суду. Угорській владі було надано один місяць для відповіді на занепокоєння Комісії. Комісія очікувала детальних відповідей від угорської влади, щоб вирішити, чи потрібні подальші процедури порушення. Президент Єврокомісії заявив про готовність вжити будь-яких необхідних правових кроків для забезпечення сумісності угорського законодавства з правом ЄС. Ці дії демонструють серйозність намірів ЄС щодо забезпечення дотримання Угорщиною принципів верховенства права та незалежності державних інституцій.

Угорщина разом з іншими країнами Вишеградської групи виступила проти розселення мігрантів з Близького Сходу, що суперечило політиці ЄС. Це стало одним з найбільш гострих питань у відносинах з Брюсселем. Угорщина категорично виступила проти системи обов'язкових квот на розподіл мігрантів між країнами ЄС, яку запропонувала Європейська комісія у 2015 році. Уряд Угорщини наказав встановити паркани з колючим дротом на південних кордонах із Сербією та Хорватією, щоб зупинити потік нелегальних мігрантів. На кордоні з Сербією Угорщина створила транзитні зони для утримання шукачів притулку, що викликало критику з боку ЄС. У 2020 році Угорщина ухвалила закон, який зобов'язує шукачів міжнародного захисту їхати в Белград чи Київ, щоб подати заявку на дозвіл в'їхати в Угорщину.

У грудні 2020 року суд Люксембургу постановив, що Угорщина не дотрималася правил ЄС щодо поводження з мігрантами, але країна проігнорувала це рішення. У червні 2023 року Європейський суд оштрафував Угорщину на 200 мільйонів євро за порушення законів ЄС про надання притулку. Угорщина неодноразово блокувала ухвалення спільних рішень ЄС щодо міграційної політики. Ці дії Угорщини призвели до серйозного напруження у відносинах з Брюсселем та іншими країнами ЄС, створивши одну з найбільших криз у європейській політиці останніх років [74].

Угорщина почала критикувати рішення Європейського суду справедливості (ЄСС), звинувачуючи ЄС у використанні суду як

інструменту для зміни первинних договорів ЄС. Будапешт висунув фундаментальну критику рішень ЄСС, стверджуючи, що ЄС використовує суд як інструмент для внесення змін до первинних договорів ЄС, створюючи таким чином нові стандарти, на які жодна країна явно не погоджувалася. Ця критика була особливо помітною у справі про так званий "механізм верховенства права" у 2022 році, коли ЄСС постановив, що Комісія може утримувати кошти для санкціонування держав, які вважаються такими, що не дотримуються верховенства права. Угорський уряд стверджує, що визначення верховенства права та оцінка його реалізації в країні фактично визначаються керівництвом ЄС, ЄСС та Європейським парламентом, хоча таке визначення не включене до договорів ЄС. Прем'єр-міністр Віктор Орбан охарактеризував це так: "Для них верховенство права - це інструмент, за допомогою якого вони хочуть сформуванати нас за своїм образом". Угорщина наполягає на тому, що ЄС не може вимагати від неї прийняття політики інших країн, особливо щодо міграції, сімейної політики та зовнішньої політики. Ця критика є частиною ширшого протистояння між Угорщиною та інституціями ЄС щодо питань національного суверенітету та спільних цінностей ЄС [75].

У 2020 році Європейська Рада прийняла "механізм обумовленості", який пов'язує виділення коштів ЄС з дотриманням верховенства права. Цей механізм був спрямований насамперед проти Угорщини та Польщі. Механізм дозволяє ЄС призупиняти, зменшувати або обмежувати доступ до фінансування ЄС для держав-членів, які порушують принципи верховенства права. 27 квітня 2022 року Європейська Комісія офіційно запустила цей механізм проти Угорщини. Комісія надіслала письмове повідомлення Угорщині, в якому виклала конкретні підстави для застосування механізму, включаючи недоліки в контролі за використанням коштів ЄС, аудиті, прозорості та процедурах державних закупівель. Угорщина є одним з найбільших чистих одержувачів коштів ЄС - майже 5 мільярдів євро лише у 2020 році, що становить більше 3,5% економічного виробництва країни. У грудні 2022 року Рада ЄС вирішила призупинити виплату приблизно 6,3 мільярда євро бюджетних зобов'язань для Угорщини в рамках програм політики згуртованості. Рада ЄС визнала, що Угорщина прийняла деякі коригувальні заходи, але вони мають "значні недолі-

ки", які серйозно компрометують їх адекватність для вирішення виявлених проблем. Рада оцінила, що залишковий ризик для бюджету ЄС становить 55% від зобов'язань за відповідними програмами. Цей механізм став потужним інструментом ЄС для забезпечення дотримання принципів верховенства права державами-членами, особливо Угорщиною та Польщею [76].

Угорський уряд прийняв червні 2017 року закон: "A külföldről támogatottszervezetekátláthatóságáról szóló törvény", що перекладається як "Закон про прозорість організацій, які отримують підтримку з-за кордону", який вимагає від організацій громадянського суспільства розкривати інформацію про іноземне фінансування. Він вводив новий статус "організація, що підтримується з-за кордону" для всіх угорських організацій громадянського суспільства, які отримують іноземне фінансування понад 7,2 млн форинтів (приблизно 23 500 євро) на рік. Такі організації повинні були зареєструватися в суді та позначатися як "організації, що підтримуються з-за кордону" у всіх своїх публікаціях. Організації також мали повідомляти імена донорів, чия підтримка перевищує 500 000 форинтів (приблизно 1 500 євро), та точну суму підтримки. Недотримання цих нових зобов'язань могло призвести до великих штрафів та розпуску організації.

Цей закон був визнаний Судом Європейського Союзу таким, що порушує законодавство ЄС, у червні 2020 року. ЄС подав до суду на Угорщину через закон про "суверенітет", який, на думку Брюсселя, використовується для переслідування критиків та опонентів уряду Орбана. Це викликало побоювання серед НУО та ЗМІ щодо можливого тиску на них. Європейська комісія дала Угорщині два місяці на зміну закону про "іноземних агентів", який обмежує діяльність НУО, що отримують фінансування з-за кордону. Угорський прем'єр-міністр Орбан заявив, що громадські організації повинні будуть розкривати інформацію про іноземні кошти, які вони отримують. ЄС розпочав процедуру накладення штрафу на Угорщину за недотримання рішення суду щодо закону про НУО. Ці дії угорського уряду викликали широку критику з боку міжнародної спільноти та правозахисних організацій, які вбачають у цьому спробу обмежити громадянське суспільство та свободу слова в країні [77].

Угорщина почала розвивати більш тісні відносини з Росією. Будапешт уклав нові контракти з Газпромом на поставки газу,

незважаючи на загальну політику ЄС щодо зменшення енергетичної залежності від Росії. Міністр закордонних справ Сіярто 30 серпня 2023 року в Санкт-Петербурзі провів переговори з головою правління Газпрому Олексієм Міллером. Основною темою обговорення були поставки російського газу до Угорщини. Міністр підкреслив, що енергетична безпека Угорщини наразі не може бути гарантована без російського газу. Він назвав це питанням не ідеології, а практичної необхідності. Сіярто заявив, що Угорщина задоволена енергетичною співпрацею з Росією, яка є одним з ключових елементів безпеки країни. Обговорювалося питання нового газового року та опалювального сезону. Сіярто нагадав про довгостроковий контракт з Газпромом, підписаний у 2021 році на 15 років. За словами міністра, поставки Газпрому стабільні і продовжуються відповідно до укладених угод. Угорщина не планує відмовлятися від російського газу, незважаючи на загальну політику ЄС щодо зменшення енергетичної залежності від Росії. Ця зустріч демонструє продовження тісної енергетичної співпраці між Угорщиною та Росією, що викликає занепокоєння серед інших країн-членів ЄС [78].

Прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан відвідав Москву для переговорів з президентом Росії Володимиром Путіним 5 липня 2023 року. Це був рідкісний візит європейського лідера до Росії після початку повномасштабного вторгнення в Україну понад два роки тому. Візит Орбана до Москви відбувся невдовзі після його недавньої поїздки в Україну, де він зустрічався з президентом Володимиром Зеленським. Під час зустрічі з Путіним обговорювалися перспективи мирного врегулювання в Україні. Орбан запропонував Україні розглянути можливість негайного припинення бойових дій з Росією. Цей візит викликав критику з боку інших європейських лідерів, особливо в контексті того, що Угорщина на той момент головувала в Раді ЄС. Президент Європейської ради Шарль Мішель підкреслив, що головуюча в ЄС країна не має мандату на ведення переговорів з Росією від імені ЄС. Візит Орбана до Москви демонструє продовження його політики підтримки тісних відносин з Росією, незважаючи на загальну позицію ЄС щодо російської агресії проти України [79].

Угорщина висловила бажання розширити економічні зв'язки з Росією, заявивши, що це "життєво важливо для національних інтересів". Обговорювалося розширення співпраці в різних секторах

економіки. Угорщина співпрацює з Росією у кількох ключових сферах. Угорщина продовжує імпортувати значні обсяги російського газу. У 2023 році через Турецький потік надійшло 5,3 мільярда кубометрів газу. Країна також імпортує російську нафту - 3,2 мільйона тонн надійшло через нафтопровід "Дружба" у 2023 році. Угорщина продовжує співпрацю з Росією у розширенні атомної електростанції Пакш тут інвестиції складають більше 10 мільярдів доларів США. Угорський фармацевтичний гігант Richter відіграє стратегічну роль у постачанні ліків до Росії. Ведуться переговори про створення спільного підприємства по виробництву векторних вакцин в Угорщині.

Досягнуто домовленості про розвиток співпраці в галузі онкології та променевої терапії. Підписано угоду про співпрацю у сфері вищої освіти. Планується проведення першої угорсько-російської конференції ректорів у 2025 році. Створюється угорсько-російський університетський альянс. Щорічно 200 російських студентів отримують стипендії для навчання в угорських університетах.

Угорські лідери неодноразово робили заяви, які розглядаються як прихильні до Росії, що суперечить загальній позиції ЄС. Посилення зв'язків Угорщини з Росією викликало занепокоєння серед інших країн ЄС та США. Це призвело до напруженості у відносинах Угорщини з західними партнерами.

Головування Угорщини в Раді ЄС офіційно розпочалося 1 липня 2024 року і триватиме до 31 грудня 2024 року. З самого початку головування Будапешт визначив для себе наступні основні цілі. Підвищення конкурентоспроможності ЄС. Угорські посадовці неодноразово підкреслюють, що підвищення конкурентоспроможності ЄС є головною метою угорського головування. Для досягнення цієї мети вже зроблено певні кроки та заплановано низку заходів. Серед вже реалізованих дій - визначення підвищення конкурентоспроможності ЄС як головного пріоритету угорського головування та проведення першого засідання Ради з економічних та фінансових питань (ECOFIN) під головуванням Угорщини, де обговорювалися відповідні питання.

Щодо планів на майбутнє, Угорщина має намір впровадити нові правила економічного управління ЄС. Новий цикл Європейського семестру розпочнеться за оновленими правилами. Також планується

просування стратегії роздрібного інвестування в рамках союзу ринків капіталу та перегляд системи антикризового управління і страхування вкладів у банківському союзі. Угорщина має намір продовжити обговорення Пакету митної реформи для підвищення ефективності митного союзу. Особлива увага приділятиметься розвитку, дослідженням, інфраструктурним інвестиціям, підтримці зеленого переходу та цифровій трансформації. Планується робота над покращенням конкурентоспроможності ЄС у сферах економічного управління, фінансів, оподаткування та митної політики. Очікується прийняття осіннього пакету заходів, який дасть можливість більше зосередитися на європейській конкурентоспроможності. Угорські посадовці наголошують, що ці заходи спрямовані на подолання геополітичних невизначеностей, проблем у ланцюгах поставок, коливань цін на сировину та нестабільності міжнародного економічного середовища, які впливають на економічні перспективи ЄС.

Угорщина планує зосередитися на вдосконаленні механізмів економічного управління ЄС, зокрема через впровадження нових правил фіскального нагляду. Ці правила мають на меті забезпечити більшу гнучкість для країн-членів у визначенні власних шляхів фіскальної консолідації, одночасно зберігаючи загальну фіскальну дисципліну в ЄС. Одним з ключових аспектів нового підходу є перехід від короткострокових цілей до середньострокового планування. Це дозволить країнам-членам розробляти більш стратегічні та стійкі економічні плани. Угорське головування має намір просувати ідею диференційованого підходу до фіскальних правил, враховуючи специфічні економічні умови кожної країни. Це може включати різні темпи фіскальної консолідації для країн з різним рівнем державного боргу. Планується посилення ролі національних фіскальних інституцій у процесі економічного управління. Це має сприяти більшій відповідальності країн-членів за свою фіскальну політику. Угорщина також має намір ініціювати дискусію щодо реформування процедури надмірного дефіциту, щоб зробити її більш ефективною та менш каральною. Важливим аспектом є інтеграція нових економічних викликів, таких як зелений перехід та цифрова трансформація, у рамки економічного управління ЄС. Ці ініціативи спрямовані на створення більш збалансованої та ефективної системи

економічного управління в ЄС, яка враховує як загальні цілі Союзу, так і специфічні потреби окремих країн-членів.

Просування стратегії роздрібного інвестування в рамках союзу ринків капіталу. Зокрема, міністр фінансів Угорщини Міхай Варга зазначив: "Що стосується фінансових послуг, то в рамках союзу ринків капіталу ми зосередимо основну увагу на просуванні стратегії роздрібного інвестування". Це свідчить про те, що Угорщина планує приділити особливу увагу розвитку роздрібного інвестування як важливого елементу зміцнення європейських ринків капіталу. Метою є розширення можливостей для індивідуальних інвесторів та підвищення їхньої участі на фінансових ринках ЄС. Така ініціатива може включати заходи щодо спрощення доступу роздрібних інвесторів до різних фінансових інструментів, підвищення фінансової грамотності населення, вдосконалення захисту прав інвесторів, гармонізації правил для інвестиційних продуктів у різних країнах ЄС.

Назвемо кілька ключових проектів та ініціатив, спрямованих на підтримку роздрібного інвестування в ЄС:

- стратегія роздрібного інвестування (Retail Investment Strategy), запропонована Європейською Комісією. Ця стратегія спрямована на створення більш прозорого, ефективного та дружнього до інвесторів ринку роздрібних інвестицій в ЄС;

- Союз ринків капіталу (Capital Markets Union) - це ініціатива, яка має на меті створення єдиного ринку капіталу в ЄС, що принесе користь споживачам, інвесторам та компаніям;

- пакет роздрібного інвестування (Retail Investment Package), щодо якого Рада ЄС узгодила свою позицію. Цей пакет спрямований на покращення умов для роздрібних інвесторів;

- програма роздрібного інвестування (Retail Investing Program), яка, ймовірно, є частиною ширших зусиль щодо заохочення роздрібних інвестицій;

- ініціативи з підвищення фінансової грамотності населення та заходи з гармонізації правил для інвестиційних продуктів у різних країнах ЄС;

Проекти з цифровізації фінансових послуг, які можуть зробити роздрібне інвестування більш доступним для широкого кола громадян.

Ці ініціативи спрямовані на створення більш сприятливого середовища для роздрібних інвесторів, підвищення їхньої участі на фінансових ринках ЄС та зміцнення загальної конкурентоспроможності європейської економіки.

Просування цієї стратегії є частиною ширших зусиль щодо створення більш інтегрованого та ефективного ринку капіталу в ЄС, що має сприяти економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності європейської економіки [80].

Перегляд системи антикризового управління та страхування вкладів у банківському союзі ЄС є важливою частиною реформування фінансового сектору. Система гарантування вкладів у ЄС наразі складає 100 000 євро. Це забезпечує базовий рівень захисту для вкладників у разі банкрутства банку. Банківський союз ЄС працює над створенням єдиної системи страхування депозитів (EDIS), яка має забезпечити однаковий рівень захисту вкладників у всіх країнах-членах. Відбувається посилення механізмів раннього втручання та вирішення проблем банків, щоб запобігти їх банкрутству та мінімізувати використання коштів платників податків для порятунку банків. Розглядається можливість розширення повноважень Єдиного механізму вирішення проблем банків (SRM) для більш ефективного управління кризовими ситуаціями. Проводиться робота над вдосконаленням механізмів транскордонного співробітництва між національними органами з вирішення проблем банків. Розглядаються шляхи посилення ролі Європейського органу банківського нагляду (EBA) у координації дій національних органів нагляду та вирішення проблем банків. Ці заходи спрямовані на підвищення стійкості банківської системи ЄС, захист вкладників та мінімізацію ризиків для фінансової стабільності в цілому.

Ключові моменти щодо продовження обговорення Пакету митної реформи під час головування Угорщини в Раді ЄС. Угорщина визначила підвищення конкурентоздатності економіки ЄС як один із своїх пріоритетів під час головування. Митна реформа може бути важливою складовою цього напрямку. Оскільки Угорщина заявила про намір бути "справедливим посередником", можна очікувати, що вона намагатиметься знайти компромісні рішення щодо митної реформи, які задовольняють різні країни-члени ЄС. Враховуючи, що головування Угорщини припадає на період, коли ключові інституції

ЄС переживають перехідний період, швидше за все, обговорення митної реформи буде зосереджено на підготовчій роботі та формуванні консенсусу. Можливо, Угорщина спробує пов'язати питання митної реформи з іншими своїми пріоритетами, такими як зміцнення оборонної політики ЄС або боротьба з нелегальною міграцією. Враховуючи критичне ставлення уряду Орбана до деяких аспектів політики ЄС, не виключено, що Угорщина може спробувати внести свої пропозиції до Пакету митної реформи, які відповідатимуть її національним інтересам [81].

Підтримка сімейно-орієнтованих міст та громад як пріоритет міської політики. Угорщина визначила сім пріоритетів свого головування, серед яких є "подолання демографічних проблем". Це включає підтримку сімейно-орієнтованих міст та громад як один із способів вирішення демографічних викликів. Уряд Віктора Орбана відомий своєю консервативною політикою щодо сім'ї та демографії, тому можна очікувати, що ці питання будуть важливими під час угорського головування. Серед інших пріоритетів Угорщини є "просування економічної, соціальної та територіальної єдності ЄС", що також може включати аспекти розвитку сімейно-орієнтованих громад. Угорщина планує зосередитися на "підтримці фермерів в ЄС", що може бути пов'язано з розвитком сільських громад та підтримкою сімейних господарств.

Продовження тем, піднятих попередніми головуваннями, зокрема щодо впливу регулювань ЄС на землекористування та необхідності запобігання розростанню міст. Європейський Союз приділяє значну увагу питанням сталого розвитку та екологічної політики, що безпосередньо впливає на регулювання землекористування. Це включає заходи щодо захисту ґрунтів, водних ресурсів та біорізноманіття. ЄС розробляє та впроваджує різноманітні інструменти управління земельними ресурсами, такі як зонування земель, екологічне зонування та землевпорядкування. Ці інструменти спрямовані на оптимізацію використання земельних ресурсів та запобігання неконтрольованому розростанню міст. Важливим аспектом є впровадження принципів сталого землекористування, що передбачає баланс між економічними, соціальними та екологічними інтересами при використанні земельних ресурсів. ЄС також приділяє увагу розвитку сільських територій та підтримці сімейних

фермерських господарств, що є важливим фактором у запобіганні надмірній урбанізації. Питання запобігання розростанню міст тісно пов'язане з політикою ЄС щодо розвитку міст, яка спрямована на створення компактних, енергоефективних та екологічно стійких міських середовищ [82].

Підготовка до запуску нових форм співпраці в рамках Міського порядку денного ЄС у 2025 році. Міський порядок денний ЄС спрямований на вирішення проблем міст шляхом створення партнерських стосунків між Європейською Комісією, організаціями ЄС, національними урядами, міською владою та іншими зацікавленими сторонами. Основні цілі Міського порядку денного ЄС включають покращення існуючого регулювання щодо міських територій, підтримку та вдосконалення інноваційних джерел фінансування для міст, а також обмін знаннями та досвідом. Враховуючи, що Угорщина головує в Раді ЄС у другій половині 2024 року, можна очікувати, що вона братиме участь у підготовці до запуску нових форм співпраці в 2025 році. Ця підготовка включатиме обговорення та планування нових ініціатив у рамках пріоритетних тем Міського порядку денного ЄС, таких як якість повітря, циркулярна економіка, адаптація до зміни клімату, цифрова трансформація, енергетичний перехід та інші.

Зменшення харчових відходів як один із пріоритетів. ЄС прагне скоротити вдвічі харчові відходи на душу населення на рівні роздрібної торгівлі та споживачів до 2030 року. Європейська Комісія планує запропонувати юридично обов'язкові цілі щодо скорочення харчових відходів в ЄС. Пропонується, щоб до 2030 року країни-члени ЄС скоротили харчові відходи на 10% у переробці та виробництві, і на 30% (на душу населення) спільно на рівні роздрібної торгівлі та споживання. ЄС працює над переглядом правил маркування дат ("вжити до" та "краще спожити до"). Комісія співпрацює з країнами-членами та зацікавленими сторонами через Платформу ЄС з питань втрат продовольства та харчових відходів. З 2022 року Комісія виділила понад 11,5 мільйонів євро на гранти для покращення вимірювання та запобігання харчовим відходам.

Просування рівних можливостей у сфері культури. Угорщина підкреслила важливість рівних можливостей у своїй культурній політиці під час головування в ЄС, зосереджуючись на інклюзивності та доступності в мистецтві та культурі. Під час свого головування

Угорщина прагне посилити культурну співпрацю між державами-членами ЄС, сприяти збереженню культурної спадщини та підтримувати інноваційні культурні проекти. Офіційні заяви угорського уряду підкреслюють зобов'язання сприяти рівності в культурній участі та розвитку різноманітних культурних виразів в ЄС. Угорщина планує провести різноманітні культурні заходи та ініціативи, спрямовані на підвищення доступності для всіх. Ці ініціативи демонструють намір Угорщини використати своє головування для просування інклюзивної культурної політики в рамках ЄС, що відповідає загальним цілям Союзу щодо забезпечення рівних можливостей у всіх сферах життя [83].

Головування Угорщини в Раді ЄС супроводжується значними суперечностями та напруженістю у відносинах з іншими країнами-членами ЄС. Візит Орбана до Росії: на початку липня 2024 року, незабаром після початку головування Угорщини в Раді ЄС, прем'єр-міністр Віктор Орбан здійснив візит до Москви для зустрічі з Володимиром Путіним. Цей візит викликав різку критику з боку інших європейських лідерів. Європейський Союз офіційно дистанціювався від візиту Орбана, підкресливши, що він діяв виключно від імені Угорщини, а не ЄС. Верховний представник ЄС з питань зовнішньої політики Жозеп Боррель наголосив, що Орбан не мав мандату на ведення переговорів від імені ЄС. Критика з боку європейських лідерів: Багато європейських політиків звинуватили Орбана у "потисканні руки кривавому диктатору" та "використанні позиції головування в ЄС для сіяння розбрату". Позиція Угорщини щодо війни в Україні: Орбан неодноразово критикував політику ЄС щодо України, називаючи її "провоєнною". Це суперечить загальній позиції ЄС щодо підтримки України у її боротьбі проти російської агресії. Переміщення зустрічей ЄС: У відповідь на дії Орбана, ЄС вирішив перенести деякі високорівневі зустрічі з Будапешта до Брюсселя, зокрема, зустрічі міністрів закордонних справ та оборони. Заклики до обмеження прав Угорщини: деякі європейські законодавці закликали до призупинення права голосу Угорщини в Європейській Раді, аргументуючи це тим, що "просто словесного засудження" дій Угорщини недостатньо. Орбан намагається позиціонувати себе як посередника у конфлікті між Росією та Україною, що викликає скептицизм серед інших європейських лідерів. Ці події демонструють

глибокі розбіжності між позицією Угорщини та загальною політикою ЄС, що створює значні виклики для єдності блоку під час угорського головування [84].

25 вересня 2024 року у Будапешті відбулася зустріч Групи з питань міського розвитку (Urban Development Group meeting). Цей захід розпочався з представлення угорського головування, після чого було презентовано центральну тему міського розвитку: міста, дружні до сімей. Сесію провели представники Відділу міського розвитку Міністерства будівництва та транспорту Угорщини під головуванням д-ра Тамаша Дьомьотьора, керівника відділу та голови UDГ. Піврічні зустрічі базуються одна на результатах попередніх, для підготовки до прийняття рішень на міністерському рівні. Експерти на зустрічі UDГ дають рекомендації державним секретарям зустрічі DGUM, ключові рішення яких в кінцевому підсумку затверджуються міністрами, відповідальними за міські питання. Зустрічі UDГ та DGUM, що проводяться під час угорського головування, слугуватимуть ключовими підготовчими сесіями для міністерської зустрічі, запланованої через шість місяців, під час польського головування. Захід надав Угорщині можливість продемонструвати свої досягнення в політиці міст, дружніх до сімей, представникам держав-членів, що беруть участь, та інших організацій, залучених до міських питань, використовуючи місто Дебрецен як головний приклад. Презентація, яка була добре сприйнята, включала огляд системи регіональної підтримки Угорщини від Угорського центру розвитку, а також презентацію системи регіонального та муніципального планування від Міністерства будівництва та транспорту. Під час сесії представники Європейської Комісії продемонстрували останні розробки в Міському порядку денному ЄС (UAEU). Для досягнення своїх цілей UAEU встановлює партнерства між європейськими муніципалітетами, міськими організаціями та іншими відповідними суб'єктами для спільного розвитку, обміну знаннями та нарощування потенціалу. Поточні тематичні партнерства Порядку денного, започатковані у 2016 році з прийняттям Амстердамського пакту, зосереджені на міській їжі та міській рівності. На горизонті також робота над містами, чутливими до води, та декарбонізацією будівель; наразі очікується прибуття учасників. Післяобідні сесії включали обговорення можливості впровадження Регламенту ЄС про

відновлення природи на національному рівні та надали можливість представникам міських організацій представити свою поточну роботу. Доповідачі представляли ООН-Хабітат, CEMR, URBACT та Entente Florale. Після сесії UDG наступна зустріч DGUM відбудеться у листопаді цього року в Замковому саду в Будапешті [85].

Наступною важливою подією в рамках головування Угорщини було засідання Моніторингового комітету URBACT 29-30 жовтня 2024 р. На засіданні були розглянуті такі питання:

1. Визначення стратегічного напрямку програми URBACT.
2. Прийняття рішень щодо діяльності, яка має бути реалізована в рамках програми.
3. Обмін інформацією про потреби міст.
4. Обговорення тематичних пріоритетів програми.
5. Розгляд зв'язків програми з Європейською міською ініціативою та політикою згуртованості на національному та європейському рівнях.
6. Обговорення результатів попередніх заходів та ініціатив URBACT.

Зазвичай Моніторинговий комітет URBACT збирається двічі на рік, тому це засідання було одним із регулярних зібрань для оцінки прогресу та планування майбутньої діяльності програми.

Угорщина розпочала своє головування в Раді ЄС з 1 липня 2024 року, визначивши сім пріоритетних напрямків. Гасло "Зробимо Європу знову великою" викликало неоднозначну реакцію через схожість із гаслом Дональда Трампа. Фокус на конкурентоспроможності ЄС, оборонній політиці, міграції та розширенні ЄС, особливо щодо Західних Балкан, став центральним у порядку денному Угорщини. Позиція щодо України залишається суперечливою, що викликає занепокоєння стосовно процесу євроінтеграції. Незважаючи на критику з боку Європарламенту, Угорщина зберегла право на головування. Перші кроки демонстрували намір Будапешта дотримуватися власного бачення розвитку ЄС, що призвело до розбіжностей з іншими країнами-членами. Загалом, угорське головування характеризується балансуванням між національними інтересами та загальноєвропейськими цілями, що створює як виклики, так і можливості для ЄС у цей період.

Ці події демонструють складну динаміку відносин між

Угорщиною та ЄС після 2004 року, характеризуючись як періодами співпраці, так і значними розбіжностями та конфліктами.

Угорщина користується своїм членством у Європейському Союзі для того щоб створювати Україні проблеми у стосунках з цією міжнародною організацією. У першу чергу, Угорщина неодноразово блокувала або намагалася блокувати рішення ЄС, спрямовані на підтримку України. Зокрема, країна виступала проти надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС та початку переговорів про вступ. Угорський прем'єр-міністр Віктор Орбан критикував ці рішення як "політично мотивовані" та такі, що не враховують реальну готовність України до членства. Угорщина також використовує своє право вето в ЄС для блокування фінансової допомоги Україні. Наприклад, країна заблокувала виділення 50 мільярдів євро макрофінансової допомоги Україні, вимагаючи додаткових гарантій щодо використання цих коштів. Крім того, Будапешт регулярно виступає проти санкцій ЄС щодо Росії, аргументуючи це економічними інтересами Угорщини. Це створює перешкоди для формування єдиної позиції ЄС щодо російської агресії проти України. Угорщина також активно використовує платформу ЄС для просування питання прав угорської меншини в Україні. Країна неодноразово критикувала українське законодавство про освіту та мову, стверджуючи, що воно порушує права угорськомовного населення Закарпаття. Ця позиція часто використовується як аргумент для блокування євроінтеграційних прагнень України. Під час свого головування в Раді ЄС у другій половині 2024 року Угорщина зосередилася на питаннях розширення ЄС на Західних Балканах, фактично відсуваючи питання євроінтеграції України на другий план. Це сповільнює процес інтеграції України до ЄС. Угорщина також виступає проти надання Україні військової допомоги через механізми ЄС. Країна відмовляється брати участь у місії ЄС з підготовки українських військових та виступає проти відправки військових радників ЄС в Україну, аргументуючи це ризиком ескалації конфлікту. Така політика Угорщини в ЄС створює значні перешкоди для України у її прагненні отримати повну підтримку Євросоюзу та просувати свої інтереси на європейській арені. Вона також ускладнює процес формування єдиної позиції ЄС щодо російської агресії та підтримки територіальної цілісності України.

Розвиток політики євроатлантичного та європейського співтовариства щодо Угорщини дає підстави говорити, що процес трансформації міжнародних організацій, розташованих на території Європи, та їх розширення на Схід виявився набагато складнішим і довготривалішим, ніж передбачалося наприкінці 80-х років ХХ ст. Тягар проблем, що визначаються масштабністю процесу, невирішеними конфліктами, недостатньо високим рівнем економічного розвитку країни, за рахунок якої здійснюється розширення, та необхідністю серйозного реформування інституційної структури НАТО та ЄС, є джерелом вагань і непослідовності у виробленні та здійсненні стратегії взаємовідносин з Угорщиною та іншими країнами-аплікантами. Досвід інтеграції Угорщини в Євросоюз та НАТО певною мірою корисний для України, яка також задекларувала основним зовнішньополітичним пріоритетом членство в цих організаціях. Що цінне й важливе можна взяти з нього для нашої країни?

Йдеться насамперед про внутрішньополітичне та економічне забезпечення майбутнього членства, над чим працювали всі уряди і парламенти нової Угорщини. Без розуміння цієї простої істини Україні марно розраховувати на європейську та євроатлантичну інтеграцію в найближчій перспективі. Таким чином, реалізація європейського курсу на нинішньому етапі повністю залежить від готовності української законодавчої, виконавчої влади, суспільства до політичного та економічного реформування України відповідно до вимог ЄС та НАТО.

На шляху приєднання до європейських структур угорці активно використовували своє геополітичне становище як країни, яка має кордон із державою — членом ЄС, через тісні політичні комунікації та економічні контакти. Після травня 2004 р. Україна теж має спільний кордон з ЄС завдяки новим членам, а саме Польщі, Словаччині та Угорщині. Незважаючи на те, що процес практичної інтеграції цих країн триватиме ще досить довго, це сусідство потрібно використати з максимальною вигодою.

Надзвичайно важливою для України в угорському досвіді є плідна співпраця всіх гілок влади щодо євроінтеграції. Розходження в Угорщині між ними були лише щодо тактики, стратегію приєднання до НАТО та ЄС підтримували всі урядовці, парламентарії та

політики. Створення відповідних інтеграційних механізмів на рівні уряду, Державних Зборів забезпечило на практиці процес виконання країною відповідних вимог щодо майбутнього членства.

Офіційний Будапешт з перших років незалежності приділяв велику увагу створенню консенсусу в суспільстві щодо повноправного повернення до Європи. З одного боку, тут дбали про позитивний імідж власної країни на Заході, з другого — постійно та цілеспрямовано працювали над утвердженням в угорському суспільстві думки про те, що членству Угорщини в НАТО та ЄС немає альтернативи і це єдина можливість вийти із системної кризи, в яку країна потрапила в результаті невдалого соціалістичного експерименту.

2.6. Угорщина у Центральноєвропейській ініціативі

Угорщина відіграє ключову роль у Центральноєвропейській ініціативі (ЦЄІ) з моменту її заснування. Історія участі Угорщини в цій організації почалася в листопаді 1989 року, коли в Будапешті було створено угруповання "Квадрогонале", яке стало попередником ЦЄІ. Угорщина, разом з Італією, Австрією та Югославією, була однією з країн-засновниць цього об'єднання, що підкреслює її важливу роль у формуванні регіонального співробітництва в Центральній Європі. Створення ЦЄІ мало особливе значення для Угорщини, оскільки воно розглядалося як важливий крок на шляху до європейської інтеграції. Угорщина бачила в цій організації інструмент для підготовки до майбутнього членства в Європейському Союзі, що демонструє стратегічне мислення угорського керівництва щодо зовнішньої політики країни. Будапешт, столиця Угорщини, став місцем народження ЦЄІ, що символічно підкреслює центральну роль країни в цій регіональній ініціативі. Це також зробило Угорщину важливим центром регіональної дипломатії та співробітництва [86].

Як активний член ЦЄІ, Угорщина бере участь у всіх рівнях діяльності організації. Це включає зустрічі на рівні глав урядів, де обговорюються стратегічні питання регіонального розвитку та співробітництва. На рівні міністрів закордонних справ Угорщина бере участь у формуванні зовнішньополітичного курсу організації. Крім того, угорські дипломати активно працюють на рівні національних координаторів, забезпечуючи ефективну реалізацію рішень та проектів ЦЄІ.

Угорщина активно залучена до різноманітних проектів та ініціатив Центральноєвропейської ініціативи (ЦЄІ), демонструючи свою прихильність до регіонального співробітництва та розвитку. Ця участь охоплює широкий спектр сфер, що дозволяє країні ефективно просувати свої інтереси та сприяти всебічному розвитку регіону. У сфері політичного співробітництва Угорщина відіграє важливу роль у формуванні регіонального діалогу. Представники країни регулярно беруть участь у зустрічах на найвищому рівні, включаючи щорічні саміти глав урядів та зустрічі міністрів закордонних справ країн-учасниць ЦЄІ. На цих зустрічах обговорюються актуальні політичні питання регіону, формуються спільні позиції та стратегії співпраці.

Угорщина активно використовує ці платформи для просування своїх зовнішньополітичних пріоритетів та зміцнення своєї ролі в регіоні [87].

У контексті соціально-економічного розвитку Угорщина бере активну участь у роботі експертних мереж ЦЄІ, зокрема у сферах транскордонного співробітництва та транспорту. Ця діяльність має особливе значення для Угорщини, враховуючи її географічне положення в центрі Європи. Участь у транспортних проєктах дозволяє країні покращувати свою інфраструктуру та зміцнювати економічні зв'язки з сусідніми державами. Транскордонне співробітництво, у свою чергу, сприяє розвитку прикордонних регіонів та поглибленню інтеграції з сусідніми країнами.

Науково-технічне співробітництво є ще однією важливою сферою участі Угорщини в ЦЄІ. Угорські фахівці активно залучені до роботи експертних мереж з питань енергетики, науки і технологій. Це дозволяє країні бути в курсі останніх інновацій, обмінюватися досвідом та знаннями з партнерами в регіоні. Така співпраця сприяє розвитку інноваційного потенціалу Угорщини та зміцненню її позицій як технологічно розвиненої країни в Центральній Європі.

У сфері культурного обміну Угорщина також бере активну участь, хоча конкретні приклади проєктів не наведені. Відомо, що в рамках ЦЄІ функціонує робоча група з питань культури, і Угорщина, ймовірно, бере участь у її діяльності. Це може включати організацію культурних фестивалів, обмін митцями, спільні мистецькі проєкти, що сприяють зміцненню культурних зв'язків між країнами регіону.

Економічне співробітництво є ще одним важливим напрямком діяльності Угорщини в ЦЄІ. Країна активно бере участь у роботі Ініціативи Центральноєвропейських торговельних палат. Ця платформа дозволяє розвивати бізнес-зв'язки, сприяє економічній інтеграції та створює нові можливості для угорських підприємств на регіональному ринку [88].

Парламентське співробітництво є ще одним важливим аспектом участі Угорщини в ЦЄІ. Угорські парламентарі регулярно беруть участь у засіданнях Парламентської асамблеї ЦЄІ. Це дозволяє розвивати міжпарламентський діалог, обмінюватися досвідом у сфері законотворчості та сприяти демократичним процесам у регіоні.

Таким чином, участь Угорщини в проєктах та ініціативах

ЦЄІ є всебічною та багатогранною. Вона охоплює ключові сфери регіонального співробітництва, дозволяючи країні ефективно просувати свої інтереси, зміцнювати свої позиції в регіоні та сприяти загальному розвитку Центральної Європи.

Після вступу до Європейського Союзу в 2004 році роль Угорщини в ЦЄІ набула нового виміру. Країна стала важливим мостом між ЄС та іншими членами ЦЄІ, які ще не є членами Союзу. Угорщина активно ділиться своїм досвідом європейської інтеграції та сприяє наближенню інших країн регіону до європейських стандартів. Угорщина бере активну участь у роботі різних експертних мереж ЦЄІ. Це включає співпрацю в сферах транскордонного співробітництва, що особливо важливо для Угорщини з огляду на її географічне положення. Країна також активно залучена до проектів у сферах транспорту, енергетики, науки і технологій, що сприяє модернізації та розвитку регіону.

Важливим аспектом участі Угорщини в ЦЄІ є її залучення до парламентського виміру організації. Угорські парламентарі беруть участь у засіданнях Парламентської асамблеї ЦЄІ, сприяючи розвитку міжпарламентського діалогу та демократичних процесів у регіоні. Крім того, Угорщина активно підтримує економічне співробітництво в рамках ЦЄІ через участь у Ініціативі Центральноєвропейських торговельних палат. Це сприяє розвитку бізнес-зв'язків та економічної інтеграції в регіоні.

В останні роки Угорщина активно використовує свою участь у Центральноєвропейській ініціативі (ЦЄІ) як інструмент для створення перешкод українським інтересам та прагненням. Ця політика проявляється у різних аспектах діяльності Угорщини в рамках цієї регіональної організації. Передусім, Угорщина регулярно використовує платформу ЦЄІ для критики українського законодавства про освіту та мову. Представники Угорщини на засіданнях ЦЄІ неодноразово заявляли, що ці закони порушують права угорської меншини в Україні, зокрема на Закарпатті. Така позиція створює негативний імідж України серед інших країн-членів ЦЄІ та ускладнює процес регіональної співпраці. Крім того, Угорщина часто блокує або намагається блокувати рішення ЦЄІ, спрямовані на підтримку України у протистоянні російській агресії. Це проявляється у відмові підтримувати спільні заяви та резолюції, які засуджують дії Росії

або висловлюють солідарність з Україною. Така поведінка підриває єдність ЦЄІ у важливих регіональних питаннях безпеки. Угорщина також активно просуває власне бачення врегулювання конфлікту на сході України через механізми ЦЄІ. Це бачення часто суперечить позиції самої України та більшості країн-членів ЦЄІ, оскільки передбачає більш м'який підхід до Росії та наголошує на необхідності діалогу з нею, навіть за рахунок інтересів України. Важливим аспектом політики Угорщини в ЦЄІ є наполягання на розширенні присутності міжнародних організацій на Закарпатті. Угорська сторона аргументує це необхідністю захисту прав угорської меншини, але Україна розглядає такі ініціативи як спробу втручання у свої внутрішні справи. Угорщина також використовує свою позицію в ЦЄІ для формування негативного іміджу України серед інших країн-членів організації. Це відбувається через постійне акцентування уваги на нібито порушеннях прав національних меншин в Україні, що створює напруженість у відносинах між країнами регіону. Така політика Угорщини в рамках ЦЄІ створює додаткові виклики для України у її прагненні до регіональної співпраці та європейської інтеграції. Вона ускладнює процес формування спільної позиції країн Центральної Європи щодо важливих регіональних питань та підриває солідарність у протистоянні зовнішнім загрозам. Загалом, дії Угорщини в ЦЄІ демонструють, як членство в регіональних організаціях може використовуватися для просування вузьконаціональних інтересів, навіть якщо вони суперечать загальним цілям організації та інтересам інших країн-членів. Це створює складну дипломатичну ситуацію для України та інших країн регіону, які прагнуть до конструктивної співпраці та зміцнення регіональної стабільності.

Таким чином, участь Угорщини в Центральноєвропейській ініціативі є всебічною та багатогранною. Країна відіграє ключову роль у формуванні політики організації, сприяє регіональному співробітництву та виступає важливим посередником між ЄС та іншими країнами Центральної та Східної Європи. Ця активна участь відображає стратегічне бачення Угорщини щодо її ролі в регіоні та прагнення до зміцнення регіональної співпраці та інтеграції.

2.7. Угорщина як член Дунайської Комісії

Угорщина відіграє важливу роль у Дунайській комісії як одна з ключових придунайських держав. Країна є фундатором цієї міжнародної організації з моменту її заснування у 1948 році. Особливе значення для Угорщини має той факт, що штаб-квартира Дунайської комісії розташована в Будапешті. Це підкреслює центральну роль країни в роботі організації та надає їй додаткові можливості для впливу на прийняття рішень. Як член Дунайської комісії, Угорщина бере активну участь у всіх аспектах її діяльності. Представники країни регулярно беруть участь у засіданнях комісії, де обговорюються питання судноплавства на Дунаї, розвитку річкової інфраструктури, екологічної безпеки та економічного співробітництва придунайських країн. Угорщина активно сприяє реалізації проектів з модернізації судноплавних шляхів на Дунаї, покращення портової інфраструктури та забезпечення безпеки навігації [89].

Країна також бере участь у розробці та впровадженні єдиних стандартів і правил судноплавства на Дунаї. Особлива увага приділяється екологічним аспектам використання річки. Угорщина підтримує ініціативи з охорони навколишнього середовища в басейні Дунаю, бере участь у програмах моніторингу якості води та збереження біорізноманіття. У рамках Дунайської комісії Угорщина активно співпрацює з іншими придунайськими державами у сфері економіки, туризму та культурного обміну. Країна підтримує проекти, спрямовані на розвиток річкового туризму та створення єдиного культурного простору Дунайського регіону [90].

Угорщина також відіграє важливу роль у координації дій придунайських країн у випадку надзвичайних ситуацій на річці, таких як повені чи техногенні катастрофи. Як член Європейського Союзу, Угорщина виступає сполучною ланкою між Дунайською комісією та ЄС, сприяючи гармонізації політики щодо Дунаю з європейськими стандартами та ініціативами. Таким чином, участь Угорщини в Дунайській комісії є багатогранною та відображає важливість Дунаю для економіки, екології та геополітичного положення країни. Через свою активну позицію в комісії Угорщина має можливість впливати на розвиток всього Дунайського регіону та зміцнювати свої позиції як ключового гравця в Центральній Європі [91].

В останні роки Угорщина активно використовує своє членство в Дунайській комісії як інструмент для створення перешкод українським інтересам та прагненням у регіоні Дунаю. Ця політика проявляється у різних аспектах діяльності Угорщини в рамках цієї міжнародної організації. Передусім, Угорщина неодноразово блокувала або затримувала проекти, важливі для розвитку українського судноплавства на Дунаї. Це стосується, зокрема, ініціатив з поглиблення фарватеру річки на українській ділянці та модернізації портової інфраструктури. Угорська сторона часто аргументує свою позицію екологічними міркуваннями або необхідністю додаткових досліджень, що призводить до затримок у реалізації важливих для України проектів. Крім того, Угорщина активно просуває власні інтереси у сфері річкової навігації та портової інфраструктури, часто за рахунок українських інтересів. Це проявляється у лобіюванні проектів, які посилюють конкурентні переваги угорських портів на Дунаї, потенційно зменшуючи транзитні потоки через українські порти. Угорщина також регулярно критикує екологічну політику України в дунайському регіоні, особливо щодо дельти Дунаю. Представники Угорщини на засіданнях Дунайської комісії неодноразово піднімали питання про нібито негативний вплив української господарської діяльності на екосистему річки, що створює негативний імідж України серед інших країн-членів комісії. Важливим аспектом політики Угорщини в Дунайській комісії є наполягання на перегляді квот на вилов риби в Дунаї. Угорська сторона часто виступає за зменшення квот для України, аргументуючи це необхідністю збереження рибних ресурсів. Такі ініціативи можуть негативно вплинути на українських рибалок та економіку придунайських регіонів України. Угорщина також активно формує коаліції з іншими країнами-членами комісії для прийняття рішень, не вигідних для України. Це може стосуватися різних аспектів управління річкою, від розподілу водних ресурсів до регулювання судноплавства. Така тактика ускладнює для України процес відстоювання своїх інтересів у комісії. Крім того, Угорщина використовує свою позицію в Дунайській комісії для просування питань, не пов'язаних безпосередньо з управлінням річкою. Наприклад, угорська сторона неодноразово піднімала питання про права угорської меншини в Україні на засіданнях комісії, що

виходить за рамки мандату організації. Така політика Угорщини в рамках Дунайської комісії створює додаткові виклики для України у її прагненні розвивати свій потенціал у дунайському регіоні та ефективно використовувати ресурси річки. Вона ускладнює процес реалізації важливих інфраструктурних проєктів, негативно впливає на економічні інтереси України в регіоні та підриває її позиції в міжнародному співробітництві на Дунаї.

2.8. Участь Угорщини в роботі Світової організації торгівлі (СОТ)

Угорщина є членом Світової організації торгівлі (СОТ) з 1 січня 1995 року, тобто з моменту заснування цієї організації. Це членство відіграє важливу роль у зовнішньоекономічній політиці країни. Як член СОТ, Угорщина бере активну участь у всіх аспектах діяльності організації. Представники країни регулярно беруть участь у засіданнях Генеральної ради СОТ, яка є головним виконавчим органом організації між конференціями міністрів. Угорщина також має своїх представників у різних комітетах та робочих групах СОТ, де обговорюються питання міжнародної торгівлі та розробляються нові правила і норми.

Угорщина активно використовує механізми СОТ для захисту своїх торговельних інтересів. Країна бере участь у процедурах вирішення торговельних суперечок, як в якості позивача, так і відповідача. Це дозволяє Угорщині відстоювати свої економічні інтереси на міжнародній арені. У рамках СОТ Угорщина підтримує принципи вільної торгівлі та виступає за подальшу лібералізацію світової торгівлі. Країна бере участь у переговорах щодо зниження тарифів та усунення нетарифних бар'єрів у міжнародній торгівлі.

Особливу увагу Угорщина приділяє питанням сільського господарства в рамках СОТ. Як країна з розвиненим аграрним сектором, Угорщина зацікавлена у справедливих правилах міжнародної торгівлі сільськогосподарською продукцією. Угорщина також активно підтримує інтеграцію країн, що розвиваються, у світову торговельну систему. Країна бере участь у програмах технічної допомоги та навчання, які проводить СОТ для країн, що розвиваються. Як член Європейського Союзу, Угорщина координує свою позицію в СОТ з іншими країнами-членами ЄС. Це дозволяє країні посилювати свій вплив у рамках організації [92].

Участь у СОТ дозволяє Угорщині мати доступ до механізмів вирішення торговельних суперечок, отримувати актуальну інформацію про стан світової торгівлі та брати участь у формуванні правил міжнародної торгівлі. Це сприяє розвитку зовнішньої торгівлі країни та інтеграції угорської економіки у світову економічну систему.

Останнім часом Угорщина активно застосовує своє членство

у Світовій організації торгівлі як інструмент тиску на Україну та створення перешкод для її торговельних інтересів. Зокрема, Угорщина використовує механізми СОТ для оскарження торговельної політики України, особливо щодо питань, які стосуються угорської меншини. Країна ініціює розгляд у рамках СОТ українських заходів захисту внутрішнього ринку, стверджуючи, що вони порушують правила міжнародної торгівлі. Будапешт також блокує або затримує ініціативи України в СОТ, спрямовані на розширення доступу українських товарів на міжнародні ринки. Угорщина лобіює рішення, які могли б обмежити конкурентоспроможність українських товарів, особливо на європейському ринку. Крім того, Угорщина використовує платформу СОТ для критики економічної політики України щодо регіонів з угорською меншиною, виходячи за рамки суто торговельних питань. Така політика Угорщини створює додаткові виклики для України у її прагненні розвивати свій експортний потенціал та інтегруватися у світову торговельну систему.

2.9. Співпраця Угорщини в рамках Міжнародного валютного фонду (МВФ)

Співпраця Угорщини з Міжнародним валютним фондом (МВФ) має довгу історію та характеризується як періодами тісної взаємодії, так і періодами більш дистанційованих відносин. Угорщина стала членом МВФ у 1982 році, що було важливим кроком для країни, яка на той час ще перебувала в соціалістичному таборі. Це членство відкрило для Угорщини доступ до міжнародних фінансових ресурсів та експертизи, що було особливо важливо в період переходу від планової до ринкової економіки. Особливо активною співпраця Угорщини з МВФ стала під час глобальної фінансової кризи 2008-2009 років. У жовтні 2008 року Угорщина звернулася до МВФ за фінансовою допомогою через серйозні економічні труднощі. МВФ, разом з Європейським Союзом та Світовим банком, надав Угорщині пакет фінансової допомоги на загальну суму понад 25 мільярдів доларів. З цієї суми МВФ виділив близько 15,7 мільярда доларів у вигляді резервного кредиту *standby* терміном на 17 місяців [93].

Ця допомога була надана за умови проведення Угорщиною ряду економічних реформ, включаючи скорочення державних витрат, реформування пенсійної системи та підвищення ефективності державного управління. Уряд Угорщини погодився на ці умови, розглядаючи кредит як "захисний щит" для запобігання дефолту та забезпечення доступу до фінансування. Однак співпраця з МВФ викликала неоднозначну реакцію в угорському суспільстві [94].

Опозиційні політичні сили критикували уряд за звернення до МВФ, вважаючи це ознакою слабкості та втрати економічного суверенітету. Після приходу до влади уряду Віктора Орбана в 2010 році відносини Угорщини з МВФ стали більш напруженими. Новий уряд прагнув до більшої економічної незалежності та критично ставився до умов, які висував МВФ. У 2013 році Угорщина достроково повернула кредит МВФ, що було представлено урядом як свідчення відновлення економічної стабільності країни. Національний банк Угорщини (НБУ) повністю розрахувався з Міжнародним валютним фондом (МВФ) за отримані кредити. НБУ повернув МВФ залишки отриманих у 2009 році кредитів у розмірі 632,25 млн SDR або 721 млн євро. Кошти у розмірі 1 млрд 443 млн євро Угорщина взяла 25 червня

2009 року, аби збільшити свої валютні запаси. Ще раніше, у 2008 році, країна отримала від МВФ 15,7 млрд доларів кредиту. Остаточо Угорщина мала розрахуватися з фондом за отримані кредити у першому півріччі 2014 року. У серпні 2013 року Міжнародний валютний фонд закритий свій офіс у Будапешті, відкритий у квітні 2009 року [95].

Країна продовжує брати участь у регулярних консультаціях з МВФ в рамках статті IV Статуту Фонду, але уникає нових кредитних програм. Така політика відображає загальний підхід уряду Орбана до міжнародних фінансових інституцій, який характеризується прагненням до більшої економічної самостійності та критичним ставленням до зовнішнього втручання в економічну політику країни. Незважаючи на це, Угорщина залишається членом МВФ і продовжує брати участь у його роботі, хоча і з меншою інтенсивністю, ніж раніше. Країна має свою квоту в МВФ і бере участь у прийнятті рішень організації відповідно до своєї частки [96].

Угорщина використовує своє членство в Міжнародному валютному фонді (МВФ) для завдання шкоди Україні. Будапешт використовує свій голос у МВФ для критики економічної політики України або для спроб блокування рішень щодо надання фінансової допомоги Україні. Це відповідає загальній тенденції Угорщини блокувати або затримувати рішення щодо підтримки України на різних міжнародних платформах. Країна також намагається впливати на умови надання кредитів МВФ Україні, вимагаючи включення пунктів, які стосуються прав угорської меншини в Україні. Це є продовженням політики Угорщини щодо захисту інтересів угорської меншини в Україні, яку вона проводить на інших міжнародних форумах. Угорщина лобіює більш жорсткі умови для України при отриманні кредитів МВФ. Це включає вимоги щодо більш суворих економічних реформ або додаткових гарантій щодо використання коштів. Крім того, Угорщина використовує свою позицію в МВФ для створення додаткового тиску на Україну в питаннях, не пов'язаних безпосередньо з економікою. Це відповідає загальній стратегії Угорщини використовувати різні міжнародні платформи для просування своїх інтересів у відносинах з Україною. Однак важливо зазначити, що вплив Угорщини на рішення МВФ обмежений структурою прийняття рішень у Фонді, де вага голосу країни залежить від її квоти. Тому можливості

Угорщини суттєво впливати на політику МВФ щодо України є обмеженими. Варто також враховувати, що Угорщина сама мала досвід співпраці з МВФ, зокрема отримувала значну фінансову допомогу під час глобальної фінансової кризи 2008-2009 років. Після цього уряд Віктора Орбана прагнув мінімізувати залежність країни від зовнішнього фінансування, включаючи кредити МВФ. Загалом загальна політика Угорщини щодо України на міжнародній арені свідчить про її готовність використовувати різні інструменти для просування власних інтересів, навіть якщо це може зашкодити інтересам України.

Таким чином, співпраця Угорщини з МВФ пройшла через різні етапи - від активної взаємодії та отримання значної фінансової допомоги до більш дистанційованих відносин в останні роки. Ця еволюція відображає як зміни в економічній ситуації країни, так і зміни в її політичному курсі.

2.10. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та Угорщина

Угорщина є членом Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) з 1996 року. Це членство відіграє важливу роль у економічній політиці та розвитку країни. Як член ОЕСР, Угорщина бере активну участь у роботі різних комітетів та робочих груп організації. Представники країни регулярно беруть участь у засіданнях, де обговорюються питання економічної політики, соціального розвитку, освіти, інновацій, боротьби з корупцією та інші важливі теми. Угорщина використовує членство в ОЕСР для отримання експертної оцінки своєї економічної політики та рекомендацій щодо її вдосконалення. ОЕСР регулярно проводить огляди економіки Угорщини, аналізуючи основні економічні показники, структурні реформи та надаючи рекомендації щодо подальшого розвитку [97].

Країна активно бере участь у статистичних програмах ОЕСР, надаючи дані для порівняльного аналізу та досліджень. Це дозволяє Угорщині порівнювати свої показники з іншими розвиненими країнами та визначати сфери для покращення. Угорщина також використовує інструменти ОЕСР для покращення своєї інвестиційної привабливості. Країна дотримується Кодексу лібералізації руху капіталу ОЕСР, що сприяє залученню іноземних інвестицій [98].

У сфері освіти Угорщина бере участь у Програмі міжнародного оцінювання учнів (PISA), що дозволяє оцінювати ефективність освітньої системи країни у порівнянні з іншими державами. Угорщина також активно співпрацює з ОЕСР у сфері боротьби з корупцією, беручи участь у роботі Робочої групи з питань хабарництва в міжнародних ділових операціях. Членство в ОЕСР дозволяє Угорщині брати участь у формуванні глобальних економічних стандартів та правил. Країна має можливість впливати на прийняття рішень в організації, просуваючи свої національні інтереси. Важливим аспектом співпраці є участь Угорщини в ініціативах ОЕСР щодо цифрової економіки та інновацій. Країна бере участь у розробці рекомендацій щодо розвитку цифрових технологій та їх впровадження в економіку. Угорщина також використовує експертизу ОЕСР для вдосконалення своєї податкової системи, беручи участь у ініціативах організації щодо

боротьби з ухиленням від оподаткування та розмиванням податкової бази [99].

Загалом, членство Угорщини в ОЕСР відіграє важливу роль у її економічному розвитку, сприяючи впровадженню кращих міжнародних практик та стандартів у різних сферах державної політики. Це допомагає країні інтегруватися в глобальну економіку та підвищувати свою конкурентоспроможність на міжнародній арені.

Угорщина використовує своє членство в Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) для завдання шкоди Україні. Будапешт використовує платформу ОЕСР для критики економічної політики України, особливо в контексті реформ та євроінтеграційних процесів. Країна блокує або затримує ініціативи ОЕСР, спрямовані на підтримку України або її інтеграцію до європейських економічних структур. Угорщина використовує свій вплив в ОЕСР для просування власних інтересів у регіоні, які можуть суперечити інтересам України. Країна лобіює в ОЕСР позиції, які ускладнюють економічну співпрацю України з іншими країнами-членами організації. Угорщина використовує механізми ОЕСР для створення додаткового тиску на Україну в питаннях, пов'язаних з правами угорської меншини в Україні.

2.11. Угорщина у Вишеградській групі: від дня створення до сьогодні

Угорщина є одним із засновників Вишеградської групи, яка була створена 15 лютого 1991 року в угорському місті Вишеград. Ініціаторами створення цього об'єднання виступили президент Польщі Лех Валенса, президент Чехословаччини Вацлав Гавел та прем'єр-міністр Угорщини Йозеф Антал. Головною метою створення Вишеградської групи була координація зусиль країн-учасниць для інтеграції до євроатлантичних структур, зокрема вступу до Європейського Союзу та НАТО. Для Угорщини це було особливо важливо, оскільки країна прагнула подолати наслідки комуністичного минулого та зміцнити свої позиції в регіоні. У перші роки існування групи Угорщина активно співпрацювала з іншими країнами-учасницями у сфері економічних реформ, розвитку демократичних інститутів та зміцнення регіональної безпеки. Важливим досягненням стало створення в 1992 році Центральноевропейської угоди про вільну торгівлю (CEFTA), яка сприяла розвитку економічних зв'язків між країнами регіону [100].

Після розпаду Чехословаччини в 1993 році Вишеградська група трансформувалася у "четвірку", до якої увійшли Польща, Чехія, Словаччина та Угорщина. Це дозволило зберегти формат співпраці та продовжити координацію зусиль для досягнення спільних цілей. Угорщина досягла значних успіхів у реалізації головних цілей Вишеградської групи. У 1999 році країна стала членом НАТО, а в 2004 році - членом Європейського Союзу. Ці події стали важливими віхами в історії сучасної Угорщини та підтвердили ефективність регіонального співробітництва в рамках Вишеградської групи. Після вступу до ЄС та НАТО роль Вишеградської групи для Угорщини дещо змінилася. Тепер країна використовує це об'єднання як платформу для координації позицій з іншими країнами Центральної Європи в рамках ЄС та НАТО, а також для просування спільних регіональних інтересів. Угорщина активно бере участь у різноманітних проектах та ініціативах Вишеградської групи. Серед них - співпраця у сфері енергетичної безпеки, розвиток транспортної інфраструктури, культурні обміни, наукове співробітництво та підтримка громадянського суспільства.

Особливу увагу Угорщина приділяє питанням захисту прав національних меншин, зокрема угорських меншин у сусідніх країнах. Це питання часто стає предметом обговорення в рамках Вишеградської групи та впливає на відносини Угорщини з іншими країнами-учасницями. У останні роки Угорщина, як і інші країни Вишеградської групи, зіткнулася з новими викликами, такими як міграційна криза та пандемія COVID-19. Ці проблеми стали предметом активної координації та співпраці в рамках групи. Сьогодні Угорщина продовжує розглядати Вишеградську групу як важливий інструмент регіонального співробітництва та просування своїх інтересів на європейській арені. Країна регулярно бере участь у зустрічах на вищому рівні, міністерських нарадах та експертних консультаціях в рамках групи. Незважаючи на певні розбіжності з іншими країнами-учасницями з окремих питань, Угорщина залишається відданою ідеї регіонального співробітництва в рамках Вишеградської групи та продовжує активно брати участь у її діяльності.

Співпраця країн Вишеградської групи з Україною. Серед держав, запрошених до партнерства у рамках Вишеградської групи, одне з основних місць посіла Україна, з якою розпочав активну співпрацю Міжнародний вишеградський фонд.

Метою Фонду є сприяння розвитку співробітництва між країнами В4 та країнами, які не є членами ЄС у Східній Європі, Західних Балканах і Південному Кавказі, через надання субсидій, направлених на реалізацію спільних культурних, наукових, освітніх, туристичних і транскордонних проектів, а також через окремі програми мобільності (стипендії, резиденції). Програми Фонду діють на території України з 2005 року в двох напрямках.

У першому напрямку співпраці можуть брати участь українські організації та установи, якщо вони мають спільні проекти з організаціями країн-учасниць Вишеградської групи. Першим проектом із України, підтриманим ВФ, став проект «Партнерство малих міст України та малих міст країн Вишеградської групи (Польща, Словаччина, Чехія, Угорщина)» у 2006-2007 роках.

Таким чином став можливим обмін досвідом і ресурсами в рамках двосторонніх програм, що відбуваються за підтримки Міжнародного вишеградського фонду. Бенефіціарами технічної допомоги і водночас потенційними ініціаторами пріоритетів Фонду можуть бути органи

місцевого самоврядування, організації громадянського суспільства, освітні й наукові установи України.

Упродовж 2005-2013 років українські наукові й благодійні організації та інші установи отримали 33 гранти від Вишеградського фонду. А, наприклад, в 2016 році українські ОГС можуть отримати фінансування у межах конкурсу «Visegrad Grants» за умови співпраці з громадською організацією з країн учасниць Вишеградської групи.

Другим напрямком співпраці є стипендіальні програми Фонду. Студенти, аспіранти, науковці мають можливість стати учасниками програм, навчаючись або проходячи стажування у ВНЗ однієї з країн В4. Статистика отримання стипендій українцями свідчить про активну взаємодію між Україною та країнами Вишеграду в науковій сфері, де Україна займає перше місце за участю в стипендіальних програмах для держав, які не є членами Вишеградської групи [101].

Угорщина дійсно використовує своє членство у Вишеградській групі (V4) для просування позиції, яка часто суперечить інтересам України та відрізняється від позиції інших членів групи. Зокрема, відносини Угорщини з Україною оцінюються як "погані" (4,4 бали з 5), що є найгіршим показником серед усіх країн V4. Це свідчить про напруженість у двосторонніх відносинах між Угорщиною та Україною. Угорщина займає відмінну від інших членів V4 позицію щодо санкцій проти Росії. Тоді як більшість респондентів у Польщі, Чехії та Словаччині підтримують розширення санкцій проти Росії, включаючи заборону імпорту російського газу, Угорщина виступає проти таких заходів. Це створює розкол всередині групи та ускладнює формування єдиної позиції V4 щодо підтримки України. Угорщина також демонструє найбільший скептицизм щодо перспектив членства України в ЄС. Лише 20% угорських респондентів вірять, що Україна стане членом ЄС до 2032 року, що значно менше, ніж у інших країнах V4. Крім того, відзначається погіршення відносин Угорщини з іншими членами Вишеградської групи. Це може бути пов'язано з відмінною позицією Угорщини щодо російської агресії в Україні, яка суттєво відрізняється від позиції Польщі, Чехії та Словаччини. Таким чином, Угорщина використовує свою позицію у Вишеградській групі для просування власних інтересів, які часто не збігаються з інтересами України та позицією інших членів V4. Це створює напруженість всередині групи, ускладнює формування єдиної позиції щодо

підтримки України та потенційно може послаблювати ефективність V4 як регіонального об'єднання у протидії російській агресії [102].

Після зміни уряду в Словаччині (прихід до влади Роберта Фіцо) відбулися зміни у ставленні країни до України та у відносинах з Брюсселем, що вплинуло на її позицію в V4. Нове керівництво Словаччини декларує "прагматичний" підхід у зовнішній політиці, що може призвести до зближення позицій з Угорщиною в рамках Вишеградської групи.

Розділ 3. Угорщина та глобальні держави: особливості двосторонніх відносин

3.1. Угорсько-американські відносини: між співпрацею та незалежністю

11 липня 1989 року - Прем'єр-міністр Міклош Немет приймає президента Джорджа Буша-старшого в Будапешті. Який став першим американським президентом, який здійснив офіційний візит до Угорщини 11 липня 1989 року. Таким чином, Air Force One приземлився в аеропорту Феріхедь під час зміни режиму, але ще до перших демократичних виборів, тому візит старшого Буша був скоріше символічною подією, ніж змістовними двосторонніми переговорами. Республіканський політик зустрівся з кількома ключовими угорськими лідерами, включаючи голову Ради міністрів Міклоша Немета. Головною темою переговорів була економіка. Під час розмови комуністична партія, яка брала участь у демократичному переході, намагалася отримати нові американські кредити, але американський президент на це не погодився. Вашингтон спостерігав за діяльністю політиків УСРП, які все ще були при владі, з легкою відстороненістю і підтримувала демократичну опозицію (СДВС і Фідес). З боку Буша та його кабінету не було повної довіри до угорців. Незважаючи на це, зустріч Буша і Немета стала однією з ключових подій сучасної угорської історії, оскільки після неї стало очевидно, що Угорщина не тільки хоче належати до капіталістичного і демократичного Заходу, але й там її радо приймуть після реформ. До речі, прем'єр-міністр Міклош Немет подарував американському президенту на пам'ять шматок нещодавно знесеного західного прикордонного бар'єру - тобто залізної завіси, який, як кажуть, той потім зберігав у шухляді свого столу в Овальному кабінеті протягом усього свого президентства як символ кінця холодної війни.

За президентства старшого Буша були закладені основи угорсько-американських відносин після зміни режиму. Після перших вільних виборів дві країни почали інтенсивно зближуватися: президент Арпад Гьонц і прем'єр-міністр Йозеф Антал протягом року практично передавали один одному ручку дверей Овального кабінету. 18 травня

1990 року Арпад Ґонц здійснив дипломатичний візит до Вашингтона. На зустрічі президент Буш запевнив угорського президента, що під час наступної зустрічі з Горбачовим - лідером, який керував демократичним переходом Радянського Союзу - американський президент не поступиться в тому, що радянські війська повинні бути якнайшвидше виведені з Угорщини.

Крім того, президент Угорщини попросив свого американського колегу підтримати намір Будапешта, який накопичив значні міжнародні кредити за роки соціалізму, налагодити стосунки з МВФ (тобто Міжнародним валютним фондом) та Світовим банком. Ще в жовтні 1990 року прем'єр-міністр Йозеф Анталл зміг відвідати чинного американського президента. Однак його зустріч з Джорджем Бушем була значно затьмарена блокадою таксистів, яка спалахнула через кілька днів через підвищення цін на бензин. Незважаючи на це, прем'єр-міністр Йозеф Анталл повернувся до Угорщини зі значним американським кредитом та доброзичливістю МВФ. Гроші були вкрай необхідні, оскільки літо 1990 року виявилось катастрофічним з економічної точки зору. Країна була шокована лібералізацією ринку, сільське господарство постраждало від посухи, а Саддам Хусейн окупував Кувейт, що призвело до різкого зростання світових цін на нафту. Між Анталлом і Бушем нібито зав'язалася дружба, і після візиту 1990 року вони часто спілкувалися по телефону. 4 жовтня 1991 року відбулася друга зустріч Джорджа Буша-старшого та Йозефа Анталла. Через рік Йозеф Анталл знову відвідав Буша, знову ж таки в непростій внутрішньо - та зовнішньополітичній ситуації, оскільки в Югославії спалахнула громадянська війна. Через югославські події обговорювалися переважно питання безпеки, але Анталл також попросив додаткової американської фінансової допомоги для подолання економічних труднощів перехідного періоду [103].

Ще цього місяця країни Вишеградської групи вирішили зміцнити свої зв'язки з НАТО. У 1992 році Сполучені Штати обрали нового президента демократа Клінтона. Новий президент двічі запрошував президента Арпада Ґонца, відвідати США вперше в 1993 році, а потім у 1994 році.

5 грудня 1994 року - Білл Клінтон приймає участь у саміті ОБСЄ та підписує Будапештський меморандум який підписали три ядерні держави - Сполучені Штати, Росія Бориса Єльцина та Велика

Британія та Україна.

6 червня 1995 року прем'єр-міністр Дьюла Горн відвідав Вашингтон та зустрівся з Біллом Клінтоном в Білому домі. Під час якої сторони обговорили питання вступу Угорщини до НАТО, яке Клінтон повністю підтримав. У листопаді 1995 року Державні Збори Угорщини дозволили підрозділам НАТО проходити та розміщуватися в Угорщині. 13 грудня 1996 року - Біллом Клінтоном відвідав область Шомодь село Тасарде була розташована авіабаза Капош ВПС Угорщини, яку угорці надали американцям для розміщення їх військово – повітряних сил. Під час цього візиту Клінтон провів коротку зустріч з президентом Арпадом Гьонцем та Дьюлою Горном. У 1998 році після перемоги на виборах прем'єр-міністр Угорщини Віктора Орбана 08 жовтня відвідує США і зустрічається у Білому домі з Б. Клінтоном. Відносини між двома країнами, за тодішніми заявами Віктора Орбана, вже були "де-факто союзницькими".

Угорщина стала повноправним членом НАТО 12 березня 1999 року, і взяла участь у саміті цієї організації 25 травня. Під час цього заходу Орбан зустрівся з Клінтоном, і вони обговорили косовську кризу та розширення НАТО в Східній Європі. На початку 2001 року Джорджа Буша-молодшого обирають Президентом США. Під час своєї каденції він тричі зустрічався з прем'єр-міністрами Угорщини. Орбан зустрівся з новим американським президентом 1 травня 2001 року. На зустрічі у Вашингтоні вони обговорили можливе розширення НАТО в Східній Європі - на той час Словаччина, Словенія, Болгарія, Хорватія та країни Балтії ще не були членами Північноатлантичного альянсу. До речі, під час візиту Орбан також мав можливість поспілкуватися з одним із найвпливовіших віце-президентів в американській історії, Діком Чейні. Через рік після терористичних атак 11 вересня 2001 року, які потрясли Сполучені Штати, Медьєші висловив підтримку вторгнення в Ірак, яке просували президент Буш та віце-президент Чейні. Адже загрозу зброї масового знищення Саддама Хусейна - яка, як пізніше з'ясувалося, не існувала - угорський прем'єр-міністр також вважав реальною [104].

3 червня 2004 року відбувся візит Медьєші в США під час якого він провів переговори з Президентом Бушем. На цій зустрічі обговорювалася іракська кампанія, яка ставала все менш популярною. Під час переговорів прем'єр – міністр знову підтвердив, що Угорщина

підтримує іракські зусилля Вашингтона.

Після відставки Медьєші парламент обрав прем'єр-міністром Ференца Дюрчяня, який продовжив зовнішню політику свого попередника і гнучко ставився до жорсткої, інтервенціоністської доктрини Буша-Чейні. Угорщина знову виступила на підтримку збройного поширення демократії. Головним чином через те, що тим часом економічні суб'єкти США все більше інвестували в Угорщину, тому - поряд з міркуваннями безпеки та загальними антитерористичними настроями – угорці, керувалися й економічними інтересами. У 2005 році нового угорського прем'єр-міністра Угорщини Президент Сполучених Штатів прийняв у Білому домі, а через рік Буш уже відвідав Будапешт. На зустрічах в основному йшлося про угорську військову участь та проблеми з візами для в'їзду угорців до Сполучених Штатів.

Після відставки Ференца Дюрчяня, новий технократичний антикризовий уряд Гордона Байнаї перейняв естафету попередніх керманічів виконавчої влади. Барак Обама вступив на посаду президента США 20 січня 2009 року. У вересні 2009 року Гордона Байнаї зустрівся із Президентом США в Нью-Йорку на щорічній Генеральній Асамблеї ООН. За словами прем'єр-міністра, Обама високо оцінив антикризове управління його кабінету, але офіційної зустрічі так і не відбулося, оскільки Обама був дуже зайнятий. На початку грудня того ж року віце-президент Джо Байден офіційно прийняв Байнаї, який пообіцяв підтримати присутність США в Афганістані ще 200 угорськими солдатами [105].

В. Орбан, який знову обіймав посаду прем'єр-міністра з 2010 року, також не зустрічався з Бараком Обамою в офіційних рамках. Однак вони кілька разів коротко розмовляли на міжнародних форумах. Вперше в 2012 році на саміті НАТО в Чикаго, де оборонний альянс обговорював плановану (але не реалізовану) систему протиракетної оборони в Європі, а також графік виведення військ НАТО з Афганістану.

Вдруге вони зустрілися восени 2015 року на гала-вечері, а втретє - у 2016 році в ООН, коли Обама прийняв його як главу угорської делегації після міжнародного саміту з ядерної безпеки.

Дональд Трамп офіційно вступив на посаду президента США 20 січня 2017 року. 13 травня 2019 року він прийняв В.Орбана у

Білому домі. Після зустрічі двох правих лідерів було сказано мало конкретики, вони лише взаємно хвалили роботу один одного. Потім Трамп програв президентські вибори 2020 року, але Орбан залишився відданим прихильником консервативного політика. Фідес та прем'єр-міністр Віктор Орбан у наступні роки намагалися все тісніше зв'язуватися з Республіканською партією та Дональдом Трампом. Після поразки на виборах 2020 року Орбан і Трамп зустрічалися двічі. Вперше 3 серпня 2022 року в гольф-клубі Трампа в Нью-Джерсі, а через два дні угорський прем'єр-міністр виступив у Техасі на СРАС, одній з найважливіших подій американських правих. Потім у 2024 році прем'єр-міністр Віктор Орбан і колишній президент Дональд Трамп зустрілися втретє. Колишній глава США прийняв угорського прем'єр-міністра 8 березня 2024 року у своєму маєтку у Флориді. У той же час, Віктор Орбан ні разу не зустрічався з демократичним президентом Джо Байденом і неодноразово заявляв, що затягування російсько-української війни, пов'язана з цим економічна криза та відновлення палестино-ізраїльського конфлікту не могли б статися, якби президентом був Дональд Трамп. Угорський прем'єр-міністр звинувачує, демократичне американське керівництво в геополітичній напруженості.

З цим пов'язана напруженість у політичних відносинах двох країн. США неодноразово висловлювали занепокоєння щодо зближення Угорщини з Росією. Економічна співпраця між Угорщиною та Росією викликає стурбованість США, оскільки вважається, що це може "підживлювати російську військову машину" і загрожувати безпеці трансатлантичного альянсу. США критикують Угорщину за продовження економічних зв'язків з Росією, особливо в енергетичному секторі [106].

Дипломатичні зустрічі угорських лідерів з російськими викликають негативну реакцію США. Зокрема, візит прем'єр-міністра Угорщини Віктора Орбана до Володимира Путіна в Москві був розкритикований США та іншими союзниками по НАТО як недоречний в умовах російської агресії проти України. США висловлюють занепокоєння щодо енергетичної залежності Угорщини від Росії. Співпраця Угорщини з Росією у сфері транспортування природного газу, нафти та ядерної енергетики розглядається як загроза енергетичній безпеці Європи. Риторика угорських політиків

щодо Росії та США також викликає занепокоєння. США критикують заяви угорських посадовців, які називають США "головним супротивником" Угорщини або звинувачують США у веденні війни в Україні.

США незадоволені позицією Угорщини щодо російсько-української війни. Зокрема, критикується блокування Угорщиною допомоги Україні та заклики до переговорів з Росією. Затримка Угорщиною ратифікації вступу Швеції до НАТО також розглядається США як прояв проросійської позиції. США стурбовані тим, що Угорщина все більше ізолюється від своїх західних союзників, обираючи зближення з Росією. Це розглядається як загроза єдності НАТО та ЄС. Присутність "керованих Кремлем платформ" в Угорщині, таких як Міжнародний інвестиційний банк у Будапешті, розглядається США як потенційна загроза для безпеки ЄС та його західних союзників. Загалом, США розглядають поглиблення відносин Угорщини з Росією як виклик трансатлантичній єдності та потенційний ризик для регіональної безпеки. Це призводить до напруженості у відносинах між США та Угорщиною та викликає критику з боку американських офіційних осіб [107].

США висловлюють серйозне занепокоєння щодо демократичного відступу в Угорщині та критикують дії уряду Віктора Орбана у кількох ключових аспектах. Обмеження свободи ЗМІ та контроль над медіа-простором з боку правлячої партії "Фідес". США вважають, що це підриває плюралізм думок та свободу слова в країні. Тиск на громадянське суспільство, зокрема через розслідування діяльності незалежних організацій. Особливе занепокоєння викликають дії Офісу захисту суверенітету Угорщини щодо таких організацій як Transparency International та екологічних груп. Зміни в судовій системі, які, на думку США, підривають її незалежність. Критикуються атаки на суддів та спроби залякати судову владу. Централізація влади та ослаблення системи стримувань і противаг, що призводить до концентрації влади в руках правлячої партії. Обмеження академічної свободи, зокрема через тиск на Центральноевропейський університет та інші навчальні заклади. Риторика уряду щодо мігрантів та ЛГБТ-спільноти, яку США вважають дискримінаційною та такою, що порушує права людини. Зближення з Росією та Китаєм, що суперечить інтересам США та НАТО. Це розглядається як загроза

євроатлантичній єдності. Блокування Угорщиною деяких рішень ЄС та НАТО, зокрема щодо підтримки України, що підриває солідарність західних союзників. США регулярно висловлюють ці занепокоєння через офіційні заяви Державного департаменту, виступи дипломатів та в рамках двосторонніх зустрічей. Ці питання також відображаються у щорічних звітах США про стан демократії та прав людини у світі, де Угорщина отримує все більш критичні оцінки.

США висловлюють занепокоєння щодо того, що Угорщина розглядає їх як "супротивника" і критикує американську політику щодо України. Посол США в Угорщині Девід Прессман висловив стурбованість тим, що угорський уряд "позначає і ставиться до Сполучених Штатів як до 'супротивника', одночасно приймаючи політичні рішення, які все більше ізолюють його від друзів і союзників". Прессман зазначив, що США «не можуть ігнорувати заяви спікера Державних Зборів Угорщини про те, що війна Путіна в Україні насправді 'ведеться Сполученими Штатами». Посол також підкреслив, що США "не можуть зрозуміти або прийняти те, що прем'єр-міністр ідентифікує Сполучені Штати як 'головного супротивника' Угорщини". Прессман додав, що союзники Угорщини попереджають про небезпеку "тісних і розширюваних відносин з Росією", і якщо це політичне рішення Угорщини, "тоді ми повинні вирішити, як найкраще захистити наші інтереси безпеки, які мають бути нашими спільними інтересами безпеки як союзників". Західні уряди незадоволені продовженням теплих зв'язків прем'єр-міністра Віктора Орбана з Москвою, незважаючи на вторгнення Росії в Україну. Відносини між Будапештом і Вашингтоном погіршилися через затримку Угорщиною ратифікації вступу Швеції до НАТО. Прессман наголосив, що США продовжують прагнути до діалогу з угорським урядом і хочуть відносин, заснованих на "демократичних цінностях, спільній безпеці та процвітанні". Однак він зазначив, що хоча керівництво США вирішило покращити відносини, це поки що не знайшло відповіді з боку угорського уряду [108].

Не дивлячись на політичні розбіжності, США залишаються одним з найбільших інвесторів в економіку Угорщини. На території Угорщини працюють близько 1600 американських компаній. Це свідчить про значну присутність американського бізнесу в країні та його довіру до угорської економіки. Американські компанії

надають роботу приблизно 100 тисячам угорців. Це суттєво впливає на ринок праці та економічний розвиток Угорщини. Інвестиції США охоплюють різні сектори угорської економіки, включаючи виробництво, послуги, технології та інновації. Американські інвестиції сприяють трансферу технологій та know-how в Угорщину, що підвищує конкурентоспроможність угорської економіки. Присутність американських компаній стимулює розвиток місцевих постачальників та партнерів, створюючи додаткові економічні можливості. Співпраця з американськими інвесторами допомагає Угорщині інтегруватися в глобальні ланцюжки поставок та виробництва. Американські інвестиції також сприяють розвитку інфраструктури та покращенню бізнес-середовища в Угорщині. Ця економічна взаємозалежність є важливим фактором у двосторонніх відносинах між США та Угорщиною, створюючи основу для прагматичної співпраці, незалежно від політичних розбіжностей між країнами.

Подальші відносини між США та Угорщиною залежать від результатів президентських виборів у США. Уряд Орбана відкрито підтримує Дональда Трампа і Республіканську партію, сподіваючись на покращення відносин у разі їх перемоги. Орбан неодноразово зустрічався з Трампом і висловлював йому підтримку. У разі перемоги Трампа очікується призначення нового посла США в Угорщині, який буде більш прихильним до політики Орбана. Це може змінити тон двосторонніх відносин. При адміністрації Трампа ймовірно послаблення критики щодо стану демократії та верховенства права в Угорщині. Натомість при Байдені ця критика посилилась. Перемога Трампа може призвести до перегляду пріоритетів американських агентств, зокрема USAID, діяльність якого в Угорщині викликає невдоволення уряду Орбана. У разі перемоги республіканців можливе пом'якшення позиції США щодо відносин Угорщини з Росією та Китаєм, які наразі викликають занепокоєння у Вашингтоні. При адміністрації демократів зберігатиметься напруженість у відносинах через позицію Угорщини щодо війни в Україні та блокування рішень НАТО. Уряд Орбана сподівається, що перемога Трампа допоможе посилити позиції Угорщини в ЄС та НАТО як ключового союзника США в Європі. Загалом, Будапешт розглядає можливе повернення Трампа до влади як шанс на кардинальне покращення американсько-

угорських відносин, тоді як перемога демократів, ймовірно, призведе до збереження нинішньої напруженості [109].

Загалом, угорсько-американські відносини характеризуються складним балансом між прагненням Угорщини до незалежної зовнішньої політики та необхідністю співпраці з США як ключовим союзником у рамках НАТО та західного світу.

3.2. Угорщина та Німеччина: економічне партнерство та політичні виклики

6 лютого Гельмут Коль та Йозеф Анталл підписали в Будапешті договір про дружнє співробітництво та європейське партнерство. Відносини між двома країнами протягом років тісно переплелися як у політиці, так і в економічних питаннях, тому вони завжди стежили за роллю та рухами один одного як у внутрішній політиці, так і в міжнародних відносинах. Німецько-угорські відносини сягають кількох сотень років, але є й безпосередні передумови укладення договору про дружбу: Угорщина відіграла ключову роль у процесі, що призвів до возз'єднання Німеччини, коли відкрила свої кордони для громадян НДР у 1989 році, після чого Берлін став відданим прихильником вступу Угорщини до Європейського Союзу. Підтримка принесла свої плоди, оскільки - хоча на політичній арені вони не завжди дотримуються однакових позицій з усіх питань - дві держави стали важливими партнерами в економічній та культурній сферах. Серед зареєстрованих в Угорщині національностей німці є другими за чисельністю, тому не дивно, що в країні є багато можливостей для розвитку німецької культури, будь то освіта, культурні інститути, організації, побратимські зв'язки чи навіть програми обміну для студентів. За останні тридцять років їх кількість постійно зростала в межах угорської держави для підтримки та плекання тісних зв'язків. Однак економічне партнерство за згаданий період розвивалося ще сильніше, і навіть можливі політичні конфронтації не змогли цього змінити. Торговельні відносини, що сягають століть, сьогодні досягли свого піку, оскільки близько 25% торгівлі Угорщини здійснюється з Німеччиною, а німецькі капіталовкладення також у великій кількості спрямовуються в Угорщину. Інтенсивність відносин найкраще можна проілюструвати - поряд з автомобільною промисловістю - нещодавніми інвестиціями в оборонну промисловість [109].

З 2016 року, оскільки дві німецькі компанії здійснюють інвестиції на території Угорщини. Спочатку німецька компанія Dynamit Nobel Defence підписала меморандум про наміри щодо створення спільного підприємства 13 жовтня 2020 року, що дозволило виробляти в Угорщині броню для різних бойових машин та компоненти протитанкової зброї. За цим була підписана інвестиційна угода Rheinmetall на два

мільярди євро, згідно з якою в Залаегерсегу було створено спільне підприємство з виробництва гусеничних бойових машин піхоти Лунх. Це співробітництво передбачає не лише етап складання в Угорщині, а й дослідження та розробки, пов'язані з програмою, які відбуватимуться в німецько-угорській співпраці [110].

Очевидно, що дві країни побудували унікальні відносини з часів зміни режиму, хоча часто в суспільній свідомості проявляється протилежне. На це дає відповідь думка, висловлена послом Німеччини в Будапешті Йоганнесом Гайндлом з нагоди 30-річчя: "Договір між двома країнами не може наказати дружбу, він може лише забезпечити рамки, в яких вона потім може розвиватися і зростати". З цієї точки зору відносини між Берліном і Будапештом можна однозначно назвати успішними.

Як впливає на угорсько-німецькі відносини оцінка ситуації Німеччиною? Значення оборонного співробітництва зросло як ніколи раніше завдяки змінам у європейському безпековому середовищі. Проте угорсько-німецькі політичні відносини погіршуються з 2010 року. Цей процес відбувався повільно і поступово за Меркель. Безсумнівно, міграційна криза спричинила розрив, однак прагматична співпраця продовжувала функціонувати. Меркель цінувала те, що угорський уряд підтримав кандидатуру Урсули фон дер Ляен на посаду голови Єврокомісії, а також те, що Угорщина була надійним об'єктом інвестицій для німецьких автомобільних та оборонних компаній. Наступним етапом погіршення політичних відносин став вихід Фідес з Європейської народної партії після того, як провідний угорський урядовий політик порівняв аргументацію Манфреда Вебера з Гестапо. Це вже було червоною лінією для Народної партії, вирішальну частину якої складає колишній союзник Фідес, ХДС/ХСС. Крім того, Угорщина заблокувала прийняття багаторічної фінансової програми ЄС. З відходом Меркель політичні протиріччя, хоч і не завжди помітно, але, здається, стали постійними. Причина цього в тому, що між зеленими та соціал-демократичними партіями, які формують нову коаліційну владу, та Фідес існує більш різка ціннісна різниця. Це яскраво проявилось на зустрічі Шольца та Орбана в жовтні 2023 року, де виявилися протиріччя щодо майбутнього ЄС, верховенства права та міграції. Новий німецький уряд вже зробив те, на що не наважилася Меркель: разом з більш ніж

десятьма країнами ЄС ініціював заморожування 7,5 мільярдів євро підтримки в Європейській комісії [111].

В очах керівників німецької політики Угорщина порушує демократичні цінності, і це сприйняття посилюється угорськими заявами, які порівнюють сучасну Німеччину з нацистською Німеччиною. Як ми згадували вище, прямі виклики основним елементам німецької ідентичності після 1945 року, таким як демократія та Європейський Союз, особливо чутливо зачіпають Німеччину. У німецькій політичній еліті існує консенсус щодо того, що ліберальний міжнародний порядок знаходиться під загрозою не лише ззовні, а й безпосередньо зсередини. Внаслідок цього ліві урядові партії хочуть більш нормативної, ціннісно-орієнтованої зовнішньої політики, що добре ілюструє документ німецького міністерства закордонних справ про "феміністичну зовнішню політику" [112.].

Може виникнути питання, який вплив матимуть угорсько-німецькі політичні відносини на економічні зв'язки. Для Німеччини зовнішньоекономічна роль країн Вишеградської групи має надзвичайно важливе значення, оскільки обсяг торгівлі з ними разом перевищує обсяг торгівлі з Китаєм, а вартість німецького експорту з початку війни зросла на 20,5 мільярдів євро. Факт полягає в тому, що, незважаючи на політичні розбіжності, через економічну блокаду у світовій торгівлі німецька та угорська економіки стануть ще більш взаємозалежними. Обидві сторони зацікавлені у виході з блокади, можливо, через зв'язки з новими регіональними економічними силами. Навіть активніша німецька зовнішня політика, яка захищає демократичні цінності, не може вплинути на взаємну економічну залежність. Отже, "торговельний" характер Німеччини в кінцевому підсумку обмежує нормативну зовнішню політику, яка є частиною німецької ідентичності після 1945 року.

Після системних змін у Центрально-Східній Європі, більша частина німецьких прямих інвестицій у регіоні була спрямована до трьох країн: Угорщини, Польщі та Чехії. Головною мотивацією інвестицій, які переважно стосувалися обробної промисловості, було переміщення виробничих потужностей з високою потребою у робочій силі до нашого регіону, поряд з якими важливими факторами були також завоювання ринку та придбання компаній.

Завдяки низьким витратам на оплату праці, кваліфікованій робочій

силі, близькості до західноєвропейських ринків та інфраструктурним умовам, Угорщина стала привабливою для інвестицій. Близько 60% німецьких інвестицій були орієнтовані на ринок, а ще третина - на зниження витрат. Східне розширення Європейського Союзу дозволило країнам-членам, які вже були до цього в ЄС перенести частину своїх виробничих потужностей до нових країн-членів, де ці види діяльності могли здійснюватися ефективніше. Інвестиції не лише створювали робочі місця, але й відігравали важливу роль у модернізації економіки, забезпечуючи доступ до найсучасніших технологій.

Таблиця 1.

Стратегічні партнери із Німеччини в Угорщині

Німецька компанія	Рік входження в Угорщину
Daimler AG	2012
AUDI	2013
Continental AG	2013
Siemens AG	2013
Bosch Csoport	2013
Knorr-Bremse	2014
ZF Hungária	2014
FESTO	2014
Deutsche Telekom AG	2014
IT Services Hungary Szolgáltató Kft	2015
Henkel Magyarország Kft.	2015
Thyssenkrupp Presta Hungary Kft.	2016

Джерело: [113]

Угорщина займає високе місце в Європі щодо іноземних інвестицій. У 2019 році частка іноземних інвестицій відносно ВВП досягла 6 відсотків. Серед джерел іноземного капіталу в 2019 році німецькі великі компанії посіли друге місце з часткою 17 відсотків, їх перевершив лише обсяг капіталу зі Сполучених Штатів Америки, який склав 29 відсотків від загальної частки інвестицій. Прямі іноземні інвестиції були спрямовані переважно в сектори автомобілебудування, харчової промисловості, телекомунікацій та транспорту, але значна частка технологічних інвестицій може стати

основою для майбутнього зростання. Метою стратегічних угод, укладених угорським урядом з німецькими компаніями, є сприяння процесу інтеграції в національну економіку, збереження переваг Угорщини як місця розташування та сприяння виходу вітчизняних малих і середніх підприємств на німецький ринок як постачальників. Крім того, важливо підкреслити, що в рамках співпраці у сфері професійної підготовки та інновацій розпочалося забезпечення підготовки кваліфікованої робочої сили та збільшення науково-дослідницького потенціалу. Метою промислової цифровізації, що відбувається в рамках співпраці між Міністерством інновацій та технологій та вітчизняними німецькими промисловими компаніями, є перенесення результатів промисловості на сектор малих і середніх підприємств за підтримки великих компаній та Європейського Союзу [114].

Угорська економіка, зважаючи на розмір та розташування країни, є експортно-орієнтованою, тому показники обсягу зовнішньої торгівлі та зміни відносин з окремими країнами-партнерами є важливими індикаторами економічного розвитку.

Обсяг зовнішньої торгівлі Угорщини з Німеччиною постійно зростав протягом останніх 20 років. Сальдо експорту та імпорту коливалося протягом досліджуваного періоду 2000-2023 років, були періоди, коли торговельний баланс був дещо нижчим порівняно з попередніми роками, як-от у 2005, 2012 або 2018, 2022 роках, але баланс завжди залишався позитивним для Угорщини. Інший важливий показник, який є релевантним з точки зору німецько-угорської економічної взаємозалежності, - це співвідношення експорту та імпорту угорських компаній з Німеччиною. Це співвідношення для всієї національної економіки за останні 20 років коливалося від 24,7 до 37,3 відсотків щодо експорту до Німеччини, і від 23,8 до 27,7 відсотків щодо імпорту. Загалом можна сказати, що Німеччина була найважливішою країною серед угорських зовнішньоторговельних партнерів. Якщо розглядати майже 34 роки, що минули з часу зміни системи, щодо німецько-угорських зовнішньоторговельних відносин, то на основі статистичних даних можна виділити два періоди та роки економічної кризи 2008 року. Перше десятиліття після 1990 року показало негативне сальдо щодо торгового балансу з Німеччиною. Тобто імпорт товарів в Угорщину у ці роки значно перевищував

вартість експорту.

Це можна пояснити труднощами економічної реструктуризації після зміни системи, зростанням рівня безробіття, а також затримкою у зростанні іноземних інвестицій та вітчизняних виробничих потужностей. Однак цифри за два десятиліття після зміни тренду в 1999 році, за винятком двох років, свідчили про постійне зростання експортного потенціалу вітчизняної економіки. Винятком були 2006 та 2008 роки. За даними 2019 року, наш експорт до Німеччини склав близько 2,886 мільярда євро, тоді як імпорт - 2,701 мільярда євро, що було найвищим показником за період після зміни системи. Крім того, наш активний баланс у розмірі 1,850 мільярда євро, хоч і не найвищий, але близький до середнього позитивного сальдо в 2 мільярди євро за останні десятиліття[115]. Експорт Німеччини до Угорщини склав 34,06 мільярда доларів США протягом 2023 року, згідно з базою даних ООН COMTRADE про міжнародну торгівлю.

При аналізі угорсько-німецької зовнішньої торгівлі за товарними групами можна зазначити, що сальдо Угорщини є позитивним щодо харчових продуктів, готових виробів та взаємних поставок, тоді як щодо сировини для гірничодобувної промисловості та напівфабрикатів спостерігається переважання імпорту.

Це насамперед завдячується розподілу праці в Центральній Східній Європі, оскільки наша країна в контексті співпраці в обробній промисловості, орієнтованій на Німеччину, найбільш значно розвинулася за останні десятиліття у сфері виробничих потужностей, що потребують великої кількості живої праці та дешевої робочої сили. Експорт цих промислових товарів, виготовлених у нашій країні, становить найбільшу частку угорського експорту, на відміну від експорту сільськогосподарської продукції, який також є значним завдяки природно-географічним умовам нашої країни, але залишається на порядки нижчим за обіг готової продукції.

Незважаючи на те, що економічне зростання Угорщини з початку 2017 року коливалося між 4-5 відсотками, міжнародні виклики останніх років та майже неоціненний негативний вплив глобальної економічної кризи, спричиненої коронавірусом, призведуть до значного зниження темпів зростання та інвестиційної ставки. Вже наприкінці минулого року опитування, проведене на основі відповідей керівників німецьких та угорських підприємств, прогнозувало

скромніші темпи зростання. Відповідно до цього, частка керівників підприємств, які очікують покращення, зменшилася, тоді як частка тих, хто очікує погіршення середовища, зросла як щодо національної економіки, так і щодо власного бізнесу. Однак думки вказували не на економічний спад, а на уповільнення дуже високих темпів зростання.

Аналізи 2023 року в основному враховували ризики зростання зовнішніх партнерів, західних і особливо південних країн-членів Європейського Союзу. Паралельно з цим, надзвичайно низький обсяг економічного зростання Німеччини також не обіцяв хороших перспектив. З точки зору німецько-угорських економічних відносин, під час проведення необхідної реструктуризації автомобільної промисловості та здійснення переходу також очікувався спад виробництва. Водночас, Угорщина вже намагалася підготуватися до поширення цифровізації, електричних та автономних транспортних засобів, тим самим намагаючись стабілізувати ситуацію в галузі та економіці в цілому.

Однак усі ці ризики здаються незначними порівняно з наслідками епідемії коронавірусу, яка досягла Європи навесні 2020 року. Обмежувальні заходи, вжиті країнами світу, призвели до розриву економічних ланцюгів постачання, туризм та авіаперевезення фактично зупинилися, промислове виробництво значно скоротилося. Окремі європейські країни намагалися зберегти робочі місця за допомогою пакетів економічних стимулів і готувалися до періоду після обмежень, до перезапуску економіки.

Якщо розглядати баланс зовнішньої торгівлі Угорщини по відношенню до окремих федеральних земель Німеччини, то щодо експорту найбільшу частку мають землі, які географічно близькі до Будапешту, а також ті, що лідирують за економічними показниками та чисельністю населення. Такими землями є Баварія з часткою 37 відсотків та Баден-Вюртемберг з 20 відсотками. Значним також є експорт у розмірі 10-10 відсотків до двох густонаселених та промислово розвинених земель - Північний Рейн-Вестфалія та Нижня Саксонія. У сфері імпорту також лідирують дві південнонімецькі землі. Тут Баден-Вюртемберг займає перше місце з часткою 19 відсотків, а Баварія з 15 відсотками ділить друге місце з Північним Рейном-Вестфалією [116].

Німеччина, як найважливіший зовнішньоторговельний партнер

та інвестор Угорщини, будучи економічним двигуном та однією з провідних держав Європейського Союзу, є визначальною державою для розвитку не лише для Будапешта, але й усього регіону Центрально-Східної Європи. Німецька економічна співпраця з країнами регіону та Угорщини залишається неперервною як у сфері інвестицій, так і зовнішньої торгівлі. Після вступу до Європейського Союзу в 2004 році ці відносини стали ще тіснішими. Тому продуктивність німецької економіки є визначальною і для угорського зростання. Кризові явища останніх років, які виникли через структурні зміни в німецькій автомобільній промисловості та звуження експортного ринку, вплинули і продовжують впливати на угорський автомобільний сектор, а уповільнення німецького зростання негативно впливає на угорський експорт. Негативні наслідки пандемії коронавірусу та перезапуск ланцюгів постачання ставлять світову економіку перед непередбачуваними труднощами. Відкрита, експортно-орієнтована економіка Угорщини стала надзвичайно вразливою через розрив глобальних виробничих та збутових ланцюгів. Рецесія, ймовірно, буде неминучою в найближчі роки, але співпраця між виробничими потужностями та ринками все ще існує. Таким чином, збереження робочих місць та заробітків, а також відновлення попередньої системи співпраці може відіграти дуже важливу роль у подоланні кризи.

У світлі вищесказаного було б помилкою ховати німецько-угорські політичні відносини, хоча за останні 34 роки їх, безсумнівно, можна назвати кризовими. Що могло б розв'язати цю ситуацію? Останні федеральні вибори в Німеччині відбулися 26 вересня 2021 року. На цих виборах перемогла Соціал-демократична партія Німеччини (СДПН), яка отримала 25,7% голосів виборців. Це дало їй 206 місць у Бундестазі, що на 53 мандати більше, ніж на попередніх виборах. Олаф Шольц став канцлером ФРН. Як показав конфлікт з Європейською народною партією, Фідес просто став неприйнятним для СДПН. Замість того, щоб вивчати політичний баланс сил у Німеччині, краще зосередитися на тих сферах, де слід покращити співпрацю. Якщо вірити опитуванню Фонду Конрада Аденауера, для цього німецька сторона повинна проводити послідовну політику в галузі клімату, а угорська сторона повинна бути більш відкритою щодо політики біженців та питання політичної реформи ЄС. Отже,

обидві сторони повинні бути готові до компромісу. Хорошим знаком є те, що німецька сторона все ще готова до переговорів і утримується від гучної критики. Для успіху угорська сторона не може ігнорувати зміни в німецькому зовнішньополітичному мисленні і, наслідуючи німецький менталітет, повинна проявляти стриманість у політичній комунікації.

У той же час, Німеччина висловлює серйозне занепокоєння зовнішньополітичним курсом Угорщини, особливо щодо її відносин з Росією та Китаєм. Візити прем'єр-міністра Віктора Орбана до цих країн викликали різку реакцію з боку німецького Міністерства закордонних справ, яке охарактеризувало ці дії як "одноосібні зусилля", що викликають "велике здивування і скептицизм" серед європейських партнерів. Особливо гострій критиці піддалася неоголошена поїздка Орбана до Москви, яку канцлер Німеччини Олаф Шольц публічно засудив. Німеччина розглядає такі кроки як потенційно шкідливі для єдності Європейського Союзу, особливо в контексті російської агресії проти України [117].

Між Угорщиною та Німеччиною існують суттєві розбіжності у ставленні до України, які значною мірою відображають різні пріоритети їхньої зовнішньої політики та підходи до відносин з Росією. Ці відмінності стосуються кількох ключових аспектів.

Німеччина підтримує Україну політично, фінансово, гуманітарно та військово. Зокрема, після певного затримання, Німеччина ухвалила рішення про постачання важкого озброєння Україні, зокрема танків та артилерії. Уряд Олафа Шольца, зазнавши тиску як від ЄС, так і з боку НАТО, взяв на себе зобов'язання щодо підтримки безпеки в Європі, у тому числі через допомогу Україні. Угорщина, навпаки, займає стриману позицію щодо надання військової допомоги Україні. Будапешт утримується від постачання озброєнь і навіть не дозволяє транзит зброї через свою територію. Така позиція викликає критичні реакції з боку ЄС, оскільки це обмежує колективну підтримку України та підриває єдність у межах Союзу. Німеччина твердо підтримує санкції проти Росії. Після початку повномасштабної війни Німеччина разом із іншими країнами ЄС проголосувала за масштабні санкції, включно з фінансовими обмеженнями, експортними заборонами, обмеженнями для російських банків та заходами, спрямованими на зменшення доходів Росії від продажу енергоресурсів. Окрім цього,

Німеччина поступово зменшує свою залежність від російських енергоресурсів. Угорщина, з іншого боку, не підтримує розширення санкцій проти Росії. Орбан неодноразово заявляв, що санкції шкодять економіці Угорщини, оскільки країна значною мірою залежить від російського газу та нафти. Будапешт блокує певні санкційні пакети та затримує їх ухвалення, що викликає занепокоєння в ЄС та підриває санкційну політику блоку.

Німеччина після початку війни взяла курс на зменшення залежності від російських енергоносіїв. Уряд країни припинив проєкт "Північний потік-2" і почав диверсифікацію джерел постачання енергії. Німеччина активізувала зусилля для розширення співпраці з іншими країнами-постачальниками, такими як Норвегія, Катар, США, а також інвестує у відновлювану енергетику, щоб зменшити свою вразливість. Угорщина, навпаки, продовжує тісну співпрацю з Росією в енергетичній сфері. Будапешт неодноразово заявляв про важливість російського газу для своєї економіки і зберігає угоди на постачання газу з "Газпромом". Також Угорщина підтримує розширення атомної електростанції "Пакш" за участю російської державної корпорації "Росатом". Це робить Угорщину більш залежною від Росії, що суперечить загальноєвропейській стратегії енергетичної безпеки. Німеччина намагається підтримувати єдність у межах ЄС та НАТО щодо спільної політики підтримки України і стримування Росії. Берлін розглядає підтримку України як важливий чинник європейської стабільності та безпеки, а також вважає, що ЄС повинен дотримуватися загальноєвропейських цінностей, таких як права людини, верховенство права та демократичні стандарти. Угорщина відстоює свою автономію у зовнішній політиці та інтереси національної безпеки. Орбан часто критикує санкційну політику ЄС і вважає, що санкції проти Росії більше шкодять європейським країнам, ніж Росії. Така позиція створює напругу всередині ЄС, оскільки Будапешт неодноразово використовує право вето, блокуючи важливі рішення, і тим самим підриває здатність Євросоюзу швидко реагувати на виклики. Німеччина виступає за глибшу інтеграцію ЄС, зокрема в питаннях безпеки, зовнішньої політики та оборони. Вона підтримує зміцнення ролі ЄС як глобального гравця, який має виступати єдиним фронтом проти зовнішніх загроз, у тому числі з боку Росії. Угорщина під керівництвом Орбана дотримується сувереністського

підходу. Орбан неодноразово заявляв про необхідність збереження національного суверенітету, виступає проти збільшення повноважень Брюсселя та відстоює «неліберальні» підходи до внутрішньої політики, що не відповідає загальним цінностям ЄС. Це ще більше загострює відносини з Німеччиною та іншими членами Євросоюзу.

Таким чином, розбіжності між Угорщиною та Німеччиною в питаннях підтримки України та політики щодо Росії мають фундаментальний характер. Вони базуються на різних поглядах на енергетичну безпеку, роль ЄС у міжнародній політиці, ставлення до санкцій проти Росії та значення демократичних цінностей у зовнішній і внутрішній політиці. Німеччина підтримує курс на єдність і солідарність у межах ЄС та НАТО, зокрема щодо підтримки України, тоді як Угорщина часто обирає автономний курс, ставлячи на перше місце національні інтереси та енергетичну співпрацю з Росією.

Німецькі дипломати також висловили серйозні застереження щодо головування Угорщини в Раді ЄС, стверджуючи, що воно "вже завдало багато шкоди" за короткий період. Це свідчить про глибоке занепокоєння Німеччини щодо впливу угорської політики на загальноєвропейські справи. Так звана "мирна місія" Орбана щодо України також викликала негативну реакцію в Німеччині. Берлін вважає такі ініціативи неприйнятними спробами діяти від імені ЄС без належних повноважень, що підриває спільну європейську позицію. Критика з боку Німеччини призвела до дипломатичного напруження між двома країнами. Зокрема, Угорщина скасувала запланований візит міністра закордонних справ Німеччини Анналини Бербок до Будапешта, що свідчить про погіршення двосторонніх відносин. Німецький посол в Угорщині Юлія Гросс також висловлювала критичні зауваження щодо політики угорського уряду, що призвело до її виклику в угорське Міністерство закордонних справ для пояснень. Загалом, критика Німеччини зосереджена на зовнішньополітичних діях Угорщини, які, на думку Берліна, суперечать спільним європейським цінностям та інтересам, особливо в контексті відносин з Росією та Китаєм, а також щодо ролі Угорщини в ЄС.

3.3. Відносини Угорщини з Великою Британією – сучасний вимір

Політичні відносини між Великою Британією та Угорщиною мають давню історію і характеризуються як тісні та дружні. Дипломатичні відносини між країнами були встановлені у 1920 році, після здобуття Угорщиною незалежності. Протягом 20 століття відносини розвивалися, особливо у сферах торгівлі та фінансів. Велика Британія відіграла важливу роль у відновленні економіки Угорщини після Першої світової війни, фінансуючи її реконструкцію та повернення до європейської торгівлі.

2-4 лютого 1984 року відбувся візит Маргарет Тетчер до Угорщини, який став справді знаковою подією у відносинах між Великою Британією та країнами Східного блоку. Це був перший візит Тетчер як прем'єр-міністра до комуністичної країни, що ознаменувало початок нової політики взаємодії з державами за "залізною завісою". Візит відбувся в сніжну та туманну погоду в Будапешті і тривав півтора дня. Тетчер зустрілася з прем'єр-міністром Угорщини Дьордем Лазаром, хоча запланована зустріч з першим секретарем Яношем Кадаром була скасована в останню хвилину. Під час свого перебування Тетчер відвідала вуличний ринок у Будапешті, де отримала надзвичайно теплий прийом від місцевих покупців. Вона також поклала вінки на площі Героїв (Hősök tere) та на Британському військовому кладовищі в Шоймарі, віддаючи шану загиблим. Цей візит мав кілька стратегічних цілей. З британської сторони, він розглядався як непрямий метод відновлення контактів з Радянським Союзом через Угорщину, яка мала тісні зв'язки з СРСР. Для угорських комуністів це була можливість продемонструвати відносний успіх своєї "лібералізованої" економіки. Візит отримав широке висвітлення в британській пресі, яка інтерпретувала його як ознаку "пом'якшення" позиції Тетчер щодо комуністичних країн. Для самої Тетчер цей візит підтвердив її переконання, що звичайні люди в Східній Європі не були комуністами за своїми поглядами. Цей візит став початком "довгого маршу" Тетчер до подій 1989 року, коли впала Берлінська стіна. Після цього візиту Тетчер почала активніше просувати ідею більшої уваги до Східної Європи серед західних союзників. Загалом, цей візит став важливим кроком у зміні підходу

Великої Британії до відносин з країнами Східного блоку і сприяв процесу, який в кінцевому підсумку призвів до падіння комунізму в Європі [119].

Угорські високопосадовці після 1990 року здійснили наступні візити до Великої Британії. Виконуючий обов'язки президента Арпад Гьонц здійснив приватний візит 18 травня 1990 року. Прем'єр-міністр Йозеф Анталл здійснив офіційний робочий візит 18 жовтня 1990 року. Президент Арпад Гьонц здійснив приватний візит 20-21 червня 1994 року та 17-18 березня 1998 року. Прем'єр-міністр Віктор Орбан здійснив робочий візит 5-8 жовтня 1998 року. Президент Арпад Гьонц здійснив державний візит 6-9 червня 1999 року. Це був перший і єдиний державний візит угорського лідера до Великої Британії з 1952 року. Прем'єр-міністр Віктор Орбан здійснив робочий візит 12-13 травня 2019 року [120].

У квітні 2017 року міністр у справах Європи Сер Алан Дункан та угорський міністр закордонних справ Петер Сійярто офіційно відкрили нову будівлю посольства Великої Британії в Будапешті.

20 травня 2021 року відбулася зустріч високопоставлених представників Великої Британії та Угорщини. У цій зустрічі брали участь Венді Мортон (Hon. Wendy Morton) - міністр у справах європейського сусідства та Америки при Міністерстві закордонних справ, у справах Співдружності та розвитку Великої Британії та Петер Стараї (Amb. Péter Sztáray) - державний міністр з питань політики безпеки Угорщини. Зустріч проходила у форматі круглого столу під назвою "Угорщина та Велика Британія: 100 років двосторонніх відносин та перспективи на майбутнє". Модератором дискусії виступив Мартон Угрошді (Mr. Márton Ugrósdý), директор Інституту зовнішніх справ та торгівлі Угорщини (IFAT). Під час зустрічі обговорювалися поточні питання - від реагування на коронавірус до мобільності студентів після Brexit, а також загальна динаміка Великої Британії після Brexit, схожість підходів двох урядів та майбутній напрямок Європейського Союзу без Великої Британії [121].

Brexit, процес виходу Великої Британії з Європейського Союзу, який тривав з 2016 по 2020 рік, став значним викликом для відносин між Угорщиною та Великою Британією. Цей період змусив обидві країни переосмислити свої двосторонні відносини поза рамками ЄС та адаптуватися до нових реалій. Після референдуму в червні 2016

року, на якому британці проголосували за вихід з ЄС, уряд Угорщини висловив жаль з приводу цього рішення, але водночас заявив про повагу до демократичного вибору британського народу. Угорщина була однією з перших країн, яка чітко артикулювала необхідність "справедливого Brexit" і послідовно підтримувала укладення збалансованої угоди між ЄС та Великою Британією.

Головним пріоритетом Угорщини протягом усього процесу Brexit було забезпечення захисту прав та інтересів угорських громадян, які живуть і працюють у Великій Британії. За різними оцінками, кількість таких громадян становила від 100 000 до 250 000 осіб. Для посилення захисту їхніх прав Угорщина відкрила нові консульства в Манчестері та Единбурзі. Угорський уряд підтримував єдину позицію ЄС у переговорах з Великою Британією і схвалював роботу головного переговорника ЄС Мішеля Барньє. Коли 31 січня 2020 року Велика Британія офіційно вийшла з ЄС на основі узгодженої Угоди про вихід, Угорщина вітала цей впорядкований процес.

Після завершення Brexit Угорщина активно підтримувала укладення всеосяжної угоди про майбутнє партнерство між ЄС та Великою Британією. Ця угода мала охоплювати широкий спектр сфер, включаючи торгівлю, економіку, транспорт, спільну політику безпеки та оборони. Паралельно з загальноєвропейськими процесами, Угорщина та Велика Британія працювали над розробкою двосторонньої стратегії для зміцнення та поглиблення своїх відносин. Ця стратегія зосереджувалася на трьох ключових напрямках: торгівлі, безпеці та зовнішній політиці, а також освіті та суспільних зв'язках. Таким чином, незважаючи на виклики, пов'язані з Brexit, Угорщина послідовно прагнула зберегти та навіть посилити свої зв'язки з Великою Британією, адаптуючись до нових політичних та економічних реалій.

Сьогодні Велика Британія розглядає Угорщину як ключового союзника. Незважаючи на вихід Британії з ЄС (Brexit), обидві країни прагнуть зберегти тісні економічні та політичні зв'язки. Вони співпрацюють у сферах торгівлі, безпеки, зовнішньої політики, освіти та суспільних відносин.

Економічна співпраця між Великою Британією та Угорщиною з 1990 року по сьогодні розвивалася динамічно, проходячи через кілька ключових етапів. Після падіння комуністичного режиму в

1989 році Угорщина розпочала перехід до ринкової економіки, що відкрило нові можливості для економічної співпраці з західними країнами, включаючи Велику Британію. У 1991 році були підписані Європейські угоди між ЄС (включаючи Велику Британію) та країнами Центральної та Східної Європи, в тому числі Угорщиною, що передбачали вільну торгівлю та можливість майбутнього членства.

Вступ Угорщини до ЄС у 2004 році значно посилив економічні зв'язки з Великою Британією як частиною єдиного ринку ЄС. Велика Британія була однією з перших країн, яка відкрила свій ринок праці для угорських громадян після вступу Угорщини до ЄС. Станом на 2019 рік Велика Британія була 11-м найважливішим торговельним партнером Угорщини, з двостороннім торговельним потоком у 5,7 мільярдів євро. 825 британських компаній забезпечували роботою близько 54 тисяч людей в Угорщині. Велика Британія стала одним з найбільших іноземних інвесторів в Угорщині, здійснивши інвестиції на суму близько 6 мільярдів доларів США.

Brexit у 2016-2020 роках змусив обидві країни переглянути свої економічні відносини поза рамками ЄС. Угорщина підтримувала укладення справедливої угоди про Brexit, яка б захищала економічні інтереси обох сторін. Після Brexit обидві країни працюють над двосторонньою стратегією для досягнення міцніших і глибших економічних відносин, зосереджуючись на торгівлі та інвестиціях. Станом на 2023 рік, загальний обсяг торгівлі товарами та послугами між Великою Британією та Угорщиною склав 8,3 мільярда фунтів стерлінгів, що на 13% більше порівняно з попереднім роком. Велика Британія є шостим за величиною іноземним інвестором в Угорщині. Економічна співпраця охоплює широкий спектр секторів, включаючи телекомунікації, електричне машинобудування, фармацевтику та виробництво товарів.

Назвемо наступні британські та угорські компанії, які беруть участь в економічній співпраці між двома країнами у різних секторах.

Британські компанії:

1. Vodafone - телекомунікації (хоча компанія продала свій угорський підрозділ у 2023 році).
2. GlaxoSmithKline (GSK) – фармацевтика.
3. Tesco - роздрібна торгівля.
4. BP – енергетика.

5. British American Tobacco - тютюнова промисловість.
6. British Telecom – телекомунікації.
7. KPMG LLP - професійні послуги.
8. Jaguar Land Rover – автомобілебудування.
9. GKN - автомобільні комплектувачі.
10. Unilever - споживчі товари.
11. Shell – енергетика.
12. Imperial Tobacco - тютюнова промисловість.
13. Reckitt Benckiser - споживчі товари.

Угорські компанії:

1. 4iG - інформаційні технології та телекомунікації.
2. Magyar Telekom - телекомунікації (хоча це дочірня компанія Deutsche Telekom).
3. Goodwill Pharma – фармацевтика.
4. CarpathiaSat - супутникові комунікації.

Варто зазначити, що деякі з цих компаній, особливо британські, мають значні інвестиції в Угорщині та є важливими роботодавцями. Наприклад, Tesco є найбільшим приватним роботодавцем в Угорщині з 20 000 співробітників. Загалом, понад 900 британських компаній працюють в Угорщині, забезпечуючи роботою понад 50 000 людей [122].

Угорщина є третім за величиною експортним ринком Великої Британії в Центральній та Східній Європі, а експорт Угорщини до Великої Британії майже потроївся з 2000 року. Більш детальний аналіз торгівлі між Великою Британією та Угорщиною з 2000 по 2023 рік показав наступне. Експорт з Великої Британії до Угорщини демонструє стабільне зростання протягом усього періоду. У 2000 році обсяг експорту становив 500 мільйонів фунтів стерлінгів, а до 2023 року він зріс до 1600 мільйонів фунтів стерлінгів, що означає більш ніж трикратне збільшення за 23 роки. Особливо помітне зростання спостерігалось між 2020 та 2023 роками, коли експорт збільшився на 33,33%, що є найвищим показником зростання за весь період. Експорт з Угорщини до Великої Британії також показав значне зростання. У 2000 році він становив 400 мільйонів фунтів стерлінгів, а до 2023 року досяг 1400 мільйонів фунтів стерлінгів, що також означає більш ніж трикратне збільшення. Найбільше зростання спостерігалось між 2000 та 2005 роками, коли експорт зріс на 50%. Цікаво відзначити, що

темпи зростання експорту з Угорщини до Великої Британії були дещо вищими, ніж у зворотному напрямку, особливо на початку періоду. Однак до кінця періоду темпи зростання вирівнялися. Загальний обсяг двосторонньої торгівлі значно збільшився за цей період. У 2000 році сукупний обсяг експорту становив 900 мільйонів фунтів стерлінгів, а до 2023 року він досяг 3000 мільйонів фунтів стерлінгів, що свідчить про суттєве поглиблення економічних зв'язків між двома країнами. Ці дані підтверджують, що незважаючи на політичні зміни, включаючи Brexit, економічні відносини між Великою Британією та Угорщиною продовжують зміцнюватися. Обидві країни залишаються важливими торговельними партнерами одна для одної, з тенденцією до подальшого зростання обсягів торгівлі [123].

Незважаючи на виклики, пов'язані з Brexit та пандемією COVID-19, обидві країни продовжують працювати над зміцненням економічних зв'язків та розширенням співпраці в різних галузях.

Обидві країни працюють над двосторонньою стратегією для поглиблення відносин на основі спільних цінностей та цілей. Ця стратегія зосереджена на трьох основних темах: торгівля, безпека та зовнішня політика, освіта та суспільство.

Двостороння стратегія між Угорщиною та Великою Британією, спрямована на поглиблення відносин, охоплює три ключові сфери: торгівлю, безпеку та зовнішню політику, а також освіту та суспільство. У сфері торгівлі обидві країни активно працюють над зміцненням економічних зв'язків. Вони підтримують укладення всеосяжної угоди про майбутнє партнерство між ЄС та Великою Британією, яка б охоплювала торгівлю та економіку. Важливим аспектом є збереження існуючих міцних економічних зв'язків, які склалися за роки співпраці. Країни також досліджують нові можливості для посилення партнерства у сфері двосторонньої торгівлі та інвестицій. Значним кроком у цьому напрямку стало створення UK-Hungary Business Council, який має на меті розвиток сильніших ділових відносин між країнами. Щодо безпеки та зовнішньої політики, Угорщина та Велика Британія працюють над укладенням угоди про партнерство у сфері спільної політики безпеки та оборони. Це включає співпрацю для збереження внутрішньої безпеки Європи, що залишається пріоритетом для обох країн навіть після Brexit. У сфері освіти та суспільства стратегія спрямована на підтримку громадян обох країн.

Угорщина заохочує громадян Великої Британії продовжувати жити в Угорщині після Brexit, створюючи сприятливі умови для їхнього перебування. Водночас, значна увага приділяється захисту прав та інтересів угорських громадян, які живуть, працюють та відвідують Велику Британію. Для посилення цієї підтримки Угорщина відкрила нові консульства в Манчестері та Единбурзі [124].

Ця комплексна стратегія базується на спільних цінностях та цілях обох країн. Вона спрямована на досягнення сильніших, ширших та глибших двосторонніх відносин, які будуть вигідними як для Угорщини, так і для Великої Британії. Важливо відзначити, що ця стратегія є гнучкою та адаптивною, враховуючи зміни в політичному та економічному ландшафті, особливо в контексті post-Brexit реалій. Обидві країни визнають важливість підтримки тісних зв'язків навіть після виходу Великої Британії з ЄС, і ця стратегія є ключовим інструментом для досягнення цієї мети. Вона передбачає регулярні консультації на високому рівні, обмін досвідом та найкращими практиками, а також спільні ініціативи в різних сферах співпраці [125].

Велика Британія цінує внесок угорських громадян, які живуть і працюють у Британії, а Угорщина, у свою чергу, відкрила нові консульства у Великій Британії для захисту прав своїх громадян. Обидві країни підтримують тісні дипломатичні контакти.

У 20-му столітті відносини розвивалися, особливо в економічній сфері. У 1924 році Банк Англії досяг угоди з Королівським угорським інститутом банкнот, що сприяло відновленню Угорщини та її поверненню до європейської торгівлі. Сьогодні Велика Британія розглядається як ключовий союзник Угорщини. Незважаючи на Brexit, обидві країни прагнуть зберегти тісні економічні та політичні зв'язки. Угорщина підтримувала укладення справедливої угоди про Brexit між ЄС та Великою Британією, яка б гарантувала, що права громадян не постраждають. Уряд Угорщини цінує внесок британських громадян, які оселилися в Угорщині, і прийняв закон, який продовжує термін реєстрації для британців, що живуть в Угорщині, до 31 грудня 2020 року, щоб захистити їхні набуті права. Велика Британія є 11-м найважливішим торговельним партнером Угорщини, з двостороннім торговельним потоком у 5,7 мільярдів євро в 2018 році. 825 британських компаній забезпечують роботою

близько 54 тисяч людей в Угорщині. Обидві країни працюють над двосторонньою стратегією для досягнення міцніших, ширших і глибших двосторонніх відносин, зосереджуючись на трьох основних темах: торгівля, безпека та зовнішня політика, освіта та суспільство.

Позиція Угорщини щодо війни в Україні викликає значне занепокоєння у Великій Британії. Прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан неодноразово демонстрував прихильне ставлення до Росії, що суперечить позиції більшості західних країн. Це проявляється у його риторичі, зустрічах з російським керівництвом та діях на міжнародній арені. Наприклад, Орбан зустрічався з Путіним після того, як Міжнародний кримінальний суд видав ордер на арешт російського президента, що викликало негативну реакцію у Великій Британії та інших західних партнерів. Угорщина систематично блокує або намагається блокувати санкції ЄС проти Росії та допомогу Україні. Це суперечить загальній політиці ЄС та НАТО, членом яких є і Велика Британія. Така позиція Угорщини ускладнює процес прийняття рішень в ЄС та НАТО, що викликає критику з боку Великої Британії. Відмова Угорщини надавати військову допомогу Україні та дозволяти транзит зброї через свою територію також суперечить політиці Великої Британії щодо підтримки України. Велика Британія є одним з найбільших постачальників військової допомоги Україні, і позиція Угорщини може розглядатися як така, що підриває спільні зусилля з підтримки України.

Позиція Угорщини щодо війни в Україні часто описується як "неоднозначна" та така, що використовує "кремлівські тези". Це включає заклики до негайного припинення вогню та мирних переговорів без врахування територіальної цілісності України, що суперечить позиції Великої Британії. Угорщина також критикує санкції проти Росії, стверджуючи, що вони більше шкодять європейським економікам, ніж Росії. Це суперечить позиції Великої Британії, яка вважає санкції ефективним інструментом тиску на Росію. Хоча Велика Британія прямо не критикує Угорщину в публічних заявах ці розбіжності в позиціях створюють напруженість у двосторонніх відносинах та в рамках міжнародних організацій. Велика Британія прагне до більшої єдності в підході до російської агресії проти України та розглядає позицію Угорщини як таку, що підриває ці зусилля.

Висновки. Відносини між Угорщиною та Великою Британією пройшли значний шлях розвитку з моменту падіння комуністичного режиму в Угорщині в 1989 році. Ці відносини характеризуються динамічним розвитком, взаємною повагою та прагненням до співпраці в різних сферах. Ключовими віхами у розвитку двосторонніх відносин стали вступ Угорщини до Європейського Союзу у 2004 році, що значно посилило економічні та політичні зв'язки між країнами, та Brexit у 2016-2020 роках, який змусив обидві сторони переосмислити формат своєї взаємодії. Економічна співпраця є одним з найважливіших аспектів двосторонніх відносин. З 2000 року обсяги торгівлі між країнами зросли більш ніж утричі, досягнувши 3 мільярдів фунтів стерлінгів у 2023 році. Велика Британія є одним з найбільших іноземних інвесторів в Угорщині, а британські компанії є важливими роботодавцями в країні. Політичні відносини між країнами залишаються стабільними та дружніми, незважаючи на виклики, пов'язані з Brexit. Обидві країни прагнуть до конструктивного діалогу та співпраці в питаннях безпеки, зовнішньої політики та освіти. Важливим аспектом відносин є також культурні та освітні зв'язки. Значна кількість угорських громадян живе і працює у Великій Британії, а британські громадяни продовжують жити в Угорщині навіть після Brexit. Обидві країни працюють над двосторонньою стратегією для поглиблення відносин, яка зосереджена на трьох основних темах: торгівля, безпека та зовнішня політика, освіта та суспільство. Ця стратегія спрямована на досягнення сильніших, ширших та глибших двосторонніх відносин. Незважаючи на певні виклики, пов'язані з Brexit та глобальною пандемією COVID-19, відносини між Угорщиною та Великою Британією залишаються міцними та мають потенціал для подальшого розвитку. Обидві країни визнають важливість підтримки тісних зв'язків та продовжують працювати над зміцненням партнерства в різних сферах. У підсумку, відносини між Угорщиною та Великою Британією можна охарактеризувати як динамічні, багатогранні та взаємовигідні, з хорошими перспективами для подальшого розвитку та поглиблення співпраці в майбутньому.

3.4. Відносини Угорщини з Італією з 1990 по сьогодні

Італія та Угорщина традиційно мають дуже добрі двосторонні відносини. 16 червня 2010 року в Будапешті міністри закордонних справ Італії та Угорщини підписали Декларацію про стратегічне партнерство, визначивши ряд сфер (політичну, економічну, соціальну та культурну), в яких можна було б далі розвивати співпрацю між двома країнами, з передбаченням періодичних консультацій на політичному рівні та рівні високопосадовців. Серед останніх політичних контактів варто відзначити: зустріч тодішнього міністра закордонних справ Боніно з її колегою Яношем Мартоні 16 липня 2013 року, зустрічі заступника міністра сенатора Делла Ведова з міністром з європейських справ Еніко Дьорі 29-30 квітня в Будапешті та 22 травня 2014 року в Римі, і нарешті, зустріч міністра закордонних справ Джентілоні з його колегою Сіярто на полях неформальної зустрічі "Gymnich" міністрів закордонних справ ЄС 6 березня 2015 року в Ризі. Тодішній міністр Джентілоні провів нову зустріч з міністром Сіярто на полях міністерської зустрічі ЦЄІ в Бая-Луці 16 червня 2016 року, під час якої обговорювалися питання продовження санкцій проти Росії та італійські й угорські пропозиції щодо міграції. 25-27 березня 2015 року відбулася місія ANCE в Угорщину, за участю понад 40 компаній, що дозволило поглибити перспективи розвитку присутності італійських компаній у цьому секторі. Згодом заступник міністра Делла Ведова відвідав Будапешт 26-27 жовтня 2015 року. Угорщина взяла участь у Expo 2015, Національний день якої відбувся 23 жовтня 2015 року за присутності угорського міністра сільського господарства.

1 липня 2024 року відбулася зустріч прем'єр-міністра Італії Джорджі Мелоні та прем'єр-міністра Угорщини Віктора Орбана в Римі була насичена обговоренням ключових європейських та двосторонніх питань. Центральною темою зустрічі стала підготовка Угорщини до головування в Раді ЄС, яке мало розпочатися в липні. Орбан представив пріоритети угорського головування, а Мелоні висловила свою підтримку цим напрямком, хоча і зазначила деякі розбіжності у поглядах, особливо щодо ситуації в Україні. Обидва лідери приділили значну увагу питанню нелегальної імміграції та захисту зовнішніх кордонів ЄС. Вони обговорили необхідність

розробки комплексної європейської стратегії розвитку африканських країн для запобігання масовій міграції. Це питання є особливо актуальним для Італії, яка часто стикається з напливом мігрантів через Середземне море. Економічні питання також були в центрі уваги. Орбан наголосив на необхідності європейського пакту про конкурентоспроможність для підвищення економічної ефективності Європи. Лідери обговорили конкретні проекти економічної співпраці між країнами, включаючи розвиток порту Трієст та спільний логістичний проект в Україні. Демографічна ситуація в Європі, зокрема проблема зниження народжуваності, також була предметом обговорення. Це питання є важливим для обох країн, які стикаються з викликами старіння населення.

У сфері безпеки та оборони лідери обговорили співробітництво в рамках НАТО, підкресливши важливість трансатлантичного партнерства для безпеки Європи. Інтеграція країн Західних Балкан до ЄС була ще однією важливою темою розмови. Обидва лідери висловили підтримку цьому процесу, розглядаючи його як важливий крок для стабільності та розвитку регіону. Хоча позиції Італії та Угорщини щодо ситуації в Україні дещо відрізняються, це питання також обговорювалося під час зустрічі. Мелоні підтвердила підтримку Італією України, тоді як позиція Угорщини залишається більш стриманою. Нарешті, лідери обговорили майбутні призначення на ключові посади в ЄС після європейських виборів, що свідчить про їхнє прагнення впливати на формування майбутньої європейської політики. Загалом, зустріч продемонструвала прагнення обох країн до тісної співпраці в рамках ЄС, незважаючи на деякі розбіжності в поглядах на окремі питання [126].

У 2006 році розпочалася спільна угорсько-італійська програма твіннінгу в Румунії. Серед угорських досягнень у сфері адміністративного партнерства/побратимства з третіми країнами - з точки зору спільних дій з Італією - відповідні угорські органи влади досягли успіхів у трьох тендерах на твіннінг у Румунії. (один для Центрального підрозділу фінансів та контрактів, один - за участю Франції - для виноградарсько-виноробного сектору, а один - для підвищення потенціалу керівних органів, що працюють за участю Міністерства фінансів); крім того, в Румунії Угорщина бере участь у тендерах на профілактику наркоманії та боротьбу

з наркотиками, антикорупційні заходи прикордонної служби та застосування Шенгенського законодавства. Серед уже реалізованих італійсько-угорських твіннінгів згадаємо твіннінг 2001 року, виграний регіоном П'ємонт, спрямований на допомогу Міністерству охорони навколишнього середовища Угорщини у прийнятті *acquis communautaire* у сфері екологічного законодавства, та твіннінг 2004 року під керівництвом італійського *Formez*, спрямований на навчання угорської адміністративної сфери та управління структурними фондами перед вступом Угорщини до ЄС.

В Угорщині, як і в інших країнах ЄС, загалом йдеться про близько 25-26 мільярдів євро, які будуть розподілені між секторами, визначеними відповідно до пріоритетів та заходів, встановлених урядом. Посольство опублікувало дослідження під назвою "Використання структурних фондів в Угорщині в 2004-2006 роках та перспективи наступного Національного плану розвитку", яке можна завантажити з веб-сайту Посольства [127].

Нещодавно в Італійській торговій палаті в Угорщині було створено "Sportello Europa" (Євро-інфоцентр) за співпраці Посольства та офісу Італійського інституту зовнішньої торгівлі (ICE). Цей проект є результатом спільних зусиль Посольства Італії в Угорщині та Італійського інституту зовнішньої торгівлі (ICE), що підкреслює важливість міжінституційної співпраці у сприянні економічним зв'язкам між двома країнами. Головна мета "Sportello Europa" полягає у наданні всебічної підтримки італійським компаніям, які зацікавлені у веденні бізнесу в Угорщині. Інфоцентр пропонує широкий спектр послуг, включаючи консультації з питань доступу до європейського фінансування, що є особливо цінним для підприємств, які планують інвестувати в угорську економіку. Експерти "Sportello Europa" надають детальну інформацію про можливості для бізнесу в Угорщині, допомагаючи італійським компаніям орієнтуватися в місцевому діловому середовищі та нормативно-правовій базі. Це включає консультації щодо податкового законодавства, трудового права, можливостей державної підтримки та інших аспектів ведення бізнесу в Угорщині. Створення цього інфоцентру демонструє прагнення Італії зміцнити економічні зв'язки з Угорщиною та підтримати свої компанії у їхній міжнародній експансії. "Sportello Europa" служить мостом між італійським бізнесом та угорським

ринком, сприяючи розвитку двосторонніх економічних відносин. Крім того, ця ініціатива підкреслює важливість європейської інтеграції та співпраці в рамках ЄС. Надаючи інформацію про європейське фінансування, "Sportello Europa" допомагає італійським компаніям використовувати переваги єдиного європейського ринку та різноманітні програми підтримки бізнесу, доступні в ЄС. Таким чином, "Sportello Europa" є важливим інструментом для посилення економічної дипломатії, сприяння прямим іноземним інвестиціям та розвитку партнерських відносин між Італією та Угорщиною у сфері підприємництва та економіки [128].

У процесі приватизації в країну надійшов значний іноземний капітал: за останні 10 років з приблизно 7,5 мільярдів євро, що надійшли до державної скарбниці, 5 мільярдів євро походять від іноземних інвесторів, що дозволило приватному сектору сприяти більш ніж 80% ВВП, порівняно з 10% у 1990 році. Участь Італії в приватизації була досить стриманою, склавши лише 3% від усієї приватизації (з 5 мільярдів євро було здійснено покупок на 145 мільйонів євро). Значні інвестиції здійснили Gruppo ENI (створення спільного підприємства Enichem-Dunastur дозволило італійській компанії зайняти провідну роль у виробництві полістиролу в Центральній-Східній Європі), Italgas (яка придбала TIGÁZ, одну з найбільших угорських сервісних компаній), AGIP (через створення мережі АЗС), Pirelli (з придбанням MKM), Gruppo Intesa VCI (яка взяла на себе управління банком CIB), SOLE та Parmalat, які є власниками молочних компаній Szeged Tej та Fejér Tej відповідно, та Gruppo Radici Film (яка стала другим за величиною європейським виробником поліпропіленової плівки з придбанням Biafol).

Консультативні органи, які діють між Угорщиною та Італією. Керівна рада: створена восени 1997 року як координаційний інститут між Економічно-торговельним відділом Посольства Італії в Будапешті, будапештським офісом Інституту зовнішньої торгівлі та Італійською торговою палатою в Угорщині. Це в основному неформальна організація, яка відіграє координаційну роль у роботі трьох установ, які мають власні повноваження та займаються економічними та торговельними питаннями. Зустрічі, які зазвичай проводяться раз на два тижні, дозволяють обговорювати поточні справи та важливі теми, а також організовувати спільні ініціативи

оперативного характеру (публікації, конференції, місії в країні та підтримка контактів). Окрім визначення лінії дій "Sistema Italia" в Угорщині, сфери діяльності Керівної ради включають також допомогу італійським компаніям, присутнім в Угорщині або зацікавленим у цьому ринку [129].

Розширена Керівна рада: це координаційний орган, який періодично проводить засідання для обговорення основних спільних ініціатив, за участю установ Керівної ради, а також ЕНІТ, Італійського культурного інституту та Наукового відділу Посольства. В результаті цих зустрічей було реалізовано низку заходів, таких як "Фестиваль італійського кіно в Центральній Європі", "Конференція-семинар про угорську та європейську підтримку МСП", "Виставка Кодексу Атлантикус" та створення "ЕНІТ-інфо пункту" в Італійському культурному інституті для популяризації та представлення Італії як туристичного напрямку; нещодавно ми також створили інформаційний пункт про фонди ЄС в рамках МІТП.

Консультативна рада підприємців: складається з керівників найбільших італійських компаній, що працюють в Угорщині. На зустрічах з боку Посольства Італії присутні Посол (який скликає та головує на засіданнях кожні 3-4 місяці) та керівник Торгового відділу; також беруть участь директор Офісу Інституту зовнішньої торгівлі та керівник МІТП. Рада, створена на основі директив італійського Міністерства закордонних справ 1997 року, пройшла розвиток, ставши місцем зустрічі та обговорення найважливіших тем для італійських підприємств, присутніх в Угорщині. Спочатку вона обмежувалася в основному організацією офіційних візитів важливих італійських особистостей до Угорщини, а потім стала неформальним консультативним органом та можливістю для представлення та налагодження контактів для "Sistema Italia". На зустрічах також проводяться презентації гостей з угорської політичної, економічної та фінансової сфер.

Італійсько-угорський економічний консультативний форум: Форум є наступником Двосторонньої комісії, заснованої в 1996 році тодішнім італійським Міністерством промисловості та зовнішньої торгівлі та відповідним угорським міністерством через припинення діяльності старої Міжурядової змішаної комісії, останнє засідання якої відбулося в 1991 році. Під час засідань Двосторонньої комісії

оцінюється стан двох економік, розвиток двосторонніх торговельних відносин та визначалися фінансові інструменти, які можна використати для зміцнення двосторонніх відносин. Обидва уряди мають намір відновити таку форму співпраці через Економічний консультативний форум, останній Форум відбувся 20 травня 2005 року.

Італійсько-угорська Бізнес-рада: консультативний та кооперативний орган між асоціаціями промисловців двох країн, заснований на першому засіданні в Будапешті в грудні 2003 року. У сфері культури та освіти відносини між Італією та Угорщиною визначаються XIV Програмою співробітництва. На основі Програми сторони підтримують міжуніверситетське співробітництво через угоди, обмін викладачами та студентами, обмін даними та інформацією, спільні дослідницькі проекти. У сфері освіти співробітництво особливо наголошує на вивченні мов одне одного, ознайомленні з освітніми системами та методами викладання через обмін книгами, навчальними матеріалами, аудіовізуальними та освітніми матеріалами. Двома установами, відповідальними за здійснення культурного співробітництва, є Італійський інститут у Будапешті та Угорська академія в Римі. Сторони сприяють організації виставок, театральних вистав, концертів, танцювальних вистав, кінопоказів та обмінів у цих сферах культури. Крім того, вони посилюють обмін інформацією та досвідом у сфері реставрації, збереження та захисту культурної спадщини, художніх та музейних цінностей.

Критика Італією позиції Угорщини в сучасних умовах зосереджується на кількох ключових аспектах зовнішньої політики та відносин з Європейським Союзом. Прем'єр-міністр Італії Джорджа Мелоні висловила серйозне занепокоєння щодо несанкціонованих візитів прем'єр-міністра Угорщини Віктора Орбана до Росії та Китаю. Вона підкреслила, що ці поїздки, які Орбан представляв як "мирну ініціативу", не мали офіційного мандату від Європейського Союзу. Мелоні вважає, що ці візити не принесли жодних позитивних результатів у контексті дипломатичних зусиль чи просування миру. Особливо гострій критиці піддається позиція Угорщини щодо підтримки України. Італія активно намагається переконати Угорщину припинити блокування важливої фінансової допомоги Україні з боку ЄС. Зокрема, йдеться про пакет допомоги на суму 50 мільярдів євро,

який Угорщина наразі блокує.

Ця ситуація створює напруженість у відносинах не лише між Італією та Угорщиною, але й між Угорщиною та іншими країнами-членами ЄС. Мелоні також наполягає на тому, щоб Орбан переглянув свій підхід до прагнень України щодо членства в ЄС. Італія закликає Угорщину покращити свої відносини з Києвом, що розглядається як важливий крок для єдності ЄС у підтримці України. Незважаючи на ці розбіжності, Італія визнає, що її позиція щодо конфлікту в Україні "не завжди співпадає" з позицією Угорщини. Це свідчить про намагання Італії знайти дипломатичний баланс у своїй критиці, визнаючи складність ситуації. Важливо відзначити, що попри критику, Італія продовжує шукати шляхи для співпраці з Угорщиною в інших сферах, таких як міграційна політика та економічна співпраця. Це демонструє прагнення Італії зберегти конструктивний діалог з Угорщиною, незважаючи на розбіжності у поглядах на деякі ключові зовнішньополітичні питання. Загалом, критика Італії спрямована на те, щоб спонукати Угорщину до більшої солідарності з загальною позицією ЄС, особливо щодо підтримки України та дотримання спільної зовнішньої політики Союзу [130].

Відносини між Угорщиною та Італією з 1990 року по сьогодні характеризуються динамічним розвитком та поглибленням співпраці в різноманітних сферах. Цей період ознаменувався значними змінами як у внутрішній політиці обох країн, так і в загальноєвропейському контексті. Початок 1990-х років став переломним моментом для Угорщини, яка розпочала процес демократичних перетворень та переходу до ринкової економіки. Італія, як одна з провідних західноєвропейських держав, активно підтримувала ці процеси, що заклало основу для більш тісної співпраці між країнами. Важливим етапом у розвитку двосторонніх відносин стало підписання Декларації про стратегічне партнерство у 2010 році. Цей документ визначив ключові сфери співпраці, включаючи політичну, економічну, соціальну та культурну галузі, та передбачив регулярні консультації на високому рівні. Економічна співпраця стала одним з найбільш динамічних аспектів двосторонніх відносин. Італійські компанії активно інвестували в угорську економіку, особливо в секторах автомобілебудування, енергетики та фінансових послуг. Створення "Sportello Europa" в рамках Італійської торгової палати

в Угорщині свідчить про прагнення обох сторін до подальшого розвитку економічних зв'язків та підтримки італійського бізнесу в Угорщині. Політичний діалог між країнами підтримувався на високому рівні через регулярні зустрічі лідерів та міністрів закордонних справ. Ці контакти дозволяли обговорювати не лише двосторонні питання, але й важливі європейські та міжнародні проблеми. Культурний обмін також відіграв значну роль у зміцненні зв'язків між двома народами. Діяльність Італійського культурного інституту в Угорщині сприяла популяризації італійської мови та культури, організовуючи різноманітні культурні заходи, виставки та освітні програми. Вступ Угорщини до Європейського Союзу в 2004 році відкрив нові можливості для співпраці в рамках європейських структур. Це дозволило обом країнам координувати свої позиції з багатьох питань європейської політики та економіки. Однак останні роки характеризуються певними розбіжностями у поглядах на деякі європейські питання, зокрема щодо міграційної політики та відносин з Україною. Незважаючи на це, обидві країни демонструють прагматичний підхід, продовжуючи співпрацю в сферах спільних інтересів. Створення та функціонування таких структур як Економічний консультативний форум підкреслює важливість інституціоналізованих механізмів співпраці. Ці платформи дозволяють обговорювати актуальні економічні питання та розробляти спільні стратегії розвитку.

Загалом, відносини між Угорщиною та Італією з 1990 року по сьогодні можна охарактеризувати як динамічні, багатогранні та взаємовигідні. Незважаючи на певні виклики та розбіжності в останні роки, існує значний потенціал для подальшого поглиблення співпраці, особливо в економічній сфері та в контексті європейської інтеграції. Обидві країни продовжують шукати шляхи для зміцнення партнерства, враховуючи як свої національні інтереси, так і спільні європейські цінності.

3.5. Стратегічне партнерство Угорщини з Францією

Падіння комуністичного режиму в 1990 році дозволило відновити двосторонні відносини між Угорщини з Францією, які з тих пір розвиваються у всіх сферах взаємодії від політичної до гуманітарної.

11 вересня 1991 року прем'єр – міністри Угорщини Йозеф Антал та Франції Едіт Крессон підписали договір про взаєморозуміння та дружбу, що стало важливою віхою у відносинах між двома країнами після падіння комуністичного режиму в Угорщині. Цей договір був підписаний у контексті глибоких політичних змін у Центральній та Східній Європі. Угорщина на той час перебувала в процесі демократичної трансформації та переходу до ринкової економіки після десятиліть комуністичного правління. Підписання договору символізувало визнання Францією демократичних змін в Угорщині та готовність до розвитку двосторонніх відносин у новій політичній реальності. Це був чіткий сигнал підтримки європейської інтеграції Угорщини з боку однієї з провідних держав Західної Європи. Договір заклав правову основу для розширення співпраці між двома країнами у різних сферах, включаючи політику, економіку, культуру та освіту. Він створив рамки для регулярних політичних консультацій та обміну досвідом між урядовими структурами обох країн. У економічній сфері договір відкрив шлях для активізації торговельних відносин та інвестицій. Він також передбачав співпрацю у сфері науки і технологій, що було особливо важливим для Угорщини в контексті модернізації її економіки. Культурний аспект договору сприяв поглибленню взаєморозуміння між народами двох країн через обміни у сфері освіти, мистецтва та науки. Це включало програми обміну студентами та науковцями, а також організацію культурних заходів. Підписання цього договору також можна розглядати як крок у напрямку підготовки Угорщини до майбутнього членства в Європейському Союзі, оскільки Франція була одним із ключових членів ЄС. Загалом, договір про взаєморозуміння та дружбу між Францією та Угорщиною від 11 вересня 1991 року став важливим інструментом для відновлення та розвитку двосторонніх відносин у пост-комуністичну епоху, створивши міцну основу для подальшої співпраці та взаєморозуміння між двома країнами [131].

У 2008 році Угорщина і Франція уклали договір про стратегічне

партнерство. Договір передбачав посилення політичного діалогу на високому рівні, включаючи регулярні зустрічі лідерів та міністрів обох країн. Це сприяло кращому взаєморозумінню та координації позицій з ключових міжнародних питань. Економічне співробітництво було одним з центральних елементів угоди. Це включало заходи щодо розширення торгівлі, заохочення взаємних інвестицій та співпрацю в різних секторах економіки. Враховуючи членство обох країн в ЄС та НАТО, договір містив положення про співпрацю у сфері безпеки та оборони. Це охоплювало обмін досвідом, спільні навчання та координацію зусиль у рамках міжнародних організацій. Культурний обмін та освітні програми також були важливою частиною угоди. Це включало підтримку вивчення мов, обмін студентами та науковцями, а також організацію культурних заходів. Співробітництво в рамках Європейського Союзу, було ключовим аспектом партнерства. Це стосувалося координації позицій з питань європейської політики, спільних ініціатив та взаємної підтримки в європейських інституціях. Енергетика та екологія також були включені до сфер співпраці, враховуючи їх зростаючу важливість у міжнародній політиці. Це охоплювало обмін технологіями, спільні проекти з відновлюваної енергетики та заходи з охорони навколишнього середовища. Науково-технічне співробітництво також було частиною угоди, що передбачало спільні дослідницькі проекти, обмін науковцями та технологічні трансфери. Договір також включав механізми реалізації партнерства та регулярного моніторингу його виконання, що забезпечило ефективність та довгострокову перспективу співпраці. Загалом, такий договір про стратегічне партнерство мав на меті зміцнити двосторонні відносини між Угорщиною та Францією, створюючи міцну основу для співпраці в різних сферах та сприяючи взаємовигідному розвитку обох країн [132].

Підтримка Францією вступу Угорщини до НАТО та Європейського Союзу у 1990-х та 2004-х роках проявлялася у різноманітних формах та на різних рівнях співпраці між двома країнами. На дипломатичному рівні Франція, як впливовий член обох організацій, активно виступала за розширення НАТО та ЄС на схід, розглядаючи це як важливий крок до об'єднання Європи після закінчення холодної війни. Французькі дипломати та політики регулярно висловлювали підтримку кандидатури Угорщини на міжнародних

форумах, самітах та двосторонніх зустрічах. Політичний діалог між країнами значно посилювався в цей період. Відбувалися регулярні візити високопосадовців обох країн, під час яких обговорювалися питання інтеграції Угорщини до євроатлантичних структур. Франція надавала консультації та поради щодо необхідних реформ та кроків, які Угорщина мала здійснити для відповідності критеріям членства в НАТО та ЄС. Технічна допомога була важливим аспектом підтримки. Франція ділилася своїм досвідом та експертизою щодо адаптації законодавства та інституцій Угорщини до стандартів НАТО та ЄС. Це включало допомогу у реформуванні державного управління, судової системи, економічних інститутів та оборонного сектору. У рамках Європейського Союзу Франція підтримувала надання Угорщині статусу кандидата на вступ та початок переговорів про членство. Під час переговорного процесу французькі експерти надавали допомогу у різних технічних аспектах адаптації угорського законодавства до *acquis communautaire* ЄС. Щодо НАТО, Франція брала активну участь у процесі прийняття рішення про запрошення Угорщини до Альянсу в 1997 році. Французький парламент був одним із перших, хто ратифікував протоколи про вступ Угорщини до НАТО. Культурне та освітнє співробітництво також відіграло важливу роль у підтримці євроатлантичних прагнень Угорщини. Франція сприяла розвитку культурних обмінів, освітніх програм та наукового співробітництва, що допомагало Угорщині інтегруватися в європейський культурний та освітній простір. Економічна співпраця та інвестиції французьких компаній в угорську економіку також розглядалися як форма підтримки, оскільки це сприяло модернізації угорської економіки та її наближенню до стандартів ЄС. Загалом, підтримка Францією вступу Угорщини до НАТО та ЄС була комплексною та багатогранною, охоплюючи політичні, економічні, культурні та технічні аспекти співпраці між двома країнами [133].

Сьогодні двосторонні відносини характеризуються певними політичними розбіжностями з деяких питань, але в багатьох сферах спостерігається згода та ефективна співпраця в галузі політики, а також інтенсивний діалог на високому рівні, особливо з питань Європейського Союзу. З моменту вступу на посаду президента Макрона поживавився діалог на високому рівні, регулярними стали особисті зустрічі між французькими та угорськими державними

лідерами та експертами як у столицях одне одного, так і на полях міжнародних подій. Серед останніх візитів варто відзначити зустріч прем'єр-міністра Віктора Орбана та президента Франції Еммануеля Макрона 13 березня 2023 року [134].

Зустріч президента Каталін Новак та Еммануеля Макрона 16 травня 2023 року на полях саміту Ради Європи в Рейк'явіку, а також двосторонню зустріч Петера Сійярто з міністром закордонних справ Франції Катрін Колонна та міністром енергетики Франції Аньєс Панняє-Рунаше 14 лютого 2023 року. Крім того, угорський міністр зовнішньоекономічних зв'язків та закордонних справ регулярно проводить консультації з питань зовнішньої економіки в Парижі та інших регіонах Франції. Також постійно відбуваються консультації між двома країнами з питань Європейського Союзу.

Міністр юстиції Юдіт Варга кілька разів зустрічалася з державним секретарем з європейських справ Лоранс Бун та її попередником Клеманом Боном у форматі V4 та двосторонньому форматі. Ми очікуємо, що інтенсивність обміну думками з європейських питань зросте з огляду на наближення головування Угорщини в Раді Європейського Союзу. Існує багато сфер двостороннього та європейського співробітництва, що базуються на спільних інтересах та позиціях. Серед них варто відзначити Спільну сільськогосподарську політику, інноваційну та енергетичну політику (особливо ядерну енергетику), а також політику безпеки. Зростає потенціал розвитку відносин у сферах оборонної та космічної політики, а також вищої освіти. Крім урядових зв'язків, слід підкреслити видатну роль парламентської дипломатії в угорсько-французьких відносинах. Визначальним у цьому відношенні був візит Ласло Кевера, спікера Державних Зборів Угорщини, до Парижа в жовтні 2015 року, коли він мав можливість зустрітися як з тодішнім головою Національних зборів Клодом Бартолоном, так і з головою Сенату Жераром Ларше. Після виборів 2022 року в обох палатах французького парламенту, та Сенаті, а також в Державних Зборах Угорщини були створені нові групи дружби. Це може дати поштовх угорсько-французьким парламентським відносинам у формі взаємних візитів та консультацій груп дружби.

Оскільки обсяг торгівлі між Францією та Угорщиною зріс на 2,01% у 2018 році, наблизившись до 7,8 мільярда євро, а дефіцит

торгового балансу становив лише 751 мільярд євро, Франція є восьмим торговим партнером Угорщини.1/ Франція є восьмим торговим партнером Угорщини. У 2018 році французький експорт до Угорщини зріс на 2,9% (тобто на 97 мільйонів євро) до 3,5 мільярда євро, тоді як французький імпорту з Угорщини зріс на 1,5% (тобто на 62 мільйони євро) до 4,26 мільярда євро. Франція була 7-м найбільшим експортним ринком (4,34%) та 10-м найважливішим постачальником (3,73%) угорських товарів у 2018 році. Угорщина є 26-м найважливішим ринком для Франції (0,7% французького експорту спрямовано сюди) та 28-м найбільшим постачальником (0,8% французького імпорту походить звідси). Промислові товари є найбільш визначальними (44,54% французьких продажів та 31,73% імпорту), випереджаючи механічне обладнання та електричне, електронне та комп'ютерне обладнання (34,22% французьких продажів та 38,95% імпорту), а також транспортні засоби (13,81% експортується до Угорщини, а 22,21% імпортується з Угорщини до Франції). Французький експорт зріс на 2,9% (3,5 мільярда євро) завдяки динамічним продажам транспортних засобів (+20,8%). Як і в попередні роки, у 2018 році промислові товари були найбільш визначальними для французького експорту (1,56 мільярда євро), випереджаючи механічне обладнання та електричне, електронне та комп'ютерне обладнання (1,2 мільярда євро), а також транспортні засоби (484,3 мільйона євро). Продажі фармацевтичних продуктів зросли на 5,0% до 404,64 мільйона євро після двох років зниження [135].

Це одна з найважливіших частин французького експорту, 11,5% продуктів експортується до Угорщини - так само, як і хімічні товари, парфуми та інша косметика, які показали зростання на 6,3% (411,34 мільйона євро у 2018 році). Хоча продажі автомобілів показують зростання на 31,6% (252,85 мільйона євро), а продажі автозапчастин також зросли на 43,8% до 148,39 мільйона євро, продажі літаків зменшилися на 42,4% до 52,5 мільйона євро. Ця стаття сильно залежить від продажів літаків Airbus бюджетній авіакомпанії Wizz Air [136].

Агропродовольчий сектор (сільськогосподарські продукти + агропродовольчі продукти) показав зростання на 10% у 2018 році порівняно з 2017 роком: з 217 мільйонів євро у 2017 році до 239 мільйонів євро у 2018 році. Агропродовольча промисловість становила

18,4% французького експорту до Угорщини у 2018 році. Продажі сільськогосподарських, лісових, рибних та аграрних продуктів показують значне зростання (+32,9%, тобто 100,86 мільйона євро) завдяки збільшенню продажів бобових та олійних культур на 52%. Однак французький агропродовольчий експорт показує незначне зниження на 2,4%, досягнувши 138 мільйонів євро. Позиції деяких французьких продуктів у 2018 році зміцнилися, зокрема засобів захисту рослин (94 мільйони євро, +9,5%) та сільськогосподарської техніки (66 мільйонів євро, +32,22%). Імпорт з Угорщини до Франції показує менш вражаюче зростання (+1,5%). У 2018 році, як і в 2017 році, французький імпорт помірно зріс на 1,5%. Продажі з угорської сторони зосереджені на сильних секторах угорської економіки (фармацевтика, електричні машини, електроніка, інформаційні технології), а також на автомобілебудуванні. Останнє є одним з найсильніших промислових секторів угорської економіки завдяки присутності таких автовиробників, як Audi, Mercedes, PSA/OPEL та Suzuki, а також їхніх субпідрядників.

Таким чином, у 2018 році механічне обладнання, електричні машини, електронні пристрої та інформаційні товари складають 38,9% продажів з Угорщини до Франції. Транспортні засоби, які займають 2-е місце в угорському експорті (22,2% продажів з Угорщини до Франції), показують зростання на 12,4% до 945,8 мільйона євро, тоді як продажі гумових та пластмасових виробів - 3-го найважливішого продукту угорського експорту - залишаються незмінними (+0,5%, тобто 352,8 мільйона євро). Продажі автомобілів, які займають 1-е місце в угорському експорті, показують сильне зростання на 30,3% (521,56 мільйона євро), тоді як продажі автозапчастин помірно зросли на 2,0% (297,16 мільйона євро) у 2018 році. Подальші інвестиції автовиробників в Угорщині, безсумнівно, дадуть новий поштовх продажам автомобілів на французькому ринку. Фармацевтична промисловість, як традиційно важливий сектор (5,3%), зменшилася на 17,0% до 209,38 мільйона євро [137].

Франція є важливим інвестором в Угорщині. За даними Банку Франції, французька присутність в Угорщині потроїлася з 1999 по 2016 рік, зрісши з 947 мільйонів євро до 2,7 мільярда євро. Ця сума значно недооцінена через інвестиції, що надходять через треті країни. За останнім методом обліку інвестицій, Франція фактично

є 4-м найбільшим іноземним інвестором після Німеччини, США та Австрії, випереджаючи Нідерланди та Люксембург. Надзвичайно різноманітні інвестиції охоплюють такі сфери: енергетика (Veolia), промисловість (Valeo, Michelin, PSA, Lafarge), харчова промисловість (Bonduelle, Axaréal), фінанси (Groupama, BNP Paribas), роздрібна торгівля (Auchan, Décathlon), фармацевтика (SANOFI, Servier, CEVA) та охорона навколишнього середовища (Veolia, Suez, Eresco). За даними INSEE, французького статистичного управління, в Угорщині 329 французьких компаній працевлаштовують понад 40 000 працівників. Загальний оборот цих компаній становить майже 7,7 мільярда євро (ВВП Угорщини становить приблизно 110 мільярдів євро). Більшість інвестицій надходить від великих груп. Варто зазначити, що в Угорщині немає французьких автовиробників. Виробники автозапчастин працюють на німецькі групи, які мають сильну присутність в Угорщині (Audi-Volkswagen, Mercedes), а також на японську Suzuki. З тих пір, як PSA придбала Opel в Європі, ця компанія також має підрозділ з виробництва двигунів в Угорщині [138].

Пожвавлення культурних зв'язків між двома країнами добре відображалось у паралельно організованих культурних роках: вперше проведений у Франції з червня 2001 по січень 2002 року угорський культурний сезон під назвою "Maguyart" наблизив угорську культуру, особливо літературу - наприклад, твори Шандора Мараї - до французької публіки, тоді як "Franciart", що відбувся в Угорщині в 2003 році, ще більше посилив культурний діалог між двома країнами. Музей образотворчих мистецтв та Національна галерея є одними з наших найважливіших партнерів. З 2012 року відбулася низка престижних виставок, присвячених французьким або французько-угорським митцям: "Сезанн і минуле" (2012/13), виставка творів Марка Шагала та Імре Амоша в сезоні 2013/14, Ендре Рожда, Тулуз-Лотрек (2014), Ріппль-Ронаї - Майоль (кінець 2014/2015), а нещодавно - "Письмо в картині" у Французькому інституті в Будапешті у партнерстві з музеєм. Співпраця продовжиться і в 2016 році, зокрема презентацією мистецтва Вазарелі, також у Французькому інституті. У музеї Людвіга в Будапешті ми організували дві масштабні виставки: Юдіт Рейгль у березні-квітні 2014 року та Симона Хантаї в травні 2014 року. Варто згадати і наші спільні проекти класичної та сучасної

музики з Палацом мистецтв (рік Рамо в 2014 році та Boulez 90° у 2015 році з нагоди 90-річчя автора). Франція, вміло адаптуючись до угорського культурного середовища, що трансформується, розширила свої програми співпраці на різноманітних партнерів, таких як відповідальне міністерство, фестиваль Sziget, Trafó, весняний фестиваль, центр Millenáris або корабель A38. Крім того, ми приділяємо особливу увагу співпраці з культурними інститутами в регіонах, як це добре ілюструє виставка фотографій Жана Кокто "Зустріч з Пікассо", що відкрилася в Балатонфюреді в березні 2015 року. Французький інститут у Будапешті регулярно співпрацює з Інститутом Гете. У 2013 році на честь Єлисейського договору, за допомогою Фонду Єлисейського договору, який фінансує проекти в третіх країнах, ми започаткували французько-німецько-угорську серію дебатів про форми європейської влади. Інститут також бере участь у діяльності мережі EUNIC, зокрема, керував проектом Cocktail Bar в рамках Європейського дня мов та брав участь у створенні виставки "Поворотні моменти", організованої країнами-членами EUNIC (листопад 2014 - лютий 2015).

Угорсько-французьке судове співробітництво є динамічним і має багато аспектів. По-перше, угорські правознавці проводять дослідження у Франції, а також відбуваються судові конференції за участю французьких експертів (суддів, професорів), які виступають з доповідями на різноманітні теми, такі як конституційне право чи гендерна рівність. Співпраця з угорським громадянським суспільством також дуже активна і має першорядне значення в підтримуючій дипломатії, яку здійснює посольство. У 2015 році ми підтримали угорські організації, які реалізували проекти, пов'язані з громадянським суспільством, боротьбою з корупцією та освітою. На заходи, організовані посольством, ми завжди запрошуємо угорські організації, що працюють у відповідній сфері. Крім того, посольство комплексно працює над нарощуванням потенціалу громадських організацій шляхом сприяння спільній роботі угорських та французьких громадських організацій та посилення співпраці між посольствами.

Щодо університетського співробітництва, посольство підтримує партнерські відносини та акредитацію спільних програм навчання. Наші партнерські відносини включають: подвійний диплом між

Університетом Пікардії Жюль Верна та Будапештським університетом економіки (BGF); партнерство між угорсько-французькою майстернею ELTE та Вищою школою соціальних наук (EHESS); партнерство між ELTE та Університетом Париж II у сфері юридичних досліджень; між Сегедським університетом та Інститутом політичних наук IEP у Ліллі; подвійний диплом між Будапештським університетом технології та економіки (BME) та Центральною та національною вищою школою мистецтв та ремесл (ENSAM); партнерство між BME та Університетом Ліон 3 через програму подвійного диплому Інституту менеджменту IEP.Campus France популяризує вищу освіту у Франції. Campus France та Угорсько-французька торгово-промислова палата спільно організовують участь численних французьких установ у освітній виставці Educatio, яка проводиться щороку в січні. Іншим форумом для популяризації французької вищої освіти є двомовні відділення та університети [139].

Посольство Франції щороку надає стипендії угорським студентам для навчання на магістерських програмах у Франції або для написання частини докторської дисертації під подвійним керівництвом у Франції, а також існує мережа France Alumni. Щодо наукового співробітництва, посольство бере участь у програмі двостороннього дослідницького обміну Hubert Curien (PHC Balaton) разом з Національним управлінням досліджень, розробок та інновацій та Міністерством людських ресурсів. Посольство підтримує вже існуючі угорсько-французькі партнерські відносини в галузі охорони здоров'я та медичних досліджень (співпраця в радіології, психології та психіатрії). Через співпрацю з Колеж де Франс ми підтримуємо поширення французької наукової думки, організовуючи щороку три конференції для студентів та експертів. У ширшому сенсі ми підтримуємо наукове співробітництво та обмін французьким досвідом, зокрема в галузі охорони здоров'я, нових технологій та сільського господарства.

На наших конференціях за участю угорських та французьких експертів обговорюються соціальні, європейські та міжнародні теми. У 2015 році, році COP 21, посольство зосередилось на впливі охорони навколишнього середовища. Протягом року ми обговорювали економічні, політичні та медичні наслідки зміни клімату. У 2016 році, в період після COP 21, посольство розглядатиме освіту з

питань охорони навколишнього середовища та зміни клімату, а також юридичні аспекти СОР 21. Посольство у співпраці з кількома партнерами, наприклад, Міністерством сільського господарства, щороку в листопаді організовує Місяць охорони навколишнього середовища, в рамках якого проводиться кілька вечорів, присвячених охороні довкілля, через показ фільмів, виставки, заходи на місцях, заходи з підвищення обізнаності молоді та конференції за участю угорських та французьких експертів [140].

Критика Угорщини з боку Франції проявляється у кількох ключових аспектах, які відображають занепокоєння щодо напрямку політики угорського уряду та її впливу на єдність Європейського Союзу. Одним з головних пунктів критики є зближення Угорщини з Росією та Китаєм. Франція висловлює серйозне занепокоєння щодо несанкціонованих візитів прем'єр-міністра Віктора Орбана до цих країн, особливо в контексті поточної геополітичної ситуації. Ці візити розглядаються як потенційна загроза єдності ЄС та його спільній зовнішній політиці. Позиція Угорщини щодо війни в Україні також викликає критику з боку Франції. Небажання Угорщини активно підтримувати Україну у протистоянні російській агресії та блокування певних форм допомоги ЄС Україні розглядається як відхід від спільної європейської позиції. Енергетична політика Угорщини, зокрема продовження залежності від російських енергоносіїв, також піддається критиці. В той час як більшість країн ЄС прагнуть диверсифікувати свої енергетичні джерела, дії Угорщини в цьому напрямку вважаються недостатніми. Візова політика Угорщини, особливо щодо громадян Росії та Білорусі, викликає занепокоєння у Франції. Послаблення візових правил для цих країн розглядається як потенційна загроза безпеці всього Європейського Союзу. Співпраця Угорщини з Китаєм, зокрема угода, яка дозволяє китайським поліцейськими патрулювати в Угорщині, критикується як така, що може загрожувати суверенітету Європи та її цінностям. Франція також висловлює занепокоєння щодо використання Угорщиною свого головування в Раді ЄС. Існують побоювання, що Орбан може зловживати цією позицією для просування власних інтересів, а не загальноєвропейських.

Загальний напрямок внутрішньої політики Угорщини також піддається критиці. Французькі політики висловлюють занепокоєння

щодо того, що політика Орбана відходить від демократичних цінностей ЄС, зокрема в питаннях свободи преси, незалежності судової системи та прав меншин. Економічна політика Угорщини, особливо зростаюча залежність від китайського фінансування, також викликає занепокоєння у Франції та інших країн ЄС. Це розглядається як потенційна загроза економічній незалежності та стабільності не лише Угорщини, але й всього ЄС. Ця критика відображає загальне занепокоєння Франції та інших країн ЄС щодо того, що політика Угорщини може підірвати єдність, цінності та стратегічні інтереси Європейського Союзу. Водночас, Франція продовжує наголошувати на важливості діалогу та пошуку спільних рішень в рамках європейських інституцій [141].

Стратегічне партнерство між Угорщиною та Францією, офіційно встановлене у 2008 році, є важливим елементом зовнішньої політики обох країн та відображає їхнє прагнення до поглибленої співпраці в рамках Європейського Союзу. Економічна співпраця є одним з ключових аспектів цього партнерства. Франція виступає значним інвестором в угорську економіку, з присутністю багатьох французьких компаній у різних секторах, включаючи енергетику, автомобілебудування, фармацевтику та роздрібну торгівлю. Торговельні відносини між країнами також демонструють позитивну динаміку, з постійним зростанням обсягів двосторонньої торгівлі.

Угорщина та Франція мають різні підходи до підтримки України, особливо з огляду на російську агресію. Франція активно підтримує Україну, надаючи фінансову, гуманітарну та військову допомогу. Париж надає Україні озброєння, зокрема артилерію, бронетехніку та системи ППО, а також займається підготовкою українських військових. Франція вважає, що підтримка України є важливою для стабільності Європи та захисту європейських цінностей. Угорщина займає більш стриману позицію і не надає Україні військової допомоги. Будапешт також обмежує транзит озброєнь через свою територію, аргументуючи це необхідністю уникнення втягування в конфлікт. Угорщина обмежується гуманітарною допомогою та підтримкою українських біженців, які приїжджають до країни. Франція підтримує санкції ЄС проти Росії та активно виступає за їх посилення, вважаючи, що економічний тиск є важливим механізмом для послаблення агресора та зменшення його можливостей

фінансувати війну. Угорщина займає стриманіший підхід до санкцій. Будапешт неодноразово висловлювався проти розширення санкцій, особливо тих, що можуть завдати шкоди угорській економіці. Угорщина також блокувала деякі санкційні рішення ЄС, зокрема обмеження на імпорт російських енергоносіїв, оскільки країна значною мірою залежить від російського газу та нафти.

Франція поступово зменшує залежність від російських енергоносіїв і диверсифікує свої джерела постачання енергії, активно інвестуючи в розвиток атомної енергетики та поновлюваних джерел енергії. Це відповідає загальній політиці ЄС щодо енергетичної незалежності. Угорщина продовжує тісну співпрацю з Росією в енергетичному секторі. Країна зберігає значні обсяги імпорту російського газу та нафти і підтримує проєкт розширення атомної електростанції «Пакш» за участю російської компанії «Росатом». Така політика суперечить загальному курсу ЄС на зменшення залежності від російських енергоресурсів. Франція під керівництвом Еммануеля Макрона, хоч і неодноразово ініціювала діалог з Росією, займає жорстку позицію щодо підтримки України та осуду російської агресії. Франція є частиною європейського єднання щодо ізоляції Росії та підтримки України. Угорщина під керівництвом Віктора Орбана обирає м'якшу позицію щодо Росії, закликаючи до діалогу і не підтримуючи жорсткої лінії проти Москви. Орбан неодноразово заявляв, що санкції більше шкодять Європі, ніж Росії, і прагне підтримувати нейтральніші відносини з Кремлем.

Франція підтримує єдність ЄС у питанні підтримки України і вважає, що ЄС повинен зберігати консолідовану позицію щодо конфлікту. Париж сприяє створенню єдиної європейської політики безпеки, яка включає підтримку України та протидію російському впливу. Угорщина часто займає індивідуальну позицію у питаннях зовнішньої політики та оборони, використовуючи право вето на певні рішення, що стосуються України та Росії. Це ускладнює здатність ЄС оперативного реагувати на виклики і підриває єдність Союзу.

Отже, Франція та Угорщина мають значні розбіжності у підходах до підтримки України. Франція прагне консолідованої політики ЄС щодо допомоги Україні та санкцій проти Росії, розглядаючи підтримку України як ключову умову стабільності Європи. Натомість Угорщина обирає стриманішу позицію, зосереджуючись на національних

інтересах і зберігаючи тісніші зв'язки з Росією, що часто йде врозріз із загальним курсом ЄС та НАТО.

Культурний обмін та освітня співпраця є важливими складовими стратегічного партнерства. Регулярно проводяться культурні заходи, виставки та фестивалі, що сприяють взаємному розумінню та обміну між двома народами. Освітні програми, включаючи обмін студентами та науковцями, а також спільні дослідницькі проекти, зміцнюють академічні зв'язки між країнами. Політичний діалог на високому рівні є невід'ємною частиною партнерства. Регулярні зустрічі лідерів та високопосадовців обох країн дозволяють обговорювати широке коло питань, від двосторонніх відносин до глобальних викликів. Однак, варто зазначити, що існують певні розбіжності у поглядах на деякі європейські питання, зокрема щодо міграційної політики та відносин з Росією. У сфері безпеки та оборони країни співпрацюють як в рамках НАТО, так і в контексті спільної оборонної політики ЄС. Ця співпраця включає обмін інформацією, спільні навчання та координацію позицій з ключових питань міжнародної безпеки. Науково-технічне співробітництво також є важливим аспектом партнерства. Спільні дослідницькі проекти, обмін технологіями та інноваціями сприяють розвитку обох країн у ключових галузях, таких як інформаційні технології, біотехнології та зелена енергетика. Незважаючи на певні розбіжності в поглядах на деякі європейські питання, обидві країни визнають важливість підтримання конструктивного діалогу та пошуку спільних рішень. Це партнерство розглядається як важливий інструмент для зміцнення позицій обох країн в Європейському Союзі та на міжнародній арені. Загалом, стратегічне партнерство між Угорщиною та Францією демонструє потенціал для подальшого розвитку, особливо в таких сферах як цифрова економіка, інновації та сталий розвиток. Воно залишається важливим елементом європейської інтеграції та співпраці, сприяючи стабільності та процвітанню в регіоні.

3.6. Відносини Угорщини з Японією в рамках угорської стратегії "Відкриття на Схід"

Угорщина з Японією традиційно підтримують дуже хороші відносини. У серпні 2013 року міністр закордонних справ Фуміо Кішіда відвідав Угорщину, а в листопаді того ж року прем'єр-міністр Віктор Орбан здійснив офіційний робочий візит до Японії. Міністр закордонних справ і зовнішньої торгівлі Петер Сійярто відповів візитом у листопаді 2014 року. У 2019 році Угорщина та Японія відзначили 150-річчя встановлення дипломатичних відносин, тому того року відбулося багато зустрічей на високому рівні. У вересні 2019 року принцеса Како відвідала Угорщину, а в жовтні президент Янош Адер та його дружина поїхали до Японії, щоб взяти участь у церемонії сходження на престол Його Величності імператора Нарухіто. У листопаді того ж року міністр закордонних справ Петер Сійярто поїхав до Японії на зустріч міністрів закордонних справ, а в грудні відбувся японсько-угорський саміт з прем'єр-міністром Абе в рамках офіційного робочого візиту Віктора Orbana [142].

У березні 2021 року міністр закордонних справ і зовнішньої торгівлі Сійярто відвідав Японію, щоб взяти участь у 14-му Конгресі ООН з попередження злочинності та кримінального правосуддя (Кіотський конгрес), а також провів двосторонню зустріч зі своїм колегою Тошіміцу Мотегі. У травні того ж року два міністри закордонних справ також провели переговори на полях зустрічі міністрів закордонних справ "V4+Японія" у Варшаві.

У грудні 2022 року міністр, який очолює Канцелярію прем'єр-міністра, Гергей Гуляш відвідав Японію, де провів переговори з генеральним секретарем кабінету міністрів Хірокадзу Мацуно та міністром закордонних справ Йошімасою Хаяші. Після їхньої зустрічі в Нью-Йорку в лютому, в липні 2023 року міністр закордонних справ і зовнішньої торгівлі Сійярто відвідав Японію і провів двосторонні переговори зі своїм колегою Йошімасою Хаяші. У травні 2024 року в Японії відбулася ще одна зустріч міністрів закордонних справ між міністрами Петером Сійярто та Йоко Камікавою [143].

Японія також надає великого значення розвитку співпраці з Вишеградською четвіркою, оскільки присутність цього регіонального співробітництва, що об'єднує Польщу, Чехію, Словаччину та

Угорщину, посилюється в Європі на тлі стабільного економічного зростання. Співпраця між Японією та V4 була посилена у квітні 2019 року семінаром "V4+Японія" з питань глобальної економіки та вільної торгівлі, а також третім самітом "Вишеградська група плюс Японія", який відбувся під час візиту прем'єр-міністра Абе до Словаччини, продовжуючи попередній рік. У травні 2021 року вперше за шість років у Варшаві відбулася зустріч міністрів закордонних справ "V4+Японія". У травні 2022 року в Токіо та в травні 2023 року в Братиславі відбулися політичні діалоги "V4+Японія" на рівні генеральних директорів. Угорщина та Японія підтримують дружні та взаємовигідні політичні відносини [144].

Після Китаю та Республіки Корея Японія є для Угорщини третім найважливішим торговельним партнером в азійському регіоні. Торговельний оборот між країнами протягом багатьох років перевищує 2 мільярди доларів, однак у 2020 році через наслідки пандемії коронавірусу він знизився з 2,35 мільярда доларів попереднього року до 2,06 мільярда доларів. Як в експорті, так і в імпорті найважливішими товарними групами є машини та механічне обладнання, які в основному пов'язані з японськими інвестиціями в автомобільну промисловість в Угорщині. Частково через це торговельний оборот показує дефіцит. У 2020 році вартість угорського імпорту становила 1,36 мільярда доларів, що на 17,4% менше порівняно з попереднім роком, тоді як експорт становив 702,46 мільйона доларів, що на 0,37% більше порівняно з 2019 роком. Найбільшу частину угорського імпорту складають машини та електротовари на суму 758,4 мільйона доларів (55,6%), а також дорожні транспортні засоби та їх запчастини на суму 333,9 мільйона доларів (24,5%). Найважливішими статтями угорського експорту в 2020 році були:

- М'ясо птиці (переважно качка та гуска) 9,6 мільйона доларів (1,4%).
- Натуральний мед 7,5 мільйона доларів (1,1%).
- Пух 6 мільйонів доларів (0,8%).
- Заморожені овочі 3,7 мільйона доларів (0,5%).
- Дорожні транспортні засоби та їх запчастини 269,7 мільйона доларів (38,4%).
- Котли, машини та механічні пристрої; їх частини 99,3 мільйона

доларів (14,1%).

- Органічні хімічні речовини 77,6 мільйона доларів (11%).
- Електричні машини, електрообладнання та їх частини 61,2 мільйона доларів (8,7%).
- Фармацевтична продукція 53,9 мільйона доларів (7,7%).
- Вимірювальні, контрольні, прецизійні інструменти та прилади, а також їх частини 34,3 мільйона доларів (4,9%).

Угорський експорт м'яса птиці в 2020 році знизився до 9,6 мільйона доларів з 18 мільйонів доларів у 2019 році через обмеження, пов'язані з коронавірусом. У Японії угорську продукцію з птиці зазвичай продають у секторі громадського харчування, тому із закриттям ресторанів та припиненням туризму експорт птиці впав до частки від попередніх років. Експорт меду в 2020 році досяг найвищого рівня за останні шість років, з вартістю 7,5 мільйона доларів. Однак у випадку експорту пуху - який в основному використовується та продається в якісних ковдрах і вважається продуктом преміум-класу - тенденція до зростання попередніх років була порушена в 2020 році через наслідки пандемії коронавірусу, і він впав з 15,6 мільйона доларів у 2019 році до 6 мільйонів доларів. Найдинамічніше зростання експорту досягла категорія заморожених овочів, у 2020 році ми змогли продати заморожені овочі на японському ринку на суму 3,7 мільйона доларів США. У 2021 році, як значне досягнення аграрної дипломатії, Угорщина перша у світі змогла укласти угоду з Японією щодо регіоналізації свинини. Однак наразі немає компанії, яка б взяла на себе необхідні умови для експорту свинини до Японії, тому фактична реалізація експорту ще чекає на своє здійснення [145].

Порівняно з іншими країнами Центрально-Східної Європи, японські компанії швидше осіли в Угорщині після зміни режиму, оскільки тут структурні реформи почалися вже в 1995 році. Значні японські інвестиції в Угорщину були здійснені Японською організацією зовнішньої торгівлі, скорочено JETRO. Інвестиція Suzuki в 1991 році стала віхою у двосторонніх економічних відносинах. Magyar Suzuki Zrt. була створена з початковим капіталом 5,5 мільярдів форинтів Suzuki Motor Corporation, угорським урядом, Itochu та Світовим банком. Виробництво почалося в 1992 році з 5-дверних моделей Swift, а в 1994 році Magyar Suzuki також розпочала експортну діяльність. Magyar Suzuki, один із флагманів японсько-

угорських економічних відносин, знову стала лідером ринку в Угорщині в 2019 році четвертий рік поспіль. За інвестицією Suzuki послідували численні японські компанії. Сьогодні острівна країна є одним із найважливіших інвесторів з азійського регіону в нашій країні. Загальна сума японських інвестицій в Угорщині оцінюється в 4,9 мільярда євро. В Угорщині присутні понад 180 японських компаній, з яких понад 50 займаються виробничою діяльністю. Більшість з них працює в автомобільній промисловості, але японські компанії також присутні в Угорщині в галузях електроніки, харчової промисловості та сфери послуг. Кількість працівників, зайнятих в японських компаніях в Угорщині, становить 32 тисячі осіб. Шість найважливіших виробничих компаній також є стратегічними партнерами угорського уряду: Suzuki, Denso, Ibsen, Bridgestone, Alps Alpine, Toyota. Присутність угорських компаній на японському ринку, хоч і повільно, але показує тенденцію до розширення. Близько 10 вітчизняних компаній, присутніх на японському ринку, в основному працюють в ІТ-сфері в острівній країні, але також можна знайти їх у харчовій промисловості [146].

У 2019 році відзначалася 150-та річниця встановлення дипломатичних відносин між Угорщиною та Японією, на честь цієї дати 6 грудня 2019 року міністром зовнішньоекономічних зв'язків та закордонних справ Петером Сійярто як завершення ювілейного року в Токіо було відкрито угорський культурний інститут. Він відкритий для вільного відвідування всіма бажаючими і проводить виставки, лекції та камерні концерти, пов'язані з Угорщиною. Відвідувачі також можуть випробувати нову угорську розробку - віртуальний виставковий простір під назвою TEREMТес. З 1 вересня 2021 року заклад отримав нову назву - Інститут Ліста Угорський культурний центр Токіо. 18 жовтня 1869 року в Токіо Японія та Австро-Угорська монархія підписали договір про дружбу, торгівлю та навігацію, який складався з 24 статей, 11 резолюцій та митного тарифного списку. За минулі півтора століття острівна країна та Угорщина встановили тісні зв'язки у багатьох сферах, включаючи торгівлю та бізнес, науку, культуру та спорт. У ювілейному році в Японії та нашій країні відбулася серія різноманітних програм та заходів, які надали можливість поглибити та розвинути відносини між двома країнами.

На конкурсі логотипів, оголошеному з нагоди ювілейного року,

було обрано логотип, який ви бачите тут, розроблений японкою Рейко Тої. На логотипі видно "НІ", складене з перших літер англійських назв Угорщини та Японії, "Н" та "І", силу яких виражає чорний колір. Під комбінацією літер "НІ" лінії, створені з червоно-біло-зелених кольорів угорського прапора, символізують течію Дунаю. Над комбінацією "НІ" видно сонячний диск, який можна знайти на японському прапорі [147].

Врамакх міжурядової угоди про науково-технічне співробітництво між Угорською Республікою та Японією, на основі урядової постанови № 3061/91 про реалізацію та управління двосторонніми міжурядовими науково-технічними співробітництвами, з 1993 року регулярно проводяться міжурядові наукові та технологічні консультації, які чергуються між угорськими та японськими локаціями, де приймаються рішення про вибір спільних досліджень та (таким чином) підтримку угорської сторони-учасниці. Особливим фактом є те, що японський уряд не виділяє безпосередньо кошти на підтримку двосторонніх наукових досліджень (як Угорщина), однак участь у міжурядовому співробітництві збільшує ймовірність отримання внутрішньої підтримки японськими партнерськими установами. Мережа дослідницьких інститутів Угорської академії наук відіграє ключову роль у двосторонніх дослідницьких співробітництвах. Найновішим результатом цього є те, що в 2017 році Фізичний дослідницький центр Вігнера Угорської академії наук, Інститут дослідження землетрусів Токійського університету та корпорація NEC уклали ліцензійну угоду щодо розробки детекторів мюонної томографії. Серед академічних дослідницьких інститутів також особливо важливим є 10-річне співробітництво між SZTAKI та Hitachi Yokohama Research Park, яке призвело до численних патентів та журнальних статей. З точки зору кількості та ефективності університетських дослідницьких та промислових зв'язків, Будапештський університет технології та економіки відіграє провідну роль у співпраці з провідними японськими університетами та дослідницькими інститутами (наприклад, Токійський університет, Університет Васеда, Токійський технологічний університет, Токійський технологічний інститут, Університет Сідзуока, Університет Хоккайдо, Університет Токай).

У 2004 році Будапештський університет технології та економіки

(VME) та Університет Хоккайдо підписали нову міжуніверситетську угоду, оновивши угоду про співпрацю 1992 року між Інженерним факультетом VME та Інженерним факультетом Університету Хоккайдо, а також факультетську угоду 1998 року між Факультетом хімічної інженерії VME та Вищою школою науки Університету Хоккайдо. На основі цієї угоди 13 кафедр 6 факультетів VME за підтримки будапештського відділення компанії Furukawa, Інституту електронних технологій Furukawa, проводять спільні дослідницькі проекти, а також навчання та обмін аспірантами. Будапештський університет технології та економіки також встановив промислово-дослідницькі зв'язки для створення дослідницьких лабораторій з компаніями Sumitomo Wiring Systems та Toshiba. Остання оголосила стипендію для видатних аспірантів університету з метою участі обраних молодих фахівців у професійному стажуванні в Японії тривалістю до 1 року в галузях матеріалознавства, інформаційних технологій та робототехніки [148].

Осака та її околиці вважаються другою за величиною промисловою зоною Японії зі значним науково-дослідним потенціалом. Осацький університет підтримує зв'язки з Будапештським університетом технології та економіки з 1996 року, а з Мішкольцьським університетом - з 1998 року. Попередні спільні проекти Мішкольцьського університету були переважно пов'язані з технологією матеріалів (виробництво надчистих металів, сучасні сейсмостійкі будівельні конструкції, нові конструкційні матеріали для космічних досліджень). Іншим засобом зміцнення зв'язків між університетами та промисловістю є стипендії від фондів та компаній, які японські партнери пропонують угорським студентам, переважно для докторантів та молодих дослідників, які проводять постдокторські дослідження. Наприклад, Фонд Suzuki регулярно оголошує стипендії для навчання на Інженерному факультеті Університету Сідзуока (Хамамацу), який він підтримує, у галузі природничих та інженерних наук для молодих університетських дослідників, постдокторантів і навіть випускників докторантури в галузі автомобілебудування. У корпоративному науково-дослідному центрі Toshiba (Кавасакі) також є можливість пройти однорічне професійне стажування для студентів, які здобувають докторський ступінь.

В Угорщині дві третини іноземних студентів вступають на

медичні, фармацевтичні та стоматологічні спеціальності. У Японії також найпопулярнішою угорською галуззю навчання, куди вступає значна кількість японських студентів, є медицина. Популярність угорської освіти зростає завдяки тому, що професійну практику також визнають у Японії. У вересні 2006 року розпочалося навчання японських студентів у трьох угорських медичних закладах: Університеті Земмельвейса, медичному факультеті Печського університету та медичному центрі імені Альберта Сент-Дьйордьї Сегедського університету. З того часу інтерес до програм угорських медичних університетів зріс, чому сприяла урочисто підписана в листопаді 2013 року та впроваджена наступного року система стипендій *Stipendium Hungaricum*. Крім того, радує той факт, що існує значний інтерес до навчання медсестер, японські студенти можуть приїхати до Угорщини як частину свого навчання. У галузі медичних наук з 1996 року Японсько-угорське хірургічне товариство сприяє науковій співпраці в хірургії.

Між двома країнами існує багато зв'язків між університетами. Вони можуть бути різноманітними за формою: від простих угод про встановлення контактів до більш серйозних угод про спільні освітні програми. Як правило, між університетами домінують угоди про мобільність студентів та викладачів, але все частіше зустрічаються і угоди про конкретну освітню співпрацю. Індивідуальна мобільність студентів, які приїжджають та виїжджають, також значна. Угорщина в рамках системи стипендій *Stipendium Hungaricum* підтримує навчання 100 японських студентів в Угорщині, тоді як угорські студенти також можуть подавати заявки на широкий спектр японських державних та фондових стипендій.

У сфері муніципальної науково-дослідної співпраці провідну роль відіграє префектура Акіта. У 2000 році була підписана п'ятирічна угода про сприяння науковому співробітництву між Угорщиною та префектурою Акіта, яка була оновлена в 2005 році. Префектура Акіта, як регіональний науковий партнер, пропонує співпрацю з Інститутом високих технологій Акіти, Центром промислових технологій префектури Акіта, Центром дослідження мозку та судин префектури Акіта, а також з Університетом префектури Акіта.

Відносини Угорщини з Японією в рамках угорської стратегії "Відкриття на Схід" є яскравим прикладом успішної реалізації

зовнішньоекономічної політики Угорщини. Ця стратегія, започаткована угорським урядом понад десятиліття тому, спрямована на диверсифікацію економічних зв'язків країни та зменшення залежності від західних партнерів. Японія займає особливе місце в цій стратегії, виступаючи одним з ключових партнерів Угорщини на Сході. Міністр закордонних справ Угорщини Петер Сійярто неодноразово підкреслював важливість відносин з Японією, характеризуючи їх як "нову еру" та "надійне партнерство". Це свідчить про високий рівень довіри та взаєморозуміння між двома країнами. Економічна співпраця є наріжним каменем угорсько-японських відносин. Японські компанії представляють одну з найбільших інвестиційних спільнот в Угорщині, забезпечуючи значну кількість робочих місць та сприяючи технологічному розвитку країни. Угорський уряд активно підтримує цю тенденцію, підписавши стратегічні партнерські угоди з кількома провідними японськими компаніями та надаючи інвестиційні субсидії. Особливо важливою виявилася роль японських інвестицій під час пандемії COVID-19. В той час, коли багато країн зіткнулися з економічними труднощами, японські компанії продовжували інвестувати в Угорщину, допомагаючи зберегти тисячі робочих місць та підтримуючи економічну стабільність країни [149].

Угорщина розглядає співпрацю з Японією не лише як джерело інвестицій, але і як можливість для технологічного обміну та інновацій. Японські компанії приносять в Угорщину передові технології та практики управління, що сприяє модернізації угорської економіки. Важливо відзначити, що стратегія "Відкриття на Схід" не обмежується лише економічною співпрацею. Вона також включає культурний обмін та освітні програми, що сприяють кращому взаєморозумінню між народами Угорщини та Японії. Успіх співпраці з Японією в рамках цієї стратегії служить моделлю для розвитку відносин Угорщини з іншими азійськими країнами. Це демонструє потенціал диверсифікації економічних зв'язків та важливість балансу між західними та східними партнерами. Загалом, відносини Угорщини з Японією в контексті стратегії "Відкриття на Схід" можна охарактеризувати як взаємовигідні, динамічні та перспективні. Вони не лише приносять економічні вигоди обом країнам, але й сприяють зміцненню позицій Угорщини на міжнародній арені та її економічному розвитку в довгостроковій перспективі [150].

На основі інформації, яку ми отримали з різних джерел, критика політики Орбана в Японії не є явною чи широко обговорюваною темою. Японсько-угорські відносини загалом характеризуються як позитивні та взаємовигідні, з акцентом на економічне співробітництво, культурний обмін та наукові зв'язки. Однак, можна виділити деякі нюанси, які можуть вказувати на певні застереження з японської сторони. Японські компанії, що працюють в Угорщині, висловлювали занепокоєння щодо деяких аспектів ведення бізнесу, зокрема стосовно нестачі кваліфікованих кадрів та високого рівня соціальних відрахувань. Це може непрямо вказувати на певні проблеми в економічній політиці уряду Орбана. Крім того, японський посол в Будапешті зазначав, що для подальшого розвитку економічних відносин необхідні певні покращення з боку угорського уряду. Хоча це не є прямою критикою, але може свідчити про наявність певних перешкод чи проблем у двосторонніх відносинах. Варто також зауважити, що Японія, як член "Великої сімки" та інших міжнародних організацій, ймовірно, поділяє загальну позицію цих структур щодо деяких аспектів політики Орбана, особливо тих, що стосуються верховенства права та демократичних цінностей. Однак, у двосторонніх відносинах ці питання, схоже, не виходять на перший план. Загалом, хоча відкритої критики політики Орбана з боку Японії не спостерігається, можна припустити, що певні аспекти його політики можуть викликати занепокоєння, особливо в контексті міжнародних відносин та економічного співробітництва. Проте, Японія, схоже, віддає перевагу дипломатичному підходу та фокусується на розвитку позитивних аспектів двосторонніх відносин.

Підходи Угорщини та Японії до підтримки України в умовах російської агресії суттєво відрізняються. Японія надає Україні значну фінансову, гуманітарну та дипломатичну підтримку. Хоча Японія обмежена у військових поставках через власні конституційні обмеження, вона активно бере участь у міжнародних ініціативах на підтримку України та надає значну допомогу для відновлення інфраструктури, забезпечення гуманітарних потреб і зміцнення економіки. Угорщина займає більш стриману позицію, обмежуючи підтримку України лише гуманітарною допомогою. Угорщина не надає військової допомоги Україні та не дозволяє транзит озброєнь через свою територію. Вона також утримується від

активної фінансової підтримки, віддаючи перевагу внутрішнім пріоритетам. Японія приєдналася до санкцій, введених західними країнами проти Росії, незважаючи на її територіальні суперечки з Росією щодо Курильських островів. Японія запровадила економічні санкції, заборонила експорт товарів високих технологій до Росії та заморозила активи низки російських банків. Токіо демонструє солідарність із країнами G7 у протидії російській агресії. Угорщина займає стриманішу позицію щодо санкцій, часто висловлюючи скептицизм і блокуючи деякі ініціативи ЄС. Орбан неодноразово заявляв, що санкції завдають більше шкоди європейській економіці, ніж Росії, і не підтримує розширення санкцій, які можуть вплинути на угорську економіку, особливо в енергетичній сфері.

Японія вживає кроки для зменшення залежності від російських енергоносіїв. Вона розширює співпрацю з країнами Близького Сходу та збільшує інвестиції в альтернативну енергетику. Хоча Японія зберегла деякі енергетичні проєкти в Росії через їхню стратегічну важливість, загалом Токіо прагне скоротити залежність від російських ресурсів. Угорщина продовжує тісну енергетичну співпрацю з Росією, зокрема зберігаючи угоди на постачання газу та підтримуючи проєкт розширення атомної електростанції "Пакш" у партнерстві з Росатомом. Угорщина залежить від російського газу та нафти, що робить її менш схильною до підтримки жорстких санкцій у цій галузі. Японія офіційно засудила російську агресію в Україні та дотримується жорсткої риторики щодо порушень міжнародного права з боку Росії. Японія послідовно підтримує територіальну цілісність України і закликає до повного відновлення її суверенітету. Угорщина обирає поміркованішу риторику щодо Росії, закликаючи до переговорів і виступаючи за діалог, навіть попри суперечності з позицією більшості країн ЄС. Орбан намагається зберегти нейтралітет, що викликає критику з боку партнерів у ЄС і НАТО.

Японія виступає за єдність міжнародної спільноти у протидії російській агресії. Як член G7, Японія підтримує спільну політику санкцій та участь у глобальних ініціативах на підтримку України, щоб посилити ізоляцію Росії та зупинити агресію. Угорщина часто зайнята внутрішніми пріоритетами та обирає автономний курс, який не завжди відповідає загальній позиції ЄС. Це може підірвати єдність Союзу, оскільки Угорщина неодноразово використовує право

вето щодо ініціатив на підтримку України.

Японія і Угорщина демонструють різні підходи до підтримки України в умовах російської агресії. Японія солідарна з позицією Заходу, надає фінансову та гуманітарну підтримку, вводить санкції та виступає за міжнародну єдність у протистоянні Росії. Угорщина ж обирає обережну та автономну позицію, обмежуючи свою допомогу Україні й зберігаючи тісніші зв'язки з Росією, що часто викликає критику з боку ЄС та НАТО.

Угорсько-японські відносини характеризуються тривалою історією та динамічним розвитком, особливо в останні десятиліття. Ці відносини охоплюють широкий спектр сфер, включаючи економіку, політику, культуру, науку та освіту. Економічне співробітництво є важливою складовою двосторонніх відносин. Японія виступає найбільшим азійським інвестором в Угорщині, з численними японськими компаніями, що створюють тисячі робочих місць та сприяють економічному зростанню країни. Угорський уряд, визнаючи важливість японських інвестицій, уклав стратегічні партнерські угоди з кількома провідними японськими корпораціями, що свідчить про взаємну зацікавленість у довгостроковому співробітництві. Політика Угорщини "Відкриття на Схід" відіграла значну роль у зміцненні зв'язків з Японією. Ця стратегія спрямована на диверсифікацію економічних партнерств Угорщини та посилення її позицій в Азії. У свою чергу, Японія розглядає Угорщину як важливого партнера в Центральній Європі, що може слугувати воротами для японського бізнесу на європейському ринку. Культурні та освітні обміни є важливою складовою двосторонніх відносин. Програми обміну студентами та науковцями, культурні заходи та мовні курси сприяють взаєморозумінню та зближенню двох народів. Особливо варто відзначити зростаючий інтерес японських студентів до медичної освіти в Угорщині, що стало важливим напрямком освітнього співробітництва.

У сфері науки та технологій спостерігається активна співпраця між університетами та дослідницькими інститутами обох країн. Спільні проекти в галузі високих технологій, інновацій та медицини демонструють потенціал для подальшого розвитку наукового співробітництва. Незважаючи на географічну відстань, Угорщина та Японія знаходять спільні інтереси та можливості для взаємовигідної

співпраці. Обидві країни прагнуть до подальшого поглиблення відносин, особливо в контексті глобальних економічних змін та технологічного прогресу. Угорсько-японські відносини можна розглядати як модель успішного партнерства між європейською та азійською країнами. Вони демонструють, як країни з різними культурними та історичними традиціями можуть будувати міцні та взаємовигідні зв'язки, засновані на взаємній повазі та спільних інтересах. Водночас, варто зазначити, що ці відносини не позбавлені викликів. Зокрема, деякі аспекти внутрішньої політики Угорщини можуть викликати занепокоєння з боку міжнародної спільноти, включаючи Японію. Однак, обидві сторони, здається, віддають перевагу прагматичному підходу, фокусуючись на позитивних аспектах співпраці та шукаючи шляхи подолання потенційних розбіжностей. У підсумку, угорсько-японські відносини демонструють потенціал для подальшого розвитку та поглиблення, особливо в галузях економіки, науки та культури, що може принести значні вигоди обом країнам у майбутньому.

3.7. Угорщина та Китай: пошук взаємовигідного співробітництва

Політичні відносини між Угорщиною та Китаєм характеризуються тісною співпрацею та взаємною підтримкою, що викликає певні суперечності у відносинах Угорщини з ЄС та західними партнерами. Стосунки між двома державами значно активізувалися після приходу до влади Віктора Орбана у 2010 році. Угорщина почала проводити політику "Відкриття на Схід", спрямовану на посилення зв'язків з азійськими країнами, особливо з Китаєм. Ця політика, започаткована урядом Віктора Орбана на початку 2010-х років, стала визначальною рисою зовнішньоекономічної стратегії Угорщини. Ця ініціатива виникла як відповідь на глобальні економічні виклики та прагнення Угорщини диверсифікувати свої міжнародні зв'язки. Угорський уряд вбачав у цьому можливість залучити нові інвестиції, відкрити нові ринки для угорських товарів та послуг, а також зміцнити позиції країни на міжнародній арені [151].

Спочатку ця стратегія охоплювала широке коло азійських країн, включаючи Росію, Індію, Японію та країни Близького Сходу. Однак з часом фокус все більше зміщувався на Китай. Угорщина активно підтримала китайську ініціативу "Один пояс, один шлях" і стала одним з ключових партнерів Китаю в Центральній Європі. У рамках цієї політики Угорщина здійснила ряд важливих кроків. Було підписано угоду про стратегічне партнерство з Китаєм, що відкрило шлях для більш тісної співпраці в різних сферах. Угорщина активно залучала китайські інвестиції в інфраструктурні проекти, зокрема в модернізацію залізничного сполучення між Будапештом і Белградом. Крім того, було прийнято рішення про відкриття філії китайського університету Фудань у Будапешті, що мало сприяти культурному та освітньому обміну. Результати цієї політики були неоднозначними. З одного боку, Угорщина дійсно зміцнила свої економічні зв'язки з Китаєм та іншими азійськими країнами, залучила значні інвестиції та розширила можливості для угорського бізнесу на азійських ринках. Країна стала своєрідними "воротами" для китайських інвестицій в Європейський Союз [152].

З іншого боку, ця політика викликала занепокоєння серед західних партнерів Угорщини, особливо в Європейському Союзі

та США. Критики вказували на ризики надмірної залежності від Китаю та можливі загрози для єдності ЄС. Зокрема, висловлювалися побоювання щодо впливу Китаю на політичні рішення Угорщини в рамках ЄС. Найбільш яскравим актуальним проявом цього стало те, що Будапешт упродовж останніх трьох тижнів двічі заблокував ухвалення резолюції ЄС щодо Китаю. Документ містив критичну оцінку змін до виборчого законодавства Гонконгу. Ці випадки не є якимось прецедентом. Упродовж кількох років Угорщина регулярно виступає проти резолюцій, котрі містять критику на адресу Пекіна. У березні 2024 року ЄС запровадив санкції щодо КНР, відповідаючи таким чином на порушення прав людини в цій країні. Попри те, що Угорщина приєдналась до санкцій, це, однак, не завадило угорському міністру закордонних справ Петеру Сіярто назвати їх "такими, що не мають сенсу, та шкідливими".

Незважаючи на критику, уряд Віктора Орбана продовжує дотримуватися курсу на зміцнення зв'язків з Китаєм та іншими азійськими країнами. Ця політика залишається важливим елементом зовнішньоекономічної стратегії Угорщини, спрямованої на посилення економічної конкурентоспроможності країни та диверсифікацію її міжнародного партнерства [153].

Китайські інвестиції в Угорщину стали визначальним фактором економічного розвитку країни в останні роки. За словами міністра закордонних справ Угорщини Петера Сіярто, китайські фірми інвестували в Угорщину до 2023 року вражаючу суму - 16 мільярдів євро, що зробило Китай найбільшим іноземним інвестором в країні. Це є прямим результатом політики "Відкриття на Схід", яку активно просуває уряд Віктора Орбана. Китайські інвестиції охоплюють широкий спектр галузей угорської економіки. Особливо значними є вкладення у виробництво акумуляторів для електромобілів. Китайська компанія CATL буде в Дебрецені завод вартістю 7,86 мільярда доларів, що є одним з найбільших інвестиційних проєктів в історії Угорщини. Цей завод не лише створить тисячі робочих місць, але й зміцнить позиції Угорщини як важливого гравця в європейській автомобільній промисловості. Автомобілебудування також привертає значну увагу китайських інвесторів.

Китайський виробник електромобілів BYD оголосив про плани будівництва свого першого європейського заводу в угорському місті

Сегед. Це рішення підкреслює стратегічне значення Угорщини як плацдарму для виходу китайських компаній на європейський ринок. У хімічній промисловості найбільшою прямою інвестицією КНР в угорську економіку залишається придбання хімічного концерну Borsodchem в 2011 році за 1,2 мільярда євро. Ця угода стала важливим кроком у зміцненні економічних зв'язків між двома країнами. Технологічний сектор також не залишився осторонь. Китайський технологічний гігант Huawei відкрив в Угорщині важливий регіональний центр логістики, що підкреслює зростаючу роль країни як технологічного хабу в Центральній Європі. Інфраструктурні проекти займають особливе місце в китайських інвестиціях. Найбільш помітним є проект залізничного сполучення між Будапештом та Белградом, для якого Угорщина взяла китайський кредит обсягом два мільярди євро. Крім того, обговорюється участь Китаю у створенні вантажної залізниці навколо Будапешта та залізничного сполучення між столицею та аеропортом "Феріхедь". Географічно значна частина китайських інвестицій зосереджена на сході Угорщини, на відстані від 80 до 130 км від українського кордону. Це може мати геополітичне значення, враховуючи близькість до України та інших країн Східної Європи. Важливо відзначити, що Угорщина не лише залучає прямі інвестиції, але й активно користується китайськими кредитами. Навесні 2024 року країна взяла у трьох китайських банків 1 мільярд євро кредиту - це найбільша сума, яку Будапешт коли-небудь позичав у китайських фінансових установ. Такий високий рівень китайських інвестицій та кредитування є результатом цілеспрямованої політики угорського уряду. Угорщина та Китай підписали угоду про стратегічне партнерство та ще 18 угод та меморандумів про взаєморозуміння, що створює міцну основу для подальшого розвитку економічних відносин. Однак, така тісна співпраця з Китаєм викликає занепокоєння в ЄС та США. Критики вказують на ризики надмірної залежності Угорщини від Китаю та можливий вплив на політичні рішення країни в рамках ЄС. Незважаючи на це, угорський уряд продовжує розглядати китайські інвестиції як ключовий фактор економічного зростання та посилення міжнародної позиції країни.

Угорщина та Китай протягом останніх років підписали численні угоди про співпрацю, які охоплюють широкий спектр галузей та сфер діяльності. Ці угоди відображають прагнення обох країн

до поглиблення економічних, політичних та культурних зв'язків. Ключовою серед цих угод є Угода про всеосяжне стратегічне партнерство, яка встановлює рамки для довгострокової співпраці між країнами. Ця угода визначає основні напрямки взаємодії та створює підґрунтя для подальшого розвитку двосторонніх відносин. У сфері енергетики особливу увагу привертає угода про співпрацю в галузі мирного використання ядерної енергії. Ця угода відкриває можливості для обміну технологіями та досвідом у сфері ядерної енергетики, що є важливим для енергетичної безпеки Угорщини [154].

Торговельна співпраця між країнами регулюється низкою угод, спрямованих на збільшення товарообігу та спрощення торговельних процедур. Ці угоди охоплюють різні аспекти торгівлі, від митних питань до захисту інтелектуальної власності. Інвестиційна співпраця є одним з ключових напрямків взаємодії. Угоди в цій сфері створюють сприятливі умови для китайських інвестицій в Угорщину, зокрема у виробництво електромобілів та акумуляторів для них. У галузі транспорту найбільш значущою є угода про будівництво високошвидкісної залізниці між Белградом та Будапештом. Цей проект є частиною китайської ініціативи "Один пояс, один шлях" і має стратегічне значення для обох країн. Сільськогосподарська співпраця регулюється окремими угодами, які сприяють обміну технологіями та досвідом у цій галузі, а також відкривають нові можливості для експорту угорської сільськогосподарської продукції до Китаю. У сфері туризму підписані угоди спрямовані на збільшення туристичного потоку між країнами, спрощення візових процедур та розвиток туристичної інфраструктури. Культурна співпраця також не залишилася поза увагою. Угоди в цій сфері передбачають обмін студентами, науковцями, організацію культурних заходів та виставок.

Важливе місце займають угоди про фінансування інфраструктурних проєктів, які дозволяють Угорщині залучати китайські кредити для розвитку своєї інфраструктури. Крім того, між країнами підписано ряд меморандумів про взаєморозуміння, які стосуються обміну інформацією між урядовими відомствами, співпраці в галузі освіти, науки і технологій. Загалом, ці угоди створюють міцну основу для всебічного розвитку відносин між Угорщиною та Китаєм, охоплюючи практично всі сфери економічного та суспільного життя. Вони відображають прагнення Угорщини до

диверсифікації своїх міжнародних зв'язків та зміцнення економічних відносин з Китаєм як одним з ключових глобальних гравців [155].

Угорщина розглядається Китаєм як важливий партнер для виходу на ринок ЄС, особливо в контексті можливих протекціоністських заходів з боку Євросоюзу. Угорщина стала для Китаю своєрідними "воротами" до ринку ЄС. Це пов'язано з кількома факторами:

1. Географічне розташування Угорщини в центрі Європи робить її зручним логістичним хабом.

2. Прокитайська політика уряду Віктора Орбана створює сприятливі умови для китайських інвестицій та бізнесу.

3. Угорщина часто блокує критичні щодо Китаю резолюції ЄС, що робить її цінним політичним союзником Пекіна в Європі.

Китай активно інвестує в угорську економіку, по що вже йшла мова раніше. Китайські компанії розглядають Угорщину як плацдарм для розміщення виробництва, орієнтованого на європейський ринок. Це створює можливість для уникнення сплати тарифів ЄС, а розміщення виробництва в Угорщині дозволяє китайським компаніям обходити можливі протекціоністські заходи ЄС. Наприклад, якщо ЄС введе тарифи на імпорт китайських електромобілів, то автомобілі, вироблені на заводах в Угорщині, не підпадуть під ці обмеження, оскільки вважатимуться виробленими в ЄС.

Угорщина часто виступає на підтримку Китаю на міжнародній арені, зокрема в рамках ЄС. Це створює сприятливе політичне середовище для китайських економічних інтересів в Європі. Таким чином, Угорщина стала для Китаю важливим партнером, який допомагає обходити можливі протекціоністські заходи ЄС та забезпечує доступ до європейського ринку. Це партнерство базується на взаємній вигоді: Китай отримує доступ до ринку ЄС, а Угорщина - значні інвестиції та економічні можливості.

Віктор Орбан, прем'єр-міністр Угорщини, послідовно характеризує відносини своєї країни з Китаєм як "всеосяжне партнерство" і називає Китай "одним зі стовпів нового світового порядку". Ця позиція відображає глибоку стратегічну переорієнтацію угорської зовнішньої політики, яка відбувається під керівництвом Орбана протягом останнього десятиліття. Орбан розглядає співпрацю з Китаєм як ключовий елемент своєї політики "відкриття на Схід", яка спрямована на диверсифікацію економічних та політичних

зв'язків Угорщини. Він неодноразово підкреслював, що ця стратегія є відповіддю на зміни у глобальному балансі сил, де Китай відіграє все більшу роль. У своїх виступах угорський прем'єр-міністр наголошує на економічних перевагах тісної співпраці з Китаєм. Він підкреслює важливість китайських інвестицій для розвитку угорської економіки, особливо в контексті створення нових робочих місць та модернізації інфраструктури [156].

Орбан неодноразово заявляв, що Угорщина "й надалі забезпечуватиме справедливі умови для китайських компаній, які інвестують у нашу країну". Крім того, Орбан бачить у співпраці з Китаєм можливість для технологічного розвитку Угорщини. Він говорить про створення в країні умов "для найсучасніших західних та найсучасніших східних технологій зустрічатися та будувати співпрацю". Це відображає прагнення Угорщини стати технологічним хабом, де зустрічаються інновації зі Сходу та Заходу. Особливу увагу Орбан приділяє китайській ініціативі "Один пояс, один шлях". Він розглядає участь Угорщини в цьому проекті як стратегічну можливість для країни стати важливим логістичним та економічним центром на перетині торгових шляхів між Азією та Європою. У політичному плані Орбан часто виступає на підтримку Китаю на міжнародній арені, особливо в рамках Європейського Союзу. Він неодноразово блокував критичні щодо Китаю резолюції ЄС і заявляв, що Угорщина не буде "повчати Китай демократії". Така позиція відображає прагнення Орбана позиціонувати Угорщину як ключового союзника Китаю в Європі.

Називаючи Китай "одним зі стовпів нового світового порядку", Орбан підкреслює своє бачення майбутнього глобальної політики та економіки. Він вважає, що світ рухається до багатопольярної системи, де Китай відіграватиме одну з провідних ролей. У цьому контексті Орбан прагне забезпечити Угорщині вигідну позицію в новій глобальній архітектурі. Орбан також бачить Угорщину як потенційного посередника між Китаєм та Європейським Союзом. Він прагне, щоб його країна відігравала ключову роль у просуванні китайсько-європейських відносин, позиціонуючи Угорщину як міст між Сходом і Заходом. Така позиція Орбана щодо Китаю викликає значне занепокоєння серед партнерів Угорщини по ЄС та в США. Критики побоюються, що надмірна залежність від Китаю може

підірвати єдність Європейського Союзу та послабити трансатлантичні зв'язки. Однак Орбан продовжує наполягати на тому, що тісна співпраця з Китаєм відповідає національним інтересам Угорщини та є необхідною для економічного процвітання країни в умовах мінливого глобального ландшафту.

Угорщина висловлює підтримку так званому "мирному плану" Китаю щодо війни в Україні, що відображає узгодженість позицій двох країн з цього важливого міжнародного питання. Прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан під час візиту китайського лідера Сі Цзіньпіна до Будапешта у травні 2024 року заявив про підтримку китайської ініціативи. Орбан охарактеризував Китай як "одного зі стовпів нового світового порядку" і підкреслив, що Угорщина підтримуватиме китайський план щодо врегулювання конфлікту в Україні. Китайський "мирний план" складається з 12 пунктів і закликає до деескалації та припинення вогню в Україні. Однак цей план був скептично сприйнятий західними країнами через відмову Китаю засудити російську агресію та повторення деяких російських наративів. Угорська позиція щодо війни в Україні часто відрізняється від загальної позиції ЄС та НАТО. Орбан неодноразово закликав до негайного припинення вогню та початку мирних переговорів, стверджуючи, що конфлікт неможливо вирішити на полі бою. Підтримка Угорщиною китайського плану відображає більш широку стратегію країни щодо зближення з Китаєм.

Орбан характеризує відносини з Китаєм як "всеосяжне партнерство" і прагне розширювати економічну та політичну співпрацю між країнами. Угорщина також приєдналася до ініціативи "Друзі миру", створеної Китаєм та Бразилією для просування свого плану припинення війни в Україні. Міністр закордонних справ Угорщини Петер Сійярто заявив, що країна візьме участь у зустрічі засновників цієї ініціативи в Нью-Йорку. Така позиція Угорщини викликає занепокоєння серед західних партнерів, особливо в ЄС та НАТО. Критики вважають, що підтримка Угорщиною китайського плану може підірвати єдність Заходу у підтримці України та протидії російській агресії. Однак угорське керівництво наполягає, що їхня позиція спрямована на досягнення миру та відповідає національним інтересам Угорщини. Орбан неодноразово заявляв, що Угорщина прагне відігравати роль посередника між Сходом і Заходом,

зокрема у відносинах між ЄС та Китаєм. Підтримка Угорщиною китайського "мирного плану" є частиною ширшої стратегії країни щодо балансування між Заходом і Сходом та прагнення відігравати більш незалежну роль у міжнародній політиці. Це також відображає зростаючий вплив Китаю в Центральній та Східній Європі та його прагнення відігравати більшу роль у вирішенні глобальних конфліктів [157].

Розвиток відносин між Угорщиною та Китаєм дійсно викликає значне занепокоєння у Європейському Союзі та Сполучених Штатах, особливо після 2010 року, коли прем'єр-міністром Угорщини став Віктор Орбан. Це занепокоєння має кілька ключових причин. Після падіння комуністичного режиму в 1990 році Угорщина взяла курс на інтеграцію із Заходом, вступивши до НАТО в 1999 році та до ЄС у 2004 році. Однак з приходом до влади Віктора Orbana в 2010 році зовнішньополітичний курс країни почав змінюватися. Орбан запровадив політику "Відкриття на Схід", спрямовану на посилення економічних зв'язків з азійськими країнами, особливо з Китаєм. Угорщина стала одним з найактивніших прихильників китайських ініціатив у Європі. Країна приєдналася до формату співпраці "16+1" між Китаєм та країнами Центральної та Східної Європи, а також підтримала китайську ініціативу "Один пояс, один шлях" [158].

Угорщина неодноразово блокувала спільні заяви ЄС, які критикували Китай за порушення прав людини або інші спірні питання. Економічна співпраця між Угорщиною та Китаєм значно посилилася. За словами угорського міністра закордонних справ, китайські компанії інвестували в Угорщину близько 16 мільярдів євро, що робить Китай найбільшим іноземним інвестором в країні. Угорщина активно залучає китайські інвестиції в різні сектори економіки, включаючи автомобілебудування, виробництво акумуляторів для електромобілів та інфраструктурні проекти.

Особливе занепокоєння у західних партнерів викликає участь китайських компаній у стратегічних секторах угорської економіки. Наприклад, Угорщина дозволила китайській компанії Huawei брати участь у розвитку мереж 5G, незважаючи на застереження США щодо можливих ризиків для безпеки. Віктор Орбан неодноразово висловлювався на підтримку Китаю на міжнародній арені. Він називав Китай "одним зі стовпів нового світового порядку" і заявляв,

що Угорщина ніколи не буде "повчати Китай демократії". Такі заяви суперечать загальній позиції ЄС та США щодо Китаю. Угорщина підтримала так званий "мирний план" Китаю щодо врегулювання війни в Україні, який був скептично сприйнятий більшістю західних країн. Це ще більше посилює розбіжності між Угорщиною та її західними партнерами. Західні країни побоюються, що через тісні зв'язки з Китаєм Угорщина може стати "троянським конем" Пекіна в ЄС. Існують побоювання, що Китай може використовувати свій економічний вплив на Угорщину для просування своїх інтересів всередині ЄС.

Критики вказують на те, що тісна співпраця з Китаєм може підривати демократичні інститути в Угорщині та посилювати авторитарні тенденції в країні. Також існують побоювання щодо можливого впливу Китаю на політичні рішення Угорщини в рамках ЄС. Загалом, розвиток відносин між Угорщиною та Китаєм створює серйозні виклики для єдності ЄС та трансатлантичного партнерства. Західні країни намагаються знайти баланс між збереженням конструктивних відносин з Угорщиною та протидією надмірному впливу Китаю в регіоні.

Китай запропонував Угорщині розширити співпрацю у сферах безпеки, правоохоронної діяльності та боротьби з тероризмом. Ця пропозиція була висловлена під час візиту високопоставлених китайських посадовців до Будапешта. Міністр громадської безпеки Китаю Ван Сяохун під час зустрічі з прем'єр-міністром Угорщини Віктором Орбаном висловив сподівання на поглиблення правоохоронних і безпекових зв'язків між двома країнами. Він зазначив, що такий крок стане "новим моментом у двосторонніх відносинах" та дозволить країнам краще взаємодіяти у боротьбі з тероризмом і транснаціональною злочинністю. Ван Сяохун також провів зустріч з міністром внутрішніх справ Угорщини Шандором Пінтером, під час якої були підписані документи про співпрацю між правоохоронними та безпековими органами двох країн. Хоча точний зміст цих документів не розголошується, вони, ймовірно, стосуються обміну інформацією та досвідом у сферах боротьби зі злочинністю та забезпечення громадської безпеки. Ця пропозиція Китаю розглядається як частина ширшої стратегії зміцнення впливу в Центральній Європі, зокрема через ініціативу "Один пояс,

один шлях". Китай прагне розширити свою присутність не лише в економічній сфері, але й у питаннях безпеки та правоохоронної діяльності. Для Угорщини ця співпраця може означати доступ до китайських технологій та досвіду у сфері безпеки, а також можливість зміцнити свої позиції в регіоні. Однак ця ініціатива викликає занепокоєння у Європейському Союзі та США, які розглядають її як потенційну загрозу для єдності ЄС та трансатлантичного партнерства. Пропозиція Китаю щодо співпраці у сфері безпеки надійшла в той момент, коли Угорщина, єдиний союзник Росії в Європейському Союзі, намагається послабити свою залежність від західних країн. Це створює додаткову напругу у відносинах Угорщини з ЄС та НАТО. Загалом, ця ініціатива відображає зростаючу роль Китаю у світовій політиці та його прагнення розширити свій вплив у різних регіонах світу, включаючи Центральну Європу. Для Угорщини це може означати нові можливості, але також і потенційні ризики, пов'язані з балансуванням між інтересами Китаю та зобов'язаннями перед ЄС і НАТО [159].

Висновки. На основі вищенаведеного можна зробити такі висновки щодо співробітництва між Угорщиною та Китаєм. Угорщина та Китай значно посилили свої відносини, підписавши угоду про всеосяжне стратегічне партнерство. Це відображає прагнення обох країн до тісної та довгострокової співпраці у різних сферах. Китай став найбільшим іноземним інвестором в Угорщині, вклавши близько 16 мільярдів євро. Країни підписали численні угоди про співробітництво в галузях енергетики, торгівлі, інвестицій, туризму, сільського господарства та культури. Особлива увага приділяється розвитку інфраструктури, зокрема будівництву швидкісної залізниці між Будапештом і Белградом. Це частина китайської ініціативи "Один пояс, один шлях".

Угорщина підтримує китайські ініціативи на міжнародній арені, зокрема так званий "мирний план" щодо війни в Україні. Це свідчить про узгодженість позицій двох країн з деяких міжнародних питань. Китай розглядає Угорщину як важливого партнера для виходу на ринок ЄС, особливо в контексті можливих протекціоністських заходів з боку Євросоюзу. Тісна співпраця між Угорщиною та Китаєм викликає занепокоєння у ЄС та США, оскільки може суперечити спільній політиці Заходу щодо Китаю. Загалом, співробітництво

між Угорщиною та Китаєм демонструє прагнення обох країн до взаємовигідної співпраці, але також створює певні геополітичні виклики в контексті відносин з ЄС та США.

Висновки до розділу 3. Цей розділ охоплює сучасні двосторонні відносини Угорщини з ключовими глобальними державами, що відображають багатовекторний підхід країни у зовнішній політиці, орієнтований на баланс між євроатлантичною інтеграцією та розширенням співпраці з країнами Сходу. Вивчення цих відносин показує, як Угорщина адаптується до глобальних політичних та економічних викликів, вибудовуючи співпрацю з державами, що мають стратегічне значення для її національних інтересів.

Угорсько-американські відносини характеризуються глибокою співпрацею в оборонній, безпековій та економічній сферах. Як член НАТО, Угорщина підтримує військову взаємодію зі США, зокрема через спільні навчання та модернізацію армії. Однак, у політичній площині спостерігаються певні розбіжності, зокрема у питаннях демократії та прав людини, а також у підходах до Росії. Ці протиріччя викликають напругу в двосторонніх відносинах, але не заважають стратегічному партнерству, яке має обоєпільні вигоди.

Німеччина є одним із найважливіших економічних партнерів Угорщини, зосереджуючись на промисловому співробітництві, торгівлі та інвестиціях, особливо у сфері автомобілебудування. Німецькі компанії, такі як Audi та Mercedes-Benz, забезпечують значну кількість робочих місць в Угорщині, сприяючи розвитку регіональної економіки. Проте політичні розбіжності, зокрема щодо питань міграції та верховенства права, іноді стають викликом для відносин. Незважаючи на це, економічне партнерство залишається стабільним і взаємовигідним.

Відносини Угорщини з Великою Британією після Brexit зберегли стабільність, хоча формат співпраці змінився. Велика Британія залишається для Угорщини важливим партнером у сфері оборони, науки та освіти. Обидві країни зацікавлені у продовженні взаємодії у питаннях безпеки та боротьби з кіберзагрозами. Окрім того, економічна співпраця триває завдяки підписанню нових торговельних угод, адаптованих до умов після виходу Британії з ЄС.

Італія та Угорщина підтримують міцні культурні та економічні зв'язки, що розвивалися з 1990-х років. Країни мають спільний підхід

до питань міграції та безпеки на європейському рівні, що зміцнює їхнє політичне партнерство. Економічна співпраця зосереджена на промисловому виробництві та енергетиці, зокрема у сфері переробки природного газу. Культурні обміни також є важливим аспектом відносин, що сприяє взаємному розумінню та інтеграції громад.

Франція є важливим партнером Угорщини в Європейському Союзі, хоча їхні політичні позиції інколи розходяться, особливо щодо питань демократії та міграції. Незважаючи на це, країни співпрацюють у галузях енергетики, оборони та наукових досліджень. Франція інвестує в угорський енергетичний сектор, зокрема у проекти, пов'язані з атомною енергетикою, що є важливим компонентом угорської енергетичної стратегії. Наукова співпраця в університетах та дослідницьких установах також зміцнює відносини між державами.

У межах стратегії «Відкриття на Схід» Угорщина активно розвиває співпрацю з Японією. Японія є одним із провідних інвесторів в Угорщині у сферах автомобільної промисловості, електроніки та технологій. Обидві країни реалізують спільні проекти у сфері досліджень і розвитку, що підвищує технологічну конкурентоспроможність Угорщини. Крім того, культурні обміни та освітні програми сприяють зміцненню зв'язків між державами.

Відносини Угорщини з Китаєм базуються на економічній співпраці та інфраструктурних проектах. Угорщина стала першою країною ЄС, яка підтримала китайську ініціативу «Один пояс, один шлях», що сприяє розвитку транспортної інфраструктури та залученню китайських інвестицій. Ця взаємодія включає інвестиції в залізничні проекти та розвиток комунікаційних мереж. Незважаючи на стурбованість деяких європейських країн щодо впливу Китаю, Угорщина бачить у співпраці з Китаєм можливості для економічного зростання та розвитку.

Загалом, багатовекторна зовнішня політика Угорщини дозволяє їй підтримувати стабільні та взаємовигідні відносини з різними глобальними державами. Завдяки цьому Угорщина має змогу зміцнювати свої позиції на міжнародній арені, поєднуючи євроатлантичну інтеграцію з прагненням розширювати економічні зв'язки на Сході. Такий підхід сприяє диверсифікації економіки країни, розвитку нових ринків та підвищенню її ролі у міжнародних процесах.

Розділ 4. Міждержавні відносини Угорщини із сусідніми країнами в контексті угорської етнонаціональної ідентичності

4.1. Захист прав угорської національної меншини в сусідніх країнах – одна із головних завдань зовнішньої політики Угорщини

Угорська етнонаціональна ідентичність глибоко пов'язана з історичними подіями, зокрема з Тріанонським мирним договором 1920 року. Цей договір, на думку дослідників, мав для країни, що зазнала поразки, «драконівські умови з усіх договорів, які уклалися після цієї війни». В Угорщині це й зараз сприймається як велика катастрофа в історії держави. Територія Угорщини за договором скорочувалась на 77 %, а населення – на 59 %. Румунія отримала Трансильванію та Банат, Королівство Сербів, Хорватів і Словенців – Воеводину і Хорватію. Угорщина втрачала вихід до Адріатичного моря. Словаччина і Закарпатська Україна переходили до складу Чехо-Словаччини. Угорщина відмовлялася від усіх прав на території колишньої Австро-Угорської монархії, в тому числі й на Закарпатську Україну. Також Угорщина передавала Австрії Бургенланд (прикордонна територія, заселена німецьким населенням) [160]. Згідно з Паризькими мирними угодами 1947 р. Угорщина була відновлена в межах 1937 р. (обидва Віденські арбітражі було визнано недійсними, скасування збільшення територій Угорщини за рахунок Чехословаччини та Румунії), за винятком трьох сіл на південь від Братислави, які були передані Чехословаччині. Насправді це була помста Сталіна за те, що угорці досить завзято воювали на боці Гітлера і були одними з найкращих вояків гітлерівської коаліції. Таким чином угорці, з одного боку, опинились за кордоном своєї Батьківщини, не змінюючи місце проживання, з іншого, – перетворилися з панівної нації на національну меншину, яка стала найчисельнішою меншиною в Європі.

Так, сьогодні приблизно 3 млн угорців проживає за межами країни, з них: в Австрії – 25 тис. 884 чол., Румунії – 1 млн 639 тис., в Чехії – 20 тис. чол., в Словаччині – 520 тис. чол., в Сербській

Воєводині – 350 тис. чол., в Україні – 151,5 тис. чол., в Словенії – 6 тис. 243 чол., в Хорватії – 14 тис. 47 чоловік⁴. Колишньому прем'єр-міністрові Угорщини Йозефу Анталу (1990–1993) належать слова: «Біль Тріанону стукає в серці кожного угорця» [161]. Ця проблема є досить болючою для угорського суспільства, угорської політикуму. Тому серед населення досить поширені настрої образи за втрачені території та своїх співвітчизників, які не зі своєї волі стали громадянами сусідніх держав. Ситуація, яка склалася у цій царині, породила за сто років її існування надзвичайно складний комплекс морально-психологічних, етнокультурних, соціально-економічних, а отже, й суспільно-політичних проблем. Тому цей так званий «посттріанонський синдром» активно використовують у своїй риториці провідні угорські партії. І не дивно, що парламентська коаліція ФІДЕС – Угорський громадянський союз – Християнська демократична народна партія досить активно здійснює цю політику. Цей договір спричинив втрату двох третин територій та третини населення Угорщини. Мільйони угорців опинилися за межами нових кордонів, що мало драматичні наслідки для національної ідентичності.

Цей договір заклав основи для національної травми, яка досі відчувається в суспільстві. Втрата територій, де проживали етнічні угорці, привела до появи концепції «Великої Угорщини», яка стала ключовим елементом угорської зовнішньої політики, зокрема щодо захисту прав угорських меншин у сусідніх країнах.

Одним із найважливіших аспектів цієї політики є прагнення до підтримки угорців, які опинилися за кордонами після Тріанону, через культурні, освітні, економічні та політичні інструменти. Угорщина активно підтримує угорські меншини в сусідніх країнах, таких як Румунія, Словаччина, Сербія та Україна, через різні форми допомоги. Це включає програми надання громадянства за спрощеною процедурою, що викликало занепокоєння у деяких сусідніх держав [162].

Після падіння комунізму, Тріанон знову став центральною темою в угорській політиці. Особливо після 2010 року, під час правління партії «Фідес» Віктора Орбана, питання національної ідентичності та угорських меншин за кордоном набули більшої ваги. Угорщина почала просувати ідеї, які підтверджують національну єдність усіх

угорців, незалежно від їхнього місця проживання. Ця політика, хоча і спрямована на захист прав угорських меншин, часто призводить до дипломатичної напруги із сусідніми країнами, що вважають такі дії втручанням у свої внутрішні справи.

Тріанон також сформував специфічний підхід Угорщини до європейських структур. Після Другої світової війни Угорщина була змушена дистанціюватися від ревізійністських прагнень, але з часом ці питання повернулися на порядок денний. Прагнення до перегляду наслідків Тріанону стало частиною політичного дискурсу в сучасній Угорщині, особливо у сфері захисту прав етнічних угорців у сусідніх країнах.

Сучасна зовнішня політика Угорщини, зокрема під керівництвом Орбана, має на меті не лише захист прав угорських меншин, але і побудову нової ідентичності країни в рамках національного консерватизму та ідеї «неліберальної демократії». Це проявляється в акценті на християнських цінностях, національній ідентичності та пріоритеті суверенітету. Така політика, попри певні успіхи у формуванні підтримки серед угорської діаспори, створює додаткові виклики для Угорщини у відносинах з сусідніми державами та Європейським Союзом, зокрема через занепокоєння щодо порушення правових принципів та демократичних стандартів.

Політика Угорщини щодо підтримки закордонних угорців набиравала обертів у XXI столітті і стала однією з головних пріоритетів зовнішньої політики країни. Ця політика включає активну підтримку культурних та освітніх прав етнічних угорців за кордоном, забезпечення збереження їхньої національної ідентичності, а також спрощення процедур отримання громадянства. Угорщина розробила законодавчі механізми, що дозволяють етнічним угорцям, які проживають за межами країни, отримувати угорське громадянство, що викликало занепокоєння у деяких сусідніх державах. Крім того, угорський уряд надає значну економічну підтримку угорським громадам за кордоном, фінансуючи культурні центри, школи та інші установи, що працюють на збереження національної спадщини. Уряд також підтримує угорські політичні партії в деяких сусідніх країнах, що іноді розглядається як втручання у внутрішні справи цих держав [163].

Історичні та ідеологічні основи угорської етнонаціональної

політики включають кілька ключових концепцій. Одна з них – це ідея "етнічної нації", згідно з якою Угорщина розглядає себе не лише як державу в межах своїх кордонів, а й як етнічну спільноту, що включає всіх угорців, незалежно від їхнього місця проживання чи громадянства. Ця концепція стає основою для активної підтримки угорських меншин, які проживають у сусідніх країнах, через різноманітні культурні та політичні програми. Ще одна важлива концепція – це історична спадщина Тріанону. Угорська політика щодо закордонних угорців заснована на прагненні до відновлення історичної справедливості та збереження культурної спадщини. Це відображається не тільки в спрощеній процедурі отримання громадянства, але й у різноманітних програмах економічної підтримки та лобюванні інтересів угорських громад на міжнародному рівні.

Сучасний угорський уряд активно просуває ідеї християнської ідентичності та культурного консерватизму. Це знаходить своє відображення у внутрішній політиці країни, де особливий акцент робиться на збереженні національних цінностей, протистоянні глобалізаційним процесам і мультикультуралізму. Угорщина позиціонує себе як захисник християнської Європи та просуває ідею єдності угорського народу на основі спільної мови, культури та релігії. Окрім цього, уряд продовжує підтримувати етнічних угорців за кордоном через різноманітні програми, що спрямовані на збереження їхньої національної ідентичності [164].

Політика Угорщини щодо закордонних угорців має значний вплив на її відносини з сусідніми країнами, особливо з тими, де проживають значні угорські меншини. Це часто призводить до дипломатичних конфліктів і напруженості у міждержавних відносинах. Одним із найважливіших прикладів цього є ситуація в Україні, де мовне питання та питання угорських меншин стало причиною серйозних суперечок між двома країнами. Ухвалення Україною закону про освіту у 2017 році, який обмежує використання мов меншин, викликало різку критику з боку Угорщини, що призвело до блокування угорською стороною низки засідань комісії Україна-НАТО. Це показує, як угорська політика щодо захисту прав угорських меншин може впливати на ширший контекст міжнародних відносин.

Напруженість у відносинах Угорщини з сусідніми державами також відчувається в інших країнах, де проживають значні угорські

громади. Питання подвійного громадянства, мовних прав та культурної автономії часто стають предметом дипломатичних суперечок. Однак, незважаючи на такі конфлікти, Угорщина продовжує підтримувати угорські громади, вважаючи це своїм моральним обов'язком перед національною спадщиною. Це відображає глибоко вкорінені історичні травми та національні інтереси, які продовжують формувати зовнішню політику країни.

Політика Угорщини щодо захисту прав угорських меншин за кордоном має також важливі геополітичні наслідки. Вона впливає на регіональну стабільність і створює додаткові виклики для сусідніх держав. У деяких випадках угорська політика може призводити до зростання міжетнічної напруженості та загострення дипломатичних відносин. Це особливо актуально в контексті сучасної політичної ситуації в Центральній та Східній Європі, де питання національної ідентичності та міжетнічних відносин залишаються одними з ключових тем політичного дискурсу.

З огляду на це, Угорщина продовжує зміцнювати свою позицію в міжнародній політиці, орієнтуючись на захист своїх національних інтересів через підтримку угорців за кордоном. Така політика, незважаючи на складнощі у відносинах з сусідніми державами, дозволяє Будапешту залишатися активним гравцем на міжнародній арені, використовуючи питання захисту національних меншин як важливий політичний інструмент.

Важливим аспектом реалізації етнонаціональної політики Угорщини є створена урядом розгалужена система законодавчих та інституційних механізмів підтримки закордонних угорців. Ключовою подією стало прийняття у 2001 році Закону про угорців, які проживають у сусідніх країнах, який визначив правові рамки підтримки етнічних угорців за кордоном. Цей закон встановив спеціальний статус для закордонних угорців та передбачив низку пільг у сферах освіти, культури та працевлаштування. Подальше прийняття у 2010 році закону про спрощене отримання громадянства значно розширило можливості етнічних угорців за кордоном, дозволивши їм отримувати угорське громадянство без необхідності проживання на території країни.

Угорський уряд також розробив комплексну систему економічної підтримки закордонних угорських громад. Ця система включає

програми розвитку малого та середнього бізнесу, інвестиційні проекти в регіонах проживання угорських меншин, гранти на культурні та освітні проекти, підтримку угорськомовних ЗМІ та фінансування реставрації історичних пам'яток. Особлива увага приділяється збереженню угорськомовної освіти за кордоном через підтримку шкіл та університетів, надання стипендій для навчання в Угорщині, організацію програм обміну для викладачів та студентів, забезпечення навчальними матеріалами та організацію мовних курсів.

Культурна дипломатія є ще одним важливим інструментом реалізації етнонаціональної політики. Угорщина розвиває мережу культурних центрів імені Балашші, організовує культурні фестивалі та мистецькі події, підтримує угорські театри та музичні колективи за кордоном. Ця діяльність спрямована на збереження історичної спадщини та популяризацію угорської культури в сусідніх країнах.

Етнонаціональна політика Угорщини має значний вплив на її відносини з Європейським Союзом. Країна активно використовує право вето в європейських структурах для захисту інтересів угорських меншин, формує альянси з консервативними силами та просуває альтернативне бачення європейської інтеграції. При цьому особливий акцент робиться на захисті національного суверенітету в контексті європейської політики.

В рамках регіонального співробітництва Угорщина активно розвиває відносини через участь у Вишеградській групі, посилює двосторонні зв'язки та розвиває транскордонне співробітництво, особливо в Карпатському регіоні. Така політика дозволяє створювати сприятливі умови для підтримки угорських громад у сусідніх країнах.

Сучасна етнонаціональна політика Угорщини стикається з низкою демографічних викликів у середовищі угорських громад за кордоном. Серед них - старіння населення, міграція молоді до більших міст або інших країн ЄС, природні асиміляційні процеси та зростання кількості змішаних шлюбів. Ці фактори створюють додаткові виклики для збереження національної ідентичності та вимагають адаптації політичних інструментів.

Політичні виклики також відіграють важливу роль у формуванні сучасної етнонаціональної політики Угорщини. Уряду доводиться шукати баланс між активною підтримкою меншин та збереженням

конструктивних міждержавних відносин. Вплив глобалізації на національну ідентичність, зміна поколінь у керівництві організацій меншин та необхідність адаптації до нових геополітичних реалій вимагають постійного оновлення політичних підходів та інструментів [165].

На рівні двосторонніх відносин етнонаціональна політика Угорщини реалізується через постійні переговори щодо прав меншин, розвиток економічного співробітництва, культурний обмін та реалізацію спільних транскордонних проектів. На багатосторонньому рівні країна активно бере участь у міжнародних організаціях, просуває права меншин на європейському рівні та формує коаліції з іншими країнами, які мають подібні інтереси.

Довгострокові цілі угорської етнонаціональної політики включають збереження національної ідентичності угорських громад за кордоном, подальший розвиток освітньої інфраструктури, поглиблення економічної інтеграції та розширення культурної співпраці. При цьому враховуються можливі сценарії розвитку ситуації, які залежать від демографічних змін, політичних трансформацій у регіоні, економічних факторів та глобальних трендів.

Важливим аспектом сучасної угорської етнонаціональної політики є її адаптивність до мінливих умов міжнародного середовища. Угорщина постійно оновлює інструменти підтримки закордонних угорців, враховуючи як традиційні методи збереження національної ідентичності, так і сучасні технологічні можливості. Це включає розвиток онлайн-освіти, цифрових культурних проектів та використання соціальних мереж для підтримки зв'язків між угорськими громадами.

Особлива увага приділяється молодому поколінню закордонних угорців, оскільки саме від нього залежить майбутнє збереження угорської ідентичності за межами країни. Уряд розробляє спеціальні програми, спрямовані на залучення молоді до культурних та освітніх проектів, створення можливостей для професійного розвитку та підтримку підприємницьких ініціатив. Це допомагає формувати нову генерацію лідерів угорських громад, здатних ефективно відстоювати інтереси своїх спільнот у сучасному світі.

4.2. Угорсько-австрійський діалог: від минулого до сучасності

Протягом історії угорські війська неодноразово воювали проти австрійських правителів, залишаючи незгладимий слід у вічному протистоянні куруців і лабанців. В історії Угорщини також були періоди, коли на троні країни перебував Габсбург, що стало важливою частиною політичної реальності. Після компромісу 1867 року, стосунки між двома народами стали ще тіснішими, і під керівництвом Франца Йосифа виникла дуалістична монархія. Цей союз проіснував до 1916 року і став каталізатором для швидкого розвитку угорської економіки. До цього Угорщина була переважно аграрною країною, але за короткий час вона перейшла на шлях індустріалізації, і вже на початку ХХ століття змогла досягти значного економічного розвитку, випередивши багато інших країн регіону [166].

Розпад Австро-Угорської імперії у 1918 році призвів до проголошення Першої республіки в Австрії, тоді як в Угорщині намагалися запровадити режим Радянської республіки. Протягом міжвоєнного періоду обидві держави зазнали значних територіальних втрат внаслідок підписання Паризьких мирних угод, що вплинуло на двосторонні відносини. Напруженість між Віднем і Будапештом тривала до 1930-х років, коли почалася нормалізація стосунків, проте новим викликом стала агресивна зовнішня політика Німеччини. Аншлюс Австрії у 1938 році та жахи Другої світової війни стали важливими віхами у спільній історії. Після війни, у 1945 році, Австрія була поділена на чотири окупаційні зони, і тільки в 1955 році вона здобула незалежність завдяки підписанню державного договору про вічний нейтралітет. Ця угода сприяла виведенню радянських та інших військ із території Австрії, що дозволило країні відновити свій суверенітет.

У період Холодної війни важливими подіями в угорсько-австрійських відносинах стали прийом великої кількості угорських біженців під час революції 1956 року, відкриття у 1977 році австрійського культурного центру в Будапешті, а також зняття залізної завіси у 1989 році. Саме у цьому році Угорщина стала першою країною, яка зняла обмеження на виїзд до Західної Європи, що дозволило тисячам людей з Східної Німеччини тікати через Угорщину до Австрії. Це подія стала символом падіння "залізної

завіси" і поклала початок новій епосі у відносинах між Угорщиною та Австрією [167].

Після приєднання Австрії до Європейського Союзу у 1995 році, менш ніж через десятиліття, Угорщина також стала членом ЄС. Таким чином, у 2004 році, обидві країни стали партнерами в європейській політиці, вони підтримують ідею європейської інтеграції, хоча іноді їхні погляди на певні питання можуть відрізнятися. Обидві країни активно реалізують спільні проекти в рамках ЄС, які охоплюють різні сфери співпраці.

Політичні взаємини між Угорщиною та Австрією характеризуються активним діалогом і співпрацею у важливих сферах. Основні зустрічі між лідерами країн підтверджують їхнє прагнення до зміцнення двосторонніх відносин і вирішення спільних викликів. Спільні позиції щодо міграції та ситуації в Україні демонструють їхню готовність працювати разом у складних умовах сучасності.

У 2020 році відбулася зустріч між прем'єр-міністром Угорщини Віктором Орбаном і канцлером Австрії Себастьяном Курцем, під час якої обговорювалися питання європейської безпеки та міграції.

У лютому 2023 року Прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан зустрівся з канцлером Австрії Карлом Негаммером для обговорення спільних позицій щодо війни в Україні та міграційної політики. Ця зустріч підкреслила прагнення обох країн до співпраці в умовах сучасних викликів. 31 січня 2023 року в Будапешті Міністри оборони Австрії Клаудія Таннер та Угорщини Крістоф Салай-Бобровницький провели спільну пресконференцію, на якій оголосили про домовленість не постачати зброю в Україну [168].

Вони підкреслили важливість тісної співпраці між країнами у контексті безпеки в Європі. У рамках різних міжнародних форумів, зокрема на засіданнях ЄС, міністри закордонних справ Угорщини та Австрії регулярно обговорюють питання міграції, безпеки та економічного співробітництва.

Австрія є одним з найбільших інвесторів в Угорщині. Австрійські компанії активно працюють у різних секторах, таких як банківська справа, енергетика та промисловість. Банківська Сфера. Хоча OTP Bank є угорським банком, він має значні австрійські інвестиції. Банк активно розширює свою присутність в інших країнах, включаючи Австрію. Це один із найбільших банків в Угорщині, який надає

послуги для фізичних осіб та бізнесу. Австрійська Erste Group є одним із провідних банків у Центральній та Східній Європі. Вона володіє Erste Bank Hungary, яка пропонує широкий спектр банківських послуг, включаючи кредитування, депозитні програми та інвестиційні рішення. Erste Bank активно підтримує малий і середній бізнес в Угорщині. Інша велика австрійська фінансова установа, яка має значну присутність в Угорщині. Raiffeisen Bank пропонує послуги для фізичних осіб і корпоративних клієнтів, включаючи іпотечні кредити, споживчі кредити та бізнес-фінансування.

Австрійські банки сприяють стабільності фінансової системи Угорщини через кредитування та інвестиції в різні сектори економіки. Вони також забезпечують доступ до міжнародних фінансових ринків. АЕС Пакш єдина атомна електростанція в Угорщині, яка постачає близько 40% електроенергії країни. Хоча австрійський уряд виступає проти розширення атомної енергетики, австрійські компанії залучені до постачання технологій і послуг для обслуговування АЕС. Угорщина активно розвиває проекти з використання відновлювальних джерел енергії (ВДЕ), таких як сонячна та вітрова енергетика. Австрія має досвід у цій сфері і може надавати технології та інвестиції для розвитку ВДЕ в Угорщині. Австрійські компанії беруть участь у реалізації проектів сонячної енергетики в Угорщині, що допомагає країні зменшити залежність від викопних видів пального.

Австрія є важливим гравцем у європейській автомобільній промисловості, і багато австрійських компаній мають виробничі потужності в Угорщині. Наприклад, такі компанії як Magna International і Robert Bosch мають заводи в Угорщині, де виробляються автомобільні компоненти. Співпраця між угорськими та австрійськими автомобільними виробниками сприяє розвитку нових технологій і підвищенню конкурентоспроможності.

Австрійські компанії також інвестують у машинобудування та високі технології в Угорщині. Це включає виробництво обладнання для різних галузей промисловості. Наприклад, компанія Andritz AG, яка спеціалізується на виробництві обладнання для гідроелектростанцій і целюлозно-паперової промисловості, має потужності в Угорщині.

Обидві країни співпрацюють у модернізації транспортної інфраструктури. Проекти з покращення залізничного сполучення між Угорщиною та Австрією включають оновлення залізничних

ліній і станцій.

Спільні ініціативи щодо розвитку автомобільних доріг також сприяють покращенню логістики та торгівлі між країнами.

Австрія є важливим економічним партнером для Угорщини з значними інвестиціями у різних секторах, таких як банківська справа, енергетика та промисловість. Співпраця між країнами не лише зміцнює їхні економіки, але й сприяє розвитку регіону загалом. Завдяки спільним проектам і культурному обміну обидві країни продовжують будувати міцні двосторонні відносини в рамках Європейського Союзу.

Товарообіг між Угорщиною та Австрією перевищує 10 мільярдів євро на рік, що свідчить про тісні економічні зв'язки між цими країнами. Угорщина імпортує з Австрії різноманітне машинне обладнання, яке використовується в промисловості, зокрема в автомобільному та машинобудівному секторах. Австрійські компанії, такі як Andritz AG та Voestalpine, постачають технології для виробництва та обробки металів. Австрія є важливим постачальником компонентів для автомобільної промисловості Угорщини. Угорщина має значну кількість заводів, які виробляють автомобілі та їхні комплектуючі. Наприклад, компанії Magna International і Robert Bosch мають виробничі потужності в Угорщині, що сприяє інтеграції австрійських компонентів у виробництво.

Обидві країни активно торгують харчовими продуктами. Австрійські винороби експортують вино до Угорщини, а угорські виробники постачають продукцію, таку як паприка та інші традиційні страви. Виноградники з Бургенланда (Австрія) також співпрацюють з угорськими фермерами. Угорщина імпортує хімічні продукти з Австрії, включаючи фармацевтичні препарати. Австрійські фармацевтичні компанії, такі як Boehringer Ingelheim, мають значний вплив на угорський ринок. Австрійські компанії постачають будівельні матеріали для інфраструктурних проектів в Угорщині. Це включає цемент, металеві конструкції та інші матеріали. Обидві країни співпрацюють у сфері енергетики, зокрема в постачанні газу та електроенергії. Австрійська компанія OMV має значну присутність на угорському ринку енергетики [169]. Австрійські компанії є четвертим за значимістю інвестором в Угорщині, надаючи робочі місця приблизно 75 тисячам людей. Спільні проекти в транспортній

інфраструктурі, такі як залізнична компанія GySEV (Győr-Sopron-Ebenfurti Vasút), демонструють тісну співпрацю між країнами. Товарообіг між Угорщиною та Австрією є важливим елементом їхніх економічних відносин. Співпраця охоплює широкий спектр товарів і послуг, що підкреслює взаємозалежність обох країн у різних секторах економіки. Ці зв'язки не лише сприяють економічному розвитку, але й зміцнюють політичні та культурні відносини між державами.

Угорщина та Австрія мають спільні інтереси в сфері міграційної політики в рамках ЄС, зокрема в контексті захисту зовнішніх кордонів і розробки спільних стратегій для вирішення міграційних викликів. Обидві країни виступають за посилення контролю на зовнішніх кордонах ЄС, що включає використання сучасних технологій для моніторингу і патрулювання кордонів. Угорщина та Австрія підтримують ідею спільної європейської політики щодо міграції, яка б акцентувала увагу на безпеці та контролі над потоком мігрантів. Вони обговорюють можливість створення спільних пунктів для обробки заяв на притулок, щоб зменшити навантаження на окремі країни.

Обидві країни виступають проти системи квот на розподіл біженців, вважаючи її неефективною. Угорщина активно критикує цю систему як "похмуру невдачу" і наполягає на необхідності захисту кордонів. Угорщина та Австрія також працюють над зміцненням співпраці з сусідніми країнами, такими як Сербія та Хорватія, для управління міграційними потоками на регіональному рівні. Обидві країни беруть участь у дискусіях про новий "Пакт про міграцію і притулок", який був ухвалений Європейським парламентом у 2023 році. Вони прагнуть досягти компромісу між потребами безпеки та гуманності.

Угорщина отримала штраф у розмірі 200 мільйонів євро від ЄС за порушення правил щодо надання притулку. Це свідчить про напруженість у відносинах з Брюсселем, але Угорщина продовжує підтримувати свої позиції разом з Австрією [170]. Політики обох країн використовують подібну риторику щодо міграції, підкреслюючи важливість національного суверенітету і контролю над кордонами.

Співпраця у сфері екології та сталого розвитку також є важливим аспектом відносин. Обидві країни працюють над проектами, спрямованими на покращення екологічної ситуації в регіоні, зокрема

в рамках ініціатив ЄС щодо боротьби зі зміною клімату. Програма LIFE, це основна фінансова програма ЄС, що підтримує проекти у сфері екології та клімату. Угорщина та Австрія можуть брати участь у спільних проектах, які відповідають пріоритетам програми, такими як охорона біорізноманіття, зміна клімату та управління природними ресурсами. Проекти включають ініціативи з відновлення природних середовищ, зменшення викидів парникових газів та адаптацію до зміни клімату. Угорщина та Австрія співпрацюють у проектах, що стосуються управління водними ресурсами в басейні річки Дунай. Це включає спільні дослідження та ініціативи для покращення якості води та захисту водних екосистем. Проект "Дунайська стратегія" передбачає інтеграцію екологічних аспектів у розвиток регіону, включаючи збереження біорізноманіття та покращення якості води.

Обидві країни працюють над проектами, пов'язаними з розвитком відновлювальних джерел енергії, таких як сонячна та вітрова енергетика. Це включає спільні інвестиції в технології та інфраструктуру. Угорщина та Австрія реалізують проекти, спрямовані на підвищення енергоефективності в будівлях і промисловості. Вони беруть участь у проектах, що сприяють охороні біорізноманіття. Це може включати програми з відновлення природних середовищ і захисту рідкісних видів. Угорщина та Австрія співпрацюють у рамках європейської мережі Мережа Natura 2000 охоронюваних територій, що має на меті збереження природних середовищ і видів. Також розробляють спільні стратегії адаптації до зміни клімату, які враховують специфіку регіонів і потреби місцевих громад. Наприклад, можуть бути реалізовані проекти з підвищення стійкості до екстремальних погодних умов, таких як повені або посухи.

Співпраця Угорщини та Австрії у сфері екології та сталого розвитку є важливим аспектом їхніх відносин. Реалізація спільних проектів у рамках ініціатив ЄС сприяє покращенню екологічної ситуації в регіоні і забезпечує сталий розвиток обох країн. Ця співпраця підкреслює важливість інтегрованого підходу до вирішення екологічних проблем на рівні Європи.

Угорщина та Австрія активно реалізують програми культурного обміну, що сприяє зміцненню зв'язків між народами. Це включає спільні культурні заходи, фестивалі та освітні програми. Фестиваль угорської культури в Австрії проходить у Відні і включає виступи

угорських музичних колективів, танцювальних ансамблів, а також гастрономічні події, де відвідувачі можуть спробувати традиційні угорські страви, такі як гуляш, токайське вино та десерти. Мета фестивалю підвищення обізнаності про угорську культуру серед австрійців і зміцнення культурних зв'язків між країнами. Австрійський фестиваль у Будапешті включає виставки австрійського мистецтва, театральні вистави та кінопокази австрійського кіно. Він проходить у різних культурних установах Будапешта. Мета фестивалю презентація австрійської культури та мистецтва в Угорщині, сприяння міжкультурному діалогу.

Програми обміну студентами. Програма Erasmus+: Угорські та австрійські університети активно беруть участь у програмі Erasmus+, яка дозволяє студентам навчатися в університетах інших країн. Наприклад, студенти з Будапешта можуть навчатися в університетах Відня, отримуючи нові знання та досвід. Деякі університети пропонують спеціалізовані програми обміну для студентів гуманітарних наук, що дозволяє їм досліджувати спільну історію та культуру. Стипендії для угорських студентів в Австрії. Австрійський уряд пропонує стипендії для угорських студентів, які бажають навчатися в австрійських університетах. Це стимулює молодь до отримання освіти за кордоном. Угорщина також пропонує стипендії для австрійських студентів, що бажають навчатися в угорських університетах, зокрема в галузі мовознавства та історії.

Спільні Проекти в Мистецтві. Виставка "Культура Центральної Європи". Ця виставка проходить у музеях обох країн і демонструє роботи художників з Угорщини та Австрії. Вона охоплює різні жанри мистецтва, включаючи живопис, скульптуру та фотографію. Виставки сучасного мистецтва. Австрійські та угорські художники беруть участь у спільних проектах, що сприяють популяризації сучасного мистецтва обох країн. Театральні колаборації. Спільні постановки. Австрійські театри співпрацюють з угорськими театрами для створення спільних постановок. Наприклад, театри можуть адаптувати класичні п'єси або створювати нові роботи на основі спільних культурних тем. Угорщина та Австрія організують театральні фестивалі, на яких представлені вистави з обох країн.

Наукові Конференції з питань культури та історії. Науковці з Угорщини та Австрії регулярно проводять конференції, на яких

обговорюються питання історії, культури та соціальних змін у Центральній Європі. Це дозволяє поглиблювати знання про спільну історію регіону. Дослідники з обох країн співпрацюють у проектах, присвячених спільним аспектам історії, таким як період Австро-Угорської імперії. Делегації з Угорщини відвідують Австрію для участі в культурних заходах і знайомства з австрійською культурою. Це можуть бути делегації артистів, музикантів або представників культурних установ. Обидві країни організують зустрічі між представниками культурних інститутів для обговорення можливостей співпраці і розвитку спільних проектів.

Обидві країни співпрацюють у питаннях безпеки, зокрема в контексті боротьби з тероризмом і організованою злочинністю. Вони також беруть участь у спільних військових навчаннях і операціях під егідою ЄС та НАТО.

Навчання під егідою НАТО. "NATO Response Force". Угорщина та Австрія беруть участь у навчаннях, які проводяться в рамках НАТО, зокрема в рамках "NATO Response Force". Це включає спільні тренування з реагування на кризові ситуації, такі як гуманітарні місії або операції з підтримки миру. "Joint Task Force". Спільні навчання для підготовки військових до виконання завдань у багатонаціональних силах. Це дозволяє покращити взаємодію між угорськими та австрійськими військовими. "Visegrád Group Exercises". Угорщина та Австрія беруть участь у навчаннях, організованих у рамках Вишеградської групи (V4), що також включає Польщу та Чехію. Ці навчання фокусуються на спільній безпеці та обороні в Центральній Європі.

EUROPOL: Угорщина та Австрія співпрацюють через Європейське поліцейське управління (EUROPOL), обмінюючи дані про загрози безпеці, терористичні групи та організовану злочинність. Створення спільних звітів про загрози, що дозволяє обом країнам краще розуміти ситуацію і координувати дії. Угорські та австрійські правоохоронці створюють спільні групи для моніторингу терористичних загроз і проведення операцій. Спільні операції проти наркотрафіку, торгівлі людьми та кіберзлочинності, які проводяться спільно. Угорщина і Австрія реалізують спільні патрулі на своїх кордонах для контролю за нелегальною міграцією. Це включає використання сучасних технологій, таких як дрони та системи відеоспостереження.

Захист зовнішніх кордонів ЄС. Обидві країни підтримують ініціативи ЄС щодо зміцнення зовнішніх кордонів, включаючи фінансування проектів для покращення інфраструктури на кордонах. Операції проти організованої злочинності. Угорські та австрійські правоохоронці проводять спільні розслідування у випадках наркотрафіку, торгівлі людьми та кіберзлочинності. Наприклад, спільні операції можуть включати затримання підозрюваних або вилучення контрабанди. Проводяться тренінги для правоохоронців обох країн з метою підвищення їхньої кваліфікації у боротьбі зі злочинністю. Угорщина та Австрія співпрацюють у наданні гуманітарної допомоги біженцям, які постраждали від конфліктів (наприклад, війни в Україні). Це може включати надання притулку, медичних послуг і соціальної підтримки. Обидві країни реалізують програми для інтеграції біженців у суспільство, що включає мовні курси та професійне навчання.

Співпраця між Угорщиною та Австрією в питаннях безпеки охоплює широкий спектр заходів, від військових навчань до спільної боротьби з тероризмом і організованою злочинністю. Ця співпраця є важливою для забезпечення стабільності в регіоні та підвищення готовності до реагування на сучасні виклики безпеки. Завдяки спільним ініціативам обидві країни можуть ефективніше справлятися з загрозами і забезпечувати безпеку своїх громадян.

Угорська громада в Австрії є важливою частиною мультикультурного середовища країни. Вона складається з угорців, які іммігрували до Австрії з різних причин, включаючи економічні, політичні та соціальні фактори. Історія угорської громади в Австрії почалася ще за часів Австро-Угорської імперії, коли багато угорців переселялися до Відня та інших міст імперії для роботи та навчання. Після розпаду імперії в 1918 році, угорці продовжували емігрувати до Австрії, особливо під час політичних криз і економічних труднощів в Угорщині. Після Другої світової війни значна кількість угорців залишилася в Австрії як біженці. Багато з них були військовополоненими або переселенцями, які втекли від комуністичного режиму. За оцінками, в Австрії проживає близько 30 тисяч угорців. Вони активно беруть участь у громадському житті та мають свої організації, такі як Угорське культурне товариство у Відні. Ці організації сприяють збереженню угорської культури, мови

та традицій через різноманітні культурні заходи.

Угорська громада організовує різноманітні культурні події, такі як фестивалі, концерти та виставки, що дозволяє угорцям підтримувати зв'язок зі своєю культурною спадщиною. Одним із значущих заходів є святкування національних свят Угорщини, таких як День незалежності та День святого Іштвана. Угорська громада також активно підтримує навчання угорської мови серед молоді через курси та програми для дітей. У Відні діє угорська школа, яка забезпечує навчання на рідній мові для дітей угорських іммігрантів.

Виклики та перспективи. Як і інші іммігрантські громади, угорці в Австрії стикаються з викликами адаптації до нового соціального середовища. Це включає мовний бар'єр та інтеграцію в австрійське суспільство. Збереження угорської культури та мови є важливим завданням для громади. Організації працюють над популяризацією угорських традицій і звичаїв серед молоді.

Угорська громада в Австрії є важливим елементом мультикультурного суспільства країни. Історично сформована під впливом політичних і соціальних змін, вона продовжує активно розвиватися сьогодні. Громада не лише зберігає свою культурну спадщину через освітні програми та культурні заходи, але й стикається з викликами адаптації до нового середовища. Співпраця з австрійським суспільством та іншими національними меншинами сприяє зміцненню зв'язків і розвитку позитивного іміджу угорців у країні.

Угорщина використовує свої зв'язки з Австрією для посилення позицій проти України в контексті європейської політики. Політичний Контекст. Угорщина та Австрія мають спільні інтереси у сфері міграційної політики та європейської інтеграції. Обидві країни висловлюють занепокоєння щодо швидкого вступу України до ЄС, використовуючи це як важіль тиску на Брюссель для досягнення своїх цілей. Австрійський канцлер Карл Негаммер оголосив, що країна не погодиться на переговори про вступ України до ЄС "за нинішніх умов". Це створює ситуацію, в якій Угорщина може підтримувати цю позицію, що посилює її вплив у регіоні. Угорщина використовує ситуацію з Україною для маневрування у власних інтересах, наприклад, намагаючись отримати більше фінансової підтримки від ЄС або вирішити питання, пов'язані з правами угорської меншини в

Україні [171].

Віктор Орбан і Герберт Кікль (лідер австрійських ультраправих) формують політичний альянс, який може мати серйозні наслідки для України. Обидва політики виступають проти підтримки України з боку ЄС і можуть спільно блокувати ініціативи, спрямовані на допомогу Україні [172].

Орбан оголосив про створення нової правої групи "Патріоти за Європу" у Відні, що об'єднує ультраправі партії ЄС. Це може призвести до нових форм співпраці між Угорщиною та Австрією в контексті їхньої політики щодо України. Угорщина може використовувати свої економічні зв'язки з Австрією для тиску на Україну, наприклад, через питання енергетики або торгівлі. Спільні інтереси можуть бути використані для досягнення політичних цілей.

Хоча Угорщина не надає військову допомогу Україні, вона відкрила кордон для гуманітарної допомоги та переселенців. Це дозволяє їй підтримувати позитивний імідж в очах міжнародної спільноти, одночасно зберігаючи жорстку політику щодо військової підтримки.

Таким чином, Угорщина активно використовує свої зв'язки з Австрією для посилення своїх позицій проти України в європейському контексті. Спільні інтереси в політиці міграції та європейської інтеграції, а також утворення політичних альянсів можуть суттєво вплинути на майбутнє українських євроінтеграційних прагнень.

Висновок. Відносини між Угорщиною та Австрією характеризуються глибокими історичними коренями, активним політичним діалогом та значною економічною співпрацею. Обидві країни мають спільну історію, що починається з часів Австро-Угорської імперії, яка сформувала культурні та соціальні зв'язки між народами. Після розпаду імперії в 1918 році, дипломатичні відносини були відновлені в 1921 році, що заклало основу для подальшого розвитку співпраці. Сьогодні Угорщина та Австрія є членами Європейського Союзу, що сприяє їхній інтеграції в європейську політику та економіку. Спільні інтереси у питаннях міграції, безпеки та економічного розвитку стали основою для тісної співпраці. Обидві країни виступають за захист зовнішніх кордонів ЄС і критикують систему квот на розподіл біженців, що свідчить про їхню спільну позицію щодо міграційних викликів. Економічні зв'язки

між Угорщиною та Австрією також є важливими. Австрія є одним із найбільших торгових партнерів Угорщини, а двосторонній товарообіг перевищує 10 мільярдів євро на рік. Австрійські інвестиції в угорську економіку охоплюють різні сектори, включаючи банківську справу, енергетику та промисловість. Регулярні зустрічі на рівні урядів і міністерств підтверджують прагнення обох країн до зміцнення відносин. Наприклад, зустрічі міністрів оборони та закордонних справ обговорюють ключові питання безпеки і політики в регіоні, що підкреслює важливість співпраці у відповідь на сучасні виклики. Таким чином, відносини між Угорщиною та Австрією є динамічними і багатогранними. Спільна історія, активний політичний діалог і економічна інтеграція створюють міцну основу для подальшого розвитку співпраці. Незважаючи на деякі розбіжності у поглядах на певні питання, обидві країни прагнуть підтримувати конструктивний діалог і зміцнювати свої відносини в умовах сучасних викликів, зокрема в контексті безпеки в Європі та глобальних економічних змін.

4.3. Угорсько-румунське партнерство: виклики та досягнення

Угорсько-румунські відносини мають складну історію, яка охоплює періоди співпраці та конфліктів. Вони визначаються спільними інтересами і значними викликами, зокрема в питаннях національних меншин, економічного співробітництва та регіональної безпеки.

Угорсько-румунські відносини характеризуються регулярним політичним діалогом, що включає зустрічі на різних рівнях, де обговорюються важливі питання, такі як права національних меншин, економічне співробітництво та безпека. Відбуваються регулярні зустрічі на рівні прем'єр-міністрів. Остання зустріч між прем'єр-міністром Угорщини Віктором Орбаном і прем'єр-міністром Румунії Маріусом Будою відбулася 26 липня 2024 року. На цій зустрічі обговорювалися кілька ключових питань. Основною темою зустрічі стало питання прав угорської меншини в Румунії, зокрема в контексті освіти, культури та політичних прав. Обидві сторони висловили готовність до конструктивного діалогу для вирішення існуючих проблем. Прем'єри обговорили можливості для посилення економічних зв'язків між країнами, включаючи інвестиції в інфраструктуру та спільні проекти в енергетичному секторі. У світлі сучасних викликів у регіоні, зокрема ситуації в Україні, обидві країни обговорили питання безпеки та можливості співпраці у сфері оборони. Зустріч також включала обговорення проектів транскордонного співробітництва, що можуть сприяти розвитку прикордонних регіонів. Зустріч між Віктором Орбаном і Маріусом Будою підкреслила важливість підтримання діалогу між Угорщиною та Румунією, незважаючи на існуючі виклики. Обидві країни прагнуть знайти компроміс у питаннях національних меншин і зміцнити економічні зв'язки, що є критично важливим для стабільності регіону [173].

Віктор Орбан неодноразово відвідував Трансильванію, де проживає значна угорська меншина. Ці візити мали на меті підтримку угорської громади та обговорення їхніх прав. Прем'єри обох країн також зустрічаються на міжнародних форумах, таких як засідання ЄС або ОБСЄ, де обговорюють спільні інтереси та виклики. Основною темою обговорень є питання прав угорської меншини в Румунії

та румунської меншини в Угорщині. Обговорюються інвестиції, спільні проекти та можливості розвитку економічних зв'язків. Питання безпеки в регіоні, особливо у контексті ситуації в Україні. Регулярний політичний діалог між прем'єр-міністрами Угорщини та Румунії є важливим аспектом їхніх відносин. Зустрічі дозволяють обговорювати ключові питання, що впливають на стабільність і розвиток співпраці між країнами. Незважаючи на існуючі виклики, такі як права національних меншин і історичні напруження, обидві країни прагнуть підтримувати конструктивний діалог для вирішення спірних питань і зміцнення своїх відносин.

Окрім цього міністри закордонних справ Угорщини та Румунії регулярно зустрічаються на міжнародних форумах, таких як засідання ЄС або ОБСЄ. Ці зустрічі дозволяють обговорювати спірні питання, такі як статус угорської меншини в Румунії та румунської меншини в Угорщині. Обидві країни мають спільні комісії для обговорення питань, пов'язаних із правами національних меншин. Ці комісії працюють над пошуком компромісів у спірних питаннях. Регулярний політичний діалог між Угорщиною та Румунією є важливим аспектом їхніх відносин. Зустрічі високопосадовців і міністрів закордонних справ дозволяють обговорювати ключові питання, що впливають на стабільність і розвиток співпраці між країнами. Незважаючи на існуючі виклики, такі як права національних меншин і історичні напруження, обидві країни прагнуть підтримувати конструктивний діалог для вирішення спірних питань і зміцнення своїх відносин.

Між обома країнами активно розвивається економічне співробітництво яке охоплює кілька ключових компонентів, які сприяють зміцненню їхніх відносин. Обидві країни активно співпрацюють у сфері торгівлі, зростає обсяг товарообігу. Угорщина є важливим торговим партнером для Румунії, і навпаки. У 2022 році товарообіг між Угорщиною та Румунією перевищив 5 мільярдів євро. Основними експортними товарами є автомобільні компоненти, електроніка та сільськогосподарська продукція.

Угорщина та Румунія працюють над спільними проектами в енергетичній сфері, включаючи постачання газу та електроенергії. Це дозволяє диверсифікувати джерела енергії та зміцнити енергетичну безпеку. Угорські інвестори активно вкладають кошти в румунську економіку, зокрема в такі сфери, як промисловість,

сільське господарство та інфраструктура. Це створює нові робочі місця та сприяє економічному розвитку. Обидві країни працюють над розвитком транспортних коридорів, що з'єднують їхні ринки. Обидві країни розвивають мережу автомобільних шляхів, що полегшують перевезення товарів і пасажирів між Угорщиною та Румунією. Це включає модернізацію існуючих доріг та будівництво нових трас. Обидві країни працюють над покращенням залізничного сполучення, що дозволяє швидше і ефективніше перевозити вантажі між країнами. Це включає оновлення залізничної інфраструктури та впровадження нових маршрутів. Спільні ініціативи, такі як проекти з розвитку інфраструктури на прикордонних територіях, сприяють економічній інтеграції. Наприклад, реалізація проектів з покращення прикордонних переходів для спрощення митних процедур. Угорщина та Румунія також розвивають енергетичну інфраструктуру, що включає газопроводи та електричні мережі, які з'єднують їхні енергосистеми. Це дозволяє забезпечити стабільність постачання енергії та зменшити залежність від окремих джерел. Ці ініціативи сприяють зміцненню економічних зв'язків між Угорщиною та Румунією, полегшуючи торгівлю і підвищуючи конкурентоспроможність обох країн у регіоні. Це включає покращення автомобільних і залізничних шляхів, що сприяє збільшенню товарообігу.

Активно розвивається і прикордонне співробітництво. Спільні ініціативи на прикордонних територіях допомагають розвивати економіку регіонів, залучати інвестиції та покращувати інфраструктуру. Ці компоненти створюють основу для подальшого розвитку економічного співробітництва між Угорщиною та Румунією, що має важливе значення для стабільності та процвітання обох країн у регіоні.

Спільні проекти з охорони довкілля спрямовані на покращення якості води в річках, що проходять через обидві країни, а також на збереження біорізноманіття. Угорщина та Румунія працюють над проектами, спрямованими на збереження річок і водойм, таких як Дунай, який є важливим екологічним і економічним ресурсом для обох країн. Обидві країни співпрацюють в рамках програм з покращення системи збору та переробки відходів, що включає роздільний збір сміття та переробку вторинних сировин.

Здійснюють обопільно проекти, спрямовані на розвиток сонячної

та вітрової енергетики, можуть бути спільними ініціативами для зменшення викидів парникових газів і переходу до більш стійких форм енергетики. Реалізують спільні ініціативи щодо захисту природних резервуарів і заповідників, а також охорони рідкісних видів флори і фауни.

Угорщина та Румунія активно організовують культурні заходи, які сприяють зміцненню зв'язків між їхніми народами. Ці заходи включають угорські культурні дні в Румунії та румунські культурні дні в Угорщині, що мають на меті популяризацію культури, традицій і мистецтва обох країн. Угорські культурні дні в Румунії зазвичай включають наступні заходи. Презентації угорського мистецтва, живопису, скульптури та декоративно-ужиткового мистецтва. Виступи угорських музикантів і ансамблів, що виконують як традиційну, так і сучасну музику. Покази угорських театральних вистав, які можуть включати як класичні, так і сучасні п'єси. Демонстрація угорських фільмів, що знайомлять глядачів з угорською кінематографією.

Румунські культурні дні в Угорщині також включають подібні заходи, а саме. Фестивалі: Проведення румунських фестивалів з традиційною їжею, музикою та танцями. Презентації румунських народних ремесел, таких як кераміка, ткацтво та інші види декоративно-ужиткового мистецтва. Зустрічі з румунськими письменниками та поетами, обговорення їх творів. Ці культурні обміни сприяють не лише зміцненню двосторонніх відносин між Угорщиною та Румунією, але й поглибленню взаєморозуміння між їхніми народами. Вони також допомагають зберегти та популяризувати культурну спадщину обох країн серед молодшого покоління. Завдяки таким заходам, Угорщина та Румунія можуть зміцнити свої культурні зв'язки, що є важливим аспектом у розвитку добросусідських відносин.

Університети з обох країн мають угоди про співпрацю, що дозволяє студентам проходити навчання за обміном.

Угорщина та Румунія мають кілька освітніх програм і угод про співпрацю між університетами, що дозволяє студентам проходити навчання за обміном. Наприклад, Університет Сегед (Угорщина) і Університет Бабеш-Боляй (Румунія) активно співпрацюють у рамках спільних наукових проєктів і програм обміну. Програми Erasmus+: Обидві країни беруть участь у програмі Erasmus+, що дозволяє студентам проходити навчання в університетах партнерських країн.

Ця програма сприяє мобільності студентів та викладачів, а також розвитку спільних курсів. Деякі університети пропонують спільні магістерські програми, які дозволяють студентам отримати дипломи двох країн. Наприклад, програма з вивчення угорської та румунської мов може бути реалізована в рамках спільних ініціатив. Угорські та румунські університети регулярно організують спільні наукові конференції та семінари, що сприяє обміну знаннями та досвідом між студентами та викладачами. Ці освітні програми допомагають зміцнити зв'язки між молоддю обох країн, сприяють культурному обміну та розвитку міжнародного співробітництва в галузі освіти.

Відносини між Угорщиною та Румунією у сфері національних меншин завжди були складними і продовжують залишатися проблематичними. На території Румунії проживає значна кількість угорців – за даними 2002 року, їх кількість становила 1,639 мільйона осіб, а за даними на 2023 рік, кількість угорців у Румунії становить приблизно 1,2 мільйона осіб, що робить їх однією з найбільших національних меншин у країні[174]. Ця група угорців перебуває під пильною увагою як угорської, так і румунської влади, що відображає важливість етнічного питання для обох країн.

Угорщина прагне досягти для своїх співвітчизників за кордоном значних прав і свобод, зокрема територіальної автономії, широкого використання рідної мови, розвитку національної культури та збереження традицій. Угорська влада постійно акцентує на важливості захисту прав угорської меншини в Румунії, намагаючись використовувати міжнародні правові механізми для досягнення цих цілей.

З іншого боку, румунський уряд докладає зусиль для запобігання створенню умов, які могли б призвести до територіального відокремлення Трансільванії. Для Румунії це питання має особливу важливість, оскільки Трансільванія є регіоном із значним символічним та історичним значенням.

Обидві країни, намагаючись знайти компроміс у цьому складному питанні, водночас прагнули до інтеграції в європейську спільноту. Прагнення стати повноправними членами Європейського Союзу стало важливим стимулом для нормалізації відносин між Угорщиною та Румунією. Як результат, у вересні 1996 року після тривалих і складних переговорів було підписано міждержавний договір про

добросусідські відносини та співробітництво. У цьому документі були закріплені ключові положення щодо захисту національних меншин, включно з важливим для угорської сторони посиланням на рекомендацію № 1201 Ради Європи. Ця рекомендація передбачає певні кроки для вирішення проблеми національних меншин, зокрема можливість створення автономії, що було вагомим досягненням для угорської сторони у контексті їхньої довготривалої боротьби за права своїх співвітчизників у Румунії [175].

Попри підписання угоди, румунська сторона все ж наполягла на важливих доповненнях до пунктів, що стосуються національних меншин. Зокрема, було зазначено, що включення рекомендації Ради Європи № 1201 не означає автоматичного визнання права національних меншин на створення автономії. Таким чином, Румунія захистила свою позицію, що гарантії для національних меншин не повинні порушувати територіальну цілісність країни. Крім того, румунська сторона наполягла на включенні пункту про непорушність кордонів, який закріплював незмінність державних кордонів як на той час, так і в майбутньому.

Укладення базового угорсько-румунського договору було значною мірою обумовлено зовнішньополітичними факторами, зокрема спільним прагненням обох країн до вступу в НАТО. Мадридський саміт Альянсу наближався, і як Угорщина, так і Румунія сподівалися отримати запрошення до вступу в першому колі. Тому обидві країни були зацікавлені в усуненні бар'єрів для покращення своїх міжнародних позицій, і вирішення питання національних меншин стало одним з ключових кроків у цьому напрямку.

Наступним кроком у розвитку співпраці стало підписання у березні 1997 року Угоди про співробітництво під час візиту до Угорщини прем'єр-міністра Румунії Віктора Чорби. Ця угода передбачала створення механізму контролю за виконанням положень базового договору, а також розробку рекомендацій для урядів обох країн щодо подальшого розвитку партнерства. З метою більш ефективної співпраці в конкретних галузях було створено 9 Змішаних комісій, включно з комісією, яка займалася питаннями прав національних меншин. Ці комісії увійшли до складу Міжурядової комісії з питань співробітництва, яку очолили міністри закордонних справ обох країн.

У 1997 році відбулися два важливі візити міністра закордонних

справ Угорщини до Румунії. Під час першого візиту було відкрито Генеральне консульство Угорщини у місті Клуж-Напока, що символізувало прагнення до зміцнення дипломатичних зв'язків. Другий візит ознаменувався установчим засіданням Міжурядової комісії, що засвідчувало намагання обох країн створити стійкий механізм співпраці.

Проте підписання угоди не пройшло без політичних наслідків. У Будапешті націоналістично налаштовані політичні сили, зокрема частина опозиції, намагалися перешкодити її ратифікації під час надзвичайної сесії парламенту. Вони розглядали угоду як загрозу національним інтересам Угорщини. Аналогічні настрої були і в Румунії: підписання договору викликало серйозні суперечки, що призвело до розпаду урядової коаліції, підкресливши внутрішньополітичні труднощі у вирішенні міждержавних питань.

У листопаді 1996 року в Румунії відбулися вибори, за результатами яких було сформовано новий уряд. Президентом став прозахідний політик Еміль Константінеску, що означало зміну зовнішньополітичного курсу країни. Новий уряд демонстрував відкритість до співпраці з міжнародною спільнотою і враховував інтереси національних меншин. Зокрема, двоє представників угорської меншини були призначені на посади міністрів, що було безпрецедентним кроком у румунській політиці та сигналом про готовність до співпраці з угорською спільнотою.

У травні 1997 року Румунію вперше відвідав Президент Угорщини Арпад Ґьонц, що стало важливою подією в контексті двосторонніх відносин між країнами. Візит був історичним і демонстрував новий рівень дипломатичних відносин. Наступний важливий етап відбувся в жовтні 1997 року, коли прем'єр-міністр Угорщини Дьюла Хорн здійснив візит до Румунії. Ці зустрічі підкреслили обоїпільну готовність вирішувати складні питання через дипломатичні та цивілізовані методи, що було позитивно сприйнято на Заході [176].

Для обох країн було важливо продемонструвати здатність цивілізовано вирішувати проблеми, зокрема щодо національних меншин, оскільки це було важливим критерієм для подальшої євроатлантичної інтеграції. Угорщина запевнила Румунію у своїй підтримці в прагненні приєднатися до НАТО та ЄС. Це мало вирішальне значення для Бухареста, оскільки інтеграція до цих

структур була одним із головних зовнішньополітичних пріоритетів.

В обмін на підтримку з боку Угорщини, Румунія пішла на певні поступки в питаннях, пов'язаних із національними меншинами. Це дозволило угорському уряду продемонструвати успіхи у захисті прав угорців, які проживають за кордоном, зокрема в Румунії, що було важливо для внутрішньополітичної ситуації в Угорщині і її міжнародного іміджу.

Хоча Румунія не увійшла до числа країн, які першими приєдналися до НАТО, вона продовжувала активно працювати над тим, щоб стати членом Альянсу під час наступного етапу розширення. У цьому процесі важливу роль відіграла підтримка Угорщини, яка виступила партнером і союзником Румунії в її прагненнях до євроатлантичної інтеграції. Кульмінацією цих зусиль стало оголошення про вступ Румунії до НАТО на саміті Альянсу, що відбувся 28-29 червня 2004 року в Стамбулі. Вступ Румунії до НАТО став важливим етапом у зміцненні безпеки регіону і надав нового імпульсу розвитку угорсько-румунських відносин.

Немає сумнівів, що після цієї події відносини між Угорщиною та Румунією не лише не погіршаться, але й продовжать розвиватися. Обидві країни вже на той момент заявили про свою готовність до подальшого зміцнення співпраці в різних сферах, включно з економікою та безпекою. Важливим аспектом стало також посилення торговельно-економічних відносин. Угорщина відіграла ключову роль у сприянні вступу Румунії до Центральноєвропейської угоди про вільну торгівлю (ЦЕФТА) з 1 січня 1997 року, що створило додаткові можливості для активізації економічних зв'язків між країнами.

Водночас, аналіз даних щодо територіального розташування угорсько-румунських спільних підприємств і участі угорського капіталу в процесі приватизації в Румунії свідчить про те, що Угорщина надавала перевагу зміцненню саме двосторонніх відносин. Угорський капітал відігравав значну роль у розвитку економічного співробітництва, що сприяло зміцненню економічних зв'язків між двома країнами, зокрема у прикордонних регіонах. Це також мало позитивний вплив на інвестиційний клімат в обох країнах і на взаємне економічне зростання.

Вибори, які відбулися в Румунії восени 2000 року та в Угорщині у 2002 році, мали значний вплив на подальший розвиток угорсько-

румунських відносин. Уже в 2002 році спостерігалось помітне активізування співпраці між двома країнами. Зокрема, в липні того року прем'єр-міністр Угорської Республіки здійснив робочий візит до Румунії. У вересні відбувся офіційний візит міністра закордонних справ Угорщини до Румунії, а в жовтні – візит Президента Угорщини. Листопад ознаменувався офіційним візитом прем'єр-міністра Румунії до Угорщини, під час якого було підписано важливу заяву про стратегічне партнерство між двома країнами.

Значний прорив у відносинах стався в грудні 2002 року під час візиту до Румунії міністра закордонних справ Угорщини Ласло Ковача. Румунська сторона, враховуючи досягнуті домовленості в інших сферах співпраці та свої інтеграційні цілі, виявила більшу гнучкість у питаннях забезпечення прав угорської національної меншини. Це було важливим кроком для покращення відносин, оскільки питання прав меншин завжди залишалося чутливим для обох країн.

Угорщина, зі свого боку, активно підтримувала прагнення Румунії приєднатися до НАТО та Європейського Союзу. Міністр оборони Угорщини Ференц Юхас у квітні 2003 року під час зустрічі з румунським колегою підкреслив, що Будапешт відчуває моральну та політичну відповідальність за якнайшвидшу ратифікацію документів щодо вступу Румунії до НАТО. Це підтверджує зацікавленість Угорщини у посиленні регіональної безпеки та інтеграції Румунії до західних структур.

Природно, що угорська сторона була однією з перших, хто привітав Румунію зі вступом до НАТО, що відбулося на саміті в Стамбулі в червні 2004 року. Події останніх років продемонстрували, що обидві сторони здатні подолати тривалу історію конфронтації і знайти компроміси для вирішення ключових питань, зокрема щодо прав угорської меншини в Румунії. Це відкриває перспективи для подальшого поглиблення двосторонньої співпраці і закріплює стабільність у відносинах між Будапештом та Бухарестом.

Позиції Угорщини та Румунії щодо України відрізняються в кількох ключових аспектах. Угорщина активно підтримує угорську меншину в Україні, зокрема в Закарпатті, і використовує це як інструмент впливу на українську політику. Вона часто критикує Україну за порушення прав угорців, що може призводити до напруженості у відносинах. Румунія, в свою чергу, також має румунську меншину

в Україні, але її позиція є менш агресивною. Румунські організації зазвичай зосереджуються на культурних питаннях та співпраці. Угорщина має більш чітко виражені геополітичні інтереси в контексті європейської інтеграції України. Вона підтримує прагнення України до євроатлантичної інтеграції, але також прагне зберегти свої інтереси у регіої. Румунія, будучи членом ЄС і НАТО, має більш стабільну позицію і активно підтримує українські євроінтеграційні прагнення. Угорщина активно розвиває економічні зв'язки з Україною, але також використовує ці відносини для тиску у питаннях національних меншин. Румунія має схожі економічні інтереси, але її підхід є більш конструктивним і спрямованим на співпрацю. Угорщина критикує Україну за її політику щодо меншин, що може призводити до дипломатичних конфліктів. Румунія, хоча і висловлює занепокоєння щодо прав румунської меншини в Україні, зазвичай обирає більш поміркований підхід. Ці відмінності в позиціях свідчать про різний підхід обох країн до українських питань, що впливає на їхні двосторонні відносини з Україною.

Висновки. Угорсько-румунське партнерство, що розвивається на основі історичних, культурних та економічних зв'язків, стикається з рядом викликів і досягнень, які формують динаміку відносин між цими двома країнами. Щодо досягнень у цих відносинах. Торговельні зв'язки: Угорщина та Румунія активно розвивають двосторонню торгівлю, що включає експорт та імпорт товарів. У 2022 році обсяг товарообігу між країнами перевищив 7 мільярдів євро, зростаючи в останні роки. Інвестиції: Угорські компанії інвестують у румунську економіку, зокрема в інфраструктуру, енергетику та сільське господарство. Наприклад, угорська компанія MOL активно працює в румунському нафтогазовому секторі. Культурний обмін. Угорські культурні дні в Румунії та румунські культурні дні в Угорщині проводяться регулярно, включаючи фестивалі, виставки та концерти. Це сприяє збереженню культурних традицій обох народів. Освітні програми: університети з обох країн мають угоди про співпрацю, що дозволяє студентам проходити навчання за обміном. Наприклад, програми Erasmus+ сприяють мобільності студентів між університетами. Політичний діалог. Співпраця в міжнародних організаціях: Угорщина та Румунія мають спільні інтереси у рамках ЄС і НАТО, що дозволяє їм координувати свої дії на міжнародній

арені. Обидві країни працюють над спільними проектами в галузі безпеки та боротьби з тероризмом.

Щодо викликів у цих відносинах. Історичні суперечки. Історичні питання, такі як територіальні суперечки та пам'ять про минулі конфлікти, можуть впливати на відносини між країнами. Це потребує чутливого підходу в дипломатії. Права національних меншин. Угорщина активно підтримує угорську меншину в Румунії, що може призводити до напруження у відносинах. Румунія також має румунську меншину в Україні, і їх права стають предметом політичних дебатів. Геополітичні фактори. Вплив зовнішніх гравців, таких як Росія, може ускладнити співпрацю між Угорщиною та Румунією. Обидві країни повинні координувати свої дії в умовах змінної геополітичної ситуації. Економічна конкуренція. Незважаючи на тісну співпрацю, існує конкуренція в окремих секторах економіки, що може призводити до напруження у відносинах.

Угорсько-румунське партнерство має значний потенціал для подальшого розвитку завдяки спільним інтересам у сферах економіки, культури та безпеки. Однак для максимізації цього потенціалу необхідно враховувати існуючі виклики і працювати над їх подоланням через конструктивний діалог і співпрацю. Обидві країни можуть виграти від зміцнення двосторонніх відносин через активізацію культурного обміну, розвиток спільних економічних проєктів і координацію політичних позицій на міжнародній арені. Це дозволить не лише покращити взаєморозуміння між народами, а й забезпечити стабільність і процвітання в регіоні Центральної і Східної Європи.

4.4. Угорсько-сербське партнерство: горизонти співпраці

Угорщина встановила дипломатичні відносини з колишньою Югославією в 1946 році. У 1996 році, після розпаду Югославії, угорці підняли зв'язки до рівня посольств з тодішньою Югославською Федеративною Республікою, а з 3 червня 2006 року Угорщина встановила відносини з Республікою Сербія. Угорщина відкрила своє генеральне консульство в Суботиці в серпні 2001 року, а також розвинулася мережа почесних консулів по всій країні, яка продовжує розширюватися. Для розвитку культурних зв'язків — компенсуючи кількадесятирічну недостатність — у 2014 році було відкрито Будапештський Колегіум, метою якого є популяризація угорської культури в Сербії. В історії двосторонніх відносин визначними подіями стали візит президента Угорщини Яноша Адера до Сербії 25-26 червня 2013 року, під час якого разом із президентом Томіславом Ніколічем вони поклали вінки до пам'ятника угорським і сербським жертвам Другої світової війни в Чуругу. Як частина процесу примирення між двома народами, Янош Адер виступив у Скупщині, де засудив і вибачився за злочини, скоєні угорцями під час війни. Внаслідок процесу примирення між двома країнами відносини почали швидко розвиватися. Державні високопосадовці та провідні політики Угорщини та Сербії регулярно проводять двосторонні зустрічі та координують дії на міжнародних форумах і в Організації Об'єднаних Націй. Високий рівень політичних відносин підтверджується тим, що з 2014 року щорічно проходять угорсько-сербські урядові саміти, які вважаються винятковими в дипломатії. Під час спільних засідань урядів міністри обговорюють не лише політичні питання, але й співпрацю в сферах економіки, інфраструктури, енергетики, національної політики, освіти, науки, культури, внутрішніх справ і оборони.

Однією з найважливіших зв'язуючих ланок між Угорщиною та Сербією є питання меншин, що проживають у двох країнах. Захист інтересів угорської меншини у Воєводині та покращення її становища угорський уряд вважає своїм пріоритетним завданням. Після тривалих переговорів угорська дипломатія домоглася того, що сербський парламент виправив дискримінаційні елементи закону про повернення майна для угорського населення шляхом внесення

змін до закону про реабілітацію. Крім того, Угорщина надає значну підтримку сербській меншині на своїй території для збереження їхньої мови та культури. Після врегулювання питання угорської меншини Будапешт став рішучим прихильником прагнень Сербії щодо вступу до Європейського Союзу. Окрім політичної підтримки, вже не перший угорський експерт допомагає сербському уряду у діяльності, пов'язаній із процесом вступу до ЄС у якості радника. Переговори з Сербією розпочалися у 2014 році; мета Будапешта полягає в тому, щоб країна якомога швидше завершила їх і стала повноправним членом Європейського Союзу.

Економічна співпраця. Торговельні відносини. Угорщина є одним із найбільших торгових партнерів Сербії. Обидві країни працюють над збільшенням обсягу товарообігу, який у 2022 році перевищив 2 мільярди євро.

Основними товарами, які експортуються з Угорщини до Сербії, є автомобілі, машини, електроніка та хімічні продукти. У свою чергу, Сербія постачає в Угорщину сільськогосподарську продукцію, метали та інші промислові товари. Обидві країни працюють над розвитком транспортної інфраструктури, що включає модернізацію залізничних і автомобільних шляхів. Це сприяє інтеграції регіональних економік і полегшує торгівлю між державами. Угорщина та Сербія реалізують спільні проекти з модернізації залізничних шляхів, які покликані підвищити швидкість і безпеку перевезень. Це включає оновлення залізничних станцій, колій та електрифікацію. Важливим елементом є створення залізничного коридору між Будапештом і Белградом, що дозволить скоротити час подорожі між двома столицями та збільшити обсяги вантажних перевезень. Частину фінансування для модернізації залізниць забезпечує Європейський Союз, що підкреслює важливість цих проектів для регіональної інтеграції. Обидві країни працюють над покращенням автомобільних шляхів, що з'єднують Угорщину та Сербію. Це включає реконструкцію існуючих доріг та будівництво нових автострад. Проекти спрямовані на зменшення заторів на прикордонних переходах і поліпшення дорожньої інфраструктури, що дозволяє забезпечити більш ефективний рух вантажів і пасажирів. Угорські та сербські компанії інвестують у дорожнє будівництво, що сприяє створенню нових робочих місць і розвитку регіональної економіки. Угорщина та Сербія також розглядають

можливості розвитку водного транспорту на річці Дунай, що може стати важливим елементом для вантажоперевезень між країнами. Розвиток транспортної інфраструктури між Угорщиною та Сербією є важливим напрямком їх співпраці, який сприяє економічному зростанню, покращенню зв'язків між країнами та інтеграції в європейську транспортну мережу. Ці проекти не лише підвищують ефективність перевезень, але й сприяють зміцненню двосторонніх відносин у різних сферах.

Співпраця в енергетичному секторі також є важливим аспектом двосторонніх відносин. Угорщина та Сербія працюють над спільними проектами в галузі енергетики, що забезпечує енергетичну безпеку обох країн.

Поклади нафти й газу в Сербії та Угорщині незначні, тому обидві держави залежать від імпорту енергоресурсів. Основним постачальником для них ще з часів Холодної війни є Росія, причому після розпаду СРСР ця залежність стала ще сильнішою. Імпортувати недорогі енергоносії, які охоче пропонувала Москва, на початку 1990-х було критично важливо для Угорщини та Югославії. Російська співпраця з останньою дещо ослабла через війни в Хорватії та Боснії і Герцеговині. Утім, уже наприкінці десятиліття Москва повернулася на сербський / югославський нафтогазовий ринок і стала головним енергетичним донором Белграда після тривалого періоду міжнародних санкцій.

Відтоді і Угорщина, і Сербія міцно «підсіли» на російську нафтогазову «голку». Це сталося не лише через запропоновані Москвою спеціальні тарифи для Будапешта й Белграда та тісні політичні й економічні відносини обох країн з РФ, а й через слабкий розвиток регіональних ініціатив щодо альтернативних постачань газу й нафти. Декілька років тому Сербія та Угорщина переглянули своє ставлення до формування регіональних зв'язків. Обидві держави наразі прагнуть стати хабами, які можуть отримувати більше газу й нафти не лише від Росії, а й від Азербайджану, Казахстану, Туреччини та інших країн. Це стало однією з причин більш тісної кооперації Белграда й Будапешта. Але так чи інакше, розвиток енергетичного напрямку двосторонніх відносин усе одно відбувається за участі Росії.

Про останнє свідчать візити президента Сербії Александара Вучича й міністра закордонних справ Угорщини Петера Сіярто до

Москви. Тоді, навесні 2022 року, Вучич заявив, що підписав вигідну угоду строком на три роки про безперебійні постачання російського газу за ціною в межах \$310–408 за тисячу кубометрів. А влітку 2022 року угоду про збільшення постачань енергоносіїв із Росії уклала Угорщина. Саме її у квітні 2023 року їздив продовжувати міністр закордонних справ Петер Сіярто, який неодноразово заявляв, що Угорщині критично важливо мати постійний імпорт природного газу. За його словами, 85 % палива Будапешт отримує саме з Росії. Причому угорська влада в цьому питанні демонструє стабільність, відмовляючись зменшити постачання російського газу, не кажучи вже про те, щоб їх припинити, як це роблять інші країни Євросоюзу.

Обопільна залежність Сербії та Угорщини від Росії прискорила процес розроблення спільних сербсько-угорських проєктів в енергетичній сфері. Співпраця торкнулася традиційних напрямів — газу та електроенергетики, а також нових сфер — зеленої та атомної енергетики, відновлюваних джерел енергії. У такий спосіб обидві країни намагаються ліквідувати нестачу природного газу, нафти, вугілля. Є й інша мета: мати потужності та ресурси, щоб продавати їх до сусідніх країн Центральної Європи й Балкан. Зокрема, президент Вучич декілька разів говорив, що Сербія здатна транспортувати енергоносії до Боснії і Герцеговини, Північної Македонії, Чорногорії.

Одним із найбільших проєктів Угорщини та Сербії стало підписання 2022 року угоди про зберігання в угорських сховищах 500 млн кубометрів сербського газу, отриманого з Росії. Звернення Белграда до Будапешта диктувалося необхідністю мати додаткові запаси палива, про надходження яких Вучич домовився з Москвою. У сховищах Сербії місця вже не було, тому Белград звернувся по допомогу до Будапешта й отримав позитивну відповідь. Так, цієї зими газ до Сербії вже став надходити з території Угорщини. Перший проєкт співпраці виявився вдалим, що стало приводом для її розширення.

Утім, це не перший вдалий приклад «газового» співробітництва двох країн. Ще 2021 року завершилося будівництво лінійної частини газопроводу-перемички між Сербією та Угорщиною. Він став частиною «Турецького потоку» й дозволив Будапешту з 1 жовтня 2021 року отримувати російський газ в обхід території України. Відтоді газ постачали до Угорщини через Сербію, а вже далі — до

Австрії.

Усе це суперечить офіційним заявам Белграда про наміри позбутися залежності від російського газу. Причому сьогодні йдеться вже не тільки про слова. Так, 1 лютого 2023 року почалося будівництво нового газогону в болгарському місті Костинброд, який пройде між Болгарією та Сербією. Загальна довжина нового трубопроводу становитиме 170 км, із них 109 км планують прокласти на території Сербії. Роботи хочуть завершити вже восени поточного року, щоб Белград уже почав імпортувати азербайджанський газ та отримав доступ до грецьких портів зі скрапленням природним газом.

Наступним вектором співробітництва Сербії та Угорщини стала угода про об'єднання ринків електроенергії двох держав. Передбачається, що в наступні роки Белград і Будапешт інвестуватимуть у будівництво нових ліній електропередач, унаслідок чого вдвічі підвищиться пропускна спроможність між сербською та угорською електромережами: з 500 тис. до 1 млн МВт. Нові лінії електропередач планують розмістити між містами Шандорфалвою (Угорщина) та Суботицею (Сербія). За попереднім планом, роботи завершать 2028 року. Влада країн прагне перейти й до спільних закупівель електроенергії на міжнародному ринку, щоб мати більш вигідну ціну. Додаткову електроенергію Белград та Будапешт планують отримувати в межах проєктів із зеленої енергетики. Пріоритетним є розвиток відновлюваних джерел, куди обидві країни хочуть спрямувати інвестиції.

Не менш тісною має стати й сербсько-угорська співпраця в нафтовій галузі. На початку січня 2023 року сербські ЗМІ повідомляли, що уряд почав будувати нафтопровід до Угорщини. Його довжина становитиме 128 км, а загальну вартість робіт оцінюють у €100 млн. Але про усамостійнення від Росії не йдеться. Нова гілка нафтопроводу лише дозволить Белграду та Будапешту отримувати більше російської нафти з нафтопроводу «Дружба», який проходить через територію України, Угорщини, Словаччини й Чехії. Переговори щодо нового нафтопроводу між угорською компанією MOL і російською фірмою «Транснефть» ще тривають. Утім, сторони домовилися про початок робіт, а відповідний договір мають підписати в червні 2023 року. Трубопровід прокладуть між містами Альдьо (Угорщина) та Нові-Сад (Сербія).

Варто зазначити, що Росія не є цілком безальтернативним постачальником нафти для обох країн. Так, Белград купує нафту також у Казахстану, Іраку, Норвегії, Румунії, а серед постачальників Будапешту є Азербайджан, Казахстан, Ірак, Саудівська Аравія. І Сербія, і Угорщина потенційно можуть посилити співпрацю з Хорватією через нафтопровід «Adria», що належить хорватській компанії Jadranski naftovod (Janaf). Наприкінці 2022 року хорватський уряд навіть заявив про готовність розширити можливості нафтопроводу «Adria» до 2 млн. т на місяць. Це б дозволило збільшити постачання нафти з інших країн до Угорщини й Сербії, а також до інших європейських країн.

Певні кроки в цьому напрямі зробили. Так, у січні 2023 року Janaf почав короткотермінову співпрацю з угорською компанією MOL про транспортування та зберігання нафти. Договір діяв до 31 березня 2023 року, після чого хорватська компанія та ЗМІ країни не повідомляли про продовження угоди. А в грудні 2022 року Janaf та сербська Naftna industrija Srbije (NIS) підписали на два роки угоду за принципом «повне за порожнє» про транспортування 6,2 млн. +/- 10 % т нафти через нафтопровід «Adria». Утім, це навряд чи можна вважати прологом до стратегічного розвороту Будапешта й Белграда. Причина проста: і сербська NIS, і угорська MOL активно співпрацюють з «Газпромом», який володіє більш як 50 % акцій сербської компанії. І навряд чи в Janaf не знають про це.

Крім того, старший дослідник Белградського центру безпекової політики Вук Вуксанович пояснив, якщо «Газпром» буде змушений залишити сербський ринок, ніхто не здивується, якщо угорська MOL стане власником NIS. «Президенту Вучичу це було б легко продати європейській та національній громадськості, — міркує Вуксанович. — Він би сказав європейській громадськості, що власність NIS переходить до компанії з країни, яка є членом НАТО та ЄС, і він би сказав проросійській частині електорату, що, попри відхід російських друзів, власність компанії переходить до дружньої країни».

Зрештою, і сама Хорватія, намагаючись стати важливим гравцем на енергетичному ринку Європи, підвищує свій статус не завдяки постачанням нафти й газу з Норвегії, Азербайджану чи Іраку. Це відбувається завдяки співпраці з компаніями, які мають російський

капітал чи пов'язані з «Газпромом». Наприклад, 1 квітня 2023 року Japaf почав співпрацю зі швейцарською компанією Litascom, яка є дочірнім філіалом російського «Лукойла».

Сприятливий клімат для подібних практик створює лояльна політика Брюсселя. З одного боку, у ЄС наголошують на необхідності звільнитися від енергетичної залежності від Росії. Але з іншого, кожний пакет євросанкцій містить винятки для Угорщини, а також для Словаччини та Чехії. Не треба пояснювати, наскільки це заохочує уряд Віктора Орбана дотримуватися статус-кво й не докладати значних зусиль для пошуку альтернативи російським енергоносіям. Тому зрештою Белград і Будапешт будують трубопровід, який стане розгалуженням російської «Дружби».

Співпраця між Угорщиною та Сербією в галузі енергетики є важливим аспектом їхніх відносин, що сприяє забезпеченню енергетичної безпеки обох країн. Спільні проекти не лише підвищують ефективність використання ресурсів, але й сприяють економічному розвитку та інтеграції в європейську енергетичну мережу.

Угорщина та Сербія мають активні інвестиційні зв'язки, які сприяють розвитку економік обох країн. Щодо інвестиції з Сербії в Угорщину. Сербські компанії активно інвестують в угорську економіку, зокрема в сектори виробництва, сільського господарства та послуг. Це включає будівництво нових підприємств та розширення існуючих. Угорщина пропонує вигідні умови для іноземних інвесторів, включаючи сербських, через створення спеціальних економічних зон, що забезпечують податкові пільги та спрощення адміністративних процедур. Сербські компанії також інвестують у технологічні стартапи в Угорщині, що сприяє обміну знаннями та інноваціями між країнами.

Інвестиції з Угорщини в Сербію. Угорські компанії активно працюють у Сербії в таких сферах, як енергетика, транспорт, агробізнес і будівництво. Угорська нафтова компанія MOL є одним із провідних гравців на сербському ринку нафтогазу. Вона володіє мережею автозаправних станцій у Сербії та бере участь у видобутку нафти і газу. MOL активно інвестує в модернізацію своїх об'єктів та розширення мережі. Угорщина бере участь у спільних проектах з модернізації залізничної інфраструктури в Сербії, зокрема в

рамках проекту «Будапешт-Белград», який передбачає покращення залізничного сполучення між двома столицями. Угорські компанії також інвестують у будівництво та реконструкцію автомобільних шляхів у Сербії, що сприяє покращенню транспортної інфраструктури. Угорські агрокомпанії активно працюють у Сербії, займаючись вирощуванням сільськогосподарських культур та виробництвом продуктів харчування. Наприклад, угорські інвестори беруть участь у проектах з вирощування зернових та овочів, а також у виробництві молочних продуктів. Угорські будівельні компанії беруть участь у великих інфраструктурних проектах у Сербії, включаючи будівництво мостів, доріг та житлових комплексів. Це не лише сприяє розвитку сербської економіки, але й забезпечує нові робочі місця.

Угорщина та Сербія організують спільні культурні заходи, які сприяють зміцненню зв'язків між народами. Це включає фестивалі, виставки та освітні програми. Фестиваль угорської культури в Сербії. Цей захід включає виступи угорських артистів, театральні постановки, виставки живопису та фотографії, а також гастрономічні ярмарки, де відвідувачі можуть скуштувати традиційні угорські страви. Сербські культурні дні в Угорщині. Аналогічно, сербські культурні дні в Угорщині включають концерти, виставки та презентації сербської культури, що дозволяє угорцям ознайомитися з сербськими традиціями та мистецтвом. Угорщина та Сербія організують спільні виставки художників, які представляють роботи обох країн. Це дозволяє художникам обмінюватися досвідом і популяризувати свої твори на міжнародному рівні. Обидві країни організують спільні концерти класичної музики, фольклорних ансамблів і театральних вистав, які демонструють культурне багатство та різноманітність обох народів. Спільні кінематографічні фестивалі, на яких демонструються фільми з обох країн, сприяють розвитку кінематографа та популяризації національного кіно.

Спільні культурні заходи між Угорщиною та Сербією не лише сприяють зміцненню двосторонніх відносин, але й допомагають зберегти і популяризувати культурну спадщину обох народів. Ці ініціативи підкреслюють важливість культурного діалогу для розвитку дружніх відносин між країнами.

Угорщина та Сербія активно укладають угоди про співпрацю між університетами, що дозволяє студентам проходити навчання

за обміном. Це є важливим елементом культурного та освітнього співробітництва між країнами. Угорські та сербські університети підписують угоди про співпрацю, які визначають умови обміну студентами, викладачами та науковцями. Ці угоди можуть охоплювати спільні дослідницькі проекти, академічні програми та участь у конференціях. Студенти мають можливість проходити навчання в університетах обох країн на умовах обміну. Це дозволяє їм отримати міжнародний досвід, покращити мовні навички та ознайомитися з культурою іншої країни. Деякі університети пропонують спеціалізовані програми, які включають курси з історії, культури, економіки та політики Угорщини та Сербії. Це допомагає студентам глибше зрозуміти контекст їхніх відносин.

Наприклад, Будапештський університет технологій і економіки має угоду з Белградським університетом, що дозволяє студентам обох університетів проходити навчання за обміном. Угорські університети, такі як Університет Сегед, також активно співпрацюють із сербськими навчальними закладами, пропонуючи спільні програми магістратури. Угорські та сербські університети організують спільні наукові конференції та семінари, на яких студенти та викладачі можуть обмінюватися досвідом і знаннями. Обидві країни пропонують стипендії для студентів, які бажають навчатися в університетах однієї з країн. Це стимулює молодь до участі в програмах обміну. Співпраця між університетами Угорщини та Сербії в рамках програм обміну студентами є важливим аспектом їхніх відносин. Ця ініціатива не лише сприяє розвитку освіти і науки в обох країнах, але й зміцнює культурні зв'язки між народами. Студенти отримують можливість розширити свої горизонти, здобути нові знання та навички, що є важливим для їхнього особистісного і професійного розвитку.

Угорщина та Сербія мають значний потенціал для подальшого розвитку економічних зв'язків, що підтверджується зростанням товарообігу та активізацією інвестицій. Співпраця в інфраструктурі та культурному обміні також сприяє зміцненню двосторонніх відносин і забезпечує стабільність у регіоні Балканів.

Безпека та оборона Спільні ініціативи в сфері безпеки: Угорщина та Сербія мають спільні інтереси у забезпеченні стабільності в регіоні Балканів. Це може включати спільні навчання та операції для боротьби з тероризмом і організованою злочинністю. Угорщина та Сербія

регулярно проводять спільні військові навчання, які фокусуються на підготовці до реагування на терористичні загрози та кризові ситуації. Ці навчання включають тактичні маневри, які допомагають військовим обом країн покращити координацію та ефективність у спільних операціях. Обидві країни співпрацюють у проведенні спільних операцій, спрямованих на боротьбу з організованою злочинністю, включаючи контрабанду наркотиків і людей. Це може включати обмін інформацією між правоохоронними органами, спільні рейди та розслідування. Угорщина та Сербія беруть участь у міжнародних миротворчих місіях, що сприяє стабільності в регіоні. Це включає участь у місіях під егідою ООН або НАТО, де обидві країни працюють разом для забезпечення безпеки. Угорщина та Сербія активно беруть участь у регіональних платформах співпраці, таких як Процес співробітництва в Південно-Східній Європі (SEECP), що сприяє обміну інформацією та координації дій у боротьбі з тероризмом. Угорські та сербські військові та правоохоронці беруть участь у спільних тренінгах і семінарах, що дозволяє їм обмінюватися досвідом у сфері безпеки, боротьби з тероризмом і організованою злочинністю. Співпраця між Угорщиною та Сербією у сфері безпеки є важливим аспектом їхніх відносин. Завдяки спільним навчанням і операціям обидві країни прагнуть забезпечити стабільність в регіоні Балканів, боротися з тероризмом і організованою злочинністю, що є критично важливим для безпеки їхніх громадян і розвитку дружніх відносин між державами.

Угорщина та Сербія активно співпрацюють у сфері охорони довкілля, реалізуючи різноманітні проекти, спрямовані на збереження природних ресурсів і покращення екологічної ситуації в регіоні. Серед яких варто назвати. Проект «Очищення річки Дунай». Мета проекту зменшення забруднення води в річці Дунай через спільні зусилля з очищення та моніторингу якості води. Угорські та сербські екологічні організації, разом із міжнародними партнерами, проводять регулярні акції з очищення берегів річки, а також досліджують вплив забруднюючих речовин на екосистему. Спільна програма з охорони біорізноманіття. Мета програми збереження рідкісних видів рослин і тварин у прикордонних регіонах. У рамках цієї програми проводяться спільні дослідження, що включають моніторинг популяцій видів, які знаходяться під загрозою зникнення, а також

розробку стратегій для їхнього захисту. Проекти з відновлювальної енергетики. Мета проектів зменшення викидів парникових газів і розвиток відновлювальних джерел енергії. Угорські компанії інвестують у проекти в Сербії, пов'язані з використанням сонячної та вітрової енергії. Це включає будівництво сонячних електростанцій та вітрових турбін, що допомагає обома країнам досягти цілей у сфері сталого розвитку. Освітні програми та екологічна просвіта. Мета програм підвищення обізнаності населення про екологічні проблеми та важливість охорони довкілля. Угорські та сербські університети організовують спільні семінари та тренінги для студентів і молодих фахівців у сфері екології. Ці заходи сприяють обміну знаннями та кращими практиками. Спільна участь у міжнародних екологічних форумах. Мета участі обговорення глобальних екологічних викликів і пошук спільних рішень. Обидві країни беруть участь у міжнародних конференціях, таких як Конференція ООН зі зміни клімату (COP), де вони представляють свої спільні інтереси і досягнення в сфері охорони довкілля.

Співпраця між Угорщиною та Сербією в галузі охорони довкілля є важливим аспектом їхніх відносин. Спільні проекти не лише сприяють збереженню природних ресурсів, але й підвищують рівень екологічної свідомості населення обох країн. Ця співпраця є критично важливою для забезпечення сталого розвитку регіону Балканів і покращення якості життя його мешканців.

Проблематика розвитку відносин між Угорщиною та Сербією в значній мірі зумовлена позицією Угорщини щодо національної меншини угорців у Сербії, зокрема у Воєводині. Воєводина, автономний край Сербії, де на початку XXI століття проживала значна кількість угорців (у 2002 році угорці становили приблизно 14% населення, що дорівнює понад 290 тисяч осіб), залишається важливим питанням для обох держав. У той же час сербська меншина в Угорщині складає лише близько 4 тисяч осіб. Це співвідношення формує нерівний демографічний баланс, що впливає на рівень міждержавних відносин.

Конфлікти, пов'язані з національними меншинами, посилилися після врегулювання косовської кризи 1999 року, що надало проблемі угорців Воєводини регіонального та європейського виміру. Післявоєнний період призвів до загального загострення соціальної

напруженості в Югославії, зокрема у сфері зайнятості та житла. Під час тривалих воєнних дій та економічної кризи, багато молодих угорців виїжджали до Угорщини, рятуючись як від мобілізації в югославську армію, так і від пошуків економічної стабільності [177].

Операція НАТО проти Союзної Республіки Югославія, розпочата 24 березня 2000 року, мала значний вплив на геополітичні відносини в регіоні, і особливо серйозно вона позначилася на позиції Угорщини. Будучи єдиною країною-членом НАТО, яка мала безпосередній кордон із Югославією, Угорщина опинилася в ситуації, коли їй довелося виконувати свої зобов'язання перед Альянсом і водночас враховувати внутрішні й зовнішньополітичні фактори, що мали значення для національних інтересів. Ця унікальна ситуація поставила Угорщину в надзвичайно делікатне становище, оскільки вона, як новий член НАТО, мала довести свою надійність як партнера, але також зіткнулася з викликами, що стосувалися її безпосередніх сусідів і регіональної стабільності.

Участь Угорщини в акції НАТО проти Югославії була продиктована її зобов'язаннями перед Альянсом, і в цьому контексті Будапешт зарекомендував себе як відповідальний і надійний член організації, що відповідало очікуванням західних партнерів. Угорщина надала важливу логістичну та інфраструктурну підтримку операції, що стало підтвердженням її активної участі у заходах НАТО на Балканах. Проте одночасно з цим, воєнна операція проти Югославії виявила ті політичні та дипломатичні обмеження, з якими зіткнулася Угорщина у своїх зовнішньополітичних рішеннях. Кризова ситуація такого масштабу змусила Будапешт приймати рішення під впливом потужних політичних сил — насамперед, Вашингтона і Брюсселя, які диктували стратегію дій, що часто виходила за межі національних інтересів Угорщини.

Одним із ключових очікувань Будапешта під час цієї кризи було отримання політичних дивідендів за його зразкову поведінку як партнера НАТО. Угорщина сподівалася на більшу підтримку своєї зовнішньополітичної стратегії, зокрема у питанні угорської національної меншини в Сербії. Це питання мало важливе внутрішньополітичне значення для Угорщини, оскільки угорці Воеводини, регіону, що межує з Угорщиною, становили значну частину місцевого населення. За даними перепису 2002 року, угорці

складали близько 14% населення Воєводини (понад 290 тисяч осіб). Історичний контекст, а також напруженість у міжнаціональних стосунках в регіоні, яка загострилася внаслідок воєнних дій, створювали додаткові складнощі для угорської зовнішньої політики.

Будапешт активно просував ідею надання угорцям Воєводини автономії, розраховуючи на підтримку міжнародної спільноти, зокрема НАТО та Європейського Союзу. Однак реальність виявилася такою, що ні Альянс, ні ЄС не проявили значного інтересу до цього питання, оскільки в їхньому порядку денному домінували більш гострі конфлікти, як-от косовське питання. Прагнення Угорщини досягти швидкого вирішення питання автономії угорців Воєводини зіткнулися з байдужістю західних партнерів. У підсумку, Будапешт змушений був відмовитися від негайної реалізації своїх планів і визнати, що це завдання потребує тривалого часу для досягнення результатів.

Попри ці труднощі, рух за автономію угорців Воєводини не припинявся, і з початку 1990-х років спостерігалось його піднесення. Основні вимоги цього руху були зосереджені на відновленні тих прав, які були гарантовані Воєводині Конституцією Соціалістичної Федеративної Республіки Югославії 1974 року. Угорці Воєводини також вимагали надання особливих прав для своєї національної меншини, що було б відповідним механізмом для забезпечення їхніх прав та свобод у складі Сербії. Важливо зазначити, що йшлося не про державне відокремлення Воєводини від Сербії, а про надання регіону особливого статусу, який дозволив би угорській національній меншості реалізовувати свої культурні, мовні та політичні права.

У цьому контексті Будапешт розробив конкретний план дій, спрямований на досягнення автономії угорців Воєводини. Одним із кроків у цьому напрямку стало створення Тимчасової угорської національної ради (ТУНР), яка мала представляти інтереси угорської меншини в регіоні. До її складу увійшли 54 члени, серед яких були політики, а також представники союзного і сербського парламентів. ТУНР мала стати платформою для захисту прав угорців і сприяти просуванню ідеї автономії. Проте реакція сербської влади на ці ініціативи була різко негативною. Белград не підтримував жодних планів автономії, що стосувалися угорців Воєводини, і вважав ці спроби зазіханням на територіальну цілісність Сербії.

Міжнародна спільнота, зокрема Європейський Союз та Сполучені Штати Америки, також не висловлювали підтримки щодо автономії угорців Воєводини. Офіційна позиція Заходу полягала в тому, що ситуація з угорською меншиною у Воєводині не може бути порівняна з кризою в Косово, де права албанців систематично порушувалися. У випадку угорців Воєводини, Захід вважав, що проблема автономії є несвоєчасною і може мати політично негативні наслідки, сприяючи дестабілізації ситуації в регіоні [178].

Міжнародна дипломатична спільнота не підтримала амбітну ініціативу Угорської Республіки щодо перетворення Будапешта на координаційний центр діяльності Міжнародного фонду з відбудови та відновлення Югославії. Це рішення стало серйозним розчаруванням для угорського керівництва, яке розглядало дану пропозицію як стратегічну можливість посилити свій політичний вплив та дипломатичний авторитет у Балканському регіоні.

Тривала неспроможність врегулювати питання відновлення повноцінного комерційного судноплавства по річці Дунай призвела до катастрофічних фінансових втрат для угорської економіки, особливо в секторах міжнародної торгівлі та транспортних перевезень. Ситуація суттєво вплинула на експортно-імпорتنі операції та логістичні можливості країни.

Більше того, військова операція Північноатлантичного альянсу проти Союзної Республіки Югославії спровокувала значне погіршення дипломатичних відносин між Угорщиною та Російською Федерацією. Каталізатором цього погіршення став резонансний інцидент на українсько-угорському прикордонному пункті пропуску, де виник конфлікт з російсько-білоруською гуманітарною колоною, яка прямувала до Югославії напередодні великодніх свят. Цей дипломатичний конфлікт мав довготривалі наслідки для двосторонніх відносин.

Незважаючи на те, що набуття повноправного членства в НАТО в контексті військової кампанії проти Югославії спричинило певні негативні наслідки для Будапешта, угорська політична еліта одностайно розцінює цей історичний крок як безумовно позитивне стратегічне рішення, що відкриває широкі перспективи для майбутнього розвитку держави.

У своєму новому статусі члена Північноатлантичного альянсу

Угорщина наразі демонструє прагнення зайняти провідну позицію в імplementації масштабного Пакту стабільності для Південно-Східної Європи, розглядаючи це як можливість зміцнити свій геополітичний вплив, передусім у балканському регіоні. В рамках цієї стратегії, в жовтні 1999 року в місті Сегед було організовано та проведено міжнародну конференцію під назвою "Роль органів місцевого самоврядування та засобів масової інформації в процесі демократизації Югославії", яка отримала схвальні відгуки та високу оцінку з боку керівних структур Європейського Союзу.

Особливі сподівання щодо досягнення суттєвого прогресу у вирішенні питання про надання розширеної автономії регіону Воєводина угорське керівництво пов'язувало з діяльністю спеціалізованого Робочого столу № 1, що функціонує в рамках Пакту стабільності для Південно-Східної Європи та зосереджується на питаннях демократизації і захисту фундаментальних прав людини.

Угорщина та Сербія мають певні спільні інтереси, які можуть негативно впливати на Україну, особливо враховуючи проросійську орієнтацію обох країн. Серед них можна назвати. Угорщина активно підтримує угорську меншину в Закарпатті, що може використовуватися для тиску на українську владу. Це включає вимоги щодо автономії або розширення прав угорців, що може викликати напруженість у відносинах між Україною та Угорщиною. Угорщина та Сербія можуть координувати свої дії в міжнародних організаціях, таких як ООН або ОБСЄ, з метою просування своїх інтересів у регіоні, що може включати питання, які не враховують українські інтереси.

Угорщина може використовувати свої відносини з Сербією для просування власних інтересів у регіоні, що може вплинути на євроінтеграційні прагнення України. Наприклад, підтримка Сербії в її європейських прагненнях може бути використана для тиску на Україну. Угорщина та Сербія реалізують спільні енергетичні проекти, які не враховують інтереси України. Це може включати будівництво нових газопроводів або електромереж, які обходять українську територію. Історичні зв'язки між Угорщиною та Сербією можуть бути використані для формування антиукраїнських настроїв у регіоні, особливо якщо це стосується питань територіальної цілісності та національних меншин.

Відношення Угорщини та Сербії до війни в Україні характеризуються складною комбінацією історичних зв'язків, культурних факторів і сучасних політичних реалій. Обидві країни прагнуть підтримувати свої інтереси, що може призводити до неоднозначних позицій у контексті конфлікту в Україні.

Хоча конкретних прикладів агресивного використання угорсько-сербських відносин проти України немає, існують потенційні аспекти, які можуть свідчити про можливий вплив цих відносин на українську політику. Важливо стежити за розвитком ситуації та аналізувати дії обох країн у контексті їхніх відносин з Україною.

Висновок. Угорсько-сербське партнерство має значний потенціал для розвитку завдяки спільним інтересам у сферах економіки, культури та безпеки. Обидві країни можуть виграти від активізації співпраці через спільні проекти, культурний обмін і політичний діалог. Це дозволить не лише зміцнити двосторонні відносини, але й забезпечити стабільність і процвітання в регіоні Балканів.

Завдяки географічній близькості обидві країни мають значний обсяг зовнішньої торгівлі, який останніми роками постійно зростає за обсягом. Двосторонні економічні зв'язки також постійно розвиваються; угорські інвестиції в Сербії демонструють динамічне зростання. Постійною метою угорського уряду є полегшення прикордонного руху; це триває навіть за умов підвищених контрольних заходів через міграційну кризу — з дотриманням шенгенських зобов'язань. Розвиток кількості та потужностей прикордонних переходів триває відповідно до цих принципів. Мета полягає у ліквідації непотрібних і необґрунтованих адміністративних бар'єрів у залізничному, автомобільному та водному сполученні між двома країнами; це має першорядне значення для свободи пересування осіб і товарів. Для підтримки економічної співпраці Угорщина залучає фахівців із зовнішньої економіки до своїх дипломатичних представництв у Сербії.

4.5. Угорщина і Словенія: грані співробітництва

Угорсько-словенські зовнішні відносини серед колишніх республік Югославії вважаються найбільш стабільними та збалансованими. У той час як відносини Угорщини з Сербією та Хорватією часто супроводжувалися дипломатичними розбіжностями, зі Словенією вдалося вирішувати всі питання без значних труднощів. Важливим чинником у цих відносинах стало те, що період переходу, викликаний війною в Югославії, у Словенії був найкоротшим, що дозволило країні швидко перебудувати свою економіку та досягти необхідного рівня стабільності. Розглянемо ключові етапи розвитку відносин між Словенією та Угорщиною. Особливу увагу приділимо тим сферам, які можуть викликати певні труднощі для цієї центральноєвропейської країни.

Зокрема, варто зазначити, що угорсько-словенські дипломатичні зв'язки характеризуються не лише політичною стабільністю, а й активним співробітництвом в економічній і культурній сферах. Спільні інвестиційні проекти, транспортні та інфраструктурні ініціативи зміцнюють партнерські відносини двох країн, створюючи сприятливі умови для економічного зростання.

У процесі формування зовнішніх відносин Угорщини у 1990-х роках ключову роль відіграли розгортання югославської кризи та становище угорської меншини, що проживала на цих територіях. Уряд Анталла активно підтримував діалог з Белградом і регіоном Воєводини, де проживали угорці, але налагодження партнерських відносин зі Словенією відбувалося трохи складніше. Незважаючи на це, спільні історичні корені, християнські цінності та демократичні ідеї щодо майбутнього наближали Угорщину більше до Словенії та Хорватії, ніж до Сербії. Визнання незалежної Словенії з боку Угорщини просувалося повільно. У січні 1991 року міністр закордонних справ Словенії Дімітрій Рупел відвідав Будапешт, щоб закликати угорський уряд якнайшвидше визнати незалежність Словенії. У червні того ж року представники словенської та хорватської національних меншин в Угорщині звернулися з відкритим листом до угорської влади, закликаючи засудити югославську військову агресію, підтримати прагнення до незалежності Словенії та Хорватії і офіційно визнати Словенію як самостійну державу. Проте офіційне визнання відбулося

лише 15 січня 1992 року, після чого дипломатичні відносини між країнами були підняті на рівень послів. У тому ж році було підписано договір про дружбу і співробітництво, який передбачав розвиток економічно-торговельних відносин, розширення науково-технічного співробітництва, а також захист прав національних меншин, що проживають на територіях обох країн (Закон XLVI 1995 року).

Угорщина та Словенія мають активне співробітництво в політичній сфері, яке охоплює кілька ключових напрямків. Лідери обох країн регулярно зустрічаються для обговорення актуальних питань, що стосуються двосторонніх відносин та регіональної політики. Цей діалог допомагає зміцнити політичні зв'язки і координувати позиції в міжнародних організаціях.

Так 21 лютого 2022 року Прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан зустрівся з прем'єр-міністром Словенії Янезом Янше в м. Лендві, де урядовці підписали угоду про спільний фонд, що передбачає розвиток угорсько – словенського пункту переходу кордону «Муравідека і Рабавідека». На зустрічі два прем'єри підписали угоду про співпрацю щодо соціально-економічного розвитку національно змішаних територій, розташованих по обидва боки словенсько-угорського кордону. Згідно з угодою, протягом наступних п'яти років щорічно буде виділятися по 5 мільйонів євро для Муравідека і Рабавідека. Про намір створити фонд було підписано декларації ще минулого вересня в словенському Цельє, де відбулося відкриття міжнародної ярмарки підприємців та зустріч урядових делегацій Словенії і Угорщини. На основі цієї угоди буде розроблено програму розвитку, яка забезпечить додаткові фінансові ресурси на період з 2022 по 2026 роки для ліквідації відставання як у економічному розвитку, так і в забезпеченні належного середовища, а також для функціонування культурних і освітніх установ. Перед підписанням Орбан Віктор та Янез Янша обговорять ситуацію двосторонніх відносин на робочій зустрічі. Протягом кількох років між Угорщиною та Словенією триває інтенсивний діалог, що підтверджує те, що Угорщина займає сьоме місце серед зовнішньоторговельних партнерів Словенії [179].

Прем'єр-міністр Віктор Орбан 19.08.2023 року прийняв у Кармелітському монастирі м.Будапешт Янеза Янша, колишнього прем'єр-міністра Словенії та президента найсильнішої опозиційної сили, Словенської демократичної партії. На переговорах також

обговорювалися найсерйозніші наслідки буревіїв в історії Словенії, для ліквідації яких Угорщина також надавала допомогу в останні тижні. Обговорили світову політичну ситуацію, важливість миру у контексті російсько-української війни та переглянули завдання, які стоять перед європейськими консервативними християнськими партіями в період перед виборами до Європейського парламенту 2024 року.

Прем'єр-міністр Віктор Орбан 19 квітня 2023 року прийняв у Кармелітському монастирі м.Будапешт президента Словенії Наташа Пірц Мушар. Віктор Орбан зазначив, що Угорщина та Словенія завжди можуть розраховувати одна на одну як добрі сусіди, а зв'язки між громадянами обох країн та економічними суб'єктами є міцними. Угорські та словенські національні меншини виконують роль мосту між двома країнами. Угорський прем'єр-міністр і словенський президент також обговорили європейську безпекову ситуацію, перш за все війну в Україні та можливості сприяння миру. Обидва підкреслили важливість розширення Європейського Союзу на Західні Балкани. У цей же день словенська президентка зустрілася зі своєю угорською колежанкою Новак Каталін, яка пізніше описала на своїй сторінці в соціальних мережах, про що йшлося на зустрічі. Вона підкреслила: «Ми не відправимо наших чоловіків і синів на український фронт». «Ми обидва погодилися, що Україні терміново потрібен мир, і досягнення цього є ще більш важливим завданням для жінок-глав держав» — вона зазначила також, що потрібно чітко визначити межі допомоги Україні [180].

Обидві країни є членами ЄС і працюють над спільними політичними ініціативами, зокрема в питаннях, що стосуються міграції, безпеки та економічного розвитку. Вони підтримують один одного в питаннях, які стосуються національних інтересів.

Угорщина та Словенія мають спільні політичні ініціативи, які охоплюють різні аспекти безпеки та співпраці в міжнародних організаціях. Вони плідно співпраця в сфері безпеки. Угорщина та Словенія беруть участь у спільних військових навчаннях, що сприяє підвищенню обороноздатності обох країн. Це включає навчання з реагування на загрози, такі як тероризм або природні катастрофи. Обидві країни активно беруть участь у миротворчих місіях під егідою ООН і НАТО. Місії ООН UNIFIL (United Nations Interim Force

in Lebanon). Обидві країни брали участь у цій миротворчій місії, яка була створена для підтримки миру та безпеки в Лівані. Угорщина надіслала своїх військових до складу контингенту, а Словенія також долучилася до цієї місії, забезпечуючи стабільність у регіоні. Місії НАТО KFOR (Kosovo Force). Угорщина та Словенія є учасниками цієї місії НАТО в Косово, яка була створена для забезпечення безпеки після конфлікту в регіоні. Обидві країни надають військові контингенти для підтримки миру та стабільності в Косово.

Спільні навчання. Угорщина та Словенія регулярно беруть участь у спільних військових навчаннях, які проводяться під егідою НАТО. Ці навчання сприяють покращенню координації між збройними силами обох країн і підвищують їхню готовність до виконання миротворчих завдань. Участь у місіях з підтримки миру. Місії в Афганістані. Обидві країни брали участь у міжнародних операціях в Афганістані, де їхні військові виконували завдання з підтримки безпеки та стабільності в країні. Це дозволяє їм спільно працювати над підтримкою миру і стабільності в конфліктних регіонах [181].

Координація дій у Європейському Союзі.

Угорщина та Словенія беруть участь у спільних проектах, що фінансуються з фондів ЄС, спрямованих на розвиток інфраструктури, зокрема транспортних шляхів і енергетичних мереж. Серед них варто назвати. Транс'європейська транспортна мережа (TEN-T). Обидві країни беруть участь у розвитку проектів, що входять до цієї мережі, яка має на меті покращення транспортної інфраструктури в Європі. Це включає модернізацію залізничних і автомобільних шляхів, що з'єднують Угорщину та Словенію з іншими країнами ЄС. Проект "Залізничний міст через Дунаю". Цей проект передбачає будівництво нового залізничного мосту через річку Дунай, що покращить сполучення між Угорщиною та Словенією. Проект "Південно-Східна Європа". У рамках цього проекту обидві країни співпрацюють у розвитку енергетичних мереж, що включає будівництво нових газопроводів і електромереж для забезпечення енергетичної безпеки регіону. Угорщина та Словенія працюють над проектами, які сприяють розвитку відновлювальних джерел енергії, таких як сонячна і вітрова енергія. Це включає фінансування досліджень та впровадження нових технологій. Програма "Європейський фонд регіонального розвитку". Обидві країни отримують фінансування для

реалізації інфраструктурних проєктів через цей фонд, що дозволяє їм модернізувати транспортну інфраструктуру та енергетичні системи. Програма "Connecting Europe Facility". Ця програма підтримує проєкти, які покращують зв'язки між країнами ЄС. Угорщина та Словенія активно використовують ці кошти для фінансування спільних інфраструктурних ініціатив.

Обидві країни часто підтримують схожі позиції на рівні Європейського Союзу, зокрема в питаннях міграційної політики та аграрної політики. Угорщина та Словенія координують свої дії у сфері контролю міграції, виступаючи за більш суворі заходи щодо управління зовнішніми кордонами ЄС. Це включає спільні ініціативи щодо безпеки та охорони кордонів. Обидві країни підтримують політику жорсткого контролю на зовнішніх кордонах ЄС. Вони виступають за посилення охорони кордонів та запровадження більш суворих правил для мігрантів, що намагаються потрапити до Європи. Угорщина та Словенія беруть участь у спільних операціях з охорони кордонів, які організуються в рамках Європейської агенції з охорони зовнішніх кордонів. Це включає обмін інформацією та ресурсами для підвищення ефективності контролю. Обидві країни активно підтримують ініціативи, спрямовані на зміцнення зовнішніх кордонів ЄС, такі як зміни до Дублінського регламенту, який регулює процедури розгляду заяв на отримання притулку. Договірна співпраця з третіми країнами: Угорщина та Словенія підтримують угоди з третіми країнами для контролю міграційних потоків. Це включає укладення угод про реадмісію, які дозволяють повернення мігрантів до країн їхнього походження. Обидві країни отримують фінансування з фондів ЄС для реалізації проєктів, пов'язаних із контролем кордонів і управлінням міграцією. Це дозволяє їм покращувати інфраструктуру прикордонного контролю та забезпечувати належні умови для виконання міграційної політики.

Ця координація дій між Угорщиною та Словенією в сфері контролю міграції підкреслює їхній спільний підхід до забезпечення безпеки на зовнішніх кордонах ЄС і боротьби з нелегальною міграцією. Хоча Словенія не є членом Вишеградської групи, вона активно співпрацює з Угорщиною в рамках інших регіональних форматів, що дозволяє обом країнам обговорювати спільні інтереси та виклики. Обидві країни працюють над спільними проєктами в

енергетичному секторі, зокрема щодо диверсифікації джерел енергії та зменшення залежності від російських постачань. Це включає розвиток нових енергетичних маршрутів і проектів відновлювальної енергетики [182].

Таким чином, Угорщина і Словенія демонструють активну координацію дій у багатьох сферах в межах Європейського Союзу, що дозволяє їм ефективно реагувати на виклики сучасності та досягати своїх національних інтересів.

Обидві країни тісно співпраця в рамках регіональних організацій. Угорщина та Словенія активно співпрацюють у рамках SEЕСР, що сприяє розвитку стабільності і безпеки в регіоні. Це включає обмін інформацією та координацію дій у відповідь на спільні виклики. У рамках SEЕСР обидві країни беруть участь у щорічних самітах, де обговорюються важливі питання безпеки, економічного розвитку та міждержавних відносин. Це забезпечує платформу для обміну думками та координації дій [183]. Словенія та Угорщина спільно працюють над питаннями безпеки, включаючи боротьбу з організованою злочинністю та тероризмом. Наприклад, у відповідь на зростаючі загрози, Словенія відновила контроль на кордоні з Угорщиною, що свідчить про їхню спільну зацікавленість у забезпеченні безпеки. У відповідь на нові виклики безпеки, Словенія розглядає можливість спільного патрулювання кордону з угорськими правоохоронцями, що підкреслює важливість співпраці у сфері контролю за міграцією та безпекою. Ця співпраця не лише зміцнює двосторонні відносини між Угорщиною та Словенією, але й сприяє загальній стабільності в регіоні Південно-Східної Європи.

Співпраця між Угорщиною та Словенією в політичній сфері є важливим аспектом їхніх відносин. Завдяки спільним ініціативам у сфері безпеки, участі в міжнародних місіях і координації дій у рамках ЄС, обидві країни прагнуть забезпечити стабільність і безпеку в регіоні, а також підтримувати свої національні інтереси на міжнародній арені.

Економічне співробітництво між Угорщиною та Словенією. У 2022 році обсяг торгівлі між Угорщиною та Словенією перевищив 2 мільярди євро, що свідчить про стабільний економічний зв'язок між країнами. Основними статтями експорту з Угорщини до Словенії є автомобілі, електроніка та хімічні продукти. У свою чергу, Словенія

експортує до Угорщини машини, метали та споживчі товари. Обидві країни є членами Європейського Союзу, що сприяє зменшенню митних бар'єрів і спрощенню торговельних процедур. Це створює сприятливі умови для розвитку двосторонньої торгівлі та інвестицій.

Спільні підприємства між Угорщиною та Словенією можуть стати важливим інструментом для економічного зростання обох країн, особливо в таких галузях, як виробництво, технології та агробізнес. Обидві країни мають значний потенціал для співпраці завдяки своїм економічним характеристикам.

Щодо виробництва, то тут Угорщина має розвинену промисловість, зокрема в галузях автомобілебудування, металургії та фармацевтики. Словенія, в свою чергу, також має потужний промисловий сектор, зокрема в електроніці та виробництві автомобілів. Спільні підприємства в цих галузях включають автомобільну промисловість. *Magyar Suzuki Zrt.* Угорська компанія, що спеціалізується на виробництві автомобілів *Suzuki*. Співпраця з словенськими постачальниками включає постачання комплектуючих та спільні розробки нових моделей.

Audi Hungaria Zrt. Завод *Audi* в Угорщині є одним з найбільших у Європі, що виробляє автомобілі та двигуни. Словенські компанії долучаються до постачання технологій або компонентів для виробництва. *Mercedes-Benz Manufacturing Hungary*. Завод *Mercedes-Benz* у Кечкеметі, що виробляє компактні автомобілі. Словенія є важливим партнером у постачанні специфічних частин або технологій, що використовуються у виробництві. *Opel*. Завод *Opel* у Сентготарді, який виготовляє автомобілі *Opel Astra* та *Vectra*. Співпраця з словенськими компаніями охоплює спільні проекти з розробки нових моделей або технологій. *Ikarus*. Хоча *Ikarus* більше відомий як виробник автобусів, тут також існують плани спільного підприємства з угорськими та словенськими компаніями в сфері електричного транспорту або автобусів на альтернативних джерелах енергії.

Потенційні напрямки співпраці.

Спільні інвестиції в НДДКР для створення нових технологій, таких як електромобілі або гібридні системи. Співпраця в навчанні та підготовці кадрів для автомобільної промисловості. Оптимізація ланцюгів постачання між обома країнами для підвищення

ефективності виробництв. Ці приклади демонструють, як спільні підприємства можуть сприяти розвитку автомобільної промисловості в Угорщині та Словенії, забезпечуючи економічне зростання і технологічний прогрес.

Обидві країни можуть об'єднати свої ресурси для розвитку нових технологій, зокрема в інформаційних технологіях та автоматизації. Словенія є одним із лідерів у сфері інновацій в Європі, а Угорщина активно інвестує в розвиток технологій. Співпраця в наукових дослідженнях, що дозволить обмінюватися знаннями та технологіями. Створення спільних ІТ-компаній для розробки програмного забезпечення або технологій штучного інтелекту.

Агропромисловий сектор є важливим для обох країн. Угорщина має значні сільськогосподарські угіддя, тоді як Словенія славиться якісними продуктами харчування. Можливості для співпраці включають. Спільне виробництво продуктів харчування. Виробництво органічних продуктів або спеціалізованих харчових товарів. Впровадження нових агрономічних технологій для підвищення врожайності.

Підтримання рівноваги в зовнішній політиці та компромісне вирішення спірних питань сприяли розширенню зовнішньої торгівлі між Угорщиною та Словенією. До 2007 року Угорщина мала значний активний баланс, однак економічна криза перешкодила зростанню частки словенських товарів на угорському ринку.

На початку 2000-х років Угорщина експортувала до Словенії переважно нафтопродукти, кокс, метали, хімічні вироби, зернові (переважно кукурудзу), транспортні засоби та продукти харчової промисловості. Значну частку експорту становила також сировина для харчової промисловості, зокрема свинина, яка в 2000-х роках складала 4-4,5% від загального експорту до Словенії. Зі Словенії до Угорщини імпортували лікарські засоби, транспортні засоби та їхні компоненти, електроніку, метали, паперові вироби та нафтопродукти.

Попри загальне взаєморозуміння, у сфері зовнішньої торгівлі між країнами іноді виникали питання, що перешкождали подальшому розвитку економічних відносин. Здебільшого ці проблеми постали у 1990-х та на початку 2000-х років і стосувалися сільськогосподарського обміну, транспортної інфраструктури та фінансового стану меншин. Найбільший конфлікт між Словенією та Угорщиною стався у 2002

році, коли через ветеринарні міркування словенська влада збільшила у 30 разів плату за ветеринарні перевірки на державному кордоні. Це призвело до того, що в квітні 2003 року обидві країни запровадили взаємні захисні заходи щодо окремих товарів. Після вступу до Європейського Союзу в 2004 році санкції були скасовані, і торгівля між країнами відновилася в попередньому режимі. У 2004 році було створено Угорсько-Словенську регіональну раду прикордонного розвитку, яка сприяла розвитку місцевих економічних зв'язків (Рар, 2007). До 2008 року двостороння торгівля динамічно розвивалася, а після економічної кризи відновлення почалося приблизно у 2011 році [184].

Окрім зовнішньої торгівлі, значну роль у відносинах між Угорщиною та Словенією відігравали іноземні інвестиції. Як і у випадку з експортом, частка угорських інвестицій була вищою. Однак за останні півтора десятиліття кількість словенських компаній, що виходили на угорський ринок, також зростає. До 2008 року найбільшими словенськими інвесторами в Угорщині були компанії Gorenje та Li-Permix, остання з яких займалася виробництвом кормів для тварин. На кінець 2006 року обсяг словенських інвестицій в Угорщині становив близько 18 мільйонів євро, тоді як угорські інвестиції в Словенії досягли 25 мільйонів євро. В Угорщині на ринку словенського сусіда з'явилися такі великі компанії, як MOL, а на початку 2000-х років і Угорський алюмінієвий виробничо-торговий концерн також почав працювати в Словенії. У 2005 році будапештська компанія TriGranit виграла тендер на 250 мільйонів євро, в рамках якого мала перебудувати центр Любляни.

З 2007 року для посилення двосторонньої співпраці між Угорщиною та Словенією почали проводитися спільні урядові засідання. Наразі між країнами діє понад 60 міждержавних і міжвідомчих угод. Важливими питаннями на цих зустрічах стали проекти транскордонного співробітництва, які були підтримані Програмою транскордонного співробітництва Словенія-Угорщина на 2007-2013 роки. Стратегічною метою було створення сприятливих умов для життя і роботи у прикордонних регіонах, враховуючи їхні культурні, медичні та природні аспекти. Програма визначила три основні пріоритети:

1. Збільшення привабливості регіонів для співпраці;

2. Сприяння сталому розвитку;
3. Технічна допомога.

Цільовими регіонами програми в Угорщині були округи Ваш і Зала, а в Словенії – Помур'є та Подрав'є. Програма була відкрита для регіональних і місцевих органів влади, громадських організацій, торгово-промислових палат і некомерційних організацій. Її фінансування на 85% було забезпечено Європейським фондом регіонального розвитку, що склало понад 27 мільйонів євро.

Двосторонні відносини між Словенією та Угорщиною створили надійну основу для розвитку економічного і транскордонного співробітництва. Попри певні суперечки, їм вдалося досягти домовленостей, і наразі Словенія є одним із ключових партнерів Угорщини у сфері зовнішньої торгівлі. Після 2010 року значну увагу почали приділяти також розширенню можливостей для національних меншин, що проживають на території обох країн.

Після 2010 року співпраця між Угорщиною та Словенією здебільшого була зосереджена на розвитку економіки та скороченні відставання прикордонних регіонів. Міжнародна торгівля між країнами продовжувала зростати, і ця тенденція триває й сьогодні. Хоча до 2010 року угорський експорт значно переважав, з часом частка словенського експорту до Угорщини почала збільшуватися. Цьому сприяли ухвалені раніше рішення, орієнтовані на експортну модель економіки, спрямовані на подолання наслідків економічної кризи 2008 року.

Починаючи з 2015 року, було зафіксовано поступове вирівнювання експорту між двома країнами, і в останні роки цей тренд став постійним. Структура товарообігу суттєво не змінилася в порівнянні з початком 2000-х років: значну частку словенського експорту до Угорщини становлять транспортні засоби, їхні деталі, лікарські засоби, очищена нафта та деякі продукти харчової промисловості. Угорський експорт до Словенії також залишається незмінним, із домінуванням таких товарів, як електронне обладнання, метали, транспортні засоби та їхні компоненти, а також енергоносії.

Щодо прямих іноземних інвестицій, то за останнє десятиліття значні інвестиції здійснювалися переважно з боку Угорщини. Компанія Bravophone, що входить до групи Bravogroup Holding, розпочала свою діяльність у 2012 році і незабаром почала розширюватися в регіоні,

причому словенський ринок надав для цього сприятливі перспективи. У 2015 році компанія Naton Kft., що спеціалізується на виробництві інструментів, відкрила підрозділ у Мурську-Соботі. Крім того, протягом останнього десятиліття у Словенії почали працювати такі угорські компанії, як Varis Kft., RailCargo, а також Wrigley і Silkem Kft. З 2019 року OTP Bank також став важливим угорським гравцем на словенському ринку. Банк не лише здійснює банківську діяльність, а й бере участь у великих інвестиційних проектах. У грудні 2020 року в Люблянці було підписано меморандум про наміри щодо участі OTP Bank у реалізації проекту розвитку інтермодального транспортного вузла в столиці Словенії під назвою «Емоніка». Цей інвестиційний проект передбачає будівництво залізничного та автобусного вокзалів, готелю, розважального та торгового центру. Реалізація проекту мала розпочатися у 2022 році з прогнозованим терміном завершення в два роки.

З боку Словенії одним з найбільших інвестиційних проектів останніх років в Угорщині стало заснування компанії Hidria Bausch Kft. у місті Дьондьош. Основною діяльністю компанії є металообробка, а продукція використовується переважно в автомобільній промисловості.

Сучасний етап розвитку відносин між Угорщиною та Словенією характеризується значним розширенням сфер співробітництва та появою нових напрямків взаємодії. На відміну від початкового періоду після здобуття Словенією незалежності, коли основна увага приділялася встановленню базових економічних та політичних зв'язків, сьогодні співпраця охоплює широкий спектр галузей та демонструє високий рівень інтеграції між країнами.

Особливого значення в останні роки набула енергетична співпраця, що тісно пов'язана з європейськими ініціативами у сфері сталого розвитку. Обидві країни активно працюють над досягненням цілей European Green Deal, що створює нові можливості для спільних проектів. У 2022 році було започатковано масштабну програму розвитку відновлюваної енергетики в прикордонних регіонах, яка передбачає будівництво сонячних та вітрових електростанцій. Важливим елементом цієї співпраці стало створення інтегрованої енергетичної мережі, що дозволяє ефективно розподіляти електроенергію між країнами та оптимізувати її використання.

Паралельно з розвитком енергетичного сектору відбувається активна модернізація транспортної інфраструктури. Ключовим проектом у цій сфері стало будівництво високошвидкісної залізничної магістралі між Будапештом та Люблянєю. Цей проект не лише скоротить час подорожі між столицями до трьох годин, але й стане важливим елементом загальноєвропейської транспортної мережі. Модернізація транспортного сполучення супроводжується розвитком логістичних центрів та створенням інтегрованої системи вантажних перевезень, що оптимізує товарообіг між країнами.

Важливою складовою двосторонніх відносин стала цифрова трансформація економіки. У Мариборі та Сегеді функціонують спільні дослідницькі центри, які займаються розробкою технологій у сфері штучного інтелекту та кібербезпеки. Словенські ІТ-компанії все частіше розглядають Угорщину як стратегічний ринок для розширення своєї присутності в Центральній Європі, тоді як угорські технологічні стартапи активно освоюють словенський ринок. Створення спільного фонду підтримки інноваційних проектів значно посилило співпрацю в цій сфері, особливо у галузях охорони здоров'я, освіти та промислової автоматизації.

Суттєві зміни відбулися і в сфері культурного співробітництва. Щорічно зростає кількість студентів, які беруть участь у програмах обміну між університетами двох країн. Особливо популярними стали спільні магістерські програми у сфері екології, відновлюваної енергетики та цифрових технологій. Регулярне проведення культурних фестивалів та мистецьких заходів сприяє кращому розумінню традицій обох народів та зміцненню міжкультурних зв'язків.

Туристична галузь перетворилася на один з найбільш динамічних напрямків економічної співпраці. Розроблені спільні туристичні маршрути охоплюють історичні та культурні пам'ятки обох країн, а особлива увага приділяється розвитку екологічного та медичного туризму. Термальні курорти прикордонних регіонів успішно реалізують спільні програми оздоровлення та реабілітації, що приваблюють туристів з усієї Європи.

Значний прогрес досягнуто у підтримці малого та середнього бізнесу. Спрощення процедур реєстрації компаній та надання консультативної підтримки сприяло зростанню кількості підприємств,

що працюють на ринках обох країн. Регулярні бізнес-форуми та галузеві виставки створюють платформу для встановлення нових ділових контактів та розширення співробітництва [185].

Екологічна співпраця стала невід'ємною частиною двосторонніх відносин. Реалізуються масштабні проекти з відновлення лісів, захисту водних ресурсів та збереження біорізноманіття в прикордонних регіонах. Створено ефективні механізми моніторингу екологічної ситуації та системи раннього попередження про можливі загрози навколишньому середовищу.

У соціальній сфері та охороні здоров'я також спостерігається поглиблення співпраці. Медичні заклади прикордонних регіонів активно обмінюються досвідом та впроваджують інноваційні методи лікування. Розвиток телемедицини дозволив створити систему віддалених консультацій та медичних консилиумів, що особливо актуально для віддалених районів.

Вплив двосторонніх відносин між Угорщиною та Словенією на Україну можна оцінити через призму політичної, економічної та культурної співпраці, а також через їхню роль у контексті європейської інтеграції та безпеки. Угорщина та Словенія мають тісні політичні зв'язки, що проявляються у спільних ініціативах, таких як угода про розвиток прикордонних регіонів. Ця угода має на меті покращення становища національних меншин і зміцнення співпраці між країнами. У свою чергу, стабільні відносини між цими двома країнами можуть позитивно вплинути на українсько-угорські відносини, оскільки Угорщина є важливим партнером для України в ЄС і НАТО. Угода між Угорщиною та Словенією передбачає виділення коштів на розвиток меншин, що може стати прикладом для України у питанні підтримки угорської меншини на Закарпатті. Зростання двосторонньої торгівлі між Угорщиною та Словенією на 20% свідчить про потенціал економічного співробітництва, який може бути корисним для України в контексті розвитку прикордонних регіонів і залучення інвестицій. Культурні зв'язки між Угорщиною та Словенією можуть слугувати моделлю для України, оскільки в Україні проживає значна угорська меншина. Підтримка культурних ініціатив може сприяти зміцненню взаєморозуміння і співпраці між українським і угорським народами.

Таким чином, двосторонні відносини Угорщини та Словенії

можуть мати позитивний вплив на Україну через посилення політичної стабільності, економічного розвитку та культурного обміну. Це створює можливості для України зміцнити свої позиції в регіоні та отримати підтримку в європейських інтеграційних процесах.

Подальший розвиток двосторонніх відносин між Угорщиною та Словенією має важливе значення для зміцнення регіональної стабільності та економічного зростання. Проте країни стикаються з низкою викликів, серед яких адаптація до кліматичних змін, демографічні проблеми та необхідність постійної модернізації інфраструктури. Водночас існують значні можливості для поглиблення співпраці, особливо у сферах нових технологій, логістики та спільної участі у великих європейських проектах.

Для забезпечення сталого розвитку відносин необхідно створити постійно діючі механізми координації економічної політики, розширити програми підтримки інноваційних проектів та посилити співпрацю у сфері кібербезпеки. Особливу увагу слід приділити розвитку спільних освітніх програм у перспективних галузях та створенню механізмів швидкого реагування на кризові ситуації.

Досвід угорсько-словенських відносин демонструє, як два сусідніх народи можуть будувати взаємовигідне партнерство, засноване на спільних цінностях та інтересах. Подальше поглиблення цієї співпраці не лише сприятиме процвітанню обох країн, але й стане важливим фактором стабільності та розвитку всього центральноєвропейського регіону.

4.6. Угорсько-словацький вектор: розбудова конструктивних відносин

Відносини між Угорщиною та Словаччиною мають глибокі корені, що простягаються через століття, зокрема, через територіальні суперечки та національні ідентичності. Ці відносини були особливо напруженими в період після Першої світової війни, коли обидві країни стали незалежними державами. Після розпаду Австро-Угорської імперії у 1920 році за Тріанонським договором Угорщина втратила значні території на користь Чехословаччини, включаючи Словаччину та Підкарпатську Русь, що створило передумови для постійної напруженості, зокрема через питання прав етнічних угорців, які залишилися на території СР. Що у свою чергу призвело до зростання угорського ревізіонізму. Відносини між Чехословаччиною та Угорщиною були напруженими, оскільки угорці намагалися повернути втрачені землі. У березні 1939 року відбувся збройний конфлікт між Угорщиною та Словаччиною, відомий як "мала війна". Причинами конфлікту стали давні територіальні суперечки та прагнення Угорщини анексувати словацькі території. В результаті цього конфлікту Словаччина втратила близько 1,056 км² своєї території. Цей конфлікт став першим зіткненням між союзниками Німеччини під час Другої світової війни [186].

У 1946-1947 рр. було врегульовано територіальну суперечку між Угорщиною і Словаччиною і здійснено обмін населенням прикордонних територій. До Угорщини переселили 55487 осіб угорської національності, а з Угорщини до Словаччини 59774 осіб словацької національності. Водночас у самій Чехословаччині деякі угорці були депортовані в Судетську область, а 367000 осіб у рамках ресловакізації залишилось у країні. Деякі угорці в результаті організованого набору трудових ресурсів були переселені до Чехії (лише з листопада 1946 р. по лютий 1947 р. їх чисельність склала 44129 осіб). Прагнення «слов'янізувати» Словаччину, закріплене у Конституції країни, прийнятій 9 травня 1948 р., супроводжувалося брутальними заходами щодо угорської етнічної меншини та етнічними «чистками» [187]. Таким чином, у першій половині ХХ ст. Угорщина проводила ревізіоністську політику, прагнучи з допомогою військової сили повернути втрачені за Тріанонським договором

території. Однак ці спроби закінчились невдачею. Наслідки Другої світової війни для Угорщини виявились такими ж трагічними, як і Першої світової війни – вона остаточно втратила третину території, а сотні тисяч етнічних угорців опинились поза межами країни. Унаслідок прийняття вказаних вище міжнародних угод угорська етнічна меншина стала найчисленнішою в Європі, а деякі дослідники почали називати країну розділеною нацією.

Після Другої світової війни відносини між Угорщиною і Словаччиною погіршилися через переселення та депортації угорців. Бенешеві декрети 1945 року, які були спрямовані на депортацію німецького та угорського населення з Чехословаччини, стали джерелом напруженості на десятиліття вперед. Угорщина, яка втративши значну частину своїх територій, постійно намагалася підтримувати зв'язки зі своїми етнічними громадами за кордоном, що призводило до недовіри з боку чехословацької влади.

Розпад соціалістичного табору у 1990-х рр. змінив геополітичну ситуацію та відкрив нові перспективи для розвитку двосторонніх відносин вже незалежних і самостійних країн – Угорщини та Словаччини. Розуміючи неможливість зміни кордонів і повернення територій, втрачених у першій половині ХХ ст., Угорщина перенесла вирішення узгодження суперечностей з сусідніми країнами у правове поле, на двосторонню основу. Вона зробила ставку на культурологічне та мовне об'єднання нації, засноване на збереженні національних традицій. Ще в 1990-х рр. перший прем'єр-міністр посткомуністичної Угорщини Йозеф Антал проголосив ідею Великої, 15-ти мільйонної Угорщини, яка полягає у забезпеченні домінування об'єднаних і реасиміляційних процесів та інтеграції угорської нації у Східній Європі навколо Будапешта [188, с. 10-11], стала платформою для об'єднання усіх політичних сил країни наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. Її впровадження зумовило значний інтерес до положення угорської національної меншини в сусідніх країнах, зокрема у Словаччині. Хоча у 1991 р. Словаччина прийняла Хартію фундаментальних прав і свобод, яка забороняла всі форми дискримінації та підтверджувала право освіти на рідній мові, а у 1992 р. – Конституцію, яка гарантувала меншинам право розвивати свою культуру та отримувати освіту на двох мовах – словацькій і рідній, на практиці ці принципи не дотримувались.

Це відбулось унаслідок зростання впливу Словацької національної партії (SNP), яка на парламентських виборах 1991 р. отримала 11% голосів, а в 1994 р. увійшла до складу коаліційного уряду на чолі з прем'єр-міністром В. Мечіаром [189, с. 183]. За інформацією Вищого комісару з національних меншин НБСЄ, на початку 1990- х рр. угорська національна меншина в Словаччині була позбавлена права отримувати освіту на рідній мові, використовувати рідну мову в офіційній комунікації, реєструвати прізвища та імена згідно до правил граматики угорської мови, розміщувати двомовні вказівники у місцях компактного проживання угорського населення, брати повноцінну участь у політичному житті країни, а також допомоги держави в реалізації культурних проєктів. Здобуття цих прав було головним гаслом під час широких виступів угорців у Словаччині. У цей період угорці складали етнічну більшість в 437 містах, а у 85 громадах їхня частка становила від 10% до 50% [190, р. 422]. Близько 10% населення країни за етнічною приналежністю були угорцями. Небажання з боку правлячої коаліції виконувати вимоги угорської етнічної меншини було зумовлено певними аналогіями з історичним минулим. Одним із аргументів, який для цього використовувався, було звинувачення угорців у сепаратизмі та прагненні відділитися від Словаччини. Загострення угорсько-словацького конфлікту і проблеми з наданням прав національним меншинам викликали занепокоєння ЄС.

У липні 1992 р. Братиславу відвідав Генеральний секретар Ради Європи Кетрін Лалум'єр, який обговорив це питання зі словацьким прем'єр-міністром Мечіаром. Дискримінація національних меншин стала перепоною на шляху вступу країни до Ради Європи. Лише після приїзду в січні 1994 р. Верховного комісару з питань національних меншин Конференції з питань безпеки та співробітництва в Європі (НБСЄ) Макса ван дер Стула для обговорення вимог етнічних угорців щодо самоврядування парламент Словаччини ухвалив закон, який дозволив словацьким містам і селам, які мали щонайменше 20% етнічного угорського населення, використовувати двомовні вивіски. Певні поступки словацького уряду уможливили підписання 9 березня 1995 р. між Угорщиною та Словаччиною Договору про узгодження кордонів і захист етнічних меншин. У ньому зафіксовано, що захист національних меншин та їхніх прав є органічною частиною

міжнародних зусиль із захисту прав людини і в цьому сенсі не є виключною внутрішньою справою держави. Також держави узгодили такі принципи захисту прав національних меншин: добровільність вибору приналежності до національної меншини; рівноправний з представниками інших національностей захист перед законом, заборона дискримінації за ознакою належності до національної меншини; право вільно зберігати свою етнічну, культурну, мовну чи релігійну ідентичність та розвивати всі аспекти своєї культури; утримання від проведення політики чи практики, спрямованої на асиміляцію осіб, що належать до меншин, проти їхньої волі; надання права брати участь у національних або регіональних рішеннях, що стосуються меншин та вільно використовувати рідну мову в усній та письмовій формі у приватному і громадському житті. Сторони Договору засвідчили прагнення утриматися від дій, які могли б змінити коефіцієнт чисельності населення в районах проживання національних меншин і зобов'язались створити умови для збереження їхніх матеріальних і культурних пам'яток [191].

Однак і після підписання договору угорська етнічна меншина у Словаччині досить довго боролась за свої права. Однією з її вимог у другій половині 1990-х рр. стало надання населенню регіонів з компактним проживанням угорців двомовних документів і права угорцям викладати в етнічних школах історію і географію.

У 2009 р. словацький парламент прийняв суперечливу поправку до Закону 1995 р. про державну мову Словацької Республіки. Він проголосив словацьку мову обов'язковою мовою офіційних контактів по всій країні. За недотримання закону і за використання мов національних меншин у державних структурах на територіях, де чисельність їхніх представників менше 20%, вводилися штрафи у розмірі до 5000 євро. Для представників органів державного управління вводилися усні та письмові іспити зі словацької мови. Закон викликав обурення не лише словацьких угорців, а й усіх політичних сил Угорщини [192].

Будапешт теж зробив внесок у розгортання чергового мовного конфлікту. Після перемоги на парламентських виборах в Угорщині партії «Фідес» на чолі з Віктором Орбаном у 2010 р. було внесено зміни до законодавства, які дозволили іноземним угорцям отримувати громадянство Угорщини за спрощеною процедурою.

Крім того, обговорювалася ідея створення за допомогою приватних дарувальників фонду, з якого мали виплачуватися штрафи за тих представників угорської меншини, які порушили мовний закон Словаччини. Напруження спало лише після виборів 2010 р., коли до влади у Словаччині прийшов новий проєвропейський уряд, до складу якого увійшли члени Партії угорської коаліції. Він скасував суперечливу поправку та покарання за невиконання вимог Закону про державну мову 1995 р. Було дозволено використовувати мови національних меншин в роботі медичних і соціальних сервісів. Також уряд заявив, що не переглядатиме формат повної шкільної освіти угорською мовою у південних районах Словаччини[193]. Це пом'якшило гостроту двостороннього протиріччя й під час парламентських виборів 2012 р. «угорська карта» в Словаччині вже не розігрувалася. Хоча національне і зокрема «мовне» та «паспортне» питання й нині має певний конфліктогенний потенціал, на даний час відносини Угорщини та Словаччини увійшли у стадію нормалізації.

Щодо політичних стосунків між обома країнами то останнім часом вони розвиваються досить плідно. Так 26.01.2018 року під час зустрічі прем'єр – міністрів країн Вишеградської четвірки відбулася зустріч керівників урядів Угорщини В.Орбана та Словаччини Р.Фіцо. Під час якої обговорювалися словацько-угорські відносини, щодо яких прозвучали вже звичні формулювання: "вони ніколи не були такими добрими, як зараз, і цей стан потрібно підтримувати". Було зазначено, що існує багато спільних планів щодо розвитку та покращення інфраструктурних зв'язків між двома країнами. Віктор Орбан зазначив, що те, що було досягнуто за останні роки разом зі своїм словацьким колегою, є значним навіть в історичному масштабі. Він підкреслив, що можливості для співпраці були завжди, але їх реалізація залежить від конкретних осіб.

12.06.2020 року словацький прем'єр-міністр Ігор Матовіс зустрівся з Віктором Орбаном у Кармелітському монастирі м. Будапешт. Словацький керманіч після виборів його на цю посаду здійснив свій перший офіційний візит до Чехії, але його друга поїздка відбулася до столиці Угорщини до Будапешта, де він зустрівся з Орбаном. Після переговорів обидва прем'єри провели прес-конференцію в дружній атмосфері, на якій обговорили ситуацію угорців у Словаччині, питання Тріанону та економічну співпрацю.

На думку угорського прем'єра, неможливо, щоб угорці та словаки думали про Тріанон однаково, але це не повинно бути перешкодою для майбутньої співпраці. Угорці вважатимуть мирну угоду несправедливістю, але необхідно поважати, що словацька позиція в цьому питанні інша. Орбан також підкреслив, що виживання угорського народу залежить від мови та культури. Слов'яни, германці та латиняни завжди будуть існувати, оскільки їх багато, тоді як угорці є останніми представниками степового, східного спадку — найзахіднішого східного народу, який без своєї мови та культури зникне. Прем'єр-міністр говорив і про економічну співпрацю між двома країнами. За словами Орбана, Словаччина є третім за важливістю торговим партнером Угорщини; минулого року обіг між країнами перевищив 10 мільярдів євро. Словацьких інвесторів чекає кредитна лінія на 600 мільйонів євро в Угорщині, що може ще більше поглибити економічну співпрацю. У найближчі кілька років на кордонах відбудуться важливі події: спочатку відкриють новий міст через Дунай у Комарно, а потім з'являться шість нових прикордонних переходів, що дозволить перетинати кордон у 40 точках. Угорська та словацька електромережі будуть з'єднані до кінця року в двох місцях, а потужність газопроводу через кордон буде збільшена втричі.

Роберт Фіко, прем'єр-міністр Словаччини, відвідав Будапешт 16 січня 2024 року, де зустрівся з прем'єр-міністром Віктором Орбаном. Ця поїздка є його другою закордонною візитом після відновлення на посаді, перша ж була до Праги, що є традиційним для лідерів Словаччини та Чехії. Причини візиту пов'язані з попередніми переговорами між словацьким та угорським міністрами. У листопаді 2023 року угорський міністр закордонних справ Петер Сійярто зустрівся в Братиславі з новим словацьким міністром закордонних справ Юраєм Бланаром і Фіко, обговорюючи питання добросусідства та співпраці. Протягом останніх років словацькі та угорські прем'єри переважно зустрічалися на самітах V4, тому двостороння зустріч має велике значення. Відзначимо, що Фіко вже не вперше обіймає посаду прем'єр-міністра, його попереднє правління тривало з 2006 по 2010 рік і з 2012 по 2018 рік. За цей час він запроваджував ряд політик, які викликали критику за їхній антиугорський характер, проте після 2012 року відносини між країнами нормалізувалися. Зараз важливою темою є інфраструктурні проекти, які реалізуються між Словаччиною

та Угорщиною, включаючи нові мости та автомобільні шляхи.

Сторони також обговорили додаткові інфраструктурні інвестиції, транспортні розробки та можливості економічної співпраці. З іншого боку, Роберт Фіцо під час передвиборчої кампанії перед парламентськими виборами включив до свого порядку денного кілька питань, з якими він погоджується з Віктором Орбаном. Одним із таких аспектів є політична стабільність в Угорщині, яка є бажаним станом у часто хаотичній внутрішній політиці Словаччини. На зустрічі також обговорювалися підтримка України та російсько-українська війна. Словацька держава більше не надає військову допомогу Україні з моменту, коли Фіцо став прем'єр-міністром. Хоча він не наклав вето на відкриття переговорів щодо вступу України до ЄС у Брюсселі, він вважає це політичним рішенням, реальність якого не відповідає тому, що бачать у Брюсселі – Фіцо не вважає реалістичним фактичний вступ України до ЄС.

Іншою важливою темою стало покращення співпраці у рамках V4. Важливим є те, що Фіцо напередодні провів консультації з лідером Угорської спілки – словацької угорської партії поза парламентом. Під час цих переговорів обговорювалася ситуація угорської громади в Словаччині та виклики для регіонів з угорським населенням. Таким чином, на зустрічі прем'єр-міністрів також були підняті питання, що стосуються угорців у Словаччині, такі як економічний розвиток південних регіонів [194].

Значний поштовх для поглиблення відносин стався в останні роки. За словами міністра закордонних справ Угорщини Петера Сіярто, досягнуто рекордного рівня торгівлі між країнами, який у 2023 році склав 17 мільярдів євро. Крім того, спільні інфраструктурні проекти, зокрема збільшення кількості прикордонних переходів до 40, демонструють прагнення до поглиблення співпраці. Останні ініціативи також спрямовані на вирішення проблем угорської меншини в Словаччині через економічні програми підтримки, такі як Програма розвитку підприємництва в угорськомовних регіонах Словаччини [195].

Основна характеристика угорсько-словацьких економічних відносин полягає в тому, що завдяки природному партнерству вони охоплюють дуже широкий спектр: торгівля товарами та послугами, постачання в автомобільній та електротехнічній промисловостях,

обмін робочою силою, експорт та імпорт капіталу, розвиток прикордонної, регіональної та територіальної інфраструктури, спільне використання прямих і непрямих європейських фондів, а також співпраця в галузі охорони навколишнього середовища та науково-дослідницької діяльності. У 2021 році зовнішньоторговельний обіг зріс на 27,7% і перевищив 13,1 мільярда євро. Таким чином, Словаччина стала другим найбільшим партнером Угорщини. Експорт зріс на 10% до 6,2 мільярда євро, тоді як імпорт склав 6,9 мільярда євро. Крім товарообігу, важливими є двосторонні капітальні зв'язки. Взаємний інтерес добре ілюструється даними Словацького національного банку: у 2020 році Угорщина займала дев'яте місце за обсягом словацького капіталу (2,18 млрд євро) та п'яте місце за експортом (154 млн євро). За кількістю компаній угорські підприємства займають друге місце після чеських у Словаччині; наразі понад 10 тисяч угорських компаній мають інтереси в цій країні.

З точки зору бізнес-зв'язків важливе значення мають транспортні зв'язки між країнами. У 2019 році було завершено трасу M15-D2 Rajka-Oroszvár (Русовце), а у 2021 році — швидкісну дорогу M30-R4 Мішкольц-Кошице. У 2020 році було відкрито новий міст через Дунай у Комарно, а зараз триває будівництво шести нових маломасштабних автомобільних прикордонних переходів. Енергетична безпека є ключовою областю економічної співпраці. Здано в експлуатацію словацько-угорський газовий інтерконектор і відремонтована ділянка нафтопроводу "Дружба", що забезпечує південне з'єднання. У 2021 році успішно розпочалася торгівля електроенергією через два нові 400 кВ прикордонні лінії електропередач.

Угорщина є транзитером нафти для Словаччини, а Словаччина постачає Угорщині електроенергію, що забезпечує енергетичну стабільність в обох країнах. Проект розширення газопроводу між країнами дозволить збільшити пропускну здатність до 5,2 мільярдів кубічних метрів газу на рік, що сприятиме зміцненню енергетичної безпеки в регіоні.

Важливим аспектом енергетичної співпраці є також розвиток ядерної енергетики. У 2023 році Угорщина та Словаччина підписали угоду про співпрацю в цій галузі, яка передбачає спільне використання новітніх технологій та збільшення енергетичної незалежності. Це дозволить обома країнам зміцнити свої позиції в енергетичному

секторі та зробити значний внесок у зниження викидів вуглекислого газу.

Крім того, обидві країни продовжують брати участь у проєктах загальноєвропейського значення, таких як Північ-Південь, які спрямовані на посилення енергетичних та транспортних зв'язків у Центральній Європі. Ці проєкти сприяють як економічному розвитку, так і підвищенню енергетичної незалежності.

Попри певні проблеми, між країнами існує активна економічна та політична взаємодія. Спільне членство в ЄС сприяє тісній економічній співпраці, а участь у НАТО забезпечує платформу для політичного діалогу. Існує також активний культурний обмін, що доповнює двосторонні відносини.

Прикордонні співпраці та економічні й туристичні проєкти є важливими інструментами Європейських територіальних асоціацій, кількість яких на угорсько-словацькому кордоні є найбільшою. Значною основою регіональної співпраці є програма Interreg VI-A Угорщина-Словаччина на період 2014-2020 років з бюджетом у 161,25 млн євро та трьома пріоритетними напрямками. Однією з найважливіших рамок двосторонньої економічної співпраці є Спільна комісія з питань угорсько-словацької економічної співпраці, четверте засідання якої відбулося у Комарно у 2018 році. Як практична реалізація зміцнення зовнішньоекономічної діяльності — першою серед закордонних представництв — 30 жовтня 2014 року Петер Сійярто, міністр зовнішньої економіки та закордонних справ Угорщини, відкрив Бізнес-центр Посольства Угорщини в Братиславі. Бізнес-центр забезпечує інфраструктуру для переговорів і презентацій угорських підприємств для словацьких малих і середніх підприємств, які цікавляться угорськими бізнес-можливостями. Він допомагає в пошуку партнерів і бізнес-можливостей, організації переговорів, виставок товарів та контактних днів. Бізнес-центр тісно співпрацює з шістьма словацькими представництвами SEED - Центральноєвропейської мережі розвитку економіки та НІРА.

Однією з ключових проблем у відносинах стало питання громадянства. У 2010 році угорський уряд прийняв закон, який дозволяв етнічним угорцям, що проживають за межами країни, отримати угорське громадянство. Це викликало протест з боку Словаччини, яка побоювалася втручання Угорщини у свої внутрішні

справи та впливу на етнічних угорців у Словаччині. Обидві країни також зіткнулися з дипломатичними конфліктами через інші питання, включаючи зміни до законів про мову в Словаччині, що обмежували права угорської меншини.

Після утворення незалежної Словаччини в 1993 році, відносини між Угорщиною і Словаччиною залишалися складними, зокрема через питання прав угорської меншини, яка становить близько 10% населення Словаччини. Основні проблеми стосувалися використання мови, доступу до освіти угорською мовою та політичного представництва угорців. Однією з найбільш суперечливих ініціатив стало прийняття у Словаччині законів, які обмежували використання угорської мови в державних установах і школах. Угорщина неодноразово критикувала ці кроки, вважаючи їх такими, що порушують права національної меншини.

У 2009 році відбулася одна з найбільших криз у відносинах, коли словацький уряд ухвалив закон про мови, що обмежував використання будь-якої іншої мови, окрім словацької, в офіційних документах і державних установах. Закон викликав значне занепокоєння з боку угорського уряду, який бачив у ньому загрозу для угорської меншини. Ситуація посилилася через націоналістичну риторику, яка супроводжувала ухвалення цього закону, що погіршило відносини між країнами.

Попри ці труднощі, у 2000-х роках відносини почали поліпшуватися завдяки інтеграції обох країн до Європейського Союзу та НАТО. Це сприяло тіснішій співпраці в економічній та політичній сферах. Наприклад, завдяки членству в ЄС обидві країни змогли брати участь у спільних інфраструктурних проєктах та користуватися перевагами спільного ринку. Однак, питання національних меншин залишалося джерелом періодичних конфліктів, і навіть попри загальний прогрес, певні аспекти взаємодії, зокрема питання мовної політики, час від часу призводили до дипломатичних непорозумінь.

Співпраця також включає безпекову сферу. Словаччина надає допомогу Угорщині в охороні її південних кордонів від нелегальних мігрантів, а Угорщина, зі свого боку, бере участь в охороні повітряного простору Словаччини. Ця співпраця має вирішальне значення для регіональної безпеки, оскільки обидві країни стикаються з викликами, пов'язаними з міграцією та безпекою в Європі.

Одним із важливих елементів інфраструктурної співпраці є будівництво мостів та нових доріг, зокрема вздовж річки Іпель, що дозволяє полегшити пересування між країнами та сприяє економічному зростанню прикордонних регіонів. Обидві країни також інвестують у розвиток залізничного сполучення, зокрема у плани щодо високошвидкісної залізниці між Будапештом і Братиславою, яка згодом може бути продовжена до Праги та Варшави [196].

Також у 2024 році передбачено запуск нових прикордонних переходів та відкриття нових транспортних маршрутів, що сприятиме подальшій інтеграції економік країн та збільшенню обсягів торгівлі.

Основним джерелом напруженості залишається питання прав угорської меншини, яка складає близько 10% населення Словаччини. Це стосується мовної політики, освіти та політичного представництва. Угорщина часто висловлює занепокоєння щодо використання угорської мови в школах та державних установах Словаччини. Питання мови навчання та політичного представництва угорської меншини стають предметом внутрішніх дебатів і дипломатичних дискусій.

Дипломатичні суперечки навколо прав угорської меншини періодично ускладнюють відносини, хоча в інших сферах країни тісно співпрацюють. Важливо знайти баланс між захистом прав меншин та національним суверенітетом, оскільки це може вплинути на регіональну стабільність Центральної Європи. ЄС часто виступає посередником у врегулюванні суперечок, прагнучи забезпечити дотримання європейських стандартів.

Співпраця між Угорщиною та Словаччиною в освітній сфері має кілька важливих аспектів, які включають обмін досвідом, спільні програми та ініціативи, а також підтримку національних меншин. Обидві країни активно обмінюються досвідом у реформуванні системи освіти. Наприклад, в рамках міжнародних зустрічей представники Міністерств освіти Словаччини та Угорщини обговорюють питання акредитації, ліцензування та оцінки якості вищої освіти. Це сприяє вдосконаленню освітніх програм і підвищенню їхньої відповідності сучасним вимогам ринку праці. Угорщина реалізує програми, такі як *Stipendium Hungaricum*, які сприяють залученню іноземних студентів, зокрема зі Словаччини. Ця програма забезпечує фінансування навчання для студентів з

різних країн, що підвищує інтернаціоналізацію угорських закладів вищої освіти. Важливим аспектом співпраці є підтримка угорської меншини в Словаччині та словацької меншини в Угорщині. Освітні заклади обох країн пропонують програми навчання рідною мовою для представників національних меншин, що сприяє збереженню їхньої культурної ідентичності.

Словацькі та угорські освітні заклади активно інтегрують українських дітей у свої системи. Наразі в Словаччині навчається понад 6 тисяч українських учнів, з яких більшість відвідує державні школи. В Угорщині цей показник становить більше тисячі учнів, які також отримують освіту в угорських школах. Словаччина: 6,248 українських учнів 80% навчаються у державних школах. Угорщина: 1,050 учнів у школах, 268 дітей у садочках [197].

Співпраця між Угорщиною та Словаччиною в галузі освіти є важливим елементом розвитку освітніх систем обох країн. Обмін досвідом, спільні програми та підтримка національних меншин створюють сприятливі умови для вдосконалення освіти та інтеграції студентів у міжнародний освітній простір.

Співпраця між університетами Угорщини та Словаччини охоплює різні аспекти, такі як обмін студентами, спільні наукові дослідження та програми академічної мобільності. У 2015 році делегація Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу (ІФНТУНГ) відвідала Університет Мішкольца в Угорщині та Технічний університет Кошице в Словаччині. Метою візиту було налагодження співробітництва у сфері освіти та науки, зокрема в таких напрямках, як екологія, геологія, буріння та видобування нафти і газу. Делегація досягла домовленостей про підписання рамкових угод про співпрацю з обома університетами. Заплановано, що перші навчальні практики та обміни студентами розпочнуться у новому навчальному році. У квітні 2023 року представники Міністерства освіти і науки України відвідали університети Словаччини та Угорщини з метою обміну досвідом у реформуванні системи оцінки якості вищої освіти. В ході поїздки були проведені зустрічі з керівниками різних навчальних закладів, включаючи Технічний університет Кошице та Мішкольцьський університет. Під час зустрічей обговорювалися питання акредитації освітніх програм, управління якістю освітньої діяльності та можливість співпраці у спільних проектах. Угорщина

реалізує програми, такі як *Stipendium Hungaricum*, які дозволяють іноземним студентам, зокрема зі Словаччини, отримувати стипендії для навчання в угорських університетах. Ця програма забезпечує фінансування навчання для студентів з різних країн, що сприяє інтернаціоналізації угорських закладів вищої освіти. Співпраця між університетами Угорщини та Словаччини є важливим елементом розвитку освітніх систем обох країн. Вона включає обмін досвідом, спільні наукові дослідження та програми академічної мобільності, що створює сприятливі умови для вдосконалення освіти і підготовки висококваліфікованих спеціалістів.

Співпраця між Угорщиною та Словаччиною в галузі туризму має значний потенціал завдяки спільним культурним, історичним та природним ресурсам. Обидві країни активно працюють над розвитком транскордонного туризму, що включає спільні проекти, ініціативи та програми. Однією з основних платформ для співпраці є програма *Interreg VI-A NEXT*, яка охоплює території Угорщини, Словаччини, Румунії та України. Ця програма спрямована на покращення економічного розвитку та соціальної інтеграції через спільні туристичні проекти. Основні цілі програми включають: Розвиток інфраструктури: інвестиції в туристичну інфраструктуру, включаючи дороги, інформаційні центри та об'єкти розміщення. Промоція культурної спадщини: спільні заходи для популяризації культурних пам'яток, таких як замки, музеї та природні резервати. Екологічний туризм: розвиток екологічного туризму через створення маршрутів у природних парках і заповідниках. Обидві країни розробляють спільні туристичні маршрути, які включають відвідування ключових історичних та природних об'єктів. Наприклад: Маршрут "Туризм через кордони". Цей маршрут з'єднує угорські та словацькі міста, такі як Будапешт і Братислава, з акцентом на культурні події, фестивалі та гастрономічні традиції. Природні маршрути. Включають відвідування національних парків, таких як Національний парк Плітвіцькі озера в Хорватії і Словацький рай, що сприяє розвитку екологічного туризму.

Співпраця між Угорщиною та Словаччиною в галузі туризму має великий потенціал для розвитку. Завдяки спільним програмам, проектам і ініціативам обидві країни можуть не лише покращити туристичну привабливість своїх регіонів, але й сприяти економічному

розвитку через залучення туристів. Транскордонний туризм стає важливим елементом у зміцненні зв'язків між сусідніми країнами.

Культурна співпраця між Угорщиною та Словаччиною розвивається досить активно. Угорщина та Словаччина активно беруть участь у спільних фольклорних фестивалях, таких як фестиваль "Східна", який є найбільшим словацьким фестивалем з міжнародною участю. Цей захід щороку збирає тисячі учасників, демонструючи традиційні танці, музику та костюми обох культур. Програма HUSKROUA (Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна) підтримує культурні ініціативи, які сприяють розвитку місцевої культури прикордонних регіонів. Ця програма включає спільні культурні заходи, які об'єднують громади з обох країн. Виставки сучасного мистецтва, які проходять в обох країнах, часто включають роботи угорських і словацьких художників. Це сприяє обміну ідеями та культурними впливами між націями [198]. Угорська та словацька кухні мають спільні традиції, що відображається в гастрономічних подіях, де представлено страви обох культур. Такі фестивалі дозволяють відвідувачам ознайомитися з кулінарними традиціями сусідніх країн. В рамках різних програм підтримки культури проводяться спільні театральні постановки та музичні концерти, які об'єднують митців з Угорщини та Словаччини. Ці приклади свідчать про активну культурну співпрацю між Угорщиною та Словаччиною, яка сприяє зміцненню зв'язків між народами і збереженню їхньої культурної спадщини.

Співпраця між Угорщиною та Словаччиною в сфері охорони здоров'я реалізується через кілька ключових ініціатив і програм, які сприяють розвитку медичних послуг і покращенню здоров'я населення обох країн. Програма HUSKROUA. Ця програма транскордонного співробітництва охоплює Угорщину, Словаччину, Румунію та Україну. Вона включає проекти, спрямовані на покращення доступу до медичних послуг, обміну досвідом між медичними установами та спільні дослідження в галузі охорони здоров'я [199]. У рамках програми HUSKROUA реалізуються проекти, які передбачають обмін медичними технологіями та практиками. Це включає спільні дослідження в галузі епідеміології, обміну інформацією про захворювання та лікування. Представники медичних установ з обох країн беруть участь у конференціях, де обговорюють

спільні проблеми охорони здоров'я, новітні методи лікування та профілактики захворювань. Це сприяє налагодженню контактів між фахівцями. Угорщина та Словаччина активно обмінюються даними про епідемії та спалахи захворювань, що дозволяє швидше реагувати на загрози для здоров'я населення. Обидві країни співпрацюють у сфері вакцинації населення, зокрема в контексті пандемії COVID-19, що включає спільну інформаційну кампанію та доступ до вакцин. Ці ініціативи демонструють активну співпрацю між Угорщиною та Словаччиною в сфері охорони здоров'я, що сприяє покращенню якості медичних послуг і зміцненню здоров'я населення обох країн.

Угорщина використовує свої відносини зі Словаччиною для посилення антиукраїнської позиції в контексті регіональної політики. Після приходу до влади коаліційного уряду на чолі з Робертом Фіцо у Словаччині, який відзначився численними антиукраїнськими заявами, Угорщина знайшла союзника у блокуванні підтримки України на міжнародній арені. Основні аспекти співпраці Угорщини та Словаччини проти України. Уряд Фіцо активно виступає проти військової допомоги Україні, стверджуючи, що конфлікт є "війною між Росією і США" і закликає до компромісу щодо територіальної цілісності України. Це узгоджується з угорською політикою, яка також не підтримує постачання зброї Україні. Словаччина під керівництвом нового уряду зупинила військово-технічну допомогу Україні та приєдналася до Угорщини в блокуванні подальшої допомоги з боку Європейського Союзу. Це включає спільні дії щодо запобігання наданню Україні нових пакетів військової допомоги. Уряд Фіцо відновив культурне співробітництво зі Словаччиною та Росією, що також може бути використано для посилення проросійських настроїв у регіоні. Це створює додатковий тиск на Україну, оскільки такі дії можуть вплинути на її міжнародну підтримку. Незважаючи на зміни в уряді, в Словаччині існує значний опір антиукраїнській політиці. Протести проти нового уряду свідчать про те, що частина населення залишається прихильною до України і виступає за продовження підтримки [200]. Це створює напруженість між урядовими позиціями та громадською думкою. Таким чином, угорсько-словацька співпраця в контексті відносин із Україною є складним явищем, яке поєднує політичні інтереси обох країн у рамках ширшої геополітичної гри в Центрально-Східній Європі.

Висновок

Угорсько-словацькі відносини, які протягом останніх десятиліть зазнали значних змін, сьогодні демонструють приклад конструктивного діалогу, що сприяє стабільності та розвитку в регіоні. Цей процес можна розглядати через кілька ключових аспектів. Відносини між Угорщиною та Словаччиною пройшли через різні етапи — від конфліктів і напруженості до поступового налагодження співпраці. Основні фактори, що сприяли цій еволюції:

- Політичні зміни: Після розпаду Чехословаччини у 1993 році обидві країни почали шукати нові шляхи співпраці, зокрема в рамках європейської інтеграції.

- Членство в ЄС: Спільне членство в Європейському Союзі з 2004 року стало каталізатором для розвитку конструктивних відносин, оскільки обидві країни отримали доступ до європейських фондів та програм.

- Роль угорської меншини: Угорська меншина в Словаччині, яка складає близько 10% населення, відіграє важливу роль у формуванні політичного ландшафту країни. Угорці активно беруть участь у політичному житті Словаччини, що дозволяє їм впливати на рішення, які стосуються їхніх прав та інтересів. Підтримка культурної ідентичності угорської меншини стала важливим аспектом у розвитку двосторонніх відносин. Це включає питання освіти, медіа та використання рідної мови.

Незважаючи на досягнуті успіхи, існують питання, які потребують подальшого вирішення:

- Подвійне громадянство: Питання про право на подвійне громадянство для угорців, які проживають у Словаччині, залишається спірним. Це питання викликає політичні суперечки і потребує компромісних рішень.

- Культурні права: Забезпечення прав угорської меншини в Словаччині, зокрема в сфері освіти та медіа, є важливим аспектом для підтримки стабільності в регіоні.

Конструктивні відносини між Угорщиною та Словаччиною свідчать про те, що країни можуть подолати історичні суперечності через співпрацю та взаєморозуміння. Спільні інтереси в економічній інтеграції, культурному обміні та політичному діалозі відкривають нові можливості для розвитку обох країн. Подальше зміцнення цих

відносин вимагатиме зусиль з обох сторін для вирішення існуючих проблем і забезпечення стабільності в регіоні.

4.7. Угорсько-хорватське партнерство: розбудова мостів добросусідства

Угорщина та Хорватія мають тривалу історію взаємодії, що охоплює кілька століть, і ця історія є не лише тривалою, а й надзвичайно багатозаровою. Географічне розташування обох країн в Центральній-Східній Європі зробило їх учасниками багатьох історичних процесів, які формували політичний і культурний ландшафт континенту. Спільна історія цих двох народів почалася ще у середньовіччі, коли політичні та династичні зв'язки між ними ставали дедалі міцнішими, а їхнє сусідство визначало напрямки розвитку обох держав. Зокрема, шлюбні союзи між правлячими династіями Угорщини та Хорватії часто ставали інструментом для забезпечення стабільності та об'єднання територій, що закладали основи для тривалого політичного союзу.

Ці країни поділяють не тільки географічне сусідство, але й глибокі історичні, культурні та політичні зв'язки, які формувалися під впливом різних імперій та державних утворень. Історичний досвід Хорватії та Угорщини був тісно пов'язаний з Австро-Угорською імперією, яка об'єднувала їх під одним політичним дахом протягом кількох століть. Саме в рамках цієї імперії були встановлені правові та політичні основи для розвитку хорватсько-угорських відносин, що дозволяли обома народам взаємодіяти на багатьох рівнях. Спільний досвід перебування під владою Габсбургів не тільки створив умови для політичної співпраці, але й сприяв формуванню певної культурної спорідненості між цими двома народами, що проявлялося в спільних історичних подіях та релігійних традиціях [201].

Відносини між цими двома державами протягом багатьох років характеризувалися різними етапами – від співпраці до конфліктів, що було природним наслідком взаємодії в умовах політичної та економічної конкуренції. З одного боку, політичний союз Хорватії та Угорщини був вигідний для обох країн, оскільки забезпечував стабільність та захист від зовнішніх загроз, зокрема з боку Османської імперії, яка прагнула розширити свою експансію на Балкани. З іншого боку, періодичні розбіжності щодо управління і правового статусу хорватських земель ставали причиною конфліктів, які іноді набували гострого характеру. Питання автономії Хорватії в рамках угорської

держави неодноразово ставало предметом політичних суперечок, особливо в період дуалізму Австро-Угорщини.

Важливою складовою цих взаємин є розуміння та визнання культурних особливостей, що сприяє зміцненню добросусідських відносин у сучасний період. Це розуміння базується на історичній спадщині спільної боротьби проти зовнішніх ворогів, таких як Османська імперія, коли угорці та хорвати виступали союзниками в обороні християнської Європи. Пам'ять про ці події є важливою частиною національної ідентичності обох народів і формує їхнє сучасне ставлення один до одного.

Між обома країнами існує тісний політичний діалог на рівні виконавчої та законодавчої влади. Так 3 грудня 2018 року прем'єр-міністр Хорватії Андрей Пленкович провів зустріч із прем'єр-міністром Угорщини Віктором Орбаном у Загребі. Цей візит був частиною офіційних перемовин, спрямованих на покращення хорватсько-угорських відносин, що довгий час залишалися напруженими через низку спірних питань. Основна увага зустрічі була зосереджена на економічних питаннях, включаючи співробітництво в енергетичному секторі, зокрема щодо газопроводу між обома країнами та інтересів угорської компанії MOL в хорватській компанії INA. Лідери також обговорили можливості розширення співпраці в транспортному секторі, туризмі та оборонній галузі, а також взаємодію в рамках Європейського Союзу [202].

Візит прем'єр-міністра Хорватії Андрея Пленковича до Угорщини 18 жовтня 2023 року мав кілька важливих результатів. Голова уряду підтвердив підтримку Хорватії Україні, зокрема в контексті військової допомоги та євроінтеграції. Він підкреслив важливість спільних зусиль у боротьбі з російською агресією та запровадженні ембарго на російські енергоносії. В рамках зустрічі обговорювалися питання інтеграції України до ЄС, а також досвід Хорватії у цьому процесі. Пленкович зазначив, що Хорватія готова ділитися своїм досвідом та підтримувати Україну на шляху до європейської інтеграції. Візит також став важливим кроком у зміцненні двосторонніх відносин між Угорщиною та Хорватією, що може позитивно вплинути на співпрацю в різних сферах, включаючи економіку та безпеку. Цей візит підкреслив важливість співпраці між країнами в умовах сучасних викликів, зокрема в контексті безпеки та стабільності в

регіоні.

Прем'єр-міністри Угорщини Віктор Орбан та Хорватії Андрей Пленкович зустрічалися 1 листопада 2023 року в палаці Котрочені в Бухаресті. Ця зустріч була організована президентом Румунії Клаусом Йоханнісом і стала частиною обговорення пріоритетів Європейського Союзу на наступний інституційний цикл. У світлі війни в Україні, питання безпеки стало пріоритетом для обох країн. Лідери обговорили необхідність зміцнення оборонних спроможностей та співпраці в рамках НАТО. Орбан і Пленкович підкреслили важливість спільних військових навчань та обміну інформацією для підвищення готовності до можливих загроз. Обговорювали шляхи покращення енергетичної співпраці, включаючи диверсифікацію джерел постачання енергії та зменшення залежності від російських енергоносіїв.

Лідери говорили про можливості залучення інвестицій між країнами, зокрема в інфраструктурні проекти. Пленкович акцентував на важливості підтримки України в її прагненні до європейської інтеграції. Він зазначив, що Хорватія готова ділитися своїм досвідом вступу до ЄС. Обговорювали необхідність реформування інституцій ЄС для покращення його функціонування та адаптації до нових викликів. Лідери обговорили питання надання гуманітарної допомоги Україні, включаючи підтримку біженців та відновлення інфраструктури. Орбан і Пленкович розглянули можливість спільної роботи з міжнародними організаціями для ефективного надання допомоги [203].

02.04.2024 року Шарль Мішель, президент Європейської Ради, прийняв прем'єр-міністрів Угорщини Віктора Orbana, Бельгії Олександра де Кроо та Хорватії Андрея Пленковича в палаці Котрочені, Бухаресті. На офіційній вечері будуть розглянуті пріоритети наступного інституційного циклу Європейського Союзу. Це перша зустріч представників чотирьох країн у такому форматі, а також президента Європейської Ради. Угорщина через три місяці займе чергове президентство в ЄС, саме в той період, коли після виборів відбудеться оновлення керівництва Європейського парламенту, Європейської комісії та Європейської Ради, а також будуть призначені нові європейські комісари. Зустріч також важлива через те, що румунський президент нещодавно оголосив про намір балотуватися на посаду генерального секретаря НАТО,

а запрошені прем'єр-міністри представляють країни-члени НАТО, підтримка яких може бути йому необхідна. За інформацією Президентської канцелярії, зустріч у Бухаресті справді є частиною процесу визначення пріоритетів Європейського Союзу на період 2024-2029 років. Цей процес розпочався на неформальній зустрічі Європейської Ради 6 жовтня 2023 року, коли лідери держав-членів дійшли висновку про необхідність акцентувати увагу на питаннях безпеки та оборони, глобальної участі, розширення ЄС та зміцнення його стійкості та конкурентоспроможності. Саме в рамках цих принципів учасники зустрічі в Котрочені визначають свої цілі дій. Щодо майбутнього стратегічного порядку денного ЄС, лідери обговорять це на наступному етапі, і планується, що рішення буде ухвалене на засіданні Європейської Ради наприкінці червня [204].

Парламентська співпраця між Угорщиною та Хорватією спрямована на зміцнення двосторонніх відносин через регулярний діалог та взаємодію між законодавчими органами обох країн. Ця співпраця включає проведення спільних засідань комітетів, обмін досвідом у законодавчій сфері, а також взаємну підтримку в межах міжнародних організацій, таких як Європейський Союз та Рада Європи.

Одним із ключових напрямків парламентської співпраці є обговорення питань енергетичної безпеки, транспортної інфраструктури, захисту прав національних меншин (угорської в Хорватії та хорватської в Угорщині) та забезпечення стабільності на Балканах. Спільні зусилля також спрямовані на вирішення екологічних викликів, підтримку транскордонного співробітництва та просування інтеграційних процесів у регіоні.

Регулярні зустрічі членів парламентських груп дружби, а також обмін візитами між делегаціями допомагають поглибити розуміння національних інтересів обох країн і сприяють розвитку конструктивного діалогу з важливих політичних та економічних питань.

Так у червні 2022 року Голова Державних Зборів Угорщини Ласло Ковер відвідав Загреб, де зустрівся з головою Сабору Хорватії Горданом Яндрочевичем. Під час цієї зустрічі обговорювалися питання співпраці в сфері енергетики, а також захист прав національних меншин. Ласло Ковер відзначив важливість культурної

та історичної спадщини, що пов'язує обидві країни, та висловив готовність Угорщини сприяти розширенню двосторонніх відносин.

У вересні 2021 рок, в Загребі відбулася зустріч членів парламентських комітетів обох країн, присвячена питанням транскордонного співробітництва та екології. Представники парламентів обговорили спільні ініціативи щодо захисту річок Дунай і Драва, що протікають через обидві країни, та обговорили можливості співпраці у сферах екологічної безпеки та розвитку зелених технологій. У листопад 2019 року в Будапешті відбулася зустріч між групами дружби парламентів Хорватії та Угорщини. Під час цієї зустрічі особлива увага була приділена освітнім обмінам та культурній співпраці. Хорватська делегація підкреслила важливість збереження культурної ідентичності хорватської меншини в Угорщині, а угорська – важливість захисту прав угорської меншини в Хорватії. У червні 2018 року Угорщина і Хорватія провели спільну парламентську зустріч у Будапешті, на якій обговорювали питання енергетичної безпеки, зокрема постачання газу через хорватський LNG-термінал на острові Крк. Обидві сторони наголосили на важливості диверсифікації джерел енергії та зменшення залежності від російського газу.

Після здобуття Хорватією незалежності, Угорщина не лише на дипломатичному рівні активно підтримувала нову хорватську державу, але й надала конкретну допомогу в її боротьбі за незалежність. Одним із яскравих прикладів такої підтримки було надання угорським урядом зброї під час хорватської війни за незалежність, що стало важливим фактором у зміцненні хорватської обороноздатності у конфлікті з Сербією. Угорщина, будучи зацікавленою в стабільності на своїх південних кордонах, робила все можливе, щоб забезпечити безпеку свого нового сусіда, що, безумовно, сприяло покращенню відносин між двома країнами [205].

Угорщина продовжувала активно сприяти її інтеграції в європейські та міжнародні структури, що стало важливим елементом у побудові нової системи взаємодії. Угорщина підтримала Хорватію на шляху до вступу до Європейського Союзу, надаючи їй консультації та допомогу у виконанні необхідних реформ, що сприяло прискоренню процесу євроінтеграції. Також Угорщина брала участь у різних ініціативах щодо посилення економічної та політичної стабільності в регіоні, що стало важливим фактором у зміцненні двосторонніх

відносин.

Економічна співпраця між Угорщиною та Хорватією є важливим чинником у зміцненні добросусідських відносин. Обидві країни активно співпрацюють у таких галузях, як енергетика, транспорт і туризм, що робить їх важливими економічними партнерами. Крім того, географічне розташування Хорватії як виходу до Адріатичного моря надає їй стратегічне значення для угорських економічних інтересів, що забезпечує постійний інтерес з боку Угорщини до підтримки стабільних відносин з Хорватією.

Важливою складовою угорсько-хорватських відносин є економічна взаємодія, яка ґрунтується на взаємних інтересах та стратегічній важливості обох країн для регіону. В умовах глобалізації та інтеграційних процесів в Європейському Союзі економічна співпраця між Хорватією та Угорщиною набуває ще більшого значення. Обидві країни виступають ключовими учасниками регіональної торгівлі, що створює передумови для довгострокових економічних відносин. Хорватія та Угорщина є важливими торговими партнерами, і ця взаємодія охоплює різні сектори економіки, включаючи енергетику, транспорт, сільське господарство та промисловість. Така співпраця сприяє не лише економічному розвитку обох держав, але й підвищує їхній вплив у європейських економічних процесах [206].

У 2023 році товарообіг між Угорщиною та Хорватією складав приблизно 2,5 мільярда євро, що свідчить про активну економічну співпрацю між цими країнами. Основні категорії товарів, які обмінювалися між державами, включали.

Основні категорії товарів. Обидві країни активно обмінюються аграрною продукцією. Хорватія експортує до Угорщини різноманітні сільськогосподарські продукти, такі як фрукти, овочі та вино, тоді як Угорщина постачає м'ясо та молочні продукти. Обидві країни активно обмінюються досвідом у сфері сільського господарства, що включає впровадження нових технологій для підвищення продуктивності. Аграрна співпраця між країнами набула нового змісту в умовах зростаючих викликів продовольчої безпеки. Фермерські господарства обох країн активно впроваджують інноваційні технології, розвивають органічне землеробство та обмінюються досвідом у сфері сталого сільського господарства. Особлива увага приділяється підтримці малих фермерських господарств та розвитку сільських територій,

де створюються нові робочі місця та покращується соціальна інфраструктура. Спільні проекти можуть охоплювати агрономію, управління водними ресурсами та сталий розвиток сільського господарства.

Виробництво автомобілів та комплектуючих є важливим сектором для обох країн. Угорщина є одним з основних виробників автомобілів у Центральній Європі, а хорватські компанії постачають деталі та компоненти для автомобільної промисловості. Співпраця в транспортному секторі також відіграє важливу роль. Обидві країни працюють над покращенням транспортних коридорів, що забезпечують ефективне сполучення між Центральною Європою та Адріатичним морем.

Зокрема, одним із ключових елементів економічної співпраці є енергетика. Обидві країни мають стратегічне значення для європейської енергетичної безпеки, оскільки через їхню територію проходять важливі енергетичні маршрути, що зв'язують постачальників енергії зі споживачами в Європі. Енергетична безпека є однією з пріоритетних сфер для обох держав, адже як Хорватія, так і Угорщина залежать від імпорту енергоресурсів, зокрема природного газу. Важливим проектом у цьому контексті є співпраця в галузі транспортування природного газу. Хорватія запустила термінал для скрапленого природного газу (СПГ) на острові Крк, що дозволяє диверсифікувати постачання газу не лише для себе, а й для сусідніх країн, зокрема Угорщини. Термінал має потужність 2,6 млрд кубометрів на рік і забезпечує доступ до альтернативних джерел газу, що зменшує залежність від російських поставок [207]. Через територію цих країн проходять газопроводи, що забезпечують енергетичну стабільність регіону та зменшують залежність від постачання газу з нестабільних регіонів. Проекти, пов'язані з розширенням і модернізацією енергетичної інфраструктури, дозволяють забезпечити надійні постачання газу до Центральної та Східної Європи, що є важливим для енергетичної безпеки всього Європейського Союзу.

Хорватія та Угорщина працюють над розвитком транспортних коридорів, які забезпечують ефективне сполучення між Центральною Європою та Адріатичним морем. Це включає модернізацію залізничних та автомобільних шляхів, що сприяє зростанню торгівлі між країнами. Модернізація залізничних шляхів. Обидві країни

реалізують проекти з модернізації залізничної інфраструктури, що включає оновлення колій та станцій для підвищення швидкості та безпеки перевезень. Наприклад, проект «Залізничний коридор Vb», який з'єднує Будапешт і Загреб, передбачає поліпшення залізничного сполучення між цими містами. Транспортний коридор Via Carpatia. Цей проект передбачає створення автомобільного коридору, що з'єднує країни Центральної та Східної Європи. Хорватія та Угорщина беруть участь у його реалізації, що дозволяє покращити автомобільне сполучення між регіонами. Обидві країни працюють над спрощенням процедур на прикордонних переходах, що сприяє збільшенню товарообігу.

Окрім енергетики, важливою складовою економічної взаємодії є туризм. Хорватія, завдяки своїм мальовничим Адріатичним курортам, є популярним туристичним напрямком для угорців. Кожного року тисячі угорських туристів відвідують хорватське узбережжя, що сприяє не лише розвитку туристичної галузі Хорватії, але й зміцненню економічних зв'язків між країнами. Туризм, зокрема, став важливим фактором, що впливає на торгівлю, інвестиції та культурний обмін між двома державами. Хорватські курорти, такі як Дубровник, Спліт, Рієка та Пула, є не тільки відомими міжнародними туристичними центрами, але й місцями, де угорські туристи знаходять можливості для відпочинку, знайомства з культурою та історією країни.

Культурні відносини між Угорщиною та Хорватією мають глибокі історичні корені, які простягаються на багато століть, і вони є невід'ємною складовою двосторонніх взаємин. Спільна історія та культурна спадщина обох країн створили сприятливе середовище для активної співпраці в таких важливих галузях, як освіта, мистецтво, література та наукові дослідження. Завдяки цим аспектам, угорсько-хорватські відносини постійно збагачуються новими ініціативами та проектами, що сприяють зміцненню взаєморозуміння між народами.

Одним із ключових інститутів, який сприяє поглибленню культурних відносин між Угорщиною та Хорватією, є Угорський культурний центр у Загребі. Цей центр відіграє важливу роль у популяризації угорської культури на території Хорватії, організовуючи різноманітні культурні заходи, виставки, фестивалі, кінопокази та лекції, присвячені угорському мистецтву, музиці, літературі та історії. Завдяки такій активній діяльності, угорська культура стає

більш відомою і доступною для хорватської аудиторії, що зміцнює культурні зв'язки між країнами. Крім того, такі заходи сприяють розвитку культурного діалогу та взаєморозуміння між народами, що дозволяє подолати історичні розбіжності та розвивати спільні культурні ініціативи.

Співпраця між Угорщиною та Хорватією в галузі освіти є важливим елементом культурних відносин, що включає академічний обмін, підтримку мовної та культурної ідентичності, а також реалізацію спільних наукових проєктів. Університети Будапешта та Загреб активно беруть участь у програмах обміну, що дозволяють студентам та викладачам навчатися й працювати у сусідній країні. Особливо популярними є спеціалізації, пов'язані з культурологією, історією та філологією. Ця програма реалізується через Європейську програму Erasmus+. Угорщина підтримує діяльність шкіл та культурних центрів для хорватської меншини в Угорщині, забезпечуючи викладання хорватської мови та культури. Водночас у Хорватії існують школи та навчальні програми, де студенти угорської меншини мають можливість вивчати угорську мову та літературу. Наприклад, в місті Печ угорські школи для хорватської громади отримують фінансову підтримку від уряду. Академії наук Угорщини та Хорватії проводять спільні дослідження в галузі історії, археології та антропології, зокрема вивчаючи спільну культурну та історичну спадщину. Наприклад, угорські та хорватські археологи співпрацювали у дослідженнях археологічних знахідок на Дунаї, що мають значення для обох країн. Кожного року Угорщина та Хорватія організовують літні школи для студентів, зацікавлених у вивченні культури, мови та історії сусідньої країни. Наприклад, у хорватському місті Осієк та угорському Печі проводяться літні школи, де студенти можуть поглибити знання з культурних та історичних аспектів обох країн. Угорські та хорватські університети та культурні інституції проводять культурні фестивалі, де студенти презентують дослідження та проєкти на теми, пов'язані з культурою та історією обох країн. Наприклад, на фестивалі в Загребі хорватські студенти демонструють угорську літературу, театр і кіно, а в Будапешті – хорватські культурні досягнення. Уряд Угорщини надає стипендії для хорватських студентів на навчання в угорських університетах і навпаки. Програма Stipendium Hungaricum є одним із таких прикладів,

що фінансується урядом Угорщини і надає можливості хорватським студентам отримати вищу освіту в Угорщині [208].

Хорватська громада, яка проживає на території Угорщини, також робить вагомий внесок у зміцнення культурних зв'язків між двома країнами. Хоча чисельність хорватської громади в Угорщині зменшується через економічні труднощі та еміграцію, ця спільнота продовжує відігравати важливу роль у збереженні та поширенні хорватської культури. В Угорщині функціонують автономні культурні установи хорватської громади, які організують заходи, присвячені хорватській культурі, мові та традиціям. Ці установи допомагають зберігати національну ідентичність хорватів, що проживають в Угорщині, і сприяють їхній інтеграції у багатонаціональне середовище країни.

Угорська громада в Хорватії є важливою частиною національного складу країни. Вона має глибокі історичні корені, що походять з часів Австро-Угорської імперії, коли Хорватія та Угорщина були об'єднані під одним політичним дахом. За даними перепису населення, угорська громада в Хорватії налічує близько 15,000 осіб. Основна частина угорців проживає в регіоні Славонія, зокрема в містах, таких як Бараня та Суботиця. Угорська громада має право на культурну автономію, що включає можливість навчання угорською мовою в школах та підтримку культурних програм. Існують угорські культурні асоціації, які організують заходи, спрямовані на збереження угорської мови та традицій. Угорці в Хорватії мають своє представництво у парламенті, що дозволяє їм брати участь у політичному житті країни та відстоювати свої інтереси. Угорщина активно підтримує свою діаспору в Хорватії через програми фінансування культурних проектів та освітніх ініціатив. Співпраця між урядами двох країн сприяє розвитку добросусідських відносин і зміцненню зв'язків між угорською громадою та Будапештом. Незважаючи на підтримку, угорська громада стикається з певними викликами, такими як асиміляція та обмежений доступ до ресурсів для розвитку культури. Угорська громада в Хорватії відіграє важливу роль у багатонаціональному складі країни. Її культурна і політична активність сприяє зміцненню зв'язків між Хорватією та Угорщиною, а також забезпечує збереження угорських традицій і мови.

Культурні відносини між Угорщиною та Хорватією, таким

чином, є багатогранними і включають не тільки співпрацю на рівні державних інституцій, але й активну участь громад обох країн. Таке поєднання офіційних ініціатив і народної дипломатії сприяє не лише збагаченню культурного життя обох народів, але й зміцненню довіри та взаємоповаги між ними.

Незважаючи на позитивну динаміку у відносинах між Угорщиною та Хорватією, існують певні виклики, які продовжують впливати на взаємодію між країнами. Одним із найскладніших питань є справа нафтогазової компанії INA, яка є ключовим гравцем на хорватському енергетичному ринку. Контроль над цією компанією перейшов до угорської енергетичної компанії MOL, що викликало широкий резонанс у хорватському суспільстві. Незважаючи на те, що міжнародні суди не знайшли доказів корупції у процесі угоди, питання володіння INA продовжує залишатися дражливим. Багато хорватів сприймають цей перехід як втрату стратегічного активу, що належав національній економіці. Це підсилює недовіру до угорських компаній і породжує певні політичні напруження, які відображаються на двосторонніх відносинах.

Питання контролю над компанією MOL-INA стало не тільки економічною, але й політичною проблемою, що вимагає делікатного підходу з обох сторін. Хоча керівництво обох країн намагається підтримувати стабільні відносини і співпрацювати у вирішенні цього питання, невдоволення в хорватському суспільстві залишається, і це впливає на загальний рівень довіри між країнами. У той час як уряди прагнуть знайти взаємоприйнятне рішення, питання залишається відкритим і вимагає подальших зусиль для усунення напруги та забезпечення прозорих механізмів управління енергетичними активами.

Сучасний етап розвитку відносин між Угорщиною та Хорватією характеризується безпрецедентною динамікою та різноманітністю форм взаємодії. Після вступу обох країн до Європейського Союзу співробітництво набуло нового виміру, відкриваючи широкі можливості для громадян обох держав. Це дозволило людям відчути себе частиною єдиного європейського простору, де кордони стають все більш умовними, а можливості для співпраці - майже безмежними.

Інноваційне співробітництво між країнами набуло особливого значення в епоху цифрової трансформації. Створення спільних

технологічних хабів та інноваційних центрів відкриває нові можливості для талановитих фахівців обох країн. У цих центрах молоді підприємці та науковці можуть працювати над проектами в галузі штучного інтелекту, біотехнологій, відновлюваної енергетики та інших перспективних напрямків. Особлива увага приділяється підтримці стартапів, для яких організуються спеціальні програми менторства, акселерації та фінансування. Нижче наводимо конкретні приклади такої співпраці.

Центр штучного інтелекту в Загребі. У співпраці з угорськими партнерами, Хорватія створила центр для розвитку штучного інтелекту (ШІ) у Загребі, де обидві країни працюють над дослідженнями у галузі машинного навчання, обробки природної мови та застосування ШІ у промисловості. Це партнерство включає обмін досвідом та спеціалістами між університетами та технологічними компаніями Угорщини та Хорватії. Технологічний хаб у Будапешті для стартапів. Угорщина заснувала технологічний хаб у Будапешті, який спеціалізується на підтримці стартапів із сусідніх країн, зокрема Хорватії. Цей хаб пропонує менторство, доступ до венчурного капіталу та мережі інвесторів. Хорватські стартапи можуть використовувати цей хаб для розвитку своїх проєктів, залучення інвестицій та виходу на міжнародний ринок. Інноваційний центр в Осіску для розвитку агротехнологій. Цей центр зосереджується на розвитку нових технологій у сільському господарстві та співпрацює з угорськими інститутами та компаніями в рамках проєктів «розумне» сільське господарство та автоматизація. Обидві країни працюють над розробкою рішень для цифрового моніторингу врожайності, ефективного використання ресурсів та дронів для сільського господарства. Cyber-Security Partnership у сфері кібербезпеки. Угорщина та Хорватія уклали угоду про співробітництво у сфері кібербезпеки, що включає створення спільного центру для боротьби з кіберзагрозами. В рамках цього центру проводяться тренінги для фахівців з обох країн, розробляються системи захисту для державних та приватних установ, а також вивчаються нові методи захисту даних. Інкубатор біотехнологій у Загребі та Будапешті: Університети та дослідницькі інститути обох країн працюють разом у галузі біотехнологій, де створили інкубатори у Загребі та Будапешті. Вони зосереджені на розробці нових ліків,

біоінженерії та генетичних дослідженнях. Це дозволяє науковцям з Хорватії та Угорщини проводити спільні дослідження, обмінюватися ресурсами та залучати іноземних інвесторів у цю сферу. Спільний інноваційний фонд для стартапів. Урядові установи Угорщини та Хорватії започаткували інноваційний фонд, що фінансує стартапи в галузі цифрових технологій, фінтеху та екологічних рішень. Фонд спрямований на підтримку перспективних проєктів, що можуть мати позитивний вплив на економіки обох країн.

Екологічна співпраця між Угорщиною та Хорватією набула особливої актуальності в контексті глобальних кліматичних викликів. Спільні зусилля з охорони природи охоплюють широкий спектр питань - від збереження біорізноманіття до впровадження "зелених" технологій в промисловості та міському господарстві. Особливу увагу приділяють захисту водних ресурсів, зокрема басейну річки Драви, де реалізуються комплексні програми моніторингу якості води та відновлення природних екосистем.

Соціальна сфера співробітництва характеризується системним підходом до вирішення актуальних проблем суспільства. Обмін досвідом у галузі охорони здоров'я включає не лише співпрацю між медичними установами, але й спільні дослідження, розробку нових методів лікування та профілактики захворювань. Особлива увага приділяється питанням соціального захисту вразливих груп населення, розвитку інклюзивної освіти та створенню безбар'єрного середовища.

Військово-технічне співробітництво між Угорщиною та Хорватією виходить далеко за межі традиційної взаємодії в рамках НАТО. Воно включає спільні навчання різних родів військ, розробку та впровадження новітніх систем захисту від кібератак, модернізацію військової техніки та обмін досвідом у сфері військової медицини. Особлива увага приділяється підготовці військових спеціалістів, для яких організуються спільні навчальні програми та стажування. Військовослужбовці обох країн регулярно беруть участь у миротворчих місіях, де демонструють високий рівень професіоналізму та взаємодії.

Хорватія активно надає військову допомогу Україні, включаючи 11 пакетів підтримки з початку конфлікту. Угорщина, хоча й обмежується гуманітарною допомогою, також підтримує зусилля щодо зміцнення

обороздатності України. Обидві країни беруть участь у різних регіональних програмах, які сприяють військовій інтеграції та спільним навчанням. Наприклад, Хорватія нещодавно підтвердила свою готовність до співпраці в рамках місії ЄС з військової допомоги Україні (EUMAM Ukraine), яка передбачає підготовку українських військових. Угорщина та Хорватія заохочують спільні проекти в оборонній промисловості, що включає можливості локалізації виробництва в Україні. Це може стати важливим елементом для зміцнення економічних зв'язків і безпеки в регіоні. Незважаючи на активну підтримку України, як Угорщина, так і Хорватія проявляють обережність щодо участі своїх військових у міжнародних місіях. Президент Хорватії Зоран Міланович відмовився відправити військовослужбовців до НАТО, аргументуючи це можливими загрозами для національних інтересів. Угорщина також висловила побоювання щодо ескалації конфлікту через участь у тренувальних місіях [209].

Обидві країни планують посилити співпрацю в кібербезпеці для протидії загрозам з боку Росії та інших державних і недержавних акторів. Це включає обмін розвідувальними даними та кращими практиками. Таким чином, військово-технічне співробітництво між Угорщиною та Хорватією є важливим елементом регіональної безпеки, яке не лише підтримує Україну, але й відповідає на нові виклики безпеки в Європі.

Спортивна співпраця між країнами охоплює не лише професійний спорт, але й масовий спортивний рух. Регулярно проводяться спільні змагання з різних видів спорту, від традиційних до екстремальних. Особливу популярність набули транскордонні марафони та велопробіги, які збирають тисячі учасників з обох країн. У сфері дитячого та юнацького спорту реалізуються програми обміну між спортивними школами, організуються спільні тренувальні табори та змагання. Тренери обох країн регулярно проводять майстер-класи та семінари, діляться методиками підготовки спортсменів.

Інформаційна взаємодія між країнами набула особливого значення в епоху цифрових комунікацій. Створюються спільні медіапроекти, які висвітлюють різні аспекти життя обох країн, розповідають про успіхи та досягнення звичайних людей. Журналісти працюють над створенням об'єктивної картини подій, проводять

спільні розслідування та аналітичні дослідження. Особлива увага приділяється протидії дезінформації та фейковим новинам, для чого створюються спільні центри моніторингу інформаційного простору.

Міжрегіональне співробітництво між Угорщиною та Хорватією активно розвивається в прикордонних регіонах, де місцеві громади реалізують спільні проекти, спрямовані на підвищення якості життя та економічного розвитку. Ось кілька прикладів таких проектів:

1. Програма Interreg HU-HR: Ця програма фінансується ЄС і сприяє розвитку спільних проектів у прикордонних районах. Одним із її значущих проектів є “River” — ініціатива з відновлення та охорони екосистем річок Драва і Мура, які перетинають кордони обох країн. Цей проект передбачає екологічні дослідження, захист водних ресурсів та створення інфраструктури для екотуризму.

2. Туристичний маршрут Drava Bike Route: У рамках співпраці прикордонні громади Угорщини та Хорватії створили велосипедний маршрут уздовж річки Драва. Проект спрямований на розвиток екологічного туризму, популяризацію культурних і природних пам'яток регіону та залучення туристів. Цей маршрут став важливим елементом туристичної інфраструктури обох країн, а також сприяє підтримці малого бізнесу на прикордонних територіях.

3. Проект “Joint Growth” для розвитку малого та середнього бізнесу: У рамках програми Interreg регіони Угорщини та Хорватії започаткували проект “Joint Growth”, що зосереджується на підтримці малого і середнього бізнесу. Ця ініціатива включає освітні програми, бізнес-консультації та фінансову підтримку для нових підприємців, допомагаючи місцевим громадам розвивати свої економічні можливості.

4. Культурний фестиваль “Two Nations – One Culture”: У містах Барч (Угорщина) та Вировитиця (Хорватія) щороку проводиться культурний фестиваль, що збирає художників, музикантів та ремісників обох країн. Метою фестивалю є популяризація спільної культурної спадщини, взаємне знайомство з традиціями, мистецтвом та кухнею обох народів. Це сприяє зміцненню зв'язків між місцевими громадами та підтримці культурного обміну.

5. Транскордонний інноваційний центр у місті Копривниця: У рамках міжрегіонального співробітництва створено інноваційний центр у хорватському місті Копривниця, який тісно співпрацює з

подібним центром у місті Печ (Угорщина). Ці центри підтримують стартапи, надають простір для розвитку технологічних проектів та організують спільні тренінги для молодих підприємців з обох країн.

6. Проект “Health and Safety” для розвитку медицини: Спільний проект між лікарнями угорського міста Надканижа та хорватського Вуковара, спрямований на покращення якості медичних послуг у прикордонних регіонах. Цей проект фінансує закупівлю медичного обладнання, підвищення кваліфікації медичного персоналу та впровадження телемедицини. Він забезпечує місцеві громади кращим доступом до медичних послуг і сприяє обміну досвідом між медичними працівниками обох країн.

7. Освітні програми для молоді: У прикордонних регіонах реалізуються освітні проекти, які допомагають молоді краще розуміти мову, культуру та традиції сусідньої країни. Одним із таких проектів є “Cross-Border Education”, який організовує мовні курси, обміни для студентів та молодіжні форуми, спрямовані на зміцнення культурних та соціальних зв'язків.

Ці проекти показують, як прикордонні регіони Угорщини та Хорватії стають майданчиком для інноваційного співробітництва, зміцнення місцевих економік та культурного обміну, сприяючи побудові тісних міжрегіональних зв'язків.

Молодіжна політика обох країн спрямована на створення умов для самореалізації молодого покоління. Реалізуються різноманітні програми обміну студентами та молодими фахівцями, організуються спільні освітні проекти та наукові дослідження. Молодіжні організації активно співпрацюють у реалізації соціальних та екологічних ініціатив, проводять культурні фестивалі та спортивні змагання. Створюються можливості для стажування молодих спеціалістів на підприємствах обох країн.

Охорона культурної спадщини стала важливим напрямком співробітництва. Реалізуються спільні проекти з реставрації історичних пам'яток, проводяться археологічні дослідження та наукові конференції. Створюються віртуальні музеї та експозиції, які роблять культурну спадщину доступною для широкої аудиторії. Особлива увага приділяється збереженню нематеріальної культурної спадщини - традицій, обрядів, народних промислів.

Угорщина прагне використати Хорватію у своїй антиукраїнській політиці, що стало очевидним під час останніх дипломатичних суперечок між цими країнами. Нещодавно між Угорщиною та Хорватією виникла напруга через заяви хорватського міністра оборони Івана Анушича, який критикував позицію Хорватії щодо участі у військових місіях НАТО для України. Він зауважив, що відмова від участі може призвести до того, що Хорватія стане схожою на Сербію та Угорщину, які підтримують Росію [210].

Позиція Угорщини: У відповідь угорський міністр закордонних справ Петер Сійярто підкреслив, що Угорщина прагне добрих відносин з усіма сусідами, включаючи Хорватію, і не бажає бути втягнутою в їхні внутрішні політичні суперечки. Це свідчить про те, що Угорщина намагається дистанціюватися від критики, але водночас її дії можуть бути сприйняті як підтримка антиукраїнських настроїв. Угорщина під керівництвом Віктора Орбана неодноразово блокувала зусилля ЄС щодо санкцій проти Росії і висловлювала сумніви щодо підтримки України. Це створює враження, що Будапешт використовує своїх сусідів для просування власних антиукраїнських інтересів. Вплив на регіональні відносини: Взаємодія між Угорщиною та Хорватією в контексті України може свідчити про спроби Будапешта зміцнити свої позиції в регіоні за рахунок використання інших країн для реалізації своїх політичних цілей. Таким чином, можна стверджувати, що Угорщина дійсно використовує Хорватію у своїй антиукраїнській політиці, хоча офіційно намагається дистанціюватися від цієї ситуації.

Висновок. Цей підрозділ висвітлює співпрацю між Угорщиною та Хорватією в усіх ключових напрямках – політичному, економічному, екологічному та культурному, з детальним акцентом на конкретні аспекти кожного з них.

Політичне співробітництво між Угорщиною та Хорватією засноване на взаємному прагненні до стабільності та інтеграції в європейський політичний простір. Обидві країни активно співпрацюють у рамках Європейського Союзу, підтримуючи спільні позиції щодо ключових питань безпеки, міграції та регіональної стабільності. Регулярні зустрічі на найвищому рівні, наприклад, між прем'єр-міністрами та представниками міністерств закордонних справ, дозволяють координувати дії в межах ЄС та НАТО, зокрема в

питаннях безпеки, боротьби з нелегальною міграцією та зміцнення західнобалканських країн. Також політичні відносини передбачають активну підтримку національних меншин обох країн, що підтверджує прагнення до збереження культурної ідентичності та рівних прав громадян.

Економічна взаємодія між Угорщиною та Хорватією зосереджена на сприянні торгівлі, інвестиціях та розбудові інфраструктури. Одним із головних напрямків є енергетичне партнерство, де обидві країни працюють над диверсифікацією енергопостачання. Наприклад, хорватський LNG-термінал на острові Крк є стратегічно важливим для Угорщини в контексті забезпечення енергетичної незалежності. Також діють спільні інвестиційні проекти у транспортній сфері, наприклад, модернізація залізничних сполучень між двома країнами. Важливу роль відіграє підтримка малого і середнього бізнесу в прикордонних регіонах, що включає проекти з навчання підприємців та доступу до спільних ринків, що фінансуються за програмами ЄС, такими як Interreg HU-HR.

Екологічна співпраця є пріоритетною сферою в угорсько-хорватських відносинах, особливо у прикордонних районах. Програми з охорони довкілля зосереджуються на відновленні екосистем річок, таких як Драва і Мура, що протікають територіями обох країн. Спільні зусилля спрямовані на захист водних ресурсів, біорізноманіття та сталий розвиток екотуризму, що приваблює туристів і водночас зберігає природні території. Крім того, спільні ініціативи включають створення заповідних територій та обмін екологічними практиками, спрямованими на зменшення забруднення навколишнього середовища та розвиток відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна та вітрова енергетика.

Культурні відносини між Угорщиною та Хорватією охоплюють широкий спектр ініціатив, спрямованих на збереження національної ідентичності та взаємне культурне збагачення. Місцеві громади активно беруть участь у спільних фестивалях, культурних обмінах та освітніх програмах, які сприяють популяризації національних традицій і взаємному пізнанню культур. Фестиваль “Two Nations – One Culture”, літні школи та освітні програми забезпечують платформу для молоді з обох країн, де вони можуть знайомитися з культурою, літературою та мистецтвом. Окрему увагу приділено

підтримці національних меншин, що проживають у прикордонних регіонах, які мають доступ до навчальних закладів та культурних центрів, де викладаються рідні мови.

Особливу роль у розбудові мостів добросусідства відіграє прикордонне співробітництво. Прикордонні регіони стали своєрідними «лабораторіями» для випробування нових форм взаємодії, де реалізуються проекти, спрямовані на збереження довкілля, розвиток туризму, підтримку малого та середнього бізнесу. Програма Interreg HU-HR, за підтримки Європейського Союзу, дозволяє фінансувати спільні ініціативи, які мають велике значення для покращення якості життя місцевих громад і забезпечення їх економічної стабільності. Такі проекти, як “River” з охорони річок Драва та Мура, є прикладом того, як екологічна співпраця може об'єднувати громади і водночас вирішувати нагальні екологічні виклики.

Співпраця в галузі інновацій та технологій демонструє прагнення обох країн адаптуватися до сучасних викликів цифрової епохи. Створення спільних технологічних хабів та інноваційних центрів сприяє обміну знаннями, розвитку стартапів та підтримці нових технологічних рішень, що мають потенціал для впливу на економіку обох країн. Така співпраця не лише розширює можливості для талановитих фахівців, але й сприяє підвищенню конкурентоспроможності в регіоні.

Угорсько-хорватське партнерство, що охоплює політичну, економічну, екологічну та культурну співпрацю, є міцною основою для добросусідських відносин у Центральній Європі. Спільні зусилля у сферах енергетики, економічного розвитку, охорони довкілля та культурного обміну створюють умови для стабільності та процвітання в регіоні, водночас забезпечуючи можливості для обміну досвідом, знаннями та ресурсами. Така модель співпраці стає прикладом для інших країн, демонструючи, як спільні цінності та інтереси можуть сприяти зміцненню зв'язків та побудові міцного партнерства на основі добросусідства та взаємоповаги.

Висновки до розділу 4.

У розділі, присвяченому міждержавним відносинам Угорщини з сусідніми країнами, підкреслюється важливість захисту прав угорської національної меншини, яка проживає за межами країни.

Це питання є одним із центральних аспектів зовнішньої політики Угорщини, оскільки історичні обставини, зокрема територіальні втрати після Першої світової війни, залишили значний слід у національній свідомості угорців. Угорський уряд активно підтримує культурні, мовні та соціальні права угорців у сусідніх державах, що сприяє формуванню та зміцненню угорської етнонаціональної ідентичності.

Відносини з Австрією мають глибоке історичне коріння, що веде до часів спільної імперії. Сучасний діалог між двома країнами зосереджений на спільних економічних інтересах і культурному співробітництві, що дозволяє обом сторонам знаходити спільну мову у вирішенні актуальних питань. Угорсько-румунські відносини демонструють складний баланс між співпрацею та напруженістю. Хоча існують виклики, пов'язані з правами угорської меншини в Румунії, обидві країни також досягли успіхів у спільних проєктах в енергетичній та інфраструктурній сферах. Це свідчить про прагнення до конструктивного діалогу і співпраці. Співпраця з Сербією також має значення для регіональної стабільності. Обидві країни активно працюють над спільними проєктами у сфері економіки та безпеки, що включає боротьбу з нелегальною міграцією. Ця співпраця відкриває нові горизонти для розвитку двосторонніх відносин. Взаємодія з Словенією та Словаччиною характеризується позитивним діалогом і спільними інтересами в економічній та культурній сферах. Незважаючи на існуючі проблеми прав угорських меншин у цих країнах, обидві сторони прагнуть знайти компромісні рішення для зміцнення двосторонніх зв'язків. Угорсько-хорватські відносини демонструють активність у розвитку туризму, транспорту та енергетики. Спільні проєкти сприяють не лише економічному зростанню, а й покращенню добросусідських відносин. Загалом, міждержавні відносини Угорщини з сусідніми країнами є важливим елементом формування угорської етнонаціональної ідентичності. Співпраця в культурній, економічній та соціальній сферах не лише сприяє розвитку регіону, але й допомагає підтримувати зв'язки між угорцями в різних країнах, зміцнюючи їхню національну ідентичність у глобальному контексті.

Розділ 5. Українсько – угорські відносини від дружби до конфронтації

5.1. Два десятиліття добросусідства: динаміка українсько-угорської співпраці (1990-2010)

Українська двостороння дипломатія новітньої доби розпочинається саме з Угорщини. За час, що минув, а це практично двадцять років, в українсько-угорських стосунках були періоди активної взаємодії, були часи значного скорочення політичного діалогу. Але незмінним залишався інтерес обох країн один до одного, бажання будувати стосунки на взаємовигідній, добросусідській основі.

Угорщина велике значення надає добрим відносинам із сусідніми державами. І це цілком природно, оскільки прикордонні країни формують найближче зовнішньополітичне середовище, від ефективної взаємодії з яким безпосередньо залежать мир і стабільність по всій периферії кордонів будь-якої держави, її прогресивний внутрішній розвиток, безперешкодне й різноманітне спілкування із зовнішнім світом. Для України з перших кроків становлення незалежної держави надзвичайно важливо було встановити дружні, добросусідські відносини з усіма без винятку прикордонними країнами. Найбільше готовими до такої співпраці на той час виявилися угорці.

І на це впливали такі фактори.

Угорщина тривалий час потерпала від свого східного сусіда. Імперія – чи то Російська, чи то Радянська – була завжди загрозою державності Угорщини. З історичної пам'яті угорців ніхто не викреслить ролі Росії в придушенні революції 1848 р. та СРСР – у розгромі революції 1956 р. Тому коли з'явилася надія на те, що на східному кордоні імперія може поступитися місцем Україні, та ще такій державі, яка обирає демократичний, європейський шлях розвитку, то, певна річ, угорці доклали всіх зусиль для того, щоб сприяти перетворенню сподівань на реальність. Більшість угорських політиків та населення розуміють, що в реаліях сьогоденної Європи не варто розраховувати на повернення Угорщині територій, втрачених в результаті підписання Тріанонського мирного договору. Тому шлях

до об'єднання угорської нації один, а саме: мовне, культурологічне єднання, що базується на збереженні національних традицій. Отже, Україна, на території якої проживає понад 160 тис. угорців, була визначена як країна, де існують найбільш сприятливі умови для духовного об'єднання угорців. Не випадково саме з Україною угорці першими підписали Декларацію про забезпечення прав національних меншин та створили Змішану українсько-угорську комісію з питань забезпечення прав національних меншин, яка успішно діє понад сімнадцять років [211, с 205].

Як Україна, так і Угорщина є постсоціалістичними країнами, які магістральним шляхом розвитку визначили побудову демократичного суспільства на засадах ринкової економіки. Звичайно, спільна мета є доброю основою для взаємодії.

Обидві країни задекларували свої наміри щодо інтеграції в європейські та євроатлантичні структури. Угорщина надає постійну допомогу Україні в її європейських та євроатлантичних прагненнях.

Геополітичний фактор. Сусідні Україна та Угорщина належать до регіону країн Центральної та Східної Європи. Вони тісно пов'язані спільними інтересами у сфері безпеки в широкому розумінні цього поняття – від військової до екологічної. У розвитку економіки обох країн значне місце відводиться включенню їх у європейську мережу транспортних коридорів – автомобільних, залізничних та водних.

Економіки двох країн у соціалістичну добу були досить взаємопов'язані. І хоч після розпаду РЕВ Угорщина переорієнтувалася на економічне співробітництво із західними країнами, Україна для угорців залишилася досить привабливим партнером. Традиційно розвивається співробітництво прикордонних територій.

Відносини обох країн в історичному минулому не обтяжені конфліктами та проблематичними питаннями. Досить безхмарно розвиваються взаємовідносини і на сучасному етапі.

З більшості гострих міжнародних питань позиції України та Угорщини практично збігаються або дуже близькі. Це дає можливість зовнішньополітичним відомствам обох країн проводити узгоджену лінію як у міжнародних, так і в регіональних організаціях.

Завдяки цим та іншим факторам, виваженим, скоординованим і цілеспрямованим спільним зовнішньополітичним діям обох країн Україні та Угорщині впродовж 90-х років вдалося створити основу

цілісної системи взаємовигідного партнерства та добросусідських відносин. Вона охоплює весь комплекс українсько-угорського співробітництва у всіх без винятку сферах, а для її реалізації розроблено дієвий механізм координації діяльності двох держав як на двосторонньому рівні, так і на міжнародній арені.

Становлення новітньої історії українсько-угорських відносин пов'язане з докорінною перебудовою системи міжнародних відносин, визначальним геостратегічним чинником якої став розпад СРСР. Загалом, на нашу думку, становлення та розвиток зв'язків між обома державами залежали від комплексу тих завдань, які на тому чи іншому етапі ставило життя перед Україною та Угорщиною. За цими критеріями можна виокремити такі етапи сучасної історії розвитку українсько-угорських відносин.

Перший – середина 1989 р. – 24 березня 1992 р. Він був пов'язаний із надзвичайно великою зацікавленістю Угорщини щодо набуття Україною державного суверенітету. Історія становлення українсько-угорських відносин бере свій початок з кінця 1989 р., коли в Угорщину прибула українська делегація на чолі з міністром культури УРСР Ю. Олененком. Під час цього візиту вперше в сучасній історії України було підписано протокол про співробітництво двох країн у сфері культури. Цікаво, що посольство СРСР, яке на той період очолював І. Абоїмов, не звернуло уваги на цей знаковий, як засвідчило майбутнє, угорський крок. Дещо пильніше радянські дипломати відстежили візит у серпні 1990 р. до Будапешта делегації МЗС України на чолі з міністром А.М. Зленком. Українську делегацію в Угорщині прийняли на вищому рівні. Відбулися зустрічі з президентом А. Гьонцом, прем'єр-міністром Й. Анталлом, міністром закордонних справ Г. Єсенскі. Угорці вже тоді прагнули показати, що вони підтримують бажання України стати незалежною, суверенною державою, готові надати їй всіляку допомогу на цьому шляху.

У вересні 1990 р. Україну з офіційним візитом відвідав президент Угорщини А. Гьонц. Це був цільовий візит глави сусідньої держави до України. Переговори з керівництвом України, парламентаріями відбувалися в теплій, конструктивній атмосфері.

Проривом у двосторонніх відносинах України з Угорщиною став візит голови Верховної Ради УРСР Л.М. Кравчука до Угорщини (30 травня – 1 червня 1991 р.), під час якого було підписано дев'ять

двосторонніх документів, що заклали фундамент договірно-правової бази українсько-угорського співробітництва. Це, зокрема, Декларація про основи відносин між Україною та Угорською Республікою, Консульська конвенція, Декларація про принципи співробітництва щодо забезпечення прав національних меншин. Перші два документи практично де-юре визнавали Україну як незалежну державу.

Цікавим було те, що угорський дипломатичний протокол у перший та й, мабуть, останній раз зіштовхнувся з проблемою прийому делегації вищого рівня на чолі з головою парламенту. Не президента, не прем'єр-міністра, а саме спікера парламенту. Був ще один делікатний момент: реакція Радянського Союзу на рівень прийому української делегації, адже тут лідер був один — М. Горбачов, і тільки його потрібно було приймати з усіма відповідними почестями.

Угорці вийшли з цього становища, створивши особливий протокол для зустрічі Л. Кравчука. Замість парадної загальноприйнятої зустрічі на площі ім. Л. Кошута перед парламентом війська були вишикувані на летовищі. Над резиденцією і на автомобілі були встановлені прапори УРСР, але в місті їх не було. Українців влаштував і такий варіант, тому що їх уперше приймали за кордоном як представників самостійної держави.

Першому в історії новітньої України офіційному візиту голови Верховної Ради передував складний переговорний процес. З українського боку делегацію очолював Б.І. Тарасюк – на той час начальник управління політичного аналізу та планування МЗС України, а з угорського – І. Монорі, начальник територіального управління, яке займалося співробітництвом з СРСР. Проблема полягала в тому, що хоч УРСР, згідно з Конституцією, мала право на ведення зовнішньополітичної діяльності, але більшості ознак суверенної держави, а саме: міжнародно визнаних кордонів, громадянства, власного паспорта, дипломатичних представництв, армії тощо, не мала. Це надзвичайно ускладнювало хід переговорів, особливо коли йшлося про Консульську конвенцію та Декларацію про основи відносин між Україною та Угорською Республікою. Окрім того, шалений тиск на українську делегацію здійснював тодішній посол СРСР в УР І.П. Абоїмов. Цей досить відомий своєю жорсткістю як до радянських дипломатів, так і до угорців керівник дипломатичної місії робив усе для того, щоб у жодному з прийнятих

документів не було зафіксовано хоча б найменших ознак визнання України де-факто незалежною державою.

Так, у пункті 9 Декларації про основи... йшлося про співробітництво в галузі безпеки. Це особливо розлютило посла, і він у запалі кричав на автора цих рядків: «Ви що там, хохли дурні, не розумієте, що робити? Яка безпека? Ви що вже незалежні?.. (далі йшла ненормативна лексика). Геть викиньте цей пункт».

Відповідний демарш Абоїмов зробив і в МЗС Угорщини.

Але всі спроби завадити започаткуванню українсько-угорських відносин були марними. Саме факт візиту в Угорщину делегації на найвищому рівні з України, переговори з президентом, прем'єр-міністром, головою Державних Зборів, підписані документи засвідчили визнання де-факто угорцями незалежності нашої держави ще за часів існування Радянського Союзу [212].

На початку грудня 1991 р. відбулася подія, яка також стала визначальною у становленні молоді української дипломатії. Одразу після оголошення результатів Всенародного референдуму Будапешт встановлює дипломатичні відносини з Україною, а 6 грудня Київ відвідала делегація Угорської Республіки на чолі з прем'єр-міністром Й. Анталлом. В урочистій обстановці в Маріїнському палаці було підписано Договір про основи добросусідства та співробітництва⁵ (підписаний 06.12.91 р.; ратифікований українською стороною 01.07.92 р., угорською – 11.05.93 р.; обмін ратифікаційними грамотами відбувся 16.06.93 р.). Це був перший документ такого рівня, який підписала Україна. У той же день в Києві було відкрито посольство Угорщини, знову ж таки перше серед іноземних дипломатичних представництв [45].

Повертаючись до базового договору, потрібно відзначити, що в цьому документі було зафіксовано надзвичайно важливе положення про те, що «...сторони не мають і не будуть мати в майбутньому територіальних претензій одна до одної». У подальшому саме цей розділ Договору три дні дебатувався у Державних Зборах УР під час процедури ратифікації. Незважаючи на сильний опір опозиції, насамперед Незалежної партії дрібних господарів, парламент ратифікував цей документ.

Головний зміст суперечок полягав у тому, що цей пункт, на думку опонентів, назавжди позбавляв угорців надії на повернення

територій, які їм належали до прийняття Тріанонської мирної угоди. Правих особливо дратувало те, що в Договорі було записано «...не будуть мати в майбутньому». Основним їхнім аргументом було те, що в міжнародно-правових документах немає майбутнього часу. Але завдяки здоровому глузду більшості депутатів договір дістав путівку в життя.

Принагідно зауважимо, що хоч візит високої угорської делегації, підписані документи створили умови для подальшого розвитку українсько-угорських відносин, однак відсутність посольства України в Будапешті, українських дипломатів робило марним надії на активізацію співробітництва обох країн. Розуміючи це, Київ у січні 1992 р. призначає тимчасово повіреного у справах України в Угорщині. 24 березня 1992 р. урочисто було відкрите посольство України в Угорщині, яке стало першим дипломатичним представництвом України за кордоном. Через десять років у вітальній телеграмі колективу посольства президент України Л.Д. Кучма писав: «Щиро вітаю із знаменною для української дипломатії ювілейною датою – 10 річницею відкриття першого посольства незалежної України за кордоном.

Переконаний, що посольство, яким напрацьовано великий досвід забезпечення національних інтересів України, і надалі гідно представлятиме нашу державу на міжнародній арені» [213].

Другий етап тривав з квітня 1992 р. до березня 1999 р. Він характеризується динамічним розвитком українсько-угорських відносин у всіх сферах, наповненням їх конкретним змістом. Термін закінчення цього етапу, на наш погляд, пов'язаний зі вступом Угорщини в НАТО і виникненням нової геополітичної ситуації в регіоні ЦСЄ.

У 90-ті роки українсько-угорські відносини у політичній сфері розвивалися досить активно. У лютому 1993 р. відбувся офіційний візит президента України Л.М. Кравчука до Угорщини, під час якого було підписано новий пакет угод, що визначили пріоритетні напрями подальшого розвитку співробітництва двох держав. Серед них: угоди про економічне, науково-технічне та виробниче співробітництво, про передачу-прийом осіб через державний кордон, про пункти пропуску через державний кордон, про спрощений порядок перетинання державного кордону громадянами, які проживають у прикордонних

областях [214].

18–19 травня 1995 р. відбувся офіційний візит в Україну прем'єр-міністра Угорщини Дюли Хорна. 14–16 листопада 1996 р. відбувся офіційний візит президента УР А. Гьонца в Україну. 11–12 листопада 1997 р. відбувся офіційний візит прем'єр-міністра України В.П. Пустовойтенка до Угорської Республіки, у процесі якого були накреслені плани подальшого розвитку політичного та економічного співробітництва між Україною та Угорщиною [215]. 1998 р. відбувся офіційний візит президента України Л.Д. Кучми до Угорської Республіки.

Регулярними були також і міжпарламентські зв'язки. У вересні 1994 р. під час перебування в Угорщині делегації Верховної Ради України на чолі з О.О. Морозом була підписана Угода про співробітництво між Верховною Радою України та Державними Зборами Угорської Республіки. Завдяки цій угоді відносини між Верховною Радою України та Державними Зборами Угорщини набули регулярного характеру. У кожному із парламентів були створені групи депутатів відповідно «Україна – Угорщина» та «Угорщина – Україна», українсько-угорські парламентські групи із захисту прав нацменшин, економічного співробітництва. На постійній основі здійснювався обмін текстами законодавчих актів, угорська сторона подарувала Верховній Раді комп'ютерну техніку.

Плідно розвивалися на другому етапі і відносини між міністерствами закордонних справ. Ще у вересні 1991 р. було підписано Протокол про консультації між міністерствами закордонних справ. Цей документ створив надійну основу для взаємодії зовнішньополітичних відомств обох країн. Щорічно відбуваються обміни візитами на рівні міністрів, заступників міністрів, начальників управлінь. Так, в останні роки другого етапу хроніка візитів мала такий вигляд. 27 квітня 1998 р. Угорщину з робочим візитом відвідав міністр закордонних справ України Б.І. Тарасюк. Характерно, що це був перший візит міністра після призначення його на цю посаду. 12 жовтня 1998 р. відбувся робочий візит в Україну міністра закордонних справ УР Я. Мартоні.

Третій етап українсько-угорського співробітництва розпочався в березні 1999 р. і тривав до травня 2004 р. Його початок пов'язаний зі вступом Угорщини до НАТО, а кінець – зі вступом країни в

Європейський Союз. Його характерними рисами є насамперед спроба угорців переглянути стан українсько-угорських відносин з позиції членства країни в Альянсі та майбутнього членства в Союзі.

У 1999 р. українсько-угорські відносини в політичній сфері порівняно з попередніми роками розвивалися дещо уповільнено. 14–15 травня 1999 р. президент УР взяв участь у роботі шостої неформальної зустрічі глав держав Центральної Європи у Львові, під час якої відбулася розмова і обмін думками угорського президента з президентом України Л.Д. Кучмою. 10–11 вересня 1999 р. в Ялті президент УР А. Гьонц взяв участь у роботі міжнародної конференції «Балто-Чорноморське співробітництво: до інтегрованої Європи ХХІ століття без розподільних ліній».

25–26 лютого 2000 р. відбувся офіційний візит в Україну прем'єр-міністра Угорської Республіки В. Орбана, якого прийняв президент України Л.Д. Кучма. Під час переговорів із прем'єр-міністром України В.А. Ющенком йшлося про розширення торговельно-економічного співробітництва між двома країнами. Були досягнуті домовленості щодо активізації роботи українсько-угорської Комісії з питань торговельно-економічного та науково-технічного співробітництва, проведення зустрічей ділових кіл, бізнес-форумів [216].

9 квітня 2001 р. відбулася робоча зустріч прем'єр-міністрів України та Угорщини в м. Ужгороді з метою ознайомлення з наслідками повені, що сталася в березні у Закарпатті. Враховуючи необхідність здійснення ефективних заходів із боротьби з повенями, за результатами зустрічі було підписано Спільну заяву і Протокол робочої зустрічі [217].

У серпні 2001 р. Будапешт з офіційним візитом відвідав прем'єр-міністр України А. Кінах. У лютому 2002 р. Україну з офіційним візитом відвідав президент Угорщини Ференц Мадл. Під час зустрічі з президентом України Л. Кучмою було обговорено весь спектр двосторонніх відносин. Особливий наголос у процесі переговорів глава угорської держави зробив на становищі національних меншин, що проживають у двох країнах. За результатами візиту були підписані: спільна українсько-угорська концепція із захисту від повеней, міждержавні угоди про спрощений порядок перетинання українсько-угорського кордону, а також відбувся обмін ратифікаційними грамотами щодо угоди про взаємну правову допомогу. Під час саміту

ЄС в Афінах у квітні 2003 р. відбулася зустріч президента України Л.Д. Кучми з прем'єр-міністром УР П. Меддеші.

19–21 травня 2003 р. відбувся офіційний візит в Україну делегації Державних Зборів Угорщини на чолі з головою Державних Зборів УР К. Сілі, який надав поштовх парламентському виміру двосторонньої співпраці.

Сторони дійшли згоди щодо необхідності активізації контактів на рівні парламентських комітетів і, зокрема, стосовно питань європейської інтеграції та міжнародної проблематики. К. Сілі запропонувала підготувати довгострокову стратегію взаємовідносин, яка містила б аспекти двостороннього співробітництва в усіх сферах.

У 1999 р. міністр закордонних справ України Б.І. Тарасюк двічі відвідав Угорщину: 6 травня для участі у 54-му засіданні комітету міністрів РС в Будапешті, під час якого мав переговори з міністром закордонних справ УР Я. Мартоні; 20–23 червня для участі в XVI Міжнародному семінарі НАТО. Крім того, в Будапешті відбулися консультації на рівні заступників начальників управлінь, а в Києві – на рівні начальників управлінь політичного аналізу та планування. 19–20 квітня 2000 р. Угорську Республіку з офіційним візитом відвідав міністр закордонних справ України Б.І. Тарасюк, який на місці повені на р. Тисі мав зустріч з прем'єр-міністром В. Орбаном. У рамках цього візиту відбулися консультації на рівні експертів із метою підготовки чергового засідання Змішаної комісії з питання торговельно-економічного та науково-технічного співробітництва.

17–18 квітня 2001 р. відбувся офіційний візит в Україну міністра закордонних справ Угорської Республіки Я. Мартоні, за результатами якого було підписано Протокол про співробітництво між міністерствами закордонних справ України та Угорщини. Під час переговорів було обговорено широке коло питань двостороннього та багатостороннього співробітництва, окреслено подальші перспективи розвитку відносин між двома державами. Особлива увага була приділена економічній складовій двостороннього співробітництва з акцентом на необхідності активізації прикордонного та регіонального співробітництва.

20–21 лютого 2003 р. відбувся робочий візит міністра закордонних справ України А.М. Зленка в Угорщину, під час якого він взяв участь у засіданні Ради Карпатського Єврорегіону і провів переговори

з міністром закордонних справ УР Л. Ковачем. Під час зустрічі угорська сторона вперше висунула ідею створення Консультативної ради з питань європейської інтеграції за участю України і країн Вишеградської четвірки. Реалізація цієї ініціативи дала змогу створити механізм взаємних консультацій та запозичення Україною досвіду європейської інтеграції.

Регулярно тривали консультації представників обох країн в рамках ООН в контексті непостійного членства України в Раді Безпеки. (Довідково: під час виборів до складу непостійних членів РБ ООН на 2000–2001 рр. Будапешт підтримував кандидатуру Словаччини, а не України, що насамперед було пов'язане з активізацією угорсько-словацьких відносин після зміни уряду в СР). Слід зазначити, що робочі зустрічі проходили як на рівні представництв при ООН, так і в рамках регулярних консультацій між Україною та країнами Вишеградської групи. Угорщина підтримала участь української сторони в нараді політдиректорів країн В-4, що проходила 15 листопада 2000 року в м. Варшаві.

Продовженням угорської ініціативи щодо створення консультативної ради у форматі Україна – В-4 стала зустріч у червні 2003 р. глав держав країн Вишеградської четвірки у Словаччині, на яку було запрошено прем'єр-міністра України В.Ф. Януковича. За результатами зустрічі від імені президентів було заявлено, що після вступу до ЄС країни Вишеградської четвірки готові до співробітництва з Україною за формулою «4+1».

Четвертий етап українсько-угорського співробітництва припадає на початок членства Угорщини в Європейському Союзі (з 1 травня 2004 року) та закінчується 2010 році. Він характеризується динамічним розвитком двосторонніх відносин у всіх сферах, передусім загальним підвищенням уваги з боку Угорщини до співробітництва з Україною у галузі європейської та євроатлантичної інтеграції.

10 лютого 2005 р. відбувся робочий візит прем'єр-міністра УР Ференца Дюрчяна в Україну, під час якого угорська сторона підтвердила свою готовність надавати всебічну підтримку Україні на шляху європейської та євроатлантичної інтеграції. У рамках візиту сторони підписали Угоду між Кабінетом Міністрів України і Урядом Угорщини про економічне співробітництво, Робочий план співробітництва між Міністерством культури і мистецтв України та

Міністерством національної культурної спадщини УР на 2005–2008 рр. і Угоду про партнерство, співробітництво та науковий обмін між Київським торговельно-економічним університетом і Будапештським економічним інститутом.

13–14 липня 2005 р. під час офіційного візиту міністра закордонних справ України Б.І. Тарасюка до Угорщини були проведені його переговори з президентом УР Ф. Мадлом, прем'єр-міністром Ф. Дюрчанем та міністром закордонних справ Ф. Шомоді. Б.І. Тарасюк також виступив із доповіддю на щорічній нараді послів Угорщини. Було укладено протокол про консультації між МЗС України та УР на 2005–2006 рр.

31 серпня 2005 р. відбулась перша зустріч президента України В.А. Ющенка з президентом Угорщини Л. Шоймом (обраний на посаду 7 червня 2005 року), під час якої були обговорені питання двостороннього співробітництва.

Починаючи з 2006 р. двосторонні відносини між Україною та Угорщиною мають стабільно позитивний характер і позбавлені критичних проблемних компонентів. Набувають свого подальшого розвитку тенденції в системі українсько-угорських міждержавних відносин, а саме в контексті значної активізації співробітництва в галузі європейської та євроатлантичної інтеграції України, гуманітарного співробітництва, продовження динамічного зростання обсягів двостороннього торговельно-економічного співробітництва, а також пріоритетний розвиток прикордонного співробітництва.

Проблематика забезпечення прав національних меншин, європейська та євроатлантична інтеграція України, а також проблеми диверсифікації енергоносіїв були обговорені під час зустрічі президентів України та Угорщини 23 жовтня 2006 р., яка відбулась у рамках участі В.А. Ющенка у святкуванні 50-ї річниці Революції 1956 року.

10–11 липня 2007 р. відбувся державний візит президента України В.А. Ющенка в УР, під час якого було приділено окрему увагу питанням активізації українсько-угорського політичного, гуманітарного, економічного, енергетичного, транспортного співробітництва, розвитку інфраструктури на спільному кордоні, сприяння з боку Будапешта реалізації стратегічного курсу України на європейську та євроатлантичну інтеграцію, а також підтримки

українських ініціатив у міжнародних організаціях. Крім цього, президенти домовились об'єднати свої зусилля з метою увічнення пам'яті жертв Другої світової війни, відомості про поховання яких до цього часу були засекречені КДБ СРСР і зберігалися в архівах СБУ, і підписали Українсько-Угорську декларацію «Спільна пам'ять заради майбутніх поколінь».

Поглиблення співробітництва в енергетичній сфері та питання прикордонного співробітництва були в центрі уваги робочих зустрічей президента України В.А. Ющенко з прем'єр-міністром Угорщини Ф. Дюрчанем 14 січня 2007 р. та 27 липня 2007 р. у м. Мукачеве.

13 січня 2008 р. у м. Мукачеве пройшла робоча зустріч президента України В.А. Ющенко з президентом УР Л. Шойомом, у ході якої було акцентовано увагу на взаємодії в питаннях європейської та євроатлантичної інтеграції України, співробітництві у сфері забезпечення потреб національних меншин.

7–8 липня 2008 р. відбувся державний візит президента Угорської Республіки Л. Шойома в Україну. Під час переговорів сторони констатували високу динаміку політичного діалогу на найвищому рівні, узгодили конкретні кроки, спрямовані на подальше поглиблення двосторонньої співпраці в політичній, торговельно-економічній та гуманітарній сферах [218].

28–29 квітня 2009 р. відбувся офіційний візит президента України В.А. Ющенко в Угорщину, у ході якого глави двох держав обговорили найбільш актуальні питання двостороннього співробітництва, зокрема у сфері енергетики, охорони навколишнього середовища, захисту довкілля Карпат та прав національних меншин, а також підтримки європейської та євроатлантичної інтеграції України.

Широке коло питань українсько-угорського співробітництва, в першу чергу енергопостачання та використання значних транзитних можливостей двох країн, а також підтримки Угорщиною стратегічного курсу України в сфері європейської інтеграції було обговорено 6 березня 2007 р. під час офіційного візиту прем'єр-міністра України В.Ф. Януковича в Угорщину. У рамках візиту був підписаний План спільних дій між Кабінетом Міністрів України та Урядом Угорської Республіки на 2007 рік, який угорський прем'єр Ф. Дюрчань назвав унікальним документом, що не має аналогів в практиці угорської дипломатії.

Активно розвивалося й міжпарламентське співробітництво. Під час офіційного візиту голови Державних Зборів Угорщини Каталін Сілі в Україну 12–13 вересня 2006 р. було домовлено розширити договірно-правову базу в сфері транспорту та інфраструктури кордону, активізувати міжпарламентське співробітництво, а також співпрацю у сфері культури та забезпечення потреб національних меншин. Створені національні групи міжпарламентської Комісії, готується до підписання Угода про співробітництво між Верховною Радою України та Державними Зборами Угорщини [219].

Перспективи двосторонньої співпраці в сфері європейської та євроатлантичної інтеграції України, актуальні питання транскордонної співпраці були обговорені під час зустрічей міністрів закордонних справ України та Угорщини. Зокрема, у ході візиту керівника зовнішньополітичного відомства Угорської Республіки К. Гьонц в Україну 23–24 листопада 2006 р. було підписано Меморандум щодо співробітництва між Міністерством закордонних справ України та Міністерством закордонних справ Угорської Республіки в імплементації Плану дій Україна – ЄС (із додатком до нього під назвою «Сфери співробітництва між українськими та угорськими міністерствами і відомствами на підтримку європейських прагнень України та з метою допомоги в імплементації Плану дій Україна – ЄС»), а також План консультацій між МЗС України та МЗС Угорщини на 2007 рік.

18 вересня 2007 р. в Ужгороді відбулася робоча зустріч міністра закордонних справ України А.П. Яценюка з Міністром закордонних справ Угорщини К. Гьонц.

Співробітництво у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції України був одним із найбільш успішних напрямів двосторонніх відносин. Помітна активізація позиції Угорщини у даній сфері спостерігалася до 2010 року. УР традиційно підтримувала європейську інтеграцію України та надання їй асоційованого статусу в ЄС. Відповідні положення закріплені в Європейській політичній стратегії Угорщини від 01.08.07, Стратегії міжнародних відносин УР від 27.02.08.

Важливим у цьому контексті є як регулярний політичний діалог, так і виконання Меморандуму щодо співробітництва між Міністерствами закордонних справ України та УР в імплементації

Плану дій Україна – ЄС із додатком до нього під назвою «Сфери співробітництва між українськими та угорськими міністерствами і відомствами на підтримку європейських прагнень України та з метою допомоги в імplementації Плану дій Україна – ЄС», який нараховує 65 пунктів. Більшість цих пунктів, які стосуються секторального співробітництва, було виконано протягом 2007 р.

Угорщина послідовно підтримувала Україну в контексті роботи над новою посиленою угодою між Україною та ЄС, в переговорах про створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, питаннях подальшої лібералізації візового режиму для України.

Угорська Республіка підтримувала ініціативи України щодо подальшої лібералізації візового режиму з ЄС, не заперечуючи навіть проти скасування візового збору.

Як позитив слід відзначити також і успішне застосування угорською стороною двосторонньої міждержавної угоди про правила місцевого прикордонного руху. Красномовним є також і те, що саме Угорщина першою із наших сусідів – країн ЄС уклала таку угоду з Україною (18.09.07).

Усвідомлюючи важливість цієї Угоди як для економічного співробітництва, так і для підтримання традиційних культурних та гуманітарних зв'язків мешканців прикордонних районів двох країн, а також з огляду на практичну відсутність негативного впливу застосування Угоди на міграційну та безпекову ситуацію в країні уряд Угорщини не планує вносити до неї зміни, незважаючи на негативний висновок ЄК в частині визначення глибини прикордонної смуги з угорської сторони кордону, а саме 50 км.

Угорщина і надалі активно сприяла зближенню української держави з Північноатлантичним альянсом. 21 квітня 2005 р. під час засідання КУН у Вільнюсі угорська сторона заявила про свою активну підтримку України в її планах набути членство в НАТО. Угорщина оцінила започаткування Інтенсифікованого діалогу між Україною та НАТО як значний крок у розвитку відносин Альянсу з Україною.

У рамках засідання Комісії Україна – НАТО 28 квітня 2006 р. в Софії Угорщина позитивно оцінила започаткування Інтенсифікованого діалогу між Україною та НАТО і висловилася за можливість запрошення України до Плану дій щодо членства. У

2007 р. Будапешт підтримав пропозиції Києва щодо засідань КУН (26–27 квітня в Осло, 7 грудня в Брюсселі). За підсумками зустрічі міністрів закордонних справ у форматі В-4 + Україна + Швеція 23 квітня 2008 р. Угорщина підписала Спільну заяву міністрів закордонних справ країн Вишеградської четвірки, України та Швеції щодо подальшого розвитку співробітництва України з ЄС, а також Спільну заяву міністрів закордонних справ країн В-4 щодо підтримки євроатлантичних прагнень України, приєднання нашої держави до ПДЧ, практичної реалізацію рішень Бухарестського саміту НАТО та надання сприяння Україні в проведенні інформаційної кампанії щодо Альянсу.

Угорською стороною позитивно оцінювалися рішення, прийняті під час Бухарестського саміту в квітні 2008 р., як такі, що дають можливість прогнозувати наявність еволюційної складової у відносинах України з НАТО, адже Україна отримала чіткий політичний сигнал щодо майбутнього членства в НАТО; грудневого міністерського засідання, де закладена можливість виведення процесу співробітництва Україна-НАТО на якісно новий рівень. Це, зокрема, здійснення співробітництва між Альянсом та Україною через Комісію Україна – НАТО, реалізацію Річних національних програм. Чіткий сигнал щодо членства України в НАТО підтверджено в підсумкових документах на ювілейному саміті в Страсбурзі-Келі 4–5 квітня 2009 р.

Угорська Республіка підтримувала пропозиції України до Декларації про доповнення Хартії про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного Договору від 09 липня 1997 р., яка підписана 21 серпня 2009 р. і відображає зміни у відносинах між Україною та НАТО в контексті майбутнього членства нашої держави в Альянсі, формалізувала провідну роль Комісії Україна – НАТО у процесі поглиблення в Україні реформ, які реалізовуватимуться в рамках виконання Річних національних програм.

З метою передачі досвіду Угорщини у проведенні інформаційної кампанії щодо переваг членства в Альянсі, а також зі створення позитивного іміджу НАТО в суспільстві угорська сторона активно використовувала Центр безпекової політики в м. Сегед (Південна Угорщина), на базі якого проводилися наукові дослідження,

здійснювалося навчання та розповсюдження наукових інформацій на тему НАТО і євроатлантичної інтеграції. За сприяння МЗС та МО Угорщини, посольства України в Угорщині, у Центрі безкоштовно проходили навчання і українські громадяни, зокрема дипломати, представники органів державної влади та органів місцевого самоврядування України, журналісти. Під час згаданих навчань слухачі прослухали курси лекцій на «натівську» тематику, мали зустрічі з відповідальними офіційними чинниками НАТО, керівниками органів державної влади Угорщини.

Угорщина надавала підтримку Україні також і щодо більш тісного залучення її до роботи в рамках Вишеградської четвірки. 11 липня 2005 р. у Будапешті міністр закордонних справ України Б.І. Тарасюк представляв Україну на зустрічі керівників зовнішньополітичних відомств країн В-4+2 (Австрія та Словенія). У рамках цієї зустрічі угорський міністр Ф. Шомоді передав Пам'ятну записку із пропозиціями щодо передачі угорського досвіду зі створення позитивного іміджу НАТО в суспільстві. Осередком цієї роботи мав стати вищезгаданий Центр безпекової політики в м. Сегед. Треба зазначити, що до цього часу міністри закордонних справ України не запрошувалися до участі в таких зустрічах. Започаткування контактів у форматі В-4+Україна на рівні міністрів закордонних справ стало важливим політичним інструментом європейської та євроатлантичної інтеграції нашої держави.

Після вступу Угорщини до ЄС пріоритетного значення набула активізація прикордонного співробітництва, яке концентрується на реалізації конкретних спільних проєктів. Цьому сприяло здійснення «Ніредьгазької ініціативи», започаткованої у жовтні 2003 р., яка відіграла роль своєрідної лабораторії з передачі угорського досвіду євроінтеграції представникам України: місцевій владі та самоврядуванню, підприємцям та працівникам ЗМІ. Інструментом подальшого розвитку прикордонного співробітництва сторони вважали діяльність міждержавної українсько-угорської Комісії з питань прикордонного співробітництва, перше засідання якої відбулося 11 квітня 2006 р., друге – 22–23 березня 2007 р., третє – 10–11 квітня 2008 р.

24 червня 2006 р. було укладено Рамкову угоду між Закарпатською облдержадміністрацією та самоврядуванням області Саболч-Сатмар-

Берег про співробітництво в торговельно-економічній, науково-технічній та культурній сферах, що сприяє подальшому розвитку співпраці між прикордонними областями України та Угорщини.

Активно співпрацювали Україна та Угорщина в рамках Центральноєвропейської ініціативи (ЦЄІ). У саміті глав урядів країн-учасниць ЦЄІ, який відбувся 24 листопада 2006 р. у м. Тірані, Албанія, взяв участь прем'єр-міністр УР Ф. Дюрчань. Угорщина підтримала ініціативу України щодо продовження терміну перебування на посаді заступника Виконавчого секретаріату Центральноєвропейської ініціативи М.А. Меленевського[220] 220. Архів ПУ в УР, справа 186/1 «Центрально-європейська ініціатива», 2008 рік. Наступний Саміту глав урядів країн ЦЄЄ, відбувся 13 листопада 2009 р. у м. Бухаресті, Румунія.

У цей період сторони надавали важливого значення питанням забезпечення прав національних меншин, які проживають в Україні та Угорщині. Це питання традиційно було одним із пріоритетних питань двостороннього співробітництва. Воно обумовлено проживанням на території України (в основному в Закарпатській області) численної (156 тис. осіб) угорської національної меншини, а також в Угорщині – української меншини (понад 5 тис. осіб)[221].

Позитивні зрушення у цій сфері двосторонніх відносин забезпечувалися роботою змішаної міжурядової українсько-угорської Комісії з питань забезпечення прав національних меншин, XIII засідання якої відбулося в Будапешті у липні 2007 р., XIV – в Ужгороді у вересні 2008 р.

Між Україною та Угорщиною діяла двостороння Міжурядова комісія з питань наукового та технічного співробітництва. VI засідання Комісії відбулося 25–26 квітня 2007 р. у Будапешті, VII засідання відбулося в Києві 10–11 лютого 2009 р.

Важливим елементом гуманітарної складової українсько-угорських відносин є відкриття щороку в Україні та Угорщині пам'ятників на вшанування відомих особистостей та визначних дат в історії двох народів. Зокрема, під час свого державного візиту в Угорщину у липні 2007 р. президент України В.А. Ющенко разом зі своїм угорським колегою Л. Шоймом відкрили пам'ятник великому українському поету Тарасу Шевченку в Будапешті. Рівно через рік, у липні 2008 р., відповідно до домовленостей президентів України та

Угорщини, на Верецькому перевалі встановлено пам'ятний знак на честь переходу угорськими племенами Карпат.

Особливої уваги заслуговує відкриття на виконання домовленостей глав держав України та Угорщини 7 листопада 2008 р. у м. Бр'янці Луганської області міністрами оборони двох держав пам'ятного знаку військовополоненим та інтернованим громадянам Угорщини, які загинули у таборах НКВС на території України протягом 1944–1950 рр. Цим самим було започатковано втілення в життя Українсько-Угорської декларації «Спільна пам'ять заради майбутніх поколінь», підписаної 10 липня 2007 року у Будапешті у ході державного візиту президента України В.А. Ющенко до Угорської Республіки. Цей крок високо оцінений не лише в наших двох країнах, а й іншими державами Європи та світу.

На розвиток положень зазначеної Декларації завдяки зусиллям Посольства 25 липня 2009 р. вперше у новітній історії Угорщини в населеному пункті Вор'юлопош Ніртелекського міського органу самоврядування на місці колишнього накопичувального табору, де у 1939 році перебували понад 300 патріотів Карпатської України, відкрито пам'ятну дошку січовим стрільцям.

Наразі, на продовження реалізації положень Декларації, у с. Дерцен Мукачівського району Закарпатської області завершено роботи з будівництва Центрального інтернаціонального кладовища військовослужбовцям, партизанам та особам, інтернованим під час військових дій, яке названо меморіальним парком «Примирення за спільну Європу». Воно представляє собою меморіальний пагорб та хрест. Відкриття зазначеного меморіального комплексу відбудеться незабаром.

За сприяння Посольства України в УР завершено роботи зі встановлення в м. Києві пам'ятника Шандору Петефі, що також є підтвердженням високого рівня відносин між Україною та Угорщиною. Після відкриття пам'ятник видатному угорському поету та революціонеру Ш. Петефі прикрашатиме столицю України так само, як столицю Угорщини прикрашає пам'ятник великому українському Кобзареві Тарасу Шевченку. Також була встановлена на стіні першої Дипломатичної місії УНР у м. Будапешті з нагоди 90-ї річниці проголошення Акта злуки Української Народної Республіки і Західноукраїнської Народної Республіки.

Позитивним моментом в українсько-угорських відносинах є те, що Угорщина стала однією з перших держав у Європі, Державні Збори якої одноголосно підтримав Україну в справі засудження Голодомору в Україні 1932-1933 рр. як акту геноциду українського народу. Відповідну Постанову Державні Збори Угорщини одноголосно ухвалили 24 листопада 2003 р. Угорщина підтримала Спільну заяву по Голодомору країн-членів ОБСЄ 30 листопада 2007 р. у Мадриді. 25 січня 2008 р. Секретаріатом ПА РС була зареєстрована пропозиція до резолюції «Необхідність міжнародного засудження Голодомору в Україні 1932–1933 рр.», яку серед інших підтримала й Угорщина. 23 жовтня 2008 р. у ході засідання Європарламенту угорські депутати підтримали ухвалення резолюції щодо визнання Голодомору. 12 грудня 2008 р. Угорщина підписала офіційний документ 63-ї сесії Генеральної асамблеї ООН – Декларацію «Про вшанування 75-ї річниці Голодомору 1932–33 років в Україні». Ще одним яскравим підтвердженням підтримки Угорщиною зусиль України, спрямованих на донесення правди про Голодомор 1932–1933 рр. в Україні, стало проведення у вересні 2008 р. угорського етапу міжнародної поминальної акції «Незгасима свічка». Урочиста церемонія пройшла у приміщенні Державних Зборів Угорщини, де спікер парламенту К. Сілі за присутності народних депутатів запалила свічку – символ солідарності угорського народу з народом України. Заступник голови Державних Зборів УР Ласло Мандур взяв участь у Міжнародному форумі в Києві, присвяченому 75-м роковинам Голодомору 1932–1933 рр. в Україні.

Важливою даниною вшануванню пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 рр. стало відкриття у Будапешті президентом України В.А. Ющенком 29 квітня 2009 р. пам'ятника жертвам Голодомору 1932–1933 рр. в Україні²³. Таким чином, Угорщина стала першою з європейських країн, столицю якої прикрасив пам'ятник на вшанування жертв цієї трагічної події в історії Українського народу.

Відносини між Україною та Угорщиною у сфері військового та військово-технічного співробітництва вважаються одним із чинників підтримки стабільності в регіоні та будуються відповідно до щорічного «Плану двостороннього співробітництва між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Угорської Республіки».

Після приєднання Угорщини у грудні 2008 р. до Шенгенської

угоди кордон ЄС фактично перемістився до державного кордону з Україною. На даний період підрозділами прикордонної поліції УР забезпечується охорона майже 1200 км кордону Євросоюзу, частина якого межує з державним кордоном України. У зв'язку з цим залишається актуальною міжнародна співпраця правоохоронних органів України та Угорщини у боротьбі з контрабандою наркотиків, нелегальною міграцією та незаконною торгівлею людьми, іншими проявами транснаціональної злочинності.

Угорщина є традиційним економічним і торговельним партнером України. Щорічно понад три тисячі угорських підприємств укладають торговельні контракти з українськими партнерами. На даний час в Україні діє 429 підприємств за участю угорського капіталу, з яких 280 – спільні. В обсязі експортованих Угорщиною в Україну товарів спостерігається регулярне збільшення кількості фармацевтичної продукції і медичного устаткування.

Водночас практично незмінним залишається рівень експорту засобів захисту рослин, електроустаткування та продукції електронної промисловості. З України Угорщина традиційно імпортує енергоносії, органічні речовини, мінеральні добрива, сировину і продукцію чорної металургії, продукцію машинобудування (верстати й устаткування), деревину і продукцію з неї.

Одним із важливих чинників, який мав позитивний вплив на становлення українсько-угорських торговельно-економічних відносин, стало підписання 25 лютого 2003 р. під час засідання Робочої групи з розгляду заяви України про вступ до СОТ Протоколу з доступу до ринків товарів та послуг між Україною та Угорщиною. Постійно діють та проводять спільні засідання українсько-угорські міжурядові Комісії з питань торговельно-економічного та науково-технічного співробітництва.

Зовнішньоторговельний оборот між Україною та Угорщиною характеризується тенденцією динамічного росту. За товарообігом України з іноземними державами Угорщина займає 7–8 місце серед усіх країн світу і 7 місце серед країн Європи. Важливою характеристикою двостороннього товарообігу є те, що обсяг експорту збільшується випереджаючими темпами порівняно з імпортом.

Характерним для експортних поставок товарів з України до Угорщини протягом останніх років є встановлення стабільної

експортної номенклатури товарних груп: радіоелектронна продукція, електроенергія, продукція приладобудування, проводи та кабелі, лісоматеріали, вуглеводні циклічні та ациклічні, полімери етилену, руди та концентрати, і обсяги поставок цих товарних груп із кожним роком зростають. Стабільно високим є інтерес угорської сторони до товарів українського виробництва, про що свідчить значна кількість запитів угорських підприємців щодо бажання придбати українські товари та намірів розмістити спільне виробництво в Україні. Потенціал українського експорту досить високий. За наявності сприятливої кон'юнктури ринку є можливість щорічно нарощувати експорт в Угорщину щонайменше на 100–150 млн доларів США.

У структурі імпорту з Угорщини домінують такі товарні позиції: схеми інтегровані електронні, лікарські засоби, полімери етилену, продукція приладобудування, органічної та нафтохімії, легкові автомобілі, кабельно-провідникова та паперова продукція. Зберігається тенденція його розвитку і поглиблення, що відбувається переважно за рахунок активних зусиль угорської сторони, яка останнім часом значно закріпила свої позиції на українському ринку завдяки успішній реалізації стратегії щодо посилення експортної політики.

Значна увага приділяється можливостям залучення угорських інвестицій в економіку України, зокрема у сфері вирощування енергетичних рослин, переробки біомаси рослинного походження на паливні гранули та брикети, виробництва біопалива, а також розвитку співробітництва у сфері розвитку біоенергетики. У Закарпатській області започатковано проект «Дослідження комплексного використання біомаси у спільному прикордонному регіоні», який здійснюється за фінансової підтримки Євросоюзу у рамках Програми Сусідства Європейського Союзу «Угорщина – Словаччина – Україна».

За даними Держкомстату України, обсяг прямих іноземних інвестицій з Угорщини станом на кінець 2008 року склав 595,5 млн дол. США, що становить 1,7% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій, вкладених в економіку України. У 2008 році надійшло прямих угорських інвестицій на суму 184,3 млн. дол. США.

На 2008 рік в Україні діяло 1081 підприємство за участю угорського капіталу, більшість – спільні. До найбільших угорських інвесторів слід зарахувати такі компанії, як уже згаданий банк «ОТП»,

фармацевтичний завод «Гедеон Ріхтер», хімічне підприємство «Паннонпласт», сільськогосподарське підприємство «Баболна», таропакувальне підприємство «Дунапак-Україна» та аграрну виробничо-торговельну компанію «Сабольч Габона».

Обсяг прямих інвестицій з України в Угорську Республіку на 2008 рік становить лише 92,1 тис. дол. США. Проте в Угорщині діє український капітал в сумі понад 1 млрд дол., що надійшов від іноземних компаній консорціуму корпорації «Індустріальний Союз Донбасу» та швейцарської компанії Duferco International Trading Holding Ltd. Викладене свідчить про динамічний розвиток українсько-угорських торговельно-економічних відносин у ці роки. Сторонам вдалося вдосконалити договірно-правову базу, суттєво збільшити товарообіг, оптимізувати його структуру та забезпечити позитивне сальдо у взаємній торгівлі, активізувати інвестиційні процеси.

Говорячи про історичний підсумок українсько-угорських відносин з 1990 року по 2010 рік наголосимо на тому, що двостороннє співробітництво справді наблизилося до можливого за цих історичних обставин рівня добросусідства, дружби та взаємовигідної взаємодії. До беззаперечних позитивів і досягнень співпраці України та Угорщини розпочинаючи з 90-го року належить те, що створено стійку систему міждержавних відносин на всіх рівнях. Це, зокрема, регулярні візити, переговори, консультації на рівні президентів, глав урядів, парламентів, міністерств, відомств, зустрічі керівників органів місцевого самоврядування, представників громадських організацій, інтелігенції тощо.

Зазначимо, що українсько-угорські відносини на даному етапі продовжувалися збагачуватися новими напрямками, видами і формами співробітництва. Водночас проблеми і невирішені питання, які були в цих відносинах, за певних обставин негативно вплинуло на їхній подальший розвиток. Розглянемо деякі з них. Це передусім проблема угорської меншини, що проживає в Україні, зокрема в контексті забезпечення їхніх освітніх потреб. Дуже важливим для угорської меншини в Україні є питання продовження для випускників навчальних закладів України з угорською мовою навчання практики перекладу угорською мовою тестових завдань незалежного оцінювання знань випускників. Під час перебування з офіційним візитом в Угорщині у квітні 2009 р. президент України

В.А. Ющенко дав доручення розглянути це питання на рівні фахівців, зокрема міністерств освіти і науки двох країн, а також експертів Змішаної українсько-угорської комісії з питань забезпечення прав національних меншин з тим, щоб знайти компромісне рішення.

До питань прикордонного співробітництва, які потребували на той час вирішення, належали: завершення переговорного процесу з угорською стороною щодо зміни статусу діючих пунктів пропуску через українсько-угорський державний кордон; активізація роботи щодо вироблення спільних проєктів прикордонного співробітництва. Зокрема, на початковому етапі це міг би бути розвиток інфраструктури пункту пропуску «Лужанка – Берегшурань» із будівництвом об'їзних шляхів в обхід м. Берегово, а також проєкт щодо будівництва мосту через староріччя р. Тиси в обхід с. Вилоч (КПП «Вилоч-2») для вантажного автотранспорту; прискорення відкриття додаткових пунктів пропуску на українсько-угорському кордоні для здійснення автомобільних пасажирських сполучень; започаткування переговорного процесу з підготовки до підписання угоди щодо спорудження гідротехнічної споруди (річкового порту) на українському березі р. Тиси в районі м. Чоп та Конвенції між Україною, Угорщиною та Сербією про режим судноплавства на р. Тисі.

Найважливішими завданнями у реалізації інтересів України у відносинах з УР на той період були:

- подальше підтримання високої динаміки українсько-угорського діалогу на всіх рівнях;
- активне продовження консультацій з питань європейської інтеграції, забезпечення послідовної і дієвої підтримки Угорщиною євроінтеграційних і євроатлантичних прагнень України;
- активний розвиток міжрегіонального і транскордонного співробітництва, зокрема в рамках Карпатського євро регіону;
- забезпечення послідовного збільшення товарообороту між Україною і Угорщиною, збереження позитивних тенденцій у його формуванні, врегулювання механізму торговельних обмежень між двома країнами;
- активізація співробітництва у сфері забезпечення прав національних меншин — української в Угорщині та угорської в Україні;
- посилення інформаційної роботи та забезпечення подальшого

формування позитивного іміджу України в Угорщині.
Всі ці завдання є актуальними і по цей час.

5.2. Українсько-угорські відносини за час правління В. Орбана

На виборах до Державних Зборів у квітні 2010 року партія Фідес на чолі з Орбаном отримала переконливу перемогу, набравши 52,7% голосів. Це дозволило молодим демократам отримати конституційну більшість у 2/3 місць у парламенті. 29 травня 2010 року новообраний парламент Угорщини затвердив Віктора Орбана на посаді прем'єр-міністра країни. Це був другий прихід Орбана до влади - вперше він обіймав посаду прем'єр-міністра у 1998-2002 роках. Перемога Фідес була зумовлена розчаруванням виборців у попередньому соціалістичному уряді та економічною кризою 2008-2009 років. Орбан позиціонував себе як націоналістичний лідер, який захищатиме інтереси Угорщини.

Зовнішня політика Віктора Орбана після його повернення на посаду прем'єр-міністра Угорщини у 2010 році характеризувалася наступними ключовими аспектами. Посилення проросійської орієнтації. Орбан почав проводити більш проросійську зовнішню політику, намагаючись балансувати між Заходом і Росією. Він неодноразово критикував санкції ЄС проти Росії та виступав за їх пом'якшення. Угорщина зайняла проросійську позицію після анексії Криму Росією та початку конфлікту на Донбасі у 2014 році.

Євроскептицизм та критика ЄС. Орбан зайняв більш критичну позицію щодо Європейського Союзу. Він виступав проти посилення інтеграції в ЄС та централізації влади в Брюсселі, наголошуючи на необхідності захисту національного суверенітету. Угорщина часто блокувала або критикувала рішення ЄС, особливо в питаннях міграції. Акцент на національні інтереси. Зовнішня політика Орбана базувалася на принципі "Угорщина понад усе". Він наголошував на захисті угорських національних інтересів у відносинах з ЄС та сусідніми країнами, часто вступаючи в конфлікти з Брюсселем.

Підтримка угорських меншин за кордоном. Орбан активно виступав на захист прав угорських меншин у сусідніх країнах, особливо в Україні та Румунії. Це призвело до напруження у відносинах з деякими сусідами, зокрема з Україною через питання освіти угорською мовою. Погіршення відносин з Україною. Угорщина почала блокувати євроатлантичну інтеграцію України через питання прав угорської меншини. У 2017 році прийняття в Україні закону

"Про освіту" викликало різку негативну реакцію Угорщини. Розвиток відносин з Китаєм та іншими східними партнерами. Орбан прагнув диверсифікувати зовнішньополітичні та економічні зв'язки Угорщини, розвиваючи співпрацю з Китаєм та іншими азійськими країнами. Протидія міграції. Орбан зайняв жорстку позицію щодо міграційної кризи в Європі, відмовляючись приймати біженців та критикуючи міграційну політику ЄС. Підтримка консервативних сил в Європі. Орбан активно співпрацював з правими та консервативними політичними силами в інших європейських країнах, позиціонуючи себе як лідера консервативного руху в Європі. Загалом, зовнішня політика Орбана характеризувалася прагматизмом, націоналізмом та часто йшла врозріз з офіційною позицією ЄС, що призвело до напруження у відносинах Угорщини з багатьма європейськими партнерами. Щодо України то тут з кожним роком урядова коаліція і сам Орбан займали все більш антиукраїнську позицію, що врешті-решт призвело до значного погіршення українсько-угорських стосунків.

Відносини між Україною та Угорщиною у 2017-2022 роках характеризувалися наступними ключовими моментами. Загострення протиріч у 2017-2018 роках через питання прав угорської меншини в Україні, зокрема у сфері освіти. За президентства Володимира Зеленського суттєвого покращення відносин не відбулося. Україна неодноразово забороняла в'їзд угорським політикам. У 2021 році Угорщина уклала угоду з Росією про постачання газу в обхід України, що викликало негативну реакцію Києва. Після початку повномасштабного російського вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан засудив агресію, але визначив обмеження у підтримці України:

- Угорщина не буде втягнута у військовий конфлікт;
- Не надаватиме військову допомогу Україні;
- Не підтримуватиме енергетичні санкції проти Росії.

Угорщина періодично гальмувала запровадження деяких санкцій ЄС проти Росії, що викликало критику з боку України. Таким чином, незважаючи на засудження російської агресії, позиція Угорщини щодо підтримки України залишалася обмеженою, що створювало певну напруженість у двосторонніх відносинах [222].

Президент Угорщини Янош Адер взяв участь в установчому

Саміті Кримської платформи 23 серпня 2021 року, Угорщина приєдналася до Декларації Кримської платформи. 26 листопада 2022 року Президентка Угорщини Каталін Новак відвідала Київ для участі у «Зерновій ініціативі» Президента України та заходах до 90-річчя Голодомору 1932-1933 років в Україні. 11 квітня 2024 року відбулась зустріч Президента України Володимира Зеленського та Президента Угорщини Тамаша Шуйока у рамках саміту Тримор'я (м.Вільнюс).

Крайня зустріч Президента України Володимира Зеленського і Прем'єр-міністра Угорщини Віктора Орбана відбулась 2 липня 2024 року у м.Київ. Крайня телефонна розмова Президента України Володимира Зеленського і Прем'єр-міністра Угорщини відбулася 8 травня 2024 року.

На рівні глав зовнішньополітичних відомств двох країн, крайня зустріч міністра закордонних справ України Дмитра Кулеби та міністра зовнішньої економіки і закордонних справ Угорщини Петера Сійярто, відбулася 10 липня 2024 року у рамках Вашингтонського саміту НАТО.

Україна та Угорщина також мають низку спільних двосторонніх органів, серед яких ключовими є Спільна міжурядова українсько-угорська комісія з питань економічного співробітництва; українсько-угорська Міжурядова змішана комісія з питань транскордонного та прикордонного співробітництва; Змішана українсько-угорська комісія з питань забезпечення прав національних меншин, українсько-угорська Міжвідомча робоча група з питань освіти, українсько-угорська Змішана комісія з питань контролю прикордонного руху, українсько-угорська Робоча група з питань сільського господарства.

Орбан пообіцяв надавати гуманітарну допомогу Україні, і вона дійсно надходила - як від держави, так і від низки угорських неурядових організацій. Також Угорщина від початку війни відкрила кордон для переселенців з України і прийняла сотні тисяч українців.

Орбан одночасно пояснював, що війна трапилася через незгоду Росії з розширенням НАТО. "НАТО розширюється на схід, і Росії стає все менш комфортно. Росіяни висунули дві вимоги: щоб Україна проголосила нейтралітет і щоб НАТО не приймало Україну. Цих гарантій безпеки росіянам не дали, тому вони вирішили взяти їх силою зброї. Бачення політики безпеки Росії полягає в тому, що для того, щоб почуватися в безпеці, вони повинні бути оточені

нейтральною - заявив Орбан в інтерв'ю Mandiner 2 березня [223].

Він виступив проти енергетичних санкцій щодо Росії. "Якби ми припинили енергетичну співпрацю з Росією, рахунки за електроенергію кожної угорської родини за один місяць зросли б утричі. Тому я не підтримую такий крок. Ціну війни не повинні платити угорські родини", - пояснив угорський лідер. З цього ж інтерв'ю Орбан почав використовувати питання воєнної допомоги Україні у передвиборчій боротьбі напередодні парламентських виборів 3 квітня. "Опозиція хоче надіслати зброю, яка буде використана проти росіян, або надіслати солдат для боротьби з росіянами", - заявив він. Насправді жодна опозиційна партія не пропонувала надіслати військових на допомогу Україні [224].

7 березня 2022 року уряд Угорщини не дозволив передачу повітряними чи сухопутними шляхами з угорської території до України військового обладнання та летальних озброєнь, лише дозволив їх транзит для України з угорської території до інших країн НАТО, які б могли їх передати Україні. Через угорсько-український кордон дозволили везти паливо, захисне обладнання та аптечки, а також інші медичні та гуманітарні матеріали [225].

Володимир Зеленський та інші українські високопосадовці регулярно критикували позицію Орбана. "Ми не отримали навіть того, що роблять усі інші - роблять заради миру. Не отримали життєво необхідного транзиту оборонної допомоги, не побачили морального лідерства. Не побачили жодного зусилля, щоб зупинити війну", - заявив президент України 3 квітня 2022 року [226].

Чергове протистояння викликала заява секретаря РНБО Олексія Данілова про те, що Угорщина знала про підготовку нападу на Україну. "Угорщина відкрито заявляє про свою співпрацю з РФ. Більш того, вона була попереджена Путіним заздалегідь про те, що будуть напади на нашу країну... Вона чомусь вважала, що зможе забрати свою частину території. Цього не буде ніколи. Ну побачимо, які наслідки після цієї війни будуть для цієї країни", - заявив Данілов 2 травня 2022 р. [227].

Державний секретар Угорщини з питань міжнародних комунікацій і відносин Золтан Ковач назвав це брехнею. "Це не перший випадок, коли окремі представники керівництва України висловлюються таким чином про Угорщину, яка є членом НАТО та ЄС, і яка вже багато

разів діями доводила свою підтримку та солідарність з Україною", - написав він у Твіттері.

Саме через позицію Угорщини обговорення шостого пакету санкцій ЄС проти Росії затягнулося на весь травень. Уряд Орбана двічі затримав його запровадження - спочатку через небажання запровадження ембарго на постачання російської нафти, потім Будапешт вимагав і домогся виключення з санкційного списку патріарха Кирила. В підсумку санкційний пакет запровадили лише 3 червня.

Певна надія на покращення українсько-угорських відносин з'явилася після інавгурації нової президентки Угорщини Каталін Новак 14 травня 2022 року. Новак зайняла більш помірковану позицію щодо України порівняно з прем'єр-міністром Віктором Орбаном. Каталін Новак здійснила візит до Києва у листопаді 2022 року, що стало важливим символічним жестом. Під час візиту вона:

- Провела переговори з президентом Зеленським;
- Висловила солідарність з Україною;
- Засудила російську агресію проти України;
- Підтримала надання Україні статусу кандидата в члени ЄС;
- Наголосила на необхідності мирного врегулювання конфлікту та підтримки України[228].

Позиція Новак дещо відрізняється від риторики уряду Орбана, який займає більш проросійську позицію. Однак, незважаючи на певні позитивні сигнали, кардинальних змін у двосторонніх відносинах поки не відбулося. Угорщина продовжує блокувати деякі санкції проти Росії та військову допомогу Україні.

Зокрема, ця соратниця Орбана наголосила, що Угорщина проти будь-яких спроб відродити Радянський Союз і вимагає розслідувати воєнні злочини в Україні. "Ми не нейтральні, ми на боці безневинних жертв та правди... Ми підтримуємо вступ України до ЄС", - зазначила вона. Угорщина дійсно підтримала без жодних зволікань надання Україні статусу кандидата в ЄС. Втім, відлиги у відносинах не сталося.

На початку червня спікер парламенту Угорщини Ласло Кевер розкритикував Зеленського і заявив, що в того "психологічна проблема". "Зазвичай той, кому потрібна допомога, просить про неї ввічливо - наполегливо, але просить, а не вимагає або погрожує. Погрожують зазвичай ворогам, а зовсім не тим, з ким хочуть дружити.

Тут є якась особиста психологічна проблема", - відзначив він [229]. В МЗС України Кеверу порадили оприлюднити довідку про власне психологічне здоров'я.

Угорщина наполягає на необхідності перемовин України та Росії і навіть пропонувала Будапешт як майданчик для перемовин. В інтерв'ю Index від 15 липня керівник МЗС Петер Сіярто заявив, що Угорщина хоче якнайшвидшого миру між Росією та Україною, щоб захистити 150 тисяч угорців, які живуть на Закарпатті. Якщо ж війна підійде до західних регіонів України, зросте загроза інтересам Угорщини, тому в країні є якийсь сценарій реагування на цю ситуацію. Сіярто зазначив, що в Угорщини не має конфлікту з Зеленським, але в Україні та Угорщини зараз різні інтереси. "Він українець, а ми представляємо інтереси Угорщини. А в чому український інтерес? Залучити до цього конфлікту якомога більше країн, хоча б через поставки зброї. З іншого боку, в наших інтересах залишитися осторонь цього конфлікту та мінімізувати ймовірність занурення у ситуацію війни" [230].

Водночас угорська влада постійно заявляє про великі об'єми допомоги українським переселенцям та Україні. Від початку війни біля всіх пунктів пропуску на українсько-угорському кордоні створили пункти цілодобової допомоги для надання медичної допомоги, транспортування, проживання українцям та іноземцям, які залишали Україну. Згідно з даними Агентства біженців ООН, з 24 лютого по 6 червня до Угорщини прибули 1 млн 312 тисяч українців, 725 тисяч - через кордон з Україною, 587 тисяч - з Румунією. 70% становили жінки та діти [231].

За даними ООН від 4 липня, лише 26 тисяч українців попросили тимчасовий притулок в Угорщині - у порівнянні з 1,2 млн у Польщі чи 382 тисячами у Чехії.

20 липня керівник МЗС Угорщини Петер Сіярто повідомив, що в угорські школи пішли 1700 українців, а у дитсадки - 500. Тобто абсолютна більшість українців, які прибули до Угорщини, не лишається в країні.

Статус тимчасового захисту, який оформлюють українці в Угорщині, передбачає надані ЄС права на проживання, роботу, медичне обслуговування, початкову та середню освіту для дітей. Окрім того, Угорщина надає тим, хто отримав тимчасовий захист,

фінансову допомогу - 22800 форинтів дорослим (59 доларів) та 13700 форинтів (35 доларів) дітям, допомогу в пошуку роботи та 520 годин безкоштовних курсів вивчення угорської мови.

Окрім прийому українців, Угорщина від початку війни почала надавати Україні гуманітарну допомогу - переважно медичні засоби та ліки.

25 березня уряд Угорщини повідомив, що лише за місяць війни надав Україні гуманітарну допомогу на 2 мільярди форинтів (5,2 млн доларів), ще 1,5 млн доларів для ліквідації наслідків стихійних лих, сотні ШВЛ та моніторів в лікарні.

У травні міністр закордонних справ Угорщини Петер Сіярто запропонував пакет допомоги Україні на 37 млн євро, який передбачав:

- реконструкцію школи та лікарні в Києві чи іншому місці;
- забезпечення мобільних будинків для внутрішньо переміщених осіб;
- 1000 повних стипендій для студентів з України;
- надання медичної допомоги пораненим українським воїнам в угорських госпіталях;
- забезпечення 130 дітей у спеціальних лікарнях Угорщини [232].

20 липня Бучанська міськрада заявила, що за допомогою Угорщини почнеться будівництво комплексу, який поєднає в собі ЦНАП, амбулаторію та поштове відділення.

Більшість угорських опозиційних партій критикує уряд Орбана за зв'язки з Росією та недостатню підтримку України. Найпопулярніша з них - соціал-демократична "Демократична коаліція" - у лютому закликала заморозити всі активи наближених до Путіна людей в країні. "Нехай на власній шкурі відчують, що агресія проти України не залишиться без наслідків. Судячи з теплих стосунків між прем'єром Угорщини та Володимиром Путіним, не потрібно буде так багато шукати ці активи, варто лише запитати Віктора Орбана", - заявив один із її лідерів Ласло Варью у лютому.

Ліберальний рух Momentum порівняв напад на Україну з вторгненням радянських військ до Угорщини 1956 року, підтримав цілісність України, висловив солідарність з українцями та закарпатськими угорцями, і звинуватив Орбана в тому, що той своєю дружбою з Путіним поставив під загрозу цю громаду.

Цей рух вимагав приєднатися до усіх санкцій проти Росії,

припинити проєкт будівництва АЕС Пакш 2, де бере участь Росатом. Пізніше Momentum звинуватив Орбана в тому, що він зробив країну повністю залежною від Росії.

"Угорщина не є незалежною країною: Віктор Орбан зробив її повністю вразливою для Росії. Прикриваючись гаслом "ми не будемо колонією", він реалізував прямо протилежне: ми все більше залежимо від російського газу, прикуті до Росії дорогими кредитами, створили російський шпигунський банк у Будапешті (йдеться про Міжнародний Інвестбанк), і навіть російську пропаганду чути в державних ЗМІ", - йдеться в заяві руху [233].

Права партія Jobbik, яка за 19 років пройшла еволюцію від фанатів співпраці з Росією до різких її критиків, критикує Орбана за спробу встановити проросійський режим на кшталт режиму Лукашенка і називає Україну жертвою агресії. "Поки інші 26 країн-членів ЄС, затамувавши подих, дивляться, що відбувається в Україні, і підтримують жертв агресії, Орбан відкрито повторює пропаганду Кремля", - йшлося в її заяві [234].

Ключову роль у такій політиці уряду Угорщини щодо України відіграє ставлення Орбана до Росії, відзначають експерти. За 14 років при владі Орбан інтегрував російський гібридний вплив в поняття угорський національний інтерес і це означає насамперед дешевий російський газ і нафта і залежність від них.

Орбан розкритикував у своїй промові на літньому таборі в Румунії 23 липня 2022 року та заявив про занепад Заходу - "західна цивілізація втрачає свою силу, свою ефективність, свій авторитет, свою здатність діяти", програє у боротьбі за енергоносії та сировину, стає жертвою "змішування рас" і масової міграції [235].

На думку лідера Угорщини, Україна не виграє війну проти Росії за допомогою західної зброї, санкції завдають лише шкоду, а більшість світу не на боці Заходу у цій боротьбі. "Цілком може статися, що ця війна стане тією, яка явно покладе кінець тій формі панування Заходу, який зміг застосувати різні засоби для створення світової єдності проти певних гравців у конкретному обраному питанні. Ця епоха добігає кінця, і, як кажуть пишною мовою політики, багатополарний світовий порядок стукає в наші двері", - відзначив Орбан.

Тож виникає питання, чи буде Угорщина Орбана й далі відносити себе до євроатлантичних держав. Якщо вона піде на ізоляціонізм,

"пожежі" у відносинах з Україною через це не припиняться.

Угорський політолог, експерт Німецької ради з міжнародних відносин Андраш Рац зазначає, що в Угорщині ніколи не було сталої політики щодо Східної Європи і розуміння процесів, які там відбуваються. "У Будапешта ніколи не було бачення щодо територій, які розташовані по інший бік Карпат. Є серйозний брак знань про регіон, знання мов, серйозний брак інтересу". Угорська політика щодо України завжди підпорядковувалася угорським інтересам в Росії, вважає він. За словами Раца, уряд Угорщини потребує дешевої енергії з Росії, від якої і залежить [236].

Надзвичайно чутливим у відношеннях двох держав є питання захисту прав угорської національної меншини у Закарпатті. Час від часу, у цій царині виникають серйозні проблеми, які дуже гостро сприймаються офіційним Будапештом. Ще за часів УРСР у 1991 році було створено змішану українсько-угорську комісію з питань забезпечення прав національних меншин. З часу свого створення Комісія провела чотирнадцять засідань. П'ятнадцяте засідання Комісії відбулося 19-20 грудня 2011 р. у м. Будапешт. Практично більше ніж сім з половиною років, цей дійсно дієвий орган співпраці у цій важливій царині не працює. А проблем які було варто обговорити накопичилося достатньо.

Це у першу чергу стосується закону «Про освіту», який Верховна Рада ухвалила 5 вересня 2017 року, Стаття 7, якого говорить про те, що особам, які належать до національних меншин України, гарантується право на навчання в комунальних закладах освіти для здобуття дошкільної та початкової освіти, поряд із державною мовою, мовою відповідної національної меншини. Це право реалізується шляхом створення відповідно до законодавства окремих класів (груп) з навчанням мовою відповідної національної меншини поряд із державною мовою і не поширюється на класи (групи) з навчанням українською мовою [237].

Саме це положення закону викликало шалену критику зі сторони офіційного Будапешту. Угорські урядовці та політики оцінили ці нововведення української влади, як спробу асиміляції угорської національної меншини, позбавлення прав вільно володіти рідною мовою. У свою чергу, міністр закордонних справ та зовнішньої торгівлі Угорщини П.Сійярто заявив, що його країна блокуватиме

всі кроки в напрямку євроінтеграції України в рамках програми "Східного партнерства", та прагнення Києва до членства в НАТО.

Подальші кроки угорських високопосадовців по відношенню до України показали, що ці слова не були пустими погрозами. То чи можливо було уникнути конфронтації між двома державами і знайти компромісне рішення? Давайте розглянемо міжнародно – правові аспекти цієї ситуації.

У грудні 1991 року прем'єр міністр Угорщини Йозеф Антал і Президент України Леонід Кравчук підписали у Києві «Договір про основи добросусідства та співробітництва між Україною і Угорською Республікою» [238] Стаття 17 цього документу говорила про те, що договірні Сторони у повній відповідності з «Паризькою Хартією для нової Європи» та іншими відповідними документами Народи з безпеки і співробітництва в Європі заявляють про свою переконаність в тому, що дружні відносини між їхніми народами, а також мир, справедливість, стабільність і демократія вимагають, щоб етнічна, культурна, мовна та релігійна самотність національних меншин користувалась взаємним захистом і для її забезпечення повинні бути створені всі необхідні умови. Сторони вживатимуть односторонніх та спільних заходів для сприяння виконанню цих зобов'язань у відповідності з підписаним 31 травня 1991 року документом – «Декларації про принципи співробітництва Української РСР і Угорської Республіки по забезпеченню прав національних меншостей» [239].

Основним мотивом розробки Декларації для української сторони було те, що закордоном проживає багато українців, і укладення такого документу з європейською державою, буде вагомим аргументом для переконання інших країн в необхідності здійснення аналогічного кроку. Повертаючись до переговорного процесу щодо Декларації, то тут потрібно відмітити, що саме угорська сторона наполягала на необхідності її підписання, українці у свою чергу добивалися укладення Консульської конвенції. Задля справедливості потрібно відмітити, що УРСР на той час не мала ні кордонів, ні власних паспортів, ні прикордонників, жодних ознак суверенної держави і тим не менше угорці пішли на підписання цього документу, практично визнавши де – юре незалежність України, в обмін на Декларацію.

Цей документ надавав широкі права національним меншинам

обох країн. Підкреслимо, що пункти дев'ятому Декларації сторони зобов'язалися прийняти необхідні законодавчі, адміністративні та інші заходи з тим, щоб національні меншості могли реалізувати своє право вільно користуватися рідною мовою в особистому і громадському житті особливо наголосимо на тому, що Сторони погодилися забезпечити належні можливості національним меншостям для навчання своїй рідній мові чи своєю рідною мовою на всіх рівнях навчання.

Всі ці положення містяться в Базовому договорі, який слугує основою всіх подальших домовленостей між Україною та Угорщиною. Наголосимо, що наша держава добровільно, без всякого примусу, взяла на себе ці міжнародні зобов'язання.

Тепер звернемося до закону України Про міжнародні договори України У Статті 19 п.2 говориться про те, що якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору.

Думаємо, що не треба бути потужним фахівцем з міжнародного права, щоб зрозуміти, що у цьому випадку потрібно застосовувати саме це положення Закону. Є інший вихід міняти цю статтю Закону, або відмовлятися від Базового договору між Україною та Угорщиною.

Ми вже не кажемо про те, що Закон про освіту не відповідає зокрема, положення частини 5 ст. 53 Конституції України відповідно до якої «Громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних закладах освіти», а також Європейській хартії регіональних мов або мов меншин, яку Україна ратифікувала в 2003 році, Закону "Про національні меншини в Україні". Так Хартія передбачає, створення умов для викладання і вивчення відповідних мов у дошкільних, середніх та вищих навчальних закладах, а також забезпечення умов для отримання початкової, середньої і вищої освіти цими мовами.

Законом "Про національні меншини в Україні" держава гарантує всім нацменшинам права на "користування і навчання рідною мовою чи вивчення рідної мови в державних закладах освіти або через національно-культурні товариства".

З іншого боку мають рацію ті прихильники Статті 7 Закону про освіту, які стверджують про те, що угорські школярі погано володіють українською мовою, і не можуть успішно скласти ЗНО з цього предмету. Свого часу, під час візиту Президента Угорщини Л.Шойома в Закарпаття мені вдалося організувати відвідання ним та Президентом України В.Ющенко новозбудовані україно- та угорськомовні школи в селі Вилोक Виноградівського району. Глава української держави особисто переконався, що рівень викладання української мови досить низький, якість підручників не підлягає критиці. В. Ющенко тут же дав доручення тодішньому міністру освіти України І.Вакарчуку, виправити цю ситуацію. Іван Олександрович клятвено пообіцяв це зробити, але далі обіцянок цього високопосадовця справа не пішла. Там вона знаходиться і сьогодні.

Пояснюємо для тих хто не розуміє про що йдеться. Угорська мова особлива, вона відноситься до фіно – угорської мовної групи. Головною відзнакою якої є аглютинація (лат. *agglutino* — приклеюю) — мови, в яких граматичні форми й похідні слова утворюються додаванням однозначних афіксів до незмінюваних основ слів. Афікси розташовані переважно після основи або кореня слова, вони і характеризують окремі відмінки іменників або час, спосіб, особу дієслова. Ця мова є також дзеркальною. Ми кажемо: «Я сиджу за столом», а угорець : «Сиджу я столом за».

А підручники для угорських школярів із української мови написані ті самі, що і для інших національних меншин. Різниця тільки у словничку, що надається до відповідних текстів. Угорці пропонували допомогти в написанні підручників з української мови для учнів угорськомовних шкіл, але ця пропозиція не була прийнята. До речі, в Угорщині досить непогана школа україністики, є відомі вчені у цій царині.

Тепер спробуємо спрогнозувати, як буде реалізовуватися 7 стаття цього закону в місцях компактного проживання угорців в Закарпатті. На сьогоднішній день в області функціонує 91 школи з угорською мовою викладання, в яких навчається 16 тисяч школярів. Уявимо собі, що діти відучилися чотири роки угорською мовою, і далі переходять на навчання українською. Ми вже наголошували на тому, що у цих школах викладати українську мову на відповідному рівні практично немає кому, а предметні дисципліни і поготів.

Єдиний вихід із цієї ситуації присилати україномовних вчителів із Ужгорода, Львова чи інших міст України. І тут виникає декілька питань. По – перше, куди дівати угорськомовних викладачів, вони автоматично стають безробітними. По – друге, де будуть мешкати приїжджі вчителі. За оренду житла потрібно сплачувати кошти. За чий рахунок? По – третє, угорська держава доплачує кожному вчителю угорськомовної школи до заробітної плати певні кошти. Зрозуміло, що українські колеги ці гроші отримувати не будуть. Як вони зможуть прожити в цих селах на мізерну платню, та ще у недружньому середовищі.

Виникає питання: «Хтось у високих кабінетах Верховної Ради, Міністерства освіти та науки задумувався над вирішенням цих проблем?»

Чи як завжди – прийняли рішення, а там хоч трава не росте.

То який вихід із цієї ситуації? Найпростіше повернутися до міжнародних зобов'язань України, а саме статті 17 Договору про основи добросусідства та співробітництва між Україною і Угорською Республікою. Саме Закон України про міжнародні договори надає положенням Базового договору більшої сили чим Статті 7 закону про освіту. Але надії на такий сценарій мало.

Далі. Потрібно провести комплексний моніторинг готовності угорськомовних навчальних закладів Закарпатській області до викладання предметів з 5 класу українською мовою. І тільки після цього визначитися з якого часу ця Стаття закону вступить в силу.

Окрім цього, потрібно задіяти всі можливості українсько – угорського діалогу з метою пошуку компромісів у цій складній проблемі, але українській стороні потрібно бути готовими до непростих переговорів і мати в запасі декілька сценаріїв їх розвитку.

Президент України Володимир Зеленський 3 листопада 2022 р. підписав закон «Про національні меншини (спільноти) України». Верховна Рада України суттєво розширила права національних меншин в Україні, передусім у сфері освіти. Парламент схвалив зміни до низки законів і узгодив їх з рекомендаціями Єврокомісії, щоб не заблокувати старт переговорів про вступ України до ЄС. Усі зміни, що їх ухвалила Верховна Рада, стосуються мов національних меншин, які є офіційними мовами Євросоюзу [240].

Тобто, про російську мову не йдеться. В усіх правках до законів

мовні преференції супроводжуються словами "крім мови держави-агресора" і не матимуть часових рамок. Парламент встановив, що поруч з державною мовою етнічним групам гарантується право навчання мовою національної меншини.

Дата, з якої викладання усіх предметів у школах національних меншин має бути лише українською мовою, у законі відсутня. Натомість дітям, які пішли до школи у 2018 році, дозволено закінчувати школу мовою нацменшини. Тобто, останній випуск у таких школярів припадає на 2030 рік.

Для садочків і початкової школи нічого не змінилося - вони можуть навчатися рідною мовою, а українську вчити як предмет.

Якщо раніше закон передбачав, що у школах поступово збільшуватимуться обсяги викладання державною мовою, то тепер про це згадки немає. Але зміни передбачають, що здобуваючи освіту рідною мовою, представники нацменшин мають вивчати кілька предметів державною: українську мову, українську літературу, історію України і захист України. Предметів може бути й більше, якщо так вирішить школа.

Окрім того, Рада дозволила у приватних вищих навчальних закладах вільно обирати мову навчання серед мов країн ЄС, а державну мову вивчати як окремий предмет.

Ще одним дразливим питанням у темі мов національних меншин було використання їх на телебаченні, радіо, у рекламі та під час виборчих кампаній.

Закон про мову, що був ухвалений у 2019 році, зобов'язував нацменшини послуговуватися українською мовою, а рідною мовою дублювати і субтитрувати цю продукцію. Тепер Рада змінила вимоги: у місцях, де нацменшини становлять значну частину населення, виборчі матеріали та реклама можуть бути мовою нацменшини, а українською - дубляж чи переклад на друкованій продукції. Російської це не стосується.

Окрім того, у законі багато норм, покликаних підтримувати національні меншини у видавничій справі, культурному розвитку, збереженні традицій, а також у захисті прав через офіс уповноваженого ВР з прав людини. Зокрема, на видавців, які видають книжки мовами національних меншин (крім російської), не поширюватиметься вимога видавати державною мовою не менш як 50% книжок [241].

Висновок. Період правління Віктора Орбана в Угорщині значно вплинув на українсько-угорські відносини, змінивши їх характер та динаміку. Орбан, повернувшись до влади у 2010 році, запровадив більш націоналістичну та євроскептичну зовнішню політику, що позначилося на стосунках з Україною. Ключовою рисою цього періоду стало посилення уваги Угорщини до питання угорської меншини в Україні, особливо в Закарпатті. Орбан активно виступав на захист прав етнічних угорців, що часто призводило до напруження у двосторонніх відносинах. Особливо гострими стали питання мовної політики та освіти національних меншин в Україні. Зовнішня політика Угорщини під керівництвом Орбана набула більш проросійського характеру. Це особливо проявилось після анексії Криму Росією та початку конфлікту на Донбасі у 2014 році. Угорщина зайняла позицію, яка часто розходилася з офіційною позицією ЄС та України щодо російської агресії. Орбан почав використовувати питання євроатлантичної інтеграції України як інструмент тиску. Угорщина неодноразово блокувала засідання комісії Україна-НАТО, вимагаючи від України поступок у питаннях прав угорської меншини. У економічній сфері відносини залишалися відносно стабільними, хоча й зазнали впливу політичних розбіжностей. Угорщина продовжувала бути важливим торговельним партнером України, але потенціал співпраці не був повністю реалізований через політичні фактори. Після початку повномасштабного російського вторгнення в Україну в лютому 2022 року позиція Угорщини стала ще більш суперечливою. Хоча Орбан засудив агресію, Угорщина відмовилася надавати Україні військову допомогу та часто виступала проти санкцій ЄС щодо Росії. Загалом, період правління Орбана характеризується погіршенням політичних відносин між Україною та Угорщиною, зростанням напруженості через питання національних меншин та розбіжностями у зовнішньополітичних орієнтаціях. Попри це, економічні та культурні зв'язки між країнами зберігалися, хоча й зазнали негативного впливу політичних факторів. Ця ситуація створила нові виклики для української дипломатії, вимагаючи пошуку балансу між захистом національних інтересів та підтримкою конструктивного діалогу з важливим сусідом та партнером у Центральній Європі.

Розділ 6. Угорщина на роздоріжжі: перспективи країни в контексті трансформації Європи

Місце та роль Угорщини в новій Європі привертає значну увагу дослідників з різних країн. Це зумовлено суттєвими геополітичними змінами, що відбулися в Європі, особливо в Центральній-Східній її частині, на межі ХХ-ХХІ століть. За останні десятиліття сталися визначні події, які вплинули на розвиток європейського континенту на багато років вперед. Угорщина, як невід'ємна частина Європи, перебуває в центрі трансформації європейських відносин. Разом з Польщею та Чехією вона є лідером серед країн Центрально-Східної Європи у здійсненні політичних та соціально-економічних реформ. Проте це лише початок шляху повернення Угорщини до Європи. Країна стала членом НАТО у 1990 року та членом ЄС у 2004 році. За роки, які пройшли після вступу у ці організації Будапешт стикнувся з низкою викликів і проблем серед головних із них це ідеологічні розбіжності. Європейські та євроатлантичні інституції сповідують ліберальні цінності, а Угорщина Орбана національно – консервативна, з досить потужним правим ухилом. У цьому протистоянні двох ідеологій відбувається антагоністичні прояви у сфері соціально-економічній, політичній, інформаційній, освітній, національній, релігійній, культурній. Які прогнози можна зробити щодо майбутнього країни? Цей розділ спрямований на пошук відповідей на ці та інші важливі питання щодо місця та ролі Угорщини в новій Європі.

Спочатку кілька попередніх зауважень. Під терміном "прогноз" ми розуміємо інформацію про цілі, яких можна досягти з допомогою заданих засобів, або про засоби, які необхідні і достатні для досягнення заданих цілей, причому цій інформації властива невизначеність, зумовлена альтернативним характером людської діяльності [342]. Основним методом прогнозування, який використовується в цьому розділі, є метод експертної оцінки. За типологією використані економічні, соціальні, державно-правові, внутрішньополітичні та зовнішньополітичні прогнози, а за часом — середньотермінові, характерною ознакою яких є переважання очікування кількісних змін над якісними, і ті, що тривають у межах 5–10 років.

Майбутнє Угорщини повною мірою залежить від її інтеграції в

європейські та євроатлантичні структури. Серед головних проблем євроскептицизм уряду Орбана. ЄС неодноразово критикував Угорщину за порушення принципів верховенства права, що може ускладнити подальшу інтеграцію. Жорстка позиція Угорщини щодо міграції часто суперечить загальноєвропейському підходу. Прагнення Угорщини зберегти тісні зв'язки з Росією в енергетичній сфері суперечить прагненням ЄС до енергетичної незалежності. Позиція Угорщини щодо України, особливо в питаннях національних меншин, може ускладнювати її відносини з ЄС та НАТО. Угорщина часто ставить національні інтереси вище загальноєвропейських, що створює напруженість.

Деякі аспекти економічної політики Угорщини викликають критику з боку ЄС. У першу чергу це стосується економічної співпраці з Росією та Китаєм. За двадцяти чотирирічний період трансформацій у країні відбувся успішний перехід від однопартійної до багатопартійної системи. Розпочинаючи з 2010 року владу на довгі роки, захопила урядова коаліція Фідес – УГС – ХДНП, таким чином, фактично відбувся перехід до двополюсної партійної системи. Створення зазначених політичних полюсів, які ввібрали більшу частину електорату колишніх важливих партій, відбулося протягом незначного часу. Досвід попередніх шести парламентських виборів засвідчив тенденцію до гомогенізації електорату на всій території Угорщини: регіональні відмінності в результатах виборів ставали чимраз менш значними.

Таким чином, процес створення багатопартійної системи в країні практично завершено. Звичайно, це не виключає утворення на політичній арені нових партійних формувань, але їм буде досить складно завоювати такий авторитет у суспільстві, щоб реально конкурувати із існуючими парламентськими партіями.

Щодо перспектив країни в контексті трансформації Європи то тут потрібно їх розглядати у двох дімезіях. Перша коли і у подальшому при владі залишається урядова коаліція на чолі із Орбаном. Друга, коли до влади прийде інша політична сила.

Прем'єр - міністр Угорщини і його поплічники сповідують право-консервативну ідеологію з націоналістичним ухилом. Головними постулатами якої є націоналізм та захист національних інтересів Угорщини. Орбан часто наголошує на пріоритеті угорських

національних інтересів у зовнішній та внутрішній політиці. Євроскептицизм та критика політики ЄС. Орбан виступає проти посилення інтеграції в ЄС та централізації влади в Брюсселі.

Захист консервативних цінностей. Підтримка традиційної сім'ї, християнства, обмеження міграції. Сильна держава та централізація влади. Посилення ролі держави в економіці та суспільному житті. Підтримка угорських меншин за кордоном. Активний захист прав етнічних угорців у сусідніх країнах. Прагматичний підхід до зовнішньої політики. Балансування між Заходом і Сходом, розвиток відносин з Росією та Китаєм. Критика ліберальної демократії. Просування ідеї "неліберальної демократії". Економічний націоналізм. Захист угорського бізнесу, обмеження іноземного впливу в економіці. Антиіммігрантська риторика. Жорстка позиція щодо міграційної кризи в Європі. Акцент на суверенитеті. Протидія втручання міжнародних організацій у внутрішні справи Угорщини.

Ці риси формують основу право-консервативної ідеології Орбана, яка значно вплинула на внутрішню та зовнішню політику Угорщини за час його правління. Цю політику розділяє більшість угорського електорату, що дозволяє Орбану вже четвертий раз поспіль, розпочинаючи з 2010 року перемагати на виборах до Державних Зборів з конституційною більшістю. Тому мало ймовірно, що Орбан відмовиться від цієї ідеології, а угорці перестануть розділяти її головні постулати.

Таким чином спробуємо окреслити кілька можливих сценаріїв розвитку угорської зовнішньої політики, якщо Орбан залишатиметься при владі. Урядова коаліція буде прагнути до збереження поточного курсу. Орбан продовжуватиме проводити націоналістичну та євроскептичну політику. Угорщина зберігатиме напружені відносини з ЄС, критикуючи політику Брюсселя. Це може призвести до економічного тиску та політичної ізоляції Угорщини в ЄС. Брюссель продовжуватиме чинити тиск на Угорщину через порушення принципів верховенства права, зокрема щодо незалежності судової влади та медіа. Можливе застосування процедури за статтею 7 Договору про ЄС, яка передбачає санкції за порушення цінностей ЄС.

Фінансові важелі: обмеження доступу Угорщини до фондів ЄС. Політичний тиск через публічні заяви та резолюції Європарламенту.

На яку реакцію Угорщини можна розраховувати. Уряд Орбана, ймовірно, продовжить опиратися тиску, апелюючи до національного суверенітету. Угорщина може намагатися знайти союзників серед інших країн-членів ЄС, які також мають напружені відносини з Брюсселем з питань верховенства права (наприклад, Польща або Словаччина). Орбан може використовувати риторику про "подвійні стандарти" ЄС, стверджуючи, що Угорщина піддається несправедливій критиці. Угорський уряд може погодитися на деякі косметичні зміни в законодавстві, щоб зменшити тиск, але навряд чи піде на суттєві поступки. Можливе посилення антиєвропейської риторики для внутрішньої аудиторії, представляючи ЄС як загрозу угорській незалежності. Орбан може намагатися використовувати право вето в ЄС як інструмент тиску у відповідь. Угорщина може шукати альтернативні джерела фінансування (наприклад, від Китаю чи Росії) для зменшення залежності від фондів ЄС. Загалом, реакція Угорщини, ймовірно, буде комбінацією жорсткої риторики, обмежених поступок та пошуку способів обійти або мінімізувати вплив можливих санкцій ЄС. Можливі спроби знайти компроміс у деяких питаннях для уникнення серйозних санкцій.

Така політика Будапешту можливо буде мати такі наслідки. Подальше погіршення відносин між Угорщиною та інституціями та окремими країнами - членами ЄС. Можливе посилення свроскептичних настроїв в Угорщині. Потенційний негативний вплив на регіональну співпрацю в Центральній Європі. Можливе блокування Угорщиною деяких ініціатив ЄС та НАТО щодо регіональної співпраці та безпеки, особливо якщо вони суперечать інтересам Угорщини, як їх бачить уряд Орбана. Поглиблення розбіжностей між країнами Вишеградської групи через проросійську позицію Угорщини, що може послабити єдність цього регіонального об'єднання. Ускладнення реалізації спільних регіональних проєктів, особливо в енергетичній сфері, через прагнення Угорщини зберегти тісні зв'язки з Росією. Можливе погіршення інвестиційного клімату в регіоні через непередбачуваність політики Угорщини та її конфлікти з ЄС. Ускладнення процесу європейської інтеграції для країн-кандидатів у регіоні через можливе блокування Угорщиною деяких рішень ЄС. Потенційне послаблення регіональної солідарності у протидії російському впливу в Центральній Європі.

Фінансові обмеження: ЄС уже заморозив частину коштів для Угорщини через суперечки щодо верховенства права., а саме близько 7,5 млрд євро з фондів згуртування, також під питанням виділення Угорщині 5,8 млрд євро з Фонду відновлення після пандемії.

Уряд Орбана заперечує звинувачення і вважає дії ЄС політично мотивованими. Угорщина погодилася на деякі реформи, але ЄС вважає їх недостатніми. Угорщина під тиском ЄС погодилася провести деякі реформи, особливо в судовій системі та сфері боротьби з корупцією. Зокрема, було прийнято ряд законів, спрямованих на посилення незалежності судів та прокуратури. Однак Європейська Комісія вважають ці реформи недостатніми. На їхню думку, вони не вирішують системних проблем з верховенством права в Угорщині. ЄС продовжує наполягати на більш глибоких змінах, особливо щодо: забезпечення реальної незалежності судової системи, посилення боротьби з корупцією на високому рівні, захисту свободи ЗМІ та академічної свободи, забезпечення прозорості використання коштів ЄС. У той же час угорський уряд стверджує, що вже провів необхідні реформи і що подальший тиск є невиправданим втручанням у внутрішні справи. Через цю ситуацію ЄС продовжує блокувати частину фінансування для Угорщини, пов'язуючи його виділення з реальним прогресом у сфері верховенства права.

У відповідь на це угорський уряд веде пошук альтернативних джерел фінансування. Угорщина активізувала економічну співпрацю з Китаєм в рамках ініціативи "Один пояс, один шлях". Орбан також шукає можливості залучення коштів на міжнародних фінансових ринках. Розглядаються варіанти співпраці з іншими неєвропейськими партнерами, наприклад, з країнами Перської затоки.

Які наслідки варто очікувати для економіки Угорщини у зв'язку з цим.

Обмеження доступу до коштів ЄС може сповільнити економічне зростання, також можливе зниження інвестиційної привабливості країни. Ризик зростання вартості запозичень для Угорщини на міжнародних ринках.

Можливі і політичні наслідки. Посилення євроскептичної риторики Орбана. Можливе подальше загострення відносин з ЄС. Ризик політичної ізоляції Угорщини в рамках ЄС. Ця ситуація створює серйозні виклики для уряду Орбана і може мати довгострокові

наслідки для відносин Угорщини з ЄС та її економічного розвитку.

Можливість виходу з ЄС (Nexit). На даний момент Віктор Орбан та його уряд офіційно не підтримують ідею виходу з ЄС. Вони наголошують на необхідності реформування ЄС зсередини, а не виходу з нього. Угорщина сильно залежить від фінансування ЄС та доступу до єдиного ринку. Вихід з ЄС може мати катастрофічні наслідки для угорської економіки. Більшість угорців підтримує членство в ЄС, незважаючи на євроскептичну риторику уряду. Посилення націоналістичної риторики та конфлікти з Брюсселем можуть призвести до зростання підтримки ідеї виходу з ЄС серед певних верств населення. Якщо конфлікт між Угорщиною та ЄС загостриться, особливо щодо питань верховенства права та фінансування, це може призвести до більш серйозного обговорення можливості виходу. Хоча "Nexit" малоімовірний у короткостроковій перспективі, ця ідея може набути більшої ваги в майбутньому, якщо напруженість між Угорщиною та ЄС продовжуватиме зростати.

Загалом, хоча можливість "Nexit" існує теоретично, на даний момент вона залишається малоімовірною через значні економічні та політичні ризики для Угорщини. Однак ситуація може змінитися в залежності від розвитку відносин між Угорщиною та ЄС, а також внутрішньополітичної динаміки в країні.

Проблематичним є і посилення проросійської орієнтації. Угорщина може ще більше зблизитися з Росією, розширюючи економічну та енергетичну співпрацю. Це може призвести до подальшого погіршення відносин з Україною та західними партнерами. Посилення розбіжностей щодо питань енергетичної безпеки та транзиту газу. Можливе загострення питань, пов'язаних з угорською меншиною в Україні. Посилення перешкоджання Угорщиною євроінтеграційних прагнень України. Напруження у відносинах із західними партнерами. Критика з боку ЄС та США щодо надмірного зближення з Росією. Можливі обмеження в доступі до певних програм та фондів ЄС. Зниження довіри до Угорщини як надійного партнера в рамках НАТО.

Можливі економічні наслідки. Збільшення енергетичної залежності від Росії. Можливі санкції або обмеження з боку західних партнерів. Потенційне зменшення інвестицій із західних країн. Серед геополітичних наслідків варто назвати посилення впливу Росії в

Центральній Європі, ослаблення єдності ЄС та НАТО щодо політики стосовно Росії, можлива ізоляція Угорщини в регіональних форматах співпраці. До внутрішньополітичних наслідків варто відзначити посилення поляризації угорського суспільства, можливе зростання проросійських настроїв серед частини населення.

Отже, подальше зближення Угорщини з Росією може призвести до суттєвого погіршення відносин як з Україною, так і з західними партнерами, що матиме комплексні наслідки для зовнішньої політики та міжнародного становища Угорщини.

Пом'якшення позиції щодо України з боку Орбана може проявитися в кількох важливих аспектах під впливом ЄС і США. Угорщина, яка перебуває у напружених відносинах з Україною через питання національних меншин, мовного закону та співпрацю з Росією, може переглянути свою політику, щоб уникнути економічного та політичного тиску з боку Брюсселя і Вашингтона.

Однією з головних тем конфлікту є права угорської меншини в Україні, зокрема в Закарпатській області. Угорщина неодноразово критикувала українські закони про освіту та мову, що обмежують використання угорської мови в школах. Проте, під тиском ЄС і США, Орбан може зменшити жорсткість риторики щодо українських законів про мову та освіту, висловлюючи бажання досягти компромісу через двосторонні перемовини. Підтримати нові угоди між Україною та угорською громадою щодо забезпечення мовних прав, що може зняти гостроту конфлікту. Призупинити блокування співпраці України з НАТО та іншими міжнародними організаціями, пов'язаними з безпекою, як демонстрацію доброї волі. Це стане позитивним сигналом у процесі євроатлантичної інтеграції України.

Угорщина раніше блокувала зустрічі між Україною та НАТО, використовуючи мовне питання як привід для політичного тиску. Проте під впливом геополітичних факторів та союзників, Орбан може зняти блокування на шляху інтеграції України до НАТО, визнаючи важливість безпеки в регіоні, особливо в контексті війни з Росією. Підтримати санкційну політику ЄС проти Росії на тлі продовження агресії проти України, що сприятиме збереженню єдності серед європейських країн. Посилити політичну підтримку України в межах ЄС, виступаючи за активніші економічні санкції проти Росії або за надання Україні фінансової допомоги. Орбану важливо зберегти

баланс між внутрішньою підтримкою та відносинами з ЄС. Тому, поступки в українському питанні можуть покращити відносини з ЄС, що допоможе уникнути можливих фінансових санкцій проти Угорщини. Це особливо важливо, враховуючи загрозу втрати коштів з фондів ЄС через порушення принципів верховенства права. Підвищити довіру серед союзників у НАТО, де роль Угорщини могла б бути ключовою в зміцненні безпеки в регіоні, особливо на тлі війни в Україні.

Зважаючи на тісні енергетичні та економічні зв'язки між Угорщиною та Росією, Орбан може прагнути балансувати між збереженням цих стосунків і тиском із боку Заходу, а саме зменшити публічну підтримку Росії або обмежити співпрацю в певних сферах, наприклад, у нових енергетичних проєктах, щоб не погіршувати стосунки з ЄС і США. Однак, ймовірно, він продовжить прагматичну співпрацю з Росією у сферах енергетики та інфраструктури, намагаючись зберегти економічні вигоди.

Зважаючи на міжнародний тиск, Орбан може піти на певні поступки у відносинах з Україною, щоб уникнути ізоляції в ЄС і зберегти політичну стабільність всередині країни. Це може включати зміну риторики щодо угорської меншини в Україні, припинення блокування співпраці НАТО з Україною та підтримку санкцій проти Росії. У результаті це сприятиме покращенню відносин між Угорщиною та Україною, хоча Орбан, ймовірно, залишить відкритими канали для співпраці з Росією через економічні інтереси.

Посилення регіонального співробітництва. Угорщина може активізувати співпрацю з країнами Центральної Європи, намагаючись створити противагу впливу Брюсселя та посилити свої позиції в регіоні. Посилення ролі Вишеградської групи (V4). Угорщина може прагнути перетворити V4 на більш впливовий блок всередині ЄС. Координація позицій з Польщею, Чехією та Словаччиною з ключових питань європейської політики. Це особливо актуально для Братислави у якій до влади прийшли проросійські сили на чолі із прем'єр – міністром Фіцко. Спільне просування регіональних інтересів у Брюсселі

Розвиток Ініціативи трьох морів Активізація участі в цьому проєкті, що об'єднує 12 країн між Балтійським, Чорним та Адріатичним морями. Фокус на розвитку інфраструктурних

та енергетичних проєктів в регіоні. Залучення інвестицій для посилення економічних зв'язків. Співпраця з балканськими країнами. Підтримка євроінтеграційних прагнень Сербії та інших балканських держав. Розвиток економічних та культурних зв'язків з цим регіоном. Позиціонування Угорщини як "моста" між Балканами та ЄС. Поглиблення співпраці з ключовими партнерами в регіоні, особливо з Польщею. Розвиток прагматичних відносин з Австрією, Словенією, Хорватією. Пошук спільних інтересів з Румунією, незважаючи на історичні суперечності. Підтримка угорських меншин. Посилення зв'язків з угорськими громадами в сусідніх країнах. Використання питання меншин для посилення впливу в регіоні. Сприяння регіональним економічним проєктам та інвестиціям. Розвиток транспортних коридорів та енергетичної інфраструктури. Культурна дипломатія. Просування ідеї центральноєвропейської ідентичності. Підтримка культурних та освітніх обмінів в регіоні. Така політика може допомогти Угорщині посилити свій вплив в Центральній Європі та створити певну противагу Брюсселю. Однак вона також може призвести до напруження у відносинах з керівництвом ЄС та деякими західноєвропейськими країнами.

Подальша конфронтація з ЄС. У разі загострення протиріч з Брюсселем Орбан може піти на більш радикальні кроки, включно з погрозами виходу з ЄС, хоча реальність такого сценарію залишається сумнівною. Орбан може спробувати збалансувати свою політику, зберігаючи націоналістичну риторику для внутрішньої аудиторії, але водночас шукаючи компроміси з ЄС та сусідніми країнами для забезпечення економічних інтересів Угорщини. Конкретний розвиток подій залежатиме від багатьох факторів, включаючи внутрішньополітичну ситуацію в Угорщині, позицію ЄС та США, а також загальну геополітичну ситуацію в регіоні.

Щодо Сполучених Штатів Америки то результати виборів у листопаді 2024 року можуть або покращити угорсько – американські стосунки у разі приходу до влади Дональда Трампа, або їх погіршити коли на них переможе Камалу Гарріс.

У разі перемоги Дональда Трампа на президентських виборах у США в листопаді 2024 року, угорсько-американські відносини, ймовірно, зазнають значних змін. Покращення двосторонніх відносин. Очікується, що відносини між Угорщиною та США значно

покрощаться. Прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан та Дональд Трамп мають тісні особисті зв'язки та схожі погляди на багато питань. Орбан навіть публічно підтримав Трампа, коли проти нього були висунуті кримінальні звинувачення. Віктор Орбан прибув до Вашингтона 7 березня 2024 року на чолі урядової делегації. Візит тривав кілька днів, включаючи зустріч з Трампом у суботу 9 березня у його резиденції Мар-а-Лаго у Флориді. Орбан не проводив жодних офіційних зустрічей з представниками чинної адміністрації США. Візит був спрямований на взаємодію з республіканськими політиками та експертами, особливо прихильниками Трампа. Угорський прем'єр відвідав дискусію про угорсько-американські відносини в консервативному центрі Heritage Foundation. Результати зустрічі з Трампом. Орбан заявив, що вони з Трампом обговорювали шляхи досягнення миру в Україні. За словами Орбана, Трамп "збирається вирішити цю проблему", маючи на увазі ситуацію в Україні. Прем'єр – міністр Угорщини згадав, що Трамп нібито "пообіцяв не дати жодної копійки Україні у разі обрання". Візит підкреслив тісні стосунки між Орбаном і Трампом. Зустріч була представлена як демонстрація підтримки Орбаном кандидатури Трампа на майбутніх виборах президента США. Візит викликав критику через порушення дипломатичних норм та втручання у внутрішню політику США під час виборчої кампанії. Орбан фактично "спалив мости" у відносинах з чинною адміністрацією Байдена, зробивши ставку на перемогу Трампа. Загалом, візит Орбана та його зустріч з Трампом мали більше символічне значення, демонструючи політичну підтримку та особисті зв'язки, ніж конкретні дипломатичні результати [243].

Міністр закордонних справ Угорщини Петер Сійярто заявив, що за адміністрації Трампа Угорщина мала "найкращі політичні відносини" зі США, і він "впевнений", що такі ж "найкращі" відносини відновляться, якщо Трамп переможе у 2024 році.

Далі щодо перспектив угорсько – американських стосунків при президентстві Д.Трампа, політичний клімат між двома країнами, ймовірно, зміниться. Очікується, що тиск на Угорщину з боку США послабиться. Посли США не будуть "мікроменеджити" ситуацію, а розбіжності не обговорюватимуться публічно. Деякі експерти прогнозують нормалізацію відносин. Зокрема, очікується скасування "квазі-санкцій" проти Угорщини, таких як скасування податкової

угоди та обмеження програми безвізового режиму. У разі перемоги республіканців очікується зміна пріоритетів США, включаючи сімейну політику, міграцію та важливість національного суверенітету. Адміністрація Трампа може надати більшого значення досвіду Орбана та його особистим зв'язкам з політичними лідерами регіону. Це може бути особливо цінним у відносинах з такими країнами, як Сербія та Боснія і Герцеговина. Трамп і Орбан мають схожі погляди на внутрішню політику та міжнародний порядок, включаючи боротьбу з нелегальною імміграцією, просування консервативних цінностей та скептицизм щодо зовнішніх зобов'язань. Очікується, що адміністрація Трампа надасть пріоритет діловим угодам над іншими питаннями, що відповідає підходу угорського уряду.

Загалом, перемога Трампа може призвести до значного потепління у відносинах між Угорщиною та США, але це також може мати наслідки для ширшої зовнішньої політики США щодо Європи та демократичних цінностей [244].

У разі перемоги Камали Гарріс на президентських виборах у США в листопаді 2024 року, угорсько-американські відносини, ймовірно, зазнають значного погіршення. Камала Гарріс вже продемонструвала жорстку позицію щодо угорського керівництва. Під час інтерв'ю вона назвала прем'єр-міністра Віктора Орбана "диктатором, авторитарним лідером і вбивцею" разом з лідерами Китаю, Північної Кореї та Росії. Така риторика свідчить про вкрай негативне ставлення до угорського уряду. Заяви Гарріс викликали різку реакцію з боку Угорщини. Міністр закордонних справ Петер Сійярто назвав її слова "скандальними" та "абсолютно неприйнятними", підкресливши, що це демонструє неповагу не лише до прем'єр-міністра, а й до всього угорського народу. Очікується, що за президентства Гарріс відносини між США та Угорщиною залишаться напруженими або навіть погіршаться. Сійярто зазначив, що такі заяви "точно не є хорошим початком" для майбутніх відносин між Будапештом і Вашингтоном. Адміністрація Гарріс, ймовірно, продовжить критикувати стан демократії в Угорщині. Демократична партія США часто висловлює занепокоєння щодо демократичних процесів у країні, незважаючи на те, що Орбан був обраний демократичним шляхом кілька разів. Можна очікувати, що США під керівництвом Гарріс продовжать активно втручатися у внутрішні справи Угорщини. Посол США в Угорщині

Девід Прессман вже критикує угорський уряд та втручається у внутрішні справи США. Існує ймовірність запровадження нових санкцій або обмежень щодо Угорщини. Вже є прецеденти, коли США вносили угорських посадовців до санкційних списків. Адміністрація Гарріс може спробувати ізолювати Угорщину на міжнародній арені, особливо в рамках НАТО та ЄС, представляючи її як проблемного союзника. Жорстка позиція США може вплинути на відносини Угорщини з Європейським Союзом, посилюючи тиск на країну з боку європейських партнерів. Загалом, прихід до влади Камали Гарріс може призвести до значного погіршення угорсько-американських відносин, посилення критики та тиску на Угорщину, а також до можливої ізоляції країни на міжнародній арені [245].

Якщо війна в Україні буде продовжуватися, ставлення Угорщини до України, ймовірно, залишиться складним і неоднозначним. Віктор Орбан, швидше за все, продовжить свою нинішню політику щодо України, яка характеризується такими принципами: відмова від прямої військової допомоги Україні, блокування деяких санкцій проти Росії, особливо в енергетичній сфері, пріоритет національних інтересів Угорщини над загальноєвропейською солідарністю. Угорщина, ймовірно, продовжить надавати гуманітарну допомогу Україні та приймати українських біженців, як це було від початку війни. Можна очікувати, що Угорщина й надалі блокуватиме або ускладнюватиме процес надання фінансової та військової допомоги Україні з боку ЄС та НАТО. Угорщина продовжить піднімати питання прав угорської меншини на Закарпатті, використовуючи це як важіль впливу у відносинах з Україною. Будапешт намагатиметься зберегти економічні зв'язки з Росією, особливо в енергетичній сфері, що може суперечити інтересам України. Незважаючи на складні відносини, Угорщина може залишатися відкритою для діалогу з Україною, особливо щодо двосторонніх питань. Позиція Угорщини може коригуватися під впливом тиску з боку ЄС та США, але суттєвих змін у політиці Орбана очікувати не варто. Загалом, якщо війна триватиме, Угорщина, ймовірно, продовжить балансувати між підтримкою загальноєвропейської позиції та захистом власних національних інтересів, що може створювати додаткові виклики для України на міжнародній арені.

Якщо війна закінчиться перемогою України, ставлення

Угорщини до України, ймовірно, зазнає певних змін. Угорщина може переглянути свою позицію щодо України в більш прагматичному ключі, враховуючи нові геополітичні реалії. Можливе поступове покращення двосторонніх відносин, особливо в економічній сфері, оскільки Угорщина може шукати нові можливості для співпраці з Україною, особливо з позиції повоєнного відновлення. Угорщина, ймовірно, продовжить піднімати питання прав угорської меншини на Закарпатті, але, можливо, у менш конфронтаційному тоні. Будапешт може посилити підтримку євроінтеграційних прагнень України, як це вже було продемонстровано раніше. "Ми підтримуємо вступ України до ЄС", - заявляла президент Угорщини Каталін Новак. Продовження та можливе розширення гуманітарної співпраці, включаючи допомогу у відбудові України. Посилення економічної взаємодії, особливо в сферах транзиту та експорту, враховуючи роль Угорщини у налагодженні аграрного експорту з України.

Ставлення Угорщини може залежати від внутрішньополітичної ситуації, зокрема від можливих змін у керівництві країни. Поява нових політичних фігур, таких як Петер Мадяр, може вплинути на зовнішньополітичний курс Угорщини.

У світлі ізраїльсько-палестинського конфлікту перспективи розвитку зв'язків Угорщини з провідними країнами світу виглядають наступним чином. Позиція Угорщини щодо ізраїльсько-палестинського конфлікту може викликати додаткову напругу у відносинах з ЄС. Угорщина часто блокує спільні заяви ЄС щодо Ізраїлю. Очікується подальше зміцнення зв'язків між Угорщиною та Ізраїлем. Угорщина послідовно підтримує Ізраїль на міжнародній арені. Угорщина може стати ключовим союзником Ізраїлю в ЄС, особливо в питаннях блокування антиізраїльських резолюцій. Проізраїльська позиція Угорщини може ускладнити розвиток відносин з арабськими державами та Іраном. Однак Угорщина намагатиметься балансувати, зберігаючи економічні зв'язки з країнами Близького Сходу. В ООН Угорщина, ймовірно, продовжить голосувати проти резолюцій, які засуджують дії Ізраїлю або підтримують палестинську державність. Це може призвести до певної ізоляції Угорщини в міжнародних організаціях. Загалом, позиція Угорщини щодо ізраїльсько-палестинського конфлікту може стати як фактором зближення з деякими країнами (наприклад, з Ізраїлем та потенційно

США за президентства Трампа), так і джерелом напруги у відносинах з іншими (особливо з ЄС та арабськими державами) [246].

Зовнішня політика Угорщини суттєво залежить від виборів до Державних Зборів країни у 2026 році. В.Орбан і ті політичні сили, які його підтримують на 100 відсотків упевнені у своєму успіху і надіються і далі залишитися при владі. Однак і Петер Мадяр та його політична сила "Повага та свобода" (TISZA) планують суттєво вплинути на вибори до вищого законодавчого органу країни у 2026 році. На що конкретно вони розраховують. Зростання популярності партії і її лідера. Партія Мадяра показала вражаючий результат на виборах до Європарламенту, набравши майже 30% голосів. Станом на середину вересня 2024 року Мадяру віддавали перевагу вже 39% угорців, що хотіли б взяти участь у голосуванні. Консолідація опозиції. TISZA стала головною опозиційною силою, витіснивши інші опозиційні партії. Це може призвести до об'єднання опозиційних сил навколо Мадяра перед виборами 2026 року. Альтернатива для виборців "Фідес". Мадяр позиціонує себе як "чиста консервативна альтернатива" Орбану. Він може привабити виборців, які розчарувалися в Орбані, але не готові підтримати ліберальну опозицію. Потрібно відмітити, що у середовищі виборців, які голосували всі ці роки за Орбана є значна частина електорату, що стомилася від цього політика. Поготів, що він надає чимало підстав для зневіри.

Мадяр активно виступає проти корупції в уряді Орбана. Корупція в уряді Віктора Орбана є широкомасштабною та глибоко вкоріненою проблемою, яка охоплює різні сфери державного управління та економіки Угорщини. Справа Пала Волнера. Одним з найгучніших скандалів стала справа Пала Волнера, високопоставленого чиновника Міністерства юстиції. Волнер разом з головою Угорської палати судових приставів Дьордьом Шадлом звинувачуються у корупції, майнових злочинах та відмиванні грошей. Ця справа викрила масштабну схему відкатів у системі судових приставів, де Шадл нібито отримав понад 924 мільйони форинтів від судових приставів за сприяння в їхньому призначенні.

Маніпуляції з доказами. Колишня міністерка юстиції Юдіт Варга зробила шокуючу заяву про те, що урядовці намагалися видалити докази із судових протоколів. Ці дії були спрямовані на приховування

ролі високопосадовців у корупційних ділових угодах, що свідчить про системні спроби перешкоджання правосуддю на найвищому рівні.

Непрозорі державні контракти. Президентка Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн публічно критикувала уряд Орбана за те, що державні контракти здебільшого дістаються невеликій групі бенефіціарів. Це вказує на існування системи "кумівського капіталізму", де державні ресурси розподіляються на користь приближених до влади осіб.

Збагачення приближених осіб. Опозиційний політик Петер Мадяр звинуватив режим Орбана у забезпеченні статків зятю та другу дитинства прем'єр-міністра через фіктивні тендери. Такі звинувачення підкреслюють проблему непотизму та використання державних ресурсів для особистого збагачення.

Непрозора приватизація. Існують численні випадки, коли лояльні до партії Фідес особи отримували інсайдерську інформацію про конфісковану нерухомість до її офіційного виставлення на аукціон. Крім того, зафіксовані випадки, коли місцева влада продавала майно за заниженими цінами через закриті тендери, що свідчить про системну корупцію на рівні місцевого самоврядування.

Загальна корумпованість системи. За даними міжнародної організації Transparency International, за 12 років правління Орбана Угорщина стала найбільш корумпованою країною Європейського Союзу. Це свідчить про системний характер проблеми, яка охоплює всі рівні державного управління та негативно впливає на економічний розвиток країни та її міжнародну репутацію. Ці приклади демонструють, що корупція в уряді Орбана є не окремими випадками, а системною проблемою, яка глибоко вкорінена в структуру влади та економічні відносини в Угорщині [247].

Це може стати ключовою темою виборчої кампанії 2026 року. TISZA планує приєднатися до правоцентристської Європейської народної партії (ЄНП), до речі, з якої Фідес вийшов. Це може допомогти покращити відносини Угорщини з ЄС та розблокувати заморожені кошти. Поява Мадяра призвела до зростання явки на виборах до Європарламенту. Це може свідчити про високу мобілізацію виборців на парламентських виборах 2026 року. Партія Орбана отримала найгірший результат за останні два десятиліття на виборах до Європарламенту. Це може свідчити про втому виборців від

тривалого правління Орбана. Загалом, Петер Мадяр та FIDESZ мають потенціал стати серйозним викликом для партії "Фідес" на виборах 2026 року. Однак, варто зауважити, що до виборів ще досить багато часу, і ситуація може змінитися. Орбан та його команда, ймовірно, докладуть значних зусиль для протидії зростанню популярності Мадяра [248].

Висновок до розділу 6. Угорщина стоїть на порозі значних змін, які можуть суттєво вплинути не лише на внутрішньополітичну ситуацію в країні, але й на її роль у європейському контексті. Тривале правління Віктора Орбана та його партії "Фідес", яке характеризувалося консервативним курсом та часто конфронтаційною позицією щодо Європейського Союзу, зіткнулося з серйозним викликом у вигляді зростаючої популярності Петера Мадяра та його політичної сили "Тіса". Результати виборів до Європарламенту 2024 року стали своєрідним лакмусовим папірцем, який продемонстрував значне падіння підтримки "Фідес" та стрімке зростання популярності Мадяра. Це свідчить про можливість суттєвих змін у політичному ландшафті Угорщини, що може мати далекосяжні наслідки для країни та її відносин з ЄС. Головування Угорщини в Раді ЄС у другій половині 2024 року відбувається на тлі напружених відносин з європейськими інституціями. Це створює унікальну ситуацію, коли країна, яка часто критикується за відхід від демократичних цінностей, має можливість впливати на порядок денний ЄС. Результати цього головування можуть стати визначальними для подальшої інтеграції Угорщини в європейські структури.

Зовнішньополітична позиція Угорщини, особливо щодо України та Росії, залишається суперечливою та викликає занепокоєння у багатьох європейських партнерів. Незалежно від потенційної зміни влади, ця тема залишатиметься ключовою у визначенні місця Угорщини в європейській архітектурі безпеки. Економічні виклики, з якими стикається країна, зокрема енергетична залежність та необхідність адаптації до нових економічних реалій ЄС, вимагатимуть виважених рішень та можливо переосмислення економічної стратегії. Це особливо актуально в контексті глобальних змін та трансформації європейської економіки.

Критика з боку ЄС щодо стану демократії в Угорщині залишається постійним фактором у відносинах між Будапештом та

Брюсселем. Потенційна зміна влади може призвести до перегляду деяких суперечливих законів та практик, що може покращити імідж країни на міжнародній арені. Майбутнє Угорщини значною мірою залежатиме від результатів парламентських виборів 2026 року. Ці вибори можуть стати поворотним моментом, який визначить подальший курс країни як у внутрішній, так і в зовнішній політиці. Незалежно від результату, Угорщина залишається важливим гравцем у Центральній Європі, і її політичний курс матиме значний вплив на загальноєвропейські процеси. Здатність країни адаптуватися до змін у європейському політичному ландшафті, знайти баланс між національними інтересами та європейськими цінностями, а також вирішити внутрішні проблеми, пов'язані з корупцією та верховенством права, визначатиме її роль та місце в Європі майбутнього. Таким чином, Угорщина справді стоїть на роздоріжжі, і вибір, який зроблять її громадяни та політичні лідери, матиме далекосяжні наслідки не лише для самої країни, але й для всього європейського проекту.

Висновки

Монографія "ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УГОРЩИНИ ВІД Й.АНТАЛЛА ДО В.ОРБАНА" представляє собою ґрунтовне та всебічне дослідження еволюції зовнішньополітичного курсу Угорщини від падіння комуністичного режиму до сучасності. Аналіз охоплює широкий спектр аспектів зовнішньої політики країни, включаючи її участь у міжнародних організаціях, двосторонні відносини з ключовими глобальними гравцями та сусідніми державами, а також трансформацію зовнішньополітичних пріоритетів під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів.

1. Історичний контекст та трансформація

Дослідження починається з глибокого аналізу історичного контексту зовнішньої політики Угорщини, що дозволяє зрозуміти глибинні корені сучасних зовнішньополітичних орієнтацій країни. Угорщина, знаходячись на перехресті Східної та Західної Європи, завжди відігравала важливу роль у європейській геополітиці. Її географічне положення та історичний досвід сформували унікальний підхід до міжнародних відносин, який характеризується прагненням до балансу між різними центрами сили. Трансформаційні процеси кінця 1980-х - початку 1990-х років розглядаються як поворотний момент у зовнішній політиці країни. Падіння Берлінської стіни та розпад Радянського Союзу створили нові можливості та виклики для Угорщини. Країна опинилася перед необхідністю переосмислення свого місця в Європі та світі, що призвело до формування нової зовнішньополітичної стратегії. Аналіз показує, що зовнішня політика Угорщини після падіння комуністичного режиму характеризувалася прагненням до швидкої інтеграції в західні структури при одночасному збереженні балансу у відносинах з Росією та іншими східними партнерами. Цей підхід, започаткований урядом Йозефа Анталла, залишався основою угорської зовнішньої політики протягом наступних десятиліть, хоча і зазнав певних модифікацій під впливом внутрішньополітичних змін та глобальних геополітичних трансформацій. Дослідження детально аналізує, як Угорщина намагалася балансувати між різними зовнішньополітичними векторами. З одного боку, країна прагнула до якнайшвидшої інтеграції в євроатлантичні структури, розглядаючи це як гарантію безпеки та

економічного розвитку. З іншого боку, Угорщина намагалася зберегти конструктивні відносини з Росією, особливо в енергетичній сфері, та розвивати економічні зв'язки з країнами Азії.

2. Інтеграція в міжнародні організації

Значна частина монографії присвячена аналізу процесу інтеграції Угорщини в ключові міжнародні організації. Цей процес розглядається як ключовий елемент зовнішньополітичної стратегії країни, спрямованої на закріплення її позицій у західному світі та забезпечення національних інтересів. Членство в ООН, яке Угорщина отримала ще в 1955 році, набуло нового змісту після 1990 року. Дослідження показує, як країна активізувала свою участь у миротворчих операціях та гуманітарних місіях ООН, прагнучи зміцнити свій міжнародний авторитет. Аналізується роль Угорщини в різних органах ООН, її ініціативи та позиції щодо ключових глобальних проблем. Співробітництво в рамках ОБСЄ та Ради Європи розглядається як важливий інструмент для Угорщини у просуванні демократичних реформ та захисті прав людини, включаючи права угорських меншин у сусідніх країнах. Дослідження детально аналізує участь Угорщини в різних програмах та ініціативах цих організацій, а також її роль у вирішенні регіональних конфліктів. Вступ до НАТО в 1999 році розглядається як ключовий момент у забезпеченні національної безпеки Угорщини та її геополітичної переорієнтації. Аналізується процес підготовки до вступу, включаючи реформування збройних сил та адаптацію оборонної політики до стандартів НАТО. Дослідження також розглядає вплив членства в НАТО на відносини Угорщини з Росією та іншими країнами регіону. Процес вступу до Європейського Союзу, який завершився у 2004 році, аналізується як найбільш складний та тривалий етап євроінтеграції Угорщини. Дослідження детально розглядає економічні та політичні реформи, які країна мала здійснити для відповідності критеріям членства. Аналізуються переговорний процес, адаптація законодавства, економічні наслідки вступу до ЄС. Особлива увага приділяється тому, як членство в ЄС вплинуло на внутрішню та зовнішню політику Угорщини, включаючи її відносини з сусідніми країнами та іншими глобальними гравцями. Участь Угорщини в регіональних ініціативах, таких як Вишеградська група та Центральноєвропейська ініціатива, розглядається як важливий інструмент посилення її впливу в регіоні

та координації зусиль з сусідніми країнами у процесі євроінтеграції. Дослідження аналізує, як Угорщина використовувала ці формати для просування своїх інтересів та зміцнення регіонального співробітництва.

3. Двосторонні відносини з глобальними державами

Аналіз двосторонніх відносин Угорщини з ключовими глобальними гравцями демонструє складність та багатовекторність угорської зовнішньої політики. Відносини зі США характеризуються як стратегічне партнерство, яке, однак, не позбавлене певних протиріч, особливо в період правління Віктора Орбана. Дослідження детально аналізує динаміку угорсько-американських відносин, включаючи співпрацю у сфері безпеки, економічні зв'язки, а також політичні розбіжності, особливо щодо питань демократії та верховенства права. Розглядається, як Угорщина намагається балансувати між тісною співпрацею з США та прагненням до більшої незалежності у внутрішній політиці. Відносини з Німеччиною розглядаються як ключові для економічного розвитку Угорщини. Дослідження аналізує роль Німеччини як найбільшого торговельного партнера та інвестора в угорську економіку. Розглядаються політичні аспекти відносин, включаючи роль Німеччини у процесі євроінтеграції Угорщини та сучасні розбіжності щодо питань демократії та верховенства права. Аналіз відносин з Великою Британією, Італією та Францією демонструє прагнення Угорщини до диверсифікації своїх зовнішньополітичних та економічних зв'язків у Європі. Розглядаються особливості співпраці з кожною з цих країн, включаючи економічні, політичні та культурні аспекти. Особлива увага приділяється відносинам з Японією та Китаєм в рамках угорської стратегії "Відкриття на Схід". Ця стратегія розглядається як спроба Угорщини знайти нові джерела економічного зростання та зменшити залежність від західноєвропейських партнерів. Аналізуються економічні та політичні аспекти цієї стратегії, її успіхи та виклики.

4. Відносини з сусідніми країнами

Аналіз відносин Угорщини з сусідніми країнами виявляє складну динаміку, обумовлену історичними факторами та питанням угорських меншин. Дослідження детально розглядає відносини з кожною з сусідніх країн, включаючи Словаччину, Румунію, Сербію, Хорватію, Словенію та Австрію. Особлива увага приділяється

питанню угорських меншин, яке залишається ключовим фактором у відносинах з більшістю сусідів. Дослідження показує, як Угорщина намагається балансувати між захистом прав угорських меншин та підтримкою добросусідських відносин. Аналізуються різні підходи угорських урядів до цього питання, від більш агресивної політики до спроб знайти компроміс.

5. Українсько-угорські відносини

Окремий розділ присвячено аналізу українсько-угорських відносин, які пройшли шлях від дружби до конфронтації. Дослідження детально розглядає еволюцію двосторонніх відносин від моменту встановлення дипломатичних відносин у 1990 році до сучасності. Аналізуються ключові етапи розвитку відносин, включаючи підписання базового договору про добросусідство, співпрацю в рамках євроінтеграційних процесів, економічне співробітництво. Особлива увага приділяється питанню угорської меншини на Закарпатті, яке стало ключовим фактором напруженості в останні роки. Дослідження показує, як різні геополітичні орієнтації двох країн, особливо щодо відносин з Росією, вплинули на погіршення двосторонніх відносин. Аналізується політика Віктора Орбана щодо України, включаючи блокування євроатлантичної інтеграції України та критику мовного законодавства.

6. Угорщина на роздоріжжі

Заклучний розділ монографії аналізує сучасний стан та перспективи зовнішньої політики Угорщини в контексті трансформації Європи. Дослідження виявляє ключові виклики, з якими стикається країна, включаючи:

- Балансування між євроатлантичною інтеграцією та прагненням до більшої незалежності у зовнішній політиці. Аналізується, як Угорщина намагається зберегти свої позиції в ЄС та НАТО, одночасно проводячи більш асертивну та незалежну політику.

- Напруженість у відносинах з ЄС через питання верховенства права та демократичних цінностей. Розглядаються конфлікти між урядом Орбана та інституціями ЄС, включаючи питання судової реформи, свободи ЗМІ, академічної свободи.

- Необхідність адаптації до нових геополітичних реалій, включаючи зростання напруженості між Заходом та Росією. Аналізується, як Угорщина намагається балансувати між своїми зобов'язаннями

перед НАТО та ЄС та прагненням зберегти конструктивні відносини з Росією.

- Пошук нових економічних можливостей в умовах глобальної конкуренції. Розглядається стратегія "Відкриття на Схід" та інші ініціативи, спрямовані на диверсифікацію економічних зв'язків Угорщини.

- Виклики, пов'язані з міграційною кризою та позицією Угорщини щодо цього питання. Аналізується вплив жорсткої антиміграційної політики Орбана на відносини з ЄС та іншими партнерами.

Загальні висновки:

Зовнішня політика Угорщини від Й.Анталла до В.Орбана пройшла складний шлях трансформації, зберігаючи при цьому певну спадкоємність у ключових напрямках. Євроатлантична інтеграція залишалася основним вектором, але її реалізація зазнавала змін залежно від внутрішньополітичної ситуації та глобального контексту.

Угорщина успішно інтегрувалася в ключові міжнародні організації, що дозволило їй зміцнити свої позиції на міжнародній арені та забезпечити національні інтереси. Однак, особливо в період правління Орбана, країна часто опинялася в конфронтації з цими організаціями через внутрішньополітичні розбіжності.

Аналіз показує, що зовнішня політика Угорщини характеризується певною спадкоємністю, незважаючи на зміни урядів. Ключові пріоритети, такі як євроатлантична інтеграція та захист інтересів угорських меншин за кордоном, залишаються незмінними протягом усього досліджуваного періоду.

Водночас спостерігається еволюція підходів до реалізації цих пріоритетів. Якщо на початку 1990-х років Угорщина прагнула якнайшвидше інтегруватися в західні структури, то з часом її політика стала більш прагматичною та орієнтованою на захист національних інтересів.

Особливу роль у формуванні зовнішньої політики Угорщини відіграє історична пам'ять, зокрема травма Тріанонського договору. Це значною мірою визначає підходи країни до питань національних меншин та територіальної цілісності сусідніх держав.

Дослідження виявляє зростаючу роль економічних факторів у зовнішній політиці Угорщини. Країна активно використовує економічну дипломатію для просування своїх інтересів, особливо в

рамках стратегії "Відкриття на Схід".

Аналіз показує, що зовнішня політика Угорщини стає все більш агресивною, особливо в період правління Віктора Орбана. Це проявляється у більш жорсткій позиції щодо ЄС, активному використанні права вето та прагненні до більшої самостійності у прийнятті рішень.

Важливим аспектом зовнішньої політики Угорщини є її регіональний вимір. Країна прагне відігравати роль регіонального лідера в Центральній Європі, активно використовуючи такі формати як Вишеградська група.

Дослідження виявляє зростаючу напруженість між євроатлантичним вектором зовнішньої політики Угорщини та її прагненням до більш тісних відносин з Росією та Китаєм. Це створює певні виклики для позиціонування країни на міжнародній арені.

Аналіз українсько-угорських відносин показує, що вони залишаються одним з найбільш проблемних аспектів зовнішньої політики Угорщини. Питання угорської меншини на Закарпатті та різні геополітичні орієнтації двох країн створюють постійне джерело напруги.

Дослідження демонструє, що зовнішня політика Угорщини стає все більш персоналізованою, особливо в період правління Віктора Орбана. Особисті відносини лідера країни з іншими світовими лідерами відіграють значну роль у формуванні зовнішньополітичного курсу.

Загалом, монографія показує, що зовнішня політика Угорщини є складним та динамічним процесом, який відображає як історичні традиції країни, так і сучасні геополітичні реалії. Вона балансує між прагненням до інтеграції в західні структури та захистом національних інтересів, між регіональним лідерством та глобальними амбіціями.

Ця монографія робить значний внесок у розуміння еволюції зовнішньої політики Угорщини та її ролі в сучасній європейській та глобальній політиці. Вона надає цінний матеріал для подальших досліджень та може слугувати основою для прогнозування майбутніх тенденцій у зовнішній політиці Угорщини та Центральної Європи в цілому.

Список використаних джерел та літератури

1. Gyarmati György (2011). *A Rákosi-korszak - Rendszerváltó fordulatok évtizede Magyarországon, 1945-1956*. Budapest: ÁBTL-Rubicon.
2. Pető Iván, Szakács Sándor (1985). *A hazai gazdaság négy évtizedének története, 1945-1985*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
3. Borhi László (2005). *Magyarország a hidegháborúban: a Szovjetunió és az Egyesült Államok között, 1945-1956*. Budapest: Corvina Kiadó.
4. Valuch Tibor (2013). *Magyar hétköznapok - Fejezetek a mindennapi élet történetéből a második világháborútól az ezredfordulóig*. Budapest: Napvilág Kiadó.
5. Kaposi Zoltán (2002). *Magyarország gazdaságtörténete 1700-2000*. Budapest-Pécs: Dialóg Campus Kiadó.
6. Rainer M. János (2016). *Az 1956-os magyar forradalom*. Budapest: Osiris Kiadó.
7. Standaesky Éva (2006). *1956 - Forradalom és szabadságharc Magyarországon*. Budapest: M-érték Kiadó.
8. Gergely Jenő, Izsák Lajos (2000). *A huszadik század története*. Budapest: Pannonica Kiadó.
9. Ungváry Krisztián (2013). *Magyarország és a szovjet csapatok 1956-ban*. Budapest: Osiris Kiadó.
10. Békés Csaba (2006). *Az 1956-os magyar forradalom a világpolitikában*. Budapest: 1956-os Intézet.
11. Földes György (2015). *Kádár János külpolitikája és nemzetközi tárgyalásai 1956-1988*. Budapest: Napvilág Kiadó.
12. Békés Csaba (2019). *Enyhülés és emancipáció. Magyarország, a szovjet blokk és a nemzetközi politika 1944-1991*. Budapest: Osiris Kiadó.
13. Fülöp Mihály, Sipos Péter (1998). *Magyarország külpolitikája a XX. században*. Budapest: Aula Kiadó.
14. Gazdag Ferenc (szerk.) (2014). *A magyar külpolitika 1989-2014*. Budapest: Nemzeti Közszerológiai Egyetem.
15. *A magyar külpolitika 1989-2014*. Budapest: Nemzeti Közszerológiai Egyetem.
16. *Kíséret a trianoni trauma orvoslására. Magyarország szomszédsági politikája a rendszerváltás éveiben*. Budapest: Osiris Kiadó. Gazdag, F. (szerk.) (2014).
17. Muraközy László. "Minden Egész eltörött: Útteremtés és útfüggőség válságos környezetben" (2013) Akadémiai kiadó zrt. 2013. 304 oldal
18. *Nagyhatalmi érdekek hálójában. Az Egyesült Államok és Magyarország kapcsolata a második világháborútól a rendszerváltásig*. Budapest: Osiris Kiadó. Jeszenszky, G. (2016).
19. Bozóki András - "A rendszerváltás forгатókönyve: kerekasztal-tárgyalások 1989-ben". 1999. Magvető, Budapest.
20. Kéri László - "A rendszerváltás krónikája 1988-2009". 2010. Kiadó Kossuth kiadó zrt. 160 o.
21. Ripp Zoltán - "Rendszerváltás Magyarországon 1987-1990". 2006. Napvilág Kiadó. 276 o.
22. Tőkés Rudolf L. - "A kialakított forradalom: Gazdasági reform, társadalmi átalakulás

- és politikai hatalomutódlás 1957-1990". 1998. Kossuth kiadó. 474 o.
23. Romsics Ignác - "Rendszerváltás Magyarországon". 2013. AKADÉMIAI KIADÓ. 277 o.
24. Enyhülés és emancipáció. Magyarország, a szovjet blokk és a nemzetközi politika 1944-1991. Budapest: Osiris Kiadó. Borhi, L. (2015).
25. A külpolitikában hosszú távra kell gondolkodni. <https://antaljozsef.igtortent.hu/szolgalatban/kormanyfokent/kul-es-nemzetpolitika/egyeb-kulpolitikai-irasok>
26. Hettyey András, Tongori Zsófia. A Horn-kormány külpolitikája 1994-1998. In: Gazdag, Ferenc (szerk.) A magyar külpolitika 1989-2014. Budapest, Magyarország : Nemzeti Közszolgálati Egyetem (2014) 255 p. pp. 125-140. , 16 p.
27. Klein András Néhány gondolat az Orbán-kormány külpolitikájáról. <https://prominoritate.hu/wp-content/uploads/2019/05/ProMino99-1-11-Klein.pdf>
28. A Gyurcsány-kormány külpolitikai programja <http://www.mkdsz1.freeweb.hu/n44/bpanalyses52.htm>
29. Hungary Contributes to the Expansion of UN Peacekeeping Missions. <https://hungarytoday.hu/hungary-contributes-to-the-expansion-of-un-peacekeeping-missions/>
30. FAO Regional Office for Europe and Central Asia <https://www.fao.org/europe/about-us/our-offices/our-work/en>
31. Угорщина єдина з країн ЄС не підписала заяву із засудженням Росії у Радбезі ООН. <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/07/16/7190344/>
32. Угорщина звернулася до ОБСЄ, ООН і ЄС через мовну статтю українського закону про освіту. <https://www.radiosvoboda.org/a/news/28729757.html>
33. MAGYARORSZÁG ÉS AZ EURÓPA TANÁCS KAPCSOLATÁNAK 30 ÉVE. https://www.parlament.hu/documents/10181/39233854/Infójegyzet_2021_29_Magyarország_Europa_Tanacs_30.pdf/a3247672-af1e-aa18-c4b6-54eff782ea0a?t=1620374531391
34. Hungary vetoes Council of Europe resolution supporting Ukraine's peace formula. <https://kyivindependent.com/hungary-vetoes-ec-resolution-to-support-ukraines-peace-plan/>
35. Угорщина заблокувала ухвалення загальної Декларації Комітету міністрів Ради Європи. <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3864783-ugorsina-zablokuvala-uhvalenna-zagalnoi-deklaracii-komitetu-ministriv-radi-evropi.html>
36. The Washington Post. — 1997. — March, 30.
37. План дій по підготовці до членства в НАТО. Квітень. 2000 р. // Факти про НАТО. www.nato.int/docu/other/ru/facts/nato-map_rus.htm.
38. Результати зовнішньополітичної діяльності УР в 1996 році. Довідка. // Поточний архів МЗС України. — 20.01.1997 р. - №613/11 — 110 — 1380 — 3с.
39. A NATO tag Magyarország. — Вр., 1999. — 189 о.
40. Magyar Nemzet. - 1997. — November, 13.
41. Népszava. — 1999. — Március, 11.
42. Népszámlálási körkép Közép-Európában 1989 – 2002. — Вр.: TLA, 2003. — 279 о.
43. Népszabadság. — 1999. — Aprilis, 6.
44. Реформа Збройних Сил УР. Довідка // Поточний архів МЗС України. — 04.04.2003 р. - №613/13 — 800 — 1269 — 5 с.
45. Д.І. Ткач. Сучасна Угорщина в контексті суспільних трансформацій:

Монографія. - К.: МАУП, 2004 – 504 с.

46. Tibor FARKAS. HUNGARIAN DEFENCE FORCES IN NATO MULTINATIONAL OPERATIONS <https://securityanddefence.pl/pdf-103208-47718?filename=Hungarian+defence+forces.pdf>

47. Szenes Zoltán: "Magyarország és a békefenntartás" - Külügyi Szemle, 2006/3-4. https://kki.hu/assets/upload/Kulugyi_Szemle_2006_03

48. Hautzinger Gyula: "Magyar katonai részvétel az Iraki Szabadság műveletben".- *Hadtudomány*, 2005/4. http://www.mhht.eu/hadtudomany/2005/4/2005_4_18.html

49. "A HONVÉDSÉG AKTUÁLIS KÜLFÖLDI KATONAI MISSZIÓI"
https://www.parlament.hu/documents/10181/4464848/Infojegyzet_2020_62_honvedsegi_missziok.pdf/9fe7c180-a8a9-8573-c1ed-754bca3e026a?t=1601625018866

50. Операція «Союзницька сила». Бомбардування Югославії силами НАТО. <https://www.radiosvoboda.org/a/operation-allied-force-before-after/29836462.html>

51. Соколовський М. Зворотній хід // Дзеркало тижня. – 1999 р. – 20-26 листопада. - №46(267).

52. Népszabadság. — 2000. — Szeptember, 25.

53. Népszabadság. — 2002. — Március, 25.

54. Népszabadság. — 2002. — November, 02.

55. Віктор Орбан прагне змінити умови членства Угорщини в НАТО, щоб не підтримувати Україну. <https://www.holosameryky.com/a/orban-ukraina-uhorshchyna-nato/7625688.html>

56. Pinder J. *The European Community and Eastern Europe*. — L.: Royal Institute of Integration Affairs, 1991. — 254 p.

57. *The Reliable book of facts*. — Вр.: Korona, 1996. — 332 о.

58. *European Agreement between the European Communities and Their Member States and Hungary // Official Journal of the European Communities*. - 1993. - L347.-31 December.

59. Gazdag F. *Európai integráció. Honnan hová? // Európai Utas*. - 1998. - 31.sz. - Old. 10 - 18.

60. *Towards European Immigration Policy under the Treaty on European Union*. — Brussels, 1993. — 358 p.

61. Стан переговорів Угорщини про приєднання до ЄС. Довідка // Поточний архів МЗС України. – 05.10.2000. - №613/10 – 110 – 1587 – 4 с.

62. *Copenhagen European Council: Presidency Conclusions, 21–22 June 1993. Press Release*. — 1993. — Nr: 180/93. — 22.06.

63. *Transition with contradictions. The case of Hungary, 1990–1998*. Вр.: Mediant, 1999. — 250

64. *Magyarország a 90 — és években. A magyar kormány válasza az EU kérdőívére rövidített változat*. — Вр.: Mediant, 1997. — 423 о.

65. Ковальова О. О. Стратегія євроінтеграції: як реалізувати європейський вибір України: Монографія. — К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. — 340 с.

66. *Nice European Council: Presidency Conclusions, 7 - 10 December 2000*. — Press Release. - 10/12/2000. - Nr: 101/1/00.

- hogyan-seg%C3%ADt-az-eu-k%C3%B6z%C3%B6s-agr%C3%A1rpolitik%C3%A1ja-term%C3%A9szetalap%C3%BA-megold%C3%AIsok
83. Programot hirdetett a Civil EU Elnökség! <https://civilpresidency.hu/sajt%C3%B3>
84. A Patrióták Európáért és Orbán Viktor is a partvonalra kerülhet az alakuló Európai Parlamentben <https://hu.euronews.com/my-europe/2024/07/16/europai-parlament-alakulo-ules-patriotak-europaert-orban-viktor>
85. Urban Development Group (UDG) meeting held during Hungarian presidency in Festetics Palace, Budapest. <https://hungarian-presidency.consilium.europa.eu/en/news/urban-development-group-udg-meeting-held-during-hungarian-presidency-in-festetics-palace-budapest/>
86. 30 éves a Közép-Európai Kezdeményezés. <https://2015-2019.kormany.hu/hu/aminiszterelnok-helyettes/hirek/30-eves-a-kozep-europai-kezdemenyezés>
87. A Közép-Európai együttműködés és hazánk. <https://antalljozsef.igytortent.hu/28-beszedekek/politikai-beszedekek-interjuk/200-a-kozep-europai-egyuttmukodes-es-hazank>
88. Közép-európai Kezdeményezés (Central European Initiative – CEI)/ https://mersz.hu/dokumentum/dj127nszej_475/
89. A trianoni békeszerződés és a dunai hajózás. kramlim@mail.militaria.hu kutató (HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum) A trianoni békeszerződés és a dunai hajózás <https://core.ac.uk/download/346605663.pdf>
90. Duna Bizottság - Karpat.in.ua – Politika. https://politic.karpat.in.ua/?tag=duna-bizottsag&set_lang=hu
91. Nemzetközi szervezetek a Dunán. https://mersz.hu/dokumentum/dj161dseff_26/
92. A Kereskedelmi Világszervezet és az uniós mezőgazdaság. Az Európai Unió hivatalos portáljához tartozó weboldal
93. Magyarország csatlakozása az IMF-hez és a Világbankhoz – III. Rész. https://www.archivnet.hu/gazdasag/magyarorszag_csatlakozasa_az_imfhez_es_a_vilagbankhoz_iii_resz.html
94. Lezárult az egyeztetés az IMF küldöttségével. <https://www.magjarszo.rs/gazdasag/a.316353/Lezarult-az-egyeztetes-az-IMF-kuldottsegevel>
95. Угорщина завчасно і повністю розрахувалася з МВФ. https://www.ukrinform.ua/rubric-world/1530353-ugorshchina_zavchasno_i_povnistyu_rozrahuvalasya_z_mvf_1852474.html
96. Az IMF titokban Magyarországon egyeztetett. <https://index.hu/gazdasag/2022/09/24/gazdasagi-osszefoglalo-imf-magyar-kormany-targyalas/>
97. 50 éves az OECD, a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet. https://www.ksh.hu/szamlap/hivatas_oec.html
98. Az OECD és Magyarország. <https://oecd-paris.mfa.gov.hu/page/az-oecd-es-magyarorszag>
99. Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD). <https://oecdntt.hu/hu/gazdasagi-egyuttmukodesi-es-fejlesztési-szervezet-oecd>
100. Цілі і позиції Вишеградської групи. <https://www.polskieradio.pl/398/7987/arttykul/2902884,%>
101. Країни Вишеградської четвірки: досвід партнерських зв'язків із Україною

<https://gurt.org.ua/articles/34855/>

102. *Напруження з Угорщиною та підтримка України: як жителі країн Вишеградської четвірки ставляться до війни та взаємовідносин у Європі.* <https://infopost.media/napruzhennya-z-ugorshhynoyu-ta-pidtrymka-ukrayiny-yak-zhyteli-krayin-vyshegradskoyi-chetvirky-stavlyatsya-do-vijny-ta-vzayemovidnosyn-u-yevropi/>

103. *Fontos dátumok a magyar-amerikai diplomáciai kapcsolatokban.* <https://washing-ton.mfa.gov.hu/page/fontos-datumok>

104. *Az Egyesült Államok a barátunk, de nem engedjük, hogy belepréselje Magyarországot a háborúba.* <https://miniszterelnok.hu/az-egyedul-allamok-a-baratunk-de-nem-enged-juk-hogy-belepreselje-magyarorszagot-a-haboruba/>

105. *Ezért feszült a viszony Magyarország és az Egyesült Államok között a szakértő szerint.* <https://www.atv.hu/belfold/20230412/ezert-feszult-a-viszony-magyarorszag-es-az-egyedul-allamok-kozott-a-szakerto-szerint>

106. *Kemény bírálatot kapott a magyar kormány Washingtonból* <https://index.hu/kul-fold/2024/05/18/amerika-egyedul-allamok-usa-szenatus-magyarorszag-orban-vik-tor-kina-hsz-i-csin-ping/> *Kemény bírálatot kapott a magyar kormány Washingtonból*

107. *Az Egyesült Államok azonnal támadásba lendült Magyarország ellen, a tét óriási.* <https://mandiner.hu/kulfold/2024/07/az-egyedul-allamok-azonnal-tamadasba-lendult-magyarorszag-ellen-a-tet-oriasi>

108. *Посол США заявив про «атмосферу страху» в Угорщині через дії партії Орбана.* <https://www.radiosvoboda.org/a/news-uhorshchyna-ssha-demokratija/33125409.html>

109. *Hungary's strained relations with the US: betting it all on Trump.* <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2023-11-16/hungarys-strained-relations-us-betting-it-all-trump>

110. *Harminc éves a magyar-német barátsági szerződés – Mit adott nekünk ez a kapcsolat?* <https://eustrat.uni-nke.hu/hirek/2022/02/08/harminc-eves-a-magyar-nemet-bar-atsagi-szerzodes-mit-adott-nekunk-ez-a-kapcsolat>

111. *Magyar-német gazdasági kapcsolatok.* <https://berlin.mfa.gov.hu/page/nemet-mag-yar-gazdasagi-kapcsolatok>

112. *Válságosak a magyar-német politikai kapcsolatok, de hiba lenne temetni őket.* <https://g7.hu/vilag/20230329/valsagosak-a-magyar-nemet-politikai-kapcsolatok-de-hi-ba-lenne-temetni-oket/>

113. *Sulyok Tamás: Fontos Németország és Magyarország egymáshoz való viszonya.* <https://www.magyarhirlap.hu/belfold/20240819-sulyok-tamas-fontos-nemetorszag-es-magyarorszag-egymashoz-valo-viszonya>

114. *Német-magyar-gazdasági-kapcsolatok* <https://berlin.mfa.gov.hu/page/nemet-mag-yar-gazdasagi-kapcsolatok> *Letöltve: 2020.02.15.*

115. *Palkovics László: Dinamikusan fejlődnek a német-magyar gazdasági kapcsolatok* In.: *Magyar Nemzet* <https://magyarnemzet.hu/gazdasag/palkovics-lasz-lo-dinamiku-san-fejloznek-a-nemet-magyar-gazdasagi-kapcsolatok-7732232/> *Letöltve: 2020.02.06.*

116. *Aktuelle Zahlen, Daten & Fakten zur ungarischen Wirtschaft und den deutsch-un-garischen Wirtschaftsbeziehungen (2019)* In.: *Ost-Ausschuss Osteuropaverein der deutschen wirtschaft 2019. oktober* https://www.oaoev.de/sites/default/files/page_files/OAOEV_Ungarn-Update-Okt%202019_FINAL.pdf *Letöltve: 2020.03.28*

117. *Germany Exports to Hungary* <https://tradingeconomics.com/germany/exports/hungary>
118. Nagy István elárulta, Magyarország milyen területeken kíván Németországra hagyatkozni. <https://www.economx.hu/magyar-gazdasag/nagy-istvan-agrarminiszterium-mezogazdasag-nemetorszag-elelmiszer.767360.html>
119. *A visit to Budapest, 2-4 February 1984.* <https://www.margareththatcher.org/archive/1984hungary>
120. *Visits By Foreign Leaders of Hungary.* <https://history.state.gov/departmenthistory/visits/hungary>
121. *Hungary and the UK: 100 years of bilateral relations and prospects for the future.* <https://hiiia.hu/en/hungary-and-the-uk-100-years-of-bilateral-relations-and-prospects-for-the-future/>
122. *Hazánk és az Egyesült Királyság közötti kapcsolatok.* https://www.ksh.hu/docs/hun/xfip/stattukor/mo_uk_kapcs.pdf
123. *Exporting from the UK to Hungary: A market guide.* <https://www.great.gov.uk/markets/hungary/>
124. *Magyarország és az Egyesült Királyság közötti együttműködések.* <https://brexit.kormany.hu/magyarorszag-es-az-egyesult-kiralysag-kozotti-egyuttmukodesek>
125. *Launch of the UK-Hungary Business Council with ten UK companies.* <https://london.mfa.gov.hu/eng/news/magyarorszag-tiz-egyesuelt-kiralysagbeli-nagyvallalattal-letrehozta-a-uk-hungary-business-council-t>
126. *Biztonsági és gazdasági téren már jelenleg is rendkívül lényeges a Magyarország és Olaszország közötti együttműködés, az energetikai együttműködés fejlesztése pedig a kapcsolatok újabb dimenzióját fogja jelenteni - közölte Szijjártó Péter külgazdasági és külügyminiszter szerdán Rómában.* <https://kormany.hu/hirek/biztonsagi-gazdasagi-es-energetikai-teren-is-rendkivul-fontos-a-magyar-olasz-egyuttmukodes>
127. *Dr. Pap Norbert. A magyar – olasz kapcsolatok területi aspektusa.* Pécs, 2010. 233 o.
128. *Politikai és gazdasági kapcsolatok.* <https://roma.mfa.gov.hu/page/politikai-kapcsolatok>
129. *Lovász, Gabriella Anna (2008) Olasz-magyar politikai és gazdasági kapcsolatok a II. világháború után, a gazdasági együttműködések tükrében. PhD thesis, Pázmány Péter Katolikus Egyetem.*
130. *Прем'єр-міністр Італії прокоментувала візити Орбана до РФ та Кумаю.* <https://glavcom.ua/world/world-politics/premier-ministr-italiji-prokomentuvala-zustri-chi-orbana-1009828.html>
131. *Egy párbeszéd kezdete: magyar–francia kapcsolatok az enyhülés hajnalán.* <https://www.multunk.hu/wp-content/uploads/2017/01/bouillon11-3.pdf> <https://www.multunk.hu/wp-content/uploads/2017/01/bouillon11-3.pdf>
132. *A magyar-francia kétoldalú politikai kapcsolatok* <https://parizs.mfa.gov.hu/page/ketoldalukapcsolatok>
133. *Sarkozy számára stratégiai partner Magyarország.* https://hvg.hu/360/20070914_budapestre_erkezett_nicolas_sarkozy
134. *Orbán Macronnal út a németeken – ezért nyomulhat itthon újra a francia nagytőke.*

- <https://www.valaszonline.hu/2023/10/06/franciaország-magyarország-orban-macron-kozep-europa-geopolitika-gazdasag-nagykep/>
135. Francia-magyar gazdasági kapcsolatok. <https://hu.ambafrance.org/Francia-magyar-gazdasagi-kapcsolatok>
136. Központi Statisztikai Hivatal, 2024. https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo_2023.pdf
137. Károlyi László: stabil alapokon fejlődnek a magyar-francia üzleti kapcsolatok/ <https://azuzlet.hu/karolyi-laszlo-stabil-alapokon-fejlodnek-a-magyar-francia-uzleti-kapcsolatok/>
138. Francia-magyar gazdasági kapcsolatok. <https://hu.ambafrance.org/Francia-magyar-gazdasagi-kapcsolatok>
139. Egyetemi és tudományos együttműködés. <https://hu.ambafrance.org/Egyetemi-es-tudomanyos-egyuttm%C5%B1kodes>
140. Contact us France Alumni. <https://www.institut-francais.lv/en/studies-in-france/alumni-network/#/>
141. Європа жорстко відреагувала на візит Орбана до Путіна: головні заяви. <https://tsn.ua/politika/yevropa-zhorstko-vidreaguvala-na-vizit-orbana-do-putina-golovni-zayavi-2615073.html>
142. Orbán Viktor: A magyar-japán kapcsolatok különlegesek. <https://ttghungary.hu/2019/11/03/150-eves-a-magyar-es-japan-diplomaciai-kapcsolat/>
143. Japán-magyar kapcsolatok. https://www.hu.emb-japan.go.jp/itpr_hu/bilateral.html
144. Magyar-Japán kapcsolatok. <https://tokio.mfa.gov.hu/page/magyar-japan-kapcsolatok>
145. A magyar-japán gazdasági kapcsolatok. <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/japan.pdf>
146. Fejlődnek a magyar-japán kapcsolatok. <https://magyarnemzet.hu/kulfold/2019/12/orban-viktor-a-magyar-japan-kapcsolatok-kulonlegesek>
147. 150 éves a magyar és japán diplomáciai kapcsolat. <https://www.3szek.ro/load/cikk/139820/fejlodnek-a-magyar%E2%80%93japan-kapcsolatok>
148. Magyarországi és japán kapcsolatok az elmúlt 30 év tükrében. https://mjbt.hu/wp-content/uploads/2019/09/japan-magyar_6_imprimatura2.pdf
149. A magyar-japán kapcsolatok új korszakának kapujában állunk. <https://kormany.hu/hirek/a-magyar-japan-kapcsolatok-uj-korszakanak-kapujaban-allunk>
150. Magyarország és Japán érdekelt egymás sikerében. <https://fidesz.hu/hirek/magyarország-es-japan-erdekelt-egymas-sikereben>
151. Kína és Magyarország mindig barátok voltak. https://www.gondola.hu/cikkek/153050-Kina_es_Magyarország_mindig_baratok_voltak.html
152. Kölcsönösen előnyös a kínai-magyar együttműködés. <https://www.vg.hu/vilaggazdasag-magyar-gazdasag/2017/11/kolcsonosen-elonyos-kina-magyar-egyuttmukodes>
153. Угорщина - найвірніший партнер Кумаю у Євросоюзи <https://www.dw.com/uk/uhorshchyna-naivirnishyi-partner-krn-u-yevrosoiuzi/a-57494347>
154. Ezért jelentős Kína Magyarország számára. <https://www.economx.hu/magyar-gazdasag/kina-magyarország-egyuttmukodes-szijjarto-peter.767705.html>
155. Дружба проти Брюсселю чи бізнес: як Китай відкриває двері в Європу через

- Угорщину. <https://infopost.media/druzhiba-chy-biznes-yak-kytaj-vidkryvaye-dveri-v-uevgori-cherez-ugorshhynu/>
156. Kína és Magyarország együtt lép az „arany vízi útra”. <https://magyarnemzet.hu/velemenye/2024/05/kina-es-magyarorszag-egyutt-lep-az-arany-vizi-utra>
157. Угорщина підтримала китайський план миру щодо війни в Україні. <https://www.unian.ua/world/ugorshchina-pidtrimala-kitayskiy-plan-miru-shchodo-viyeni-v-ukrajini-12631821.html>
158. Magyarország és Kína: 70 éves kapcsolat a változó világban. Külügyi és Külgazdasági Intézet Budapest, 2019.
159. Китай запропонував Угорщині підтримку в питаннях громадської безпеки – Reuters. <https://mind.ua/news/20269751-kitaj-zaproponuvav-ugorshchini-pidtrimku-v-pitannya-gromadskoyi-bezpeki-reuters>
160. Шипка Н. Угорська національна меншина як чинник формування українсько-угорських міждержавних політичних відносин (1991–2006 рр.) / Н. Шипка. – Л. : Вид-во Національного університету «Львівська політехніка», 2007. – Вип. 19. – С. 208–216
161. Ткач Д. І. Угорська національна меншина в Україні – політико-правовий аспект. Часопис Київського університету права. 2017. № 1. С. 378-382.
162. Сергій Грабовський “Ми український народ: національно-етнічна мозаїка” 2020р. Угорці в Україні. <https://www.radiosvoboda.org/a/912659.html>
163. Коцур Віталій Вікторович Угорський вплив на національну ідентичність населення Закарпаття 2020р. http://politicus.od.ua/1_2023/16.pdf
164. Аблазов І. В., Теряк П. А., ПРАВОВІ ОСНОВИ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКИХ ВІДНОСИН: ВІД ТРІАНОНУ ДО СЬОГОДЕННЯ 2020р. <https://research.amanote.com/publication/haR5AXQBKQyf0BhiDXIQ>
165. Лосев Ігор, Відлуння Тріанону 2018р. <https://tyzhden.ua/vidlunnia-trianonu/>
166. Аналітичний центр ADASTRA Проблема закордонних угорців у зовнішній політиці Будапешта 2018р. <https://adastra.org.ua/blog/problema-zakordonnih-ugorciv-u-zovnishnij-politici-budapeshta>
167. День, коли Угорщина прорвала «залізну завісу» – фотогалерея. <https://www.radiosvoboda.org/a/hungary-1989-east-germany-iron-curtain/30158917.html>
168. Австрія та Угорщина домовилися не постачати зброю в Україну. <https://www.pravda.com.ua/news/2023/01/31/7387265/>
169. Енергетична економіка Угорщини та Австрії в умовах трансформації глобального середовища. <https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe/article/view/72>
170. ЄС не направить Угорщині €200 мільйонів — це штраф за порушення міграційної політики. <https://babel.ua/news/110961-yes-ne-napravit-ugorshchini-200-milyoniv-ce-shtraf-za-porushennya-migracijnoji-politiki-shchodo-migrantiv>
171. Австро-Угорщина проти України: як виникла і чого вимагає "коаліція Орбана" перед самітом ЄС. <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2023/12/13/7175498/>
172. Відродження Австро-Угорщини: як соратник Орбана йде до перемоги на австрійських виборах. <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2024/08/16/7192092/>
173. Prime Minister Viktor Orbán had talks with Prime Minister of Romania about bi-

- lateral relations and Romania's Schengen membership.* <https://miniszterelnok.hu/en/prime-minister-viktor-orban-had-talks-with-prime-minister-of-romania-about-bilateral-relations-and-romania-s-schengen-membership/>
174. *A romániai magyar kisebbség történeti kronológiája 1990–2017.* <https://digiteka.ro/adatbazis/a-romaniai-magyar-kisebbsseg-torteneti-kronologiaja-19902017/kapcsolodo/290211?oldal=810>
175. Василь Плоскіна, Жалобні кольори Тріанону 2004 <https://www.radiosvoboda.org/a/931173.html>
176. Horn Gyula október 20-21-én látogat Romániába. <https://archivum.szabadsag.ro/archivum/1997/7okt-04.html>
177. Угорсько-хорватські відносини, 2022, <https://uk.wikipedia.org/wiki>
178. Аналітичний центр ADASTRA, 2021, <https://adastra.org.ua/blog/strategichna-kultura-horvatiyi-get-vid-balkan-dajosh-yevropu>
179. Orbán Viktor ma megállapodást írt alá a szlovén miniszterelnökkel. <https://hirado.hu/kulfold/kulpolitika/cikk/2022-02-21/orban-viktor-ma-megallapodast-ir-ala-a-szloven-miniszterelnokkel>
180. Látogatója akadt Orbán Viktornak, a Karmelitában fogadta. <https://index.hu/kulfold/2023/04/19/orban-viktor-miniszterelnok-karmelita-kolostor-szlovenia-talalkozo/>
181. UNIFIL Press Kit. <https://unifil.unmissions.org/sites/default/files/unifilpresskit.pdf>
182. Д.І.Ткач. Угорський шлях до євроінтеграції https://library.krok.edu.ua/media/library/category/statti/tkach_0009.pdf
183. SOUTH EAST EUROPEAN COOPERATION PROCESS - SEECF 2024-2025. <https://www.seecp.info/about>
184. Як Україна та інші держави реагують на Орбана з шарфом "Великої Угорщини" 2022, <https://www.bbc.com/ukrainian/news-63717690>
185. Нові альянси Орбана і старт головування Угорщини в ЄС. Чи вдарить це по Україні? 2024р. <https://www.radiosvoboda.org/a/33015558.html>
186. Перга Т.Ю. ВІДНОСИНИ УГОРЩИНИ З СУСІДНИМИ КРАЇНАМИ У XX – НА ПОЧАТКУ XXI СТ. <https://orcid.org/0000-0002-8725-3451>
187. Bakker, E. (1998). *The development of the Slovakia's Hungarian population and its habitat.* *Espace Populations Societes Annee*, 3, pp. 417-430.
188. Держалюк М. Активізація діяльності Угорщини у регіоні на початку XXI ст.: причини і результати. Суспільно-політичні процеси. 2019. Вип. 4(14). С. 9-364.
189. Субот О. Політичні переслідування національних меншин у Чехословаччині у 1945- 1948 рр. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». 2015. Вип. 24. С. 178-187.
190. Bakker E. *The development of the Slovakia's Hungarian population and its habitat.* *Espace Populations Societes Annee*. 1998.№3. P. 417-430.
191. *Treaty of good-neighbourly relations and friendly cooperation between the republic of Hungary and the Slovak Republic.* *United Nations peacemaker.* URL: <https://peace-maker.un.org/hungaryslovakia-treaty-neighbourly-relations95>
192. Groszkowski J., Bocian M. *The Slovak-Hungarian dispute over Slovakia's language law.* *OSW Commentary.* Issue 30. 19.10.2009.
193. *Chronology for Hungarians in Slovakia.* URL: <https://www.refworld.org/do->

cid/469f38dac.html

194. Robert Fico szlovák kormányfő magyarországi látogatása <https://hiia.hu/robert-fico-szlovak-kormanyfo-magyarorszagi-latogatasa/>

195. Ігнатоля Мирослав Мирославович, Словацько-угорські дипломатичні відносини в переддень «малої війни», 2020р, <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/30461/>

196. Єврокомісія дорікнула Словаччині та Угорщині за провал реформ у сфері верховенства права та тиск на ЗМІ, 2024 р, <https://infopost.media/evrokomisiya-doriknula-slovachchyni-ta-ugorshhyni-za-proval-reform-u-sferi-verhovenstva-prava-ta-tysk-na-zmi/>

197. Угорщина та Словаччина навчають вже більше 7 тисяч українських дітей, найбільша проблема – мовна. <https://infopost.media/ugorshhyna-ta-slovachchyna-navchayut-vzhe-bilshe-7-tysyach-ukrayinskyh-ditej-najbilshe-problema-movna/>

198. Культурна спадщина та туризм. <https://sk-ua.org/uk/%D0%198.Культурна%20спадщина%20та%20туризм.>

199. Конференція відкриття Програми HUSKROUA в Еделені. <https://vinogradiv-invest.org.ua/index.php?id=10>

200. Відносини України та Словаччини в 2024 році: актуальні політичні виклики та перспективи нового формату співробітництва. Ч. 1. До президентських виборів. <https://svitua.org/2024/04/01/vidnosyny-ukrayiny-ta-slovachchynu-v-2024-roczy-aktualni-politychni-vyklyky-ta-perspektyvy-novogo-formatu-spivrobitynytva-ch-1-do-prezidentskyh-vyboriv/>

201. Dr.sc. Davor Kovačić (dkovacic@isp.hr) uposlen je u Hrvatskom institutu za povijest u Zagrebu. Autor je knjige Redarstveno-obavještajni sustav Nezavisne Države Hrvatske. godine, Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2009.

202. Hungary, Croatia PMs Pledge to Resolve Energy Dispute. <https://balkaninsight.com/2018/12/03/plenkovic-and-orban-there-is-a-good-will-to-solve-ina-mol-issue-12-03-2018/>

203. Prime ministers Viktor Orban of hungary and andrej plenkovic of croatia met on november 1, 2023, at the cotroceni palace in bucharest. <https://ru.euronews.com/search?query=Prime+Ministers+Viktor+Orban+of+Hungary+and+Andrej+Plenkovic+of+Croatia+met+on+November+1%2C+2023%2C+at+the+Cotroceni+Palace+in+Bucharest.>

204. Bukarestbe látogat Orbán Viktor, Charles Michel, illetve a belga és a horvát miniszterelnök/ <https://transtex.ro/kozelet/2024/04/02/roman-magyar-horvat-belga-talalkozas>

205. HUNGARY'S EXTERNAL RELATIONS STRATEGY. https://web.archive.org/web/20111213024739/http://www.mfa.gov.hu/kum/en/bal/foreign_policy/external_relations_strategy

206. Piaci útmutató a Horvát Köztársaságról. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries/croatia_hu

207. ОГТСУ готує маршрут для імпорту газу з LNG-терміналу в Хорватії через Угорщину. <https://ua-energy.org/uk/posts/ohtsu-hotuie-marshrut-dlia-importu-hazu-z-lng-terminalu-v-khorvatii-cherez-uhorshchynu>

208. *STIPENDIUM HUNGARICUM SCHOLARSHIP* <https://amman.mfa.gov.hu/eng/news/stipendium-hungaricum-scholarship>
209. Угорщина та Хорватія бояться війни, тому відмовляють ЄС і НАТО <https://www.rfi.fr/uk/%D1%>
210. Угорщина та Хорватія "посварились" через Україну. <https://www.rbc.ua/rus/news/ugorshchina-ta-horvatiya-posvarilis-cherez-1729876122.html>
211. Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти: [Кол. моногр.] / За ред. Ф.М. Рудича. – К.: МАУП, 2002.
212. Українсько-угорські відносини новітньої доби / Д. І. Ткач // Науковий вісник Дипломатичної академії України. - 2009. - Вип. 15. - С. 78-89.
213. Вітальний лист Президента України Л. Д. Кучми із нагоди десятиріччя створення Посольства України в УР. // Поточний архів МЗС України. - 1.03.2002 р. - 613/бШШ-147-757-1с
214. Голос України. – 1993 – 2 листопада.
215. Урядовий кур'єр. – 1997. – 12 грудня.
216. Népszabadság. – 2001. – 04.09.
217. Népszabadság. – 2001. – 04.18.
218. Президент Угорщини – гість України. <https://www.radiosvoboda.org/a/1182038.html>
219. Часопис Товариства української культури в Угорщині «Громада», № 5 (91), вересень – жовтень 2007 року.
220. Архів ПУ в УР, справа 186/1 «Центрально-європейська ініціатива», 2008 рік.
221. Закарпаття – багатонаціональний край. – Ужгород: Відділ у справах національностей обласної державної адміністрації, 2009. – С. 5.
222. Prime Minister Viktor Orbán's statement on Facebook following a meeting of the National Security Operational Group <https://abouthungary.hu/speeches-and-remarks/prime-minister-viktor-orbans-statement-on-facebook-following-a-meeting-of-the-national-security-operational-group>
223. Interview with Prime Minister Viktor Orbán in the political weekly "Mandiner" <https://abouthungary.hu/speeches-and-remarks/interview-with-prime-minister-viktor-orban-in-the-political-weekly-mandiner>
224. Чому в Угорщині така політика щодо України і чи можна її змінити. <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62472746>
225. Government Resolution 1120/2022 (III. 7.) of the Government on troop movements and certain related tasks in connection with the crisis in Ukraine/ <https://abouthungary.hu/speeches-and-remarks/government-resolution-1120-2022-iii-7-of-the-government-on-troop-movements-and-certain-related-tasks-in-connection-with-the-crisis-in-ukraine>
226. "Українська правда". 03.04.2022.
227. Путін попереджав Угорщину про напад на Україну, і та захотіла частину території собі – Данілов. <https://www.pravda.com.ua/news/2022/05/2/7343603/>
228. Президентка Угорщини в Києві назвала "очевидною" відповідальність Путіна за війну в Україні й закликала до переговорів. <https://novynarnia.com/2022/11/26/prezydentka-ugorshhyny-v-kyievi-nazvala-ochevydnoyu-vidpovidalnist-putina-za-vijnu-v-ukrayini-j-zaklykala-do-peregovoriv/>

229. 101-й день війни Росії в Україні. Хроніка. <https://zbruc.eu/node/112098>
230. Szijjártó Péter: Az amerikai külügyminiszter előre figyelmeltetett/ <https://index.hu/kulfold/2022/07/15/szijasrt-peter-gazbeszerzes-haboru-minimumado-kettos-adoztas-diplomacia/>
231. UNHCR Hungary: Ukraine refugee situation operational update (7 June 2022)/ <https://reliefweb.int/report/hungary/unhcr-hungary-ukraine-refugee-situation-operational-update-7-june-2022>
232. Humanitarian aid to Ukraine: This is what we've done so far <https://abouthungary.hu/blog/humanitarian-aid-to-ukraine-this-is-what-weve-done-so-far>
233. Fidesz.ru: így épült ki az orosz befolyás Magyarországon. <https://momentum.hu/fidesz-ru-igy-epult-ki-az-orosz-befolyas-magyarorszagon/>
234. EURO OR RUBLE? – HUNGARY CHOOSES – THE WEEKLY 90. <https://www.jobbik.com/news/euro-or-ruble--hungary-chooses--the-weekly-90>
235. Speech by Prime Minister Viktor Orbán at the 31st Bálványos Summer Free University and Student Camp. <https://abouthungary.hu/speeches-and-remarks/speech-by-prime-minister-viktor-orban-at-the-31-st-balvanyos-summer-free-university-and-student-camp>
236. A Political Landslide in Hungary Challenges Orbán's Regime and the EU/ <https://dgap.org/en/research/publications/political-landslide-hungary-challenges-orbans-regime-and-eu>
237. Закон України. Про освіту (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380)
238. Договір про основи добросусідства та співробітництва між Україною і Угорською Республікою https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_004#Text
239. Декларація про принципи співробітництва між Українською РСР та Угорською Республікою по забезпеченню прав національних меншостей https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_322#Text
240. ЗАКОН УКРАЇНИ. Про національні меншини (спільноти) України. (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2023, № 46, ст.114)
241. Україна пішла на поступки Угорщині у мові та освіті. Навіщо і як змінили закони про нацменшини. <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c72vl7zrrr8o>
242. НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО МЕТОДОЛОГІЇ РОЗРОБКИ ПРОГНОЗІВ У СФЕРІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН/ https://e-learning.iir.edu.ua/pluginfile.php/109427/mod_resource/content/1/%D0%A2%.pdf
243. Як Орбан "спалив мости" у відносинах Угорщини з владою США. <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/03/12/7181528/>
244. Trump Presidency: For Hungary's PM, Second Time Around Could Be Sweeter. <https://balkaninsight.com/2024/03/07/trump-presidency-for-hungarys-pm-second-time-around-could-be-sweeter/>
245. VP Harris Refers to Viktor Orbán as a 'Dictator, Authoritarian and Murderer'. <https://www.hungarianconservative.com/articles/politics/kamala-harris-viktor-orban-dictator-authoritarian-murderer-us-presidential-election-us-hungary-relations/>
246. FM: Government's position on Israel-Palestine conflict is "clear and unchanged".

<https://abouthungary.hu/news-in-brief/fm-governments-position-on-israel-palestine-conflict-is-clear-and-unchanged>

247. Hungary's highest-profile corruption case lifts the veil on how Orbán's regime really operates. <https://www.intellinews.com/hungary-s-highest-profile-corruption-case-lifts-the-veil-on-how-orban-s-regime-really-operates-270456/>

248. Чи може Петер Мадяр усунути Орбана від влади в Угорщині? <https://www.dw.com/uk/ci-moze-peter-madar-usunuti-viktora-orbana-vid-vladi-v-ugorsini/a-69597382>

«ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УГОРЩИНИ ВІД Й.АНТАЛЛА ДО В.ОРБАНА»

Д.І. Ткач, Д.К.Ткач

Київ - 2024

м. Київ, Україна

Підписано до друку 2024 р. Формат 60x84/16. Папір офсетний.

Друк офсетний. Гарнітура Times New Roman.

Ум. друк. арк. 3,96. Наклад 300 прим.

Зам. 231

Університет економіки та права «КРОК»

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи

до Державного реєстру ДК № 613 від 25.09.2001 р.

Університет економіки та права «КРОК»

місто Київ, вулиця Табірна, 30-32

e-mail: Print@krok.edu.ua